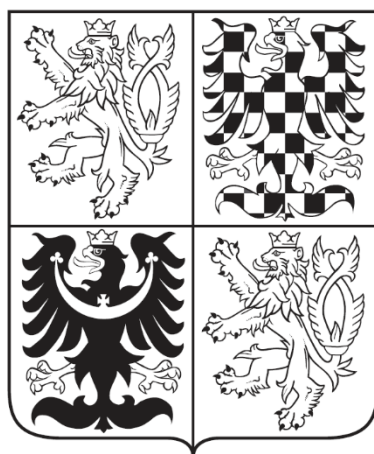

Sbírka nálezů a usnesení
Ústavního soudu České republiky

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY

SBÍRKA NÁLEZŮ A USNESENÍ

Svazek 101 / ročník 2020 – IV. díl

ÚSTAVNÍ
SOUD

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu
Svazek 101, ročník 2020 – IV. díl

Vydal:
Ústavní soud
Joštova 8
660 83 Brno

Brno 2022
Vydání první

© Ústavní soud České republiky

ISBN 978-80-87687-37-6

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

Ústava

Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Listina

Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)

Úmluva

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

o. s. ř.

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

s. ř. s.

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

tr. zák.

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

tr. zákoník

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

tr. ř., tr. řád

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

ESLP

Evropský soud pro lidská práva

Sbírka rozhodnutí

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu

SbNU

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu citovaná podle elektronické databáze rozhodnutí Ústavního soudu (<http://nalus.usoud.cz>), např.: N 172/42 SbNU 519 = Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 42, nález č. 172, str. 519

OBSAH

Č. 144	
Posuzování zásady „úspěchu ve věci“ při aplikaci § 142 odst. 1 občanského soudního řádu (sp. zn. IV. ÚS 2374/19 ze dne 7. července 2020)	9
Č. 145	
Procesní práva zástavního věřitele jako zúčastněné osoby v trestním řízení (sp. zn. III. ÚS 84/20 ze dne 7. července 2020).....	15
Č. 146	
Počátek běhu lhůty k podání stížnosti proti usnesení o zamítnutí žádosti o propuštění z vazby (sp. zn. IV. ÚS 652/20 ze dne 7. července 2020)	23
Č. 147	
Lhůta pro podání žaloby proti nečinnosti správního orgánu (sp. zn. Pl. ÚS 25/19 ze dne 14. července 2020; 347/2020 Sb.)	28
Č. 148	
Náležité odůvodnění rozhodnutí o předběžné vazbě (sp. zn. III. ÚS 2987/19 ze dne 14. července 2020)	42
Č. 149	
Ochrana vlastnického práva a ručení členů společenství vlastníků jednotek za závazky společenství (sp. zn. I. ÚS 3705/19 ze dne 14. července 2020)	48
Č. 150	
Lhůta pro doplnění odůvodnění blanketní stížnosti proti rozhodnutí o vykonání trestu (sp. zn. IV. ÚS 478/20 ze dne 16. července 2020)	53
Č. 151	
Nesprávné poučení o nepřipustnosti dovolání v řízení o popření a určení otcovství (sp. zn. I. ÚS 3552/19 ze dne 21. července 2020)	58
Č. 152	
Zajištění nemovitých věcí v trestním řízení (sp. zn. I. ÚS 818/20 ze dne 21. července 2020)	64
Č. 153	
Právo na přístup k soudu a bagatelní spory (sp. zn. I. ÚS 1368/20 ze dne 22. července 2020)	71
Č. 154	
Funkční příslušnost soudu prvního stupně posoudit zpětvzetí žaloby po vyhlášení (vydání) rozhodnutí odvolacího soudu (sp. zn. II. ÚS 3354/19 ze dne 24. července 2020).....	74
Č. 155	
Nářízení obce Provodov o stavební uzávěře (sp. zn. Pl. ÚS 24/20 ze dne 28. července 2020; 348/2020 Sb.)	83
Č. 156	
Rozhodování o právu poškozeného na náhradu nákladů vzniklých v souvislosti s přibráním zmocněnce (sp. zn. IV. ÚS 3555/19 ze dne 28. července 2020)	89
Č. 157	
Úprava styku rodiče s dítětem při rozhodování soudu o změně dosavadního uspořádání péče	

OBSAH

o dítě (sp. zn. IV. ÚS 1328/20 ze dne 28. července 2020)	98
Č. 158 Odůvodnění rozhodnutí o vyloučení soudce pro podjatost (sp. zn. I. ÚS 629/20 ze dne 4. srpna 2020)	105
Č. 159 Odměna exekutora v případě dobrovolného plnění povinným při podání návrhu na odklad a zastavení exekuce (sp. zn. I. ÚS 2757/18 ze dne 11. srpna 2020)	112
Č. 160 Princip ochrany dobré víry nového nabyvatele a ochrana vlastnického práva (sp. zn. III. ÚS 3644/19 ze dne 11. srpna 2020)	117
Č. 161 Odměna advokáta za výkon funkce opatrovníka jmenovaného soudem podle zákona upravujícího zvláštní řízení soudní (sp. zn. I. ÚS 516/20 ze dne 11. srpna 2020)	126
Č. 162 Určení nákladů řízení při rozhodování o přiměřeném zadostiučinění za nemajetkovou újmu (sp. zn. I. ÚS 799/20 ze dne 11. srpna 2020)	129
Č. 163 Odůvodnění rozhodnutí o předběžném opatření a právo na soudní ochranu (sp. zn. III. ÚS 1121/20 ze dne 11. srpna 2020)	132
Č. 164 Odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu o výživném pro dítě (sp. zn. I. ÚS 2680/19 ze dne 18. srpna 2020)	142
Č. 165 Odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu o změně senátu v případech stanovených v § 221 odst. 2 občanského soudního řádu (sp. zn. I. ÚS 1408/20 ze dne 18. srpna 2020)	149
Č. 166 Nesprávné poučení odvolacího soudu o (ne)přípustnosti dovolání (sp. zn. II. ÚS 1575/20 ze dne 18. srpna 2020)	154
Č. 167 Nerespektování kasační závaznosti nálezů Ústavního soudu (sp. zn. II. ÚS 4162/19 ze dne 19. srpna 2020)	158
Č. 168 Kritéria podstatná pro určení výše náhrady nemajetkové újmy dle § 2959 občanského zákoníku, který upravuje odčinění duševních útrap při usmrcení osoby blízké (sp. zn. I. ÚS 1764/19 ze dne 25. srpna 2020)	171
Č. 169 Odůvodnění rozhodnutí o nákladech řízení po zastavení výkonu rozhodnutí (sp. zn. I. ÚS 3540/18 ze dne 31. srpna 2020)	177
Č. 170 Další porada s klientem ve smyslu § 11 odst. 1 písm. c) advokátního tarifu uskutečněná prostřednictvím telefonického hovoru (sp. zn. I. ÚS 1232/20 ze dne 31. srpna 2020)	182

OBSAH

Č. 171

Lhůta k podání stížnosti proti usnesení o vzetí do vazby

(sp. zn. I. ÚS 1432/20 ze dne 31. srpna 2020) 186

Usn. č. 15

Překážka věci rozhodnuté Ústavním soudem

(sp. zn. I. ÚS 375/20 ze dne 28. července 2020)..... 190

I. Nálezy

Č. 144**Posuzování zásady „úspěchu ve věci“ při aplikaci § 142 odst. 1 občanského soudního řádu****(sp. zn. IV. ÚS 2374/19 ze dne 7. července 2020)**

I. Má-li být rozhodnutí o náhradě nákladů řízení zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení, nelze zásadu „úspěchu ve věci“ podle § 142 odst. 1 občanského soudního řádu při rozhodování o nákladech řízení posuzovat formalisticky a mechanicky, tj. zejména jen podle toho, v kolika návrzích byl účastník úspěšný, nýbrž na základě komplexního zhodnocení rozhodnutí v meritu věci, to znamená, že nelze mechanicky srovnat úspěch v meritu věci s neúspěchem v pro věc nepodstatném akcesorickém návrhu.

II. Tím spíše je pak porušením práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, nepřizná-li obecný soud náhradu nákladů řízení vedlejšímu účastníku řízení, který měl právní zájem pouze na meritorní části řízení, v níž vystupoval na straně plně úspěšného žalobce, na rozdíl od akcesorického návrhu, na jehož podání právní zájem neměl a jehož podání ani nemohl nijak ovlivnit. V takovém případě je z hlediska kognice Ústavního soudu jako soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky) rozhodující nikoli výše nákladů řízení (kvantitativní aspekt), nýbrž porušení práva na soudní ochranu s obecným významem pro výklad ústavního pořádku (kvalitativní aspekt).

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Jaromíra Jirsy a Jiřího Zemánka o ústavní stížnosti stěžovatele Ing. Vladimíra Pelanta, zastoupeného JUDr. Hanou Klusáčkovou, advokátkou, sídlem Údolní 11, Brno, proti výroku I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23. května 2019 č. j. 58 Co 159/2019-154 v části „ve výrocích o nákladech řízení (ad III a IV) se mění tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení“, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a 1. České republiky – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, sídlem Rašínovo nábřeží 390/42, Praha 2 – Nové Město, a 2. hlavního města Prahy, sídlem Mariánské náměstí 2/2, Praha 1 – Staré Město, zastoupeného JUDr. Janem Mikšem, advokátem, sídlem Na Slupi 134/15, Praha 2 – Vyšehrad, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Výrokem I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23. května 2019 č. j. 58 Co 159/2019-154 v části vyjádřené ve slovech „ve výrocích o nákladech řízení (ad III a IV) se mění tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení“, bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Část výroku I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23. května 2019 č. j. 58 Co 159/2019-154 vyjádřená ve slovech „ve výrocích o nákladech řízení (ad III a IV) se mění tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení“, se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Stěžovatel se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) domáhá zrušení části výroku I shora uvedeného soudního rozhodnutí, když tvrdí, že jí byla porušena jeho základní práva zaručená v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z ústavní stížnosti, z obsahu napadeného rozhodnutí a z vyžádaného soudního spisu se podává, že 1. vedlejší účastnice se žalobou proti 2. vedlejšímu účastníkovi domáhala určení toho, že je vlastnící v žalobě vymezené nemovité věci, jelikož 2. vedlejší účastník – ač je takto zapsán v katastru nemovitostí – není vlastníkem vymezené nemovité věci. Stěžovatel v řízení vystupoval jako vedlejší účastník na straně žalobkyně, tj. 1. vedlejší účastnice.

3. Obvodní soud pro Prahu 7 (dále jen „obvodní soud“) rozsudkem ze dne 14. 2. 2019 č. j. 30 C 127/2017-124 určil, že pozemek parc. č. X1 v obci P., katastrálním území Bubeneč, zapsaný na listu vlastnictví č. X2, vedeném Katastrálním úřadem pro hlavní město Prahu, Katastrální pracoviště Praha, je ve vlastnictví České republiky (výrok I). V části, v níž se 1. vedlejší účastnice domáhala určení, že s předmětným pozemkem je příslušný hospodařit Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, žalobu zamítl (výrok II). Dále rozhodl, že 2. vedlejší účastník je povinen zaplatit 1. vedlejší účastnici náhradu nákladů řízení ve výši 2 400 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku (výrok III), a též rozhodl, že 2. vedlejší účastník je povinen zaplatit stěžovateli částku 22 808,50 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku k rukám jeho zástupkyně (výrok IV). Obvodní soud po provedeném dokazování a právním posouzení věci dospěl k závěru, že vlastníkem pozemku je 1. vedlejší účastnice. Zamítl žalobu pouze v části, ve které se 1. vedlejší účastnice domáhala určení, že s předmětným pozemkem je příslušný hospodařit Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. Určení, jaká organizační složka je příslušná k hospodaření s předmětným pozemkem, označil za vnitřní záležitost České republiky; proto neshledal důvod o tom rozhodnout, neboť kromě jiného na takovém určení nemůže existovat naléhavý právní zájem. O nákladech řízení rozhodl podle § 142 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „o. s. ř.“).

4. Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) rozsudek obvodního soudu ve výroku o věci samé (ad I) potvrdil a ve výrocích o nákladech řízení (ad III a IV) změnil tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok I). Dále rozhodl, že 2. vedlejší účastník je povinen zaplatit 1. vedlejší účastnici na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 600 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku (výrok II), a též rozhodl, že 2. vedlejší účastník je povinen zaplatit stěžovateli na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 8 228 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku k rukám jeho advokátky (výrok III). Napadenou část výroku I svého rozsudku odůvodnil tak, že bylo nutno změnit výroky o nákladech řízení rozsudku obvodního soudu (ad III a IV), když na rozdíl od obvodního soudu aplikoval městský soud § 142 odst. 2 o. s. ř., neboť 1. vedlejší účastnice i stěžovatel dosáhli pouze částečného procesního úspěchu ve věci, když žaloba byla v části, v níž se 1. vedlejší účastnice domáhala určení organizační složky státu příslušné s předmětným pozemkem hospodařit, zamítnuta. S ohledem na to, že (ne)úspěch žalující i žalované strany sporu byl srovnatelný, městský soud nákladové výroky podle § 221a o. s. ř. změnil tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel tvrdí, že ústavní stížností napadený závěr městského soudu je nesprávný a v extrémním nesouladu s předmětem a výsledkem soudního sporu. Aplikoval-li městský soud § 142 odst. 2 o. s. ř. (byť stěžovatel má za to, že na daný případ není dopadající již z důvodu, že v dané věci z materiálního pohledu v podstatě výsledek sporu vůbec nelze hodnotit jako procesní neúspěch žalující strany), pak i toto ustanovení aplikoval v rozporu s jeho zněním, které i při částečném úspěchu upřednostňuje poměrné rozdělení nákladů; to však by z materiálního pohledu nemohlo být v dané věci stejné. K závěru o rovném (ne)úspěchu stran mohl soud dospět totiž pouze pomocí účelového formalistického výkladu právní úpravy nahrazování nákladů řízení, který učinil, který však znamená její dezinterpretaci a popření jejího účelu a smyslu a jehož výsledkem pak je nespravedlivé rozhodnutí. Skutečnost, že 1. vedlejší účastník jako součást žalobního petitu uvedl u právního subjektu, jemuž má být vlastnické právo určeno, navíc i organizační složku státu příslušnou s majetkem hospodařit, a stejně tak způsob, jakým se s tímto návrhem obvodní soud vypořádal, tj. částečným zamítavým výrokem rozsudku, je vzhledem k meritu sporné věci záležitostí vedlejší a nepodstatnou.

6. Z tohoto pohledu částečný zamítavý výrok obvodního soudu totiž buď vůbec nelze hodnotit jako procesní neúspěch 1. vedlejšího účastníka, a jestliže snad ano, pak jistě jen jako neúspěch zcela nepatrný. Konečně je nutno také poukázat i na rozdílné postavení 1. vedlejšího účastníka a stěžovatele. Stěžovatel měl právní zájem pouze na vyřešení merita sporu – sporu o vlastnické právo, ze své pozice (vedlejšího účastníka na straně žalobce) však již neformuloval žalobní petit, co se týče uvedení v něm i hospodařící organizační složky státu. Tuto část petitu bez vlivu stěžovatele určil výhradně sám 1. vedlejší účastník. Stěžovatel má za to, že předmětná částka nákladů řízení, o níž byl zkrácen, není bagatelní, a proto je ústavně nekonformní rozhodnutí městského soudu hodno korekce Ústavním soudem.

III. Vyjádření účastníka a vedlejších účastníků řízení a replika stěžovatele

7. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval účastníka a vedlejší účastníky řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

8. Městský soud ve svém vyjádření shrnul své rozhodnutí a uvedl, že má za to, že jeho postupem nedošlo k porušení žádného ústavního práva stěžovatele.

9. První vedlejší účastnice ve svém vyjádření uvedla, že se plně ztotožňuje s odůvodněním ústavní stížnosti stěžovatele. Závěr městského soudu ohledně srovnatelného úspěchu stran sporu považuje též za extrémně formalistický a absolutně nepřiměřený. Podstatou sporu bylo určení, kdo je vlastníkem žalovaného pozemku, a 2. vedlejší účastník byl plně neúspěšný, když bylo určeno, že vlastníkem pozemku je 1. vedlejší účastnice. Okolnost, že nebylo „určeno“, že příslušná hospodařit s tímto majetkem je jednající (žalující) organizační složka státu, je (nejen) pro 2. vedlejšího účastníka nepochybně zcela nepodstatná. V konečném důsledku jde jen o to, zda příslušný katastrální úřad zapíše na základě určujícího rozsudku vedle vlastníka – České republiky – i organizační složku státu příslušnou s majetkem státu hospodařit, či zda tato organizační složka bude nucena následně žádat katastrální úřad o zápis (příslušnosti hospodařit) dalším podáním.

10. Druhý vedlejší účastník ve svém vyjádření uvedl, že s ústavní stížností stěžovatele nesouhlasí, jelikož podle ustálené judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu, kterou cituje, posouzení úspěšnosti účastníka závisí na tom, v jaké části předmětu řízení v konečném důsledku, tedy podle konečných rozhodnutí, ve věci uspěl, přičemž soud musí o nákladech řízení rozhodovat v souladu s výrokem, jímž bylo rozhodnuto v meritu věci. Je proto vyloučeno, aby docházelo ke zřejmé diskrepanci mezi nákladovými výroky a výrokem meritorním. Jestliže tedy byla žaloba 1. vedlejší účastnice částečně zamítnuta a částečně jí

bylo vyhověno, je třeba její úspěch – a tedy i úspěch stěžovatele – považovat za úspěch pouze částečný.

11. Uvedená vyjádření byla zaslána stěžovateli na vědomí a k jeho případné replice. Ten sdělil, že v meritu věci byl z materiálního pohledu plně úspěšný 1. vedlejší účastník. Navíc stěžovatel z pozice vedlejšího účastníka na straně žalobce, mající zájem na vyřešení sporu o vlastnické právo, neměl vliv na formulaci petitu 1. vedlejším účastníkem o případném určení i hospodařící organizační složky státu. Stěžovatel jako vedlejší účastník na straně žalobce byl proto úspěšným plně.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a jeho ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpal všechny zákonné prostředky k ochraně svého práva.

V. Meritorní posouzení

13. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací stěžovatele, vyjádřeními městského soudu a vedlejších účastníků a obsahem příslušného spisu vedeného u obvodního soudu, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

14. V řízení o ústavních stížnostech [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu] Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) přezkouvá rozhodnutí či postup orgánů veřejné moci jen z toho hlediska, zda jimi nedošlo k porušení ústavně zaručených základních práv a svobod.

15. K náhradě nákladů řízení se Ústavní soud v rozhodovací praxi opakovaně vyjadřuje rezervovaně tak, že rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení (jako v nyní posuzované věci), zpravidla nedosahuje intenzity zakládající důvodnost tvrzení o porušení základních práv a svobod [srov. např. usnesení ze dne 27. 5. 1998 sp. zn. II. ÚS 130/98, ze dne 1. 11. 1999 sp. zn. IV. ÚS 10/98, ze dne 5. 8. 2002 sp. zn. IV. ÚS 303/02 (U 25/27 SbNU 307), ze dne 4. 2. 2003 sp. zn. I. ÚS 30/02 či ze dne 13. 10. 2005 sp. zn. III. ÚS 255/05; všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>]; povaha – jen procesní – soudem konstituovaného práva, resp. povinnosti, povýtce způsobuje, že zde není zjevná reflexe ve vztahu k těm základním právům a svobodám, které jsou chráněny Listinou.

16. Vzhledem ke zmíněné povaze rozhodnutí o náhradě nákladů řízení (kdy nelze dovodit bezprostřední souvislost s jinými ústavně zaručenými základními právy a svobodami účastníka řízení) musí shora zmíněné vady nákladového rozhodnutí dosáhnout značné intenzity (z hlediska kvantity nebo kvality zásahu), aby bylo dosaženo ústavněprávní kvalifikace problému. Proto se zde ještě více než v jiných případech uplatňuje zásada, že pouhá nesprávnost není referenčním hlediskem ústavněprávního přezkumu. Ústavní soud dal ve své judikatuře též opakovaně najevo, že při posuzování problematiky nákladů řízení, tj. jednoznačně podružné problematiky k předmětu řízení před obecnými soudy, postupuje nanejvýš zdrženlivě a ke zrušení napadeného výroku o nákladech řízení se uchyluje pouze výjimečně, například jestliže zjistí, že došlo k porušení práva na soudní ochranu nebo že bylo porušeno jiné základní právo [viz např. nálezy ze dne 21. 3. 2006 sp. zn. II. ÚS 259/05 (N 65/40 SbNU 647)]. Přezkum je též minimalizován zejména tam, kde sporná částka nedosahuje ani výše bagatelní hranice sporu. V nyní posuzované věci jde však o situaci poněkud odlišnou, neboť primárně jde o otázku dodržení zásad řádně vedeného soudního řízení a předvídatelnosti soudních rozhodnutí, přičemž sporná částka je navíc cca 23 000 Kč.

17. Současně je třeba konstatovat, že rozhodování o nákladech řízení je integrální součástí soudního řízení jako celku, a proto i na tuto část řízení dopadají ústavní kautely práva na soudní ochranu zakotvené v hlavě páté Listiny. V jejich kontextu otázka náhrady nákladů řízení může nabýt ústavněprávní dimenze například tehdy, jestliže v procesu interpretace a aplikace příslušných ustanovení obecně závazného předpisu ze strany obecného soudu je obsažen prvek libovůle, svévole nebo extrémní rozpor mezi právními závěry a zjištěnými skutečnostmi. Takové pochybení bylo zjištěno i v nyní posuzované věci.

18. Ústavní soud se ve své rozhodovací činnosti opakovaně zabýval otázkou ústavně konformního výkladu práva a dospěl k závěru, že aplikace práva vycházející pouze z jazykového výkladu je neudržitelná [srov. např. nález ze dne 17. 12. 1997 sp. zn. Pl. ÚS 33/97 (N 163/9 SbNU 399; 30/1998 Sb.)]. Současně lze v daném případě opětovně zopakovat tezi, že elementární spravedlnost musí být přítomna v každém procesu, ve kterém se interpretuje a aplikuje právo.

19. Ústavní soud dospěl na podkladě okolností posuzované věci i své nálezové judikatury k závěru, že ústavní stížností napadená část výroku rozsudku městského soudu porušuje právo stěžovatele na soudní ochranu. V nálezu ze dne 17. 10. 2007 sp. zn. I. ÚS 1236/07 (N 165/47 SbNU 179) Ústavní soud vyslovil právní názor, podle kterého hlavní zásadou, která ovládá rozhodování o nákladech řízení, je úspěch ve věci. Ústavní soud již k této otázce judikoval, že poměřovat úspěch a neúspěch ve věci nelze jen tím, jak bylo o konkrétním návrhu rozhodnuto, ale je třeba jej posuzovat v širších souvislostech. Ústavní soud zdůrazňuje, že ani rozhodování o nákladech řízení nesmí být jen mechanickým posuzováním výsledků sporu bez komplexního zhodnocení rozhodnutí v meritu věci [nález ze dne 13. 1. 2005 sp. zn. IV. ÚS 1/04 (N 8/36 SbNU 75)]. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má být zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení [viz též nález ze dne 20. 12. 2005 sp. zn. I. ÚS 257/05 (N 231/39 SbNU 449)]. V posuzované věci měl stěžovatel ve věci plný úspěch, a závěry městského soudu proto uvedená vodítka Ústavního soudu pro rozhodování v nákladových věcech nesledují, což má v nynější věci za následek neústavnost rozhodnutí v části týkající se hrazení nákladů řízení.

20. Ústavní soud při zhodnocení všech uvedených souvislostí a na základě předloženého soudního spisu má za prokázané, že jediným cílem stěžovatele, proč vstoupil do soudního řízení, jako vedlejší účastník na straně žalobce, bylo dosáhnout, aby bylo určeno, že předmětný pozemek je ve vlastnictví České republiky. Stěžovatel byl plně úspěšný a Ústavní soud nevidí žádného důvodu, proč by obecné soudy v jeho případě neměly postupovat podle § 142 odst. 1 o. s. ř. Nadto je nutno souhlasit s tvrzením stěžovatele a 1. vedlejší účastnice, že otázka, jaká organizační složka státu je příslušná s předmětným pozemkem hospodařit, je otázkou v meritu sporu zcela podružnou a nadto jak pro stěžovatele, tak dokonce i pro 2. vedlejšího účastníka jako stranu žalovanou naprosto nepodstatnou. Jedná se o vnitřní záležitost České republiky a jejích organizačních složek. Nadto nelze klást k tíži stěžovateli, že 1. vedlejší účastnice učinila tuto otázku, která byla pro stěžovatele nerozhodná, předmětem soudního přezkumu. Tímto způsobem by bylo možno tvrdit, že kdyby předmětem sporu bylo např. sto (a ne jeden) pozemků, z nichž by se stěžovatele jako vedlejšího účastníka na straně žalobce týkal jen jeden, ohledně něhož by byla žaloba úspěšná, přičemž ve zbylých pozemcích, u kterých by stěžovatel neměl žádný právní zájem, by byla žaloba neúspěšná, pak by stěžovatel byl neúspěšný z 99 %. Takovýto výklad by byl nepochybně považován za neudržitelný. Je tak excesem a porušením práva na soudní ochranu, že městský soud vyšel při posuzování úspěchu ve sporu čistě z matematického výpočtu: jedenkrát výrok úspěšný, jedenkrát výrok neúspěšný, což se rovná tomu, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Takovéto posouzení zjevně neodpovídá meritornímu výsledku nejen posuzované věci, ale obecnému přístupu k hrazení nákladů řízení. Městský soud se tak svým postupem dopustil zásahu do ústavně garantovaných práv stěžovatele, protože mu nepřiznal

náhradu nákladů řízení, ač byl v řízení před obecnými soudy jako vedlejší účastník na straně žalobce v části, na níž měl právní zájem, zcela úspěšný.

21. Ústavní soud tak uzavírá, že má-li být rozhodnutí o náhradě nákladů řízení zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení, nelze zásadu „úspěchu ve věci“ podle § 142 odst. 1 občanského soudního řádu při rozhodování o nákladech řízení posuzovat formalisticky a mechanicky, tj. zejména jen podle toho, v kolika návrzích byl účastník úspěšný, nýbrž na základě komplexního zhodnocení rozhodnutí v meritu věci, to znamená, že nelze mechanicky srovnat úspěch v meritu věci s neúspěchem v pro věc nepodstatném akcesorickém návrhu. Tím spíše je pak porušením práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, nepřiznal-li městský soud náhradu nákladů řízení stěžovateli jako vedlejšímu účastníku řízení, který měl právní zájem pouze na meritorní části řízení, v níž vystupoval na straně plně úspěšného žalobce, na rozdíl od akcesorického návrhu, na jehož podání právní zájem neměl a jehož podání nemohl vedlejší účastník ani nijak ovlivnit. V takovém případě je z hlediska kognice Ústavního soudu jako soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) rozhodující nikoli výše nákladů řízení (kvantitativní aspekt), nýbrž porušení práva na soudní ochranu s obecným významem pro výklad ústavního pořádku (kvalitativní aspekt).

VI. Závěr

22. Ze shora uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil tu část výroku I napadeného rozsudku městského soudu, kterou shledal v rozporu s ústavním pořádkem ze shora uvedených důvodů.

Č. 145**Procesní práva zástavního věřitele jako zúčastněné osoby v trestním řízení
(sp. zn. III. ÚS 84/20 ze dne 7. července 2020)**

Výklad ustanovení § 42 odst. 1 trestního řádu, které vymezuje postavení zúčastněné osoby v trestním řízení a některá její procesní práva, musí být prováděn ve smyslu autonomního výkladu pojmu majetek podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, z něhož vyplývá, že majetkem je i pohledávka, která splňuje určitá kritéria. Na základě uvedeného výkladu lze postavení zúčastněné osoby přiznat i zástavnímu věřiteli, jehož pohledávka je zajištěna zástavním právem na nemovitostech zajištěných podle § 79a trestního řádu. Postup orgánů činných v trestním řízení, které zástavnímu věřiteli odmítnou na základě toliko gramatického výkladu § 42 odst. 1 trestního řádu přiznat postavení zúčastněné osoby, představuje zásah do procesních práv zástavního věřitele, neboť je mu odpíráno podílet se na průběhu trestního řízení, v němž má být rozhodováno o jeho majetkových právech. Takový postup, který zástavnímu věřiteli odpírá uplatňování procesních práv určených k hájení jeho majetkových práv, je rozporný s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i s čl. 6 odst. 1 a čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Odepření postavení zúčastněné osoby zástavnímu věřiteli v konečném důsledku představuje zásah do základního práva na ochranu vlastnictví a na pokojné užívání majetku podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, neboť zástavnímu věřiteli je tak zcela odepřena možnost hájit svá majetková práva v trestním řízení.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Radovana Suchánka (soudce zpravodaj) a Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatelky obchodní společnosti A, zastoupené Mgr. Pavlou Ježákovou, advokátkou, sídlem Hvězdova 1716/2b, Praha 4 – Nusle, proti zásahu orgánu veřejné moci spočívajícímu v tom, že orgány činnými v trestním řízení nebylo stěžovatelce v trestním řízení přiznáno postavení zúčastněné osoby podle § 42 odst. 1 trestního řádu, za účasti Nejvyššího státního zastupitelství, Vrchního státního zastupitelství v Praze a Policie České republiky, Národní centrály proti organizovanému zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování, odboru závažné hospodářské trestné činnosti, 2. oddělení, jako účastníků řízení, takto:

I. Nejvyššímu státnímu zastupitelství, Vrchnímu státnímu zastupitelství v Praze a Policii České republiky, Národní centrále proti organizovanému zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování, odboru závažné hospodářské trestné činnosti, 2. oddělení, se zakazuje pokračovat v porušování základních práv stěžovatelky na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, na účinný opravný prostředek podle čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jakož i na ochranu vlastnictví a na pokojné užívání majetku zakotvených v čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv

a svobod a v čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, spočívajícím v nepřiznání postavení zúčastněné osoby podle § 42 odst. 1 trestního řádu stěžovatelce ve věci vedené pod sp. zn. NCOZ-9186-/TČ-2017-412202.

II. Nejvyššímu státnímu zastupitelství, Vrchnímu státnímu zastupitelství v Praze a Policii České republiky, Národní centrále proti organizovanému zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování, odboru závažné hospodářské trestné činnosti, 2. oddělení, se příkazuje, aby nadále v řízení vedeném pod sp. zn. NCOZ-9186-/TČ-2017-412202 jednali se stěžovatelkou jako se zúčastněnou osobou podle § 42 trestního řádu.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky se stěžovatelka domáhá konstatování, že postupem účastníků řízení, jenž spočíval v nepřiznání stěžovatelce postavení zúčastněné osoby v trestním řízení vedeném pod sp. zn. NCOZ-9186-/TČ-2017-412202, došlo k porušení čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), jakož i čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě (dále jen „Protokol“).

2. Stěžovatelka z důvodu jí hrozící újmy požádala o přednostní projednání svého návrhu.

3. Ústavní soud si za účelem posouzení důvodnosti ústavní stížnosti vyžádal vyjádření účastníků řízení, jakož i podstatné části spisu vedeného u Policie České republiky, Národní centrály proti organizovanému zločinu Služby kriminální policie a vyšetřování, Odboru závažné hospodářské trestné činnosti, 2. oddělení, (dále jen „NCOZ“) pod sp. zn. NCOZ-9186-/TČ-2017-412202. Z uvedeného zjistil následující skutečnosti. Stěžovatelka uzavřela dne 1. 2. 2018 s obchodní společností B smlouvu o zápůjčce, jakož i smlouvu o zřízení zástavního práva, když pohledávka ze smlouvy o zápůjčce byla zajištěna zástavním právem k nemovitostem ve vlastnictví zástavní dlužnice, tedy obchodní společnosti B [pozemek parc. č. X1, jehož součástí je stavba č. p. X2, a pozemek parc. č. X3, vše zapsáno na listu vlastnictví č. X4 vedeném pro obec P., katastrální území P., Katastrální úřad pro Jihočeský kraj, Katastrální pracoviště Český Krumlov (dále též jen „zajištěné nemovitosti“)]. Přípisem ze dne 20. 8. 2018 stěžovatelka oznámila obchodní společnosti B, že započne s výkonem zástavního práva, neboť zajištěné pohledávky ze smlouvy nebyly řádně a včas uhrazeny (a to ani na základě opakovaných upomínek). Stěžovatelka v uvedeném přípise dlužnici oznámila, že zástava bude prodána. Zápis o započetí výkonu zástavního práva byl proveden dne 26. 9. 2018 do katastru nemovitostí s účinky ke dni 21. 8. 2018.

4. NCOZ usnesením ze dne 4. 10. 2018 podle § 79a odst. 1 trestního řádu pod č. j. NCOZ-9186-458/TČ-2017-412202 zajistila nemovitosti (zástavu ve prospěch stěžovatelky) ve vlastnictví obchodní společnost B, neboť skutečnosti zjištěné v trestním řízení nasvědčovaly tomu, že předmětné nemovitosti jsou výnosem z trestné činnosti. K tomuto zajištění vydal předchozí souhlas státní zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze (dále jen „vrchní státní zastupitelství“). Zmiňované usnesení NCOZ je pravomocné ve spojení s usnesením Vrchního soudu v Praze (dále jen „vrchní soud“) ze dne 17. 12. 2018 sp. zn. 9 To 75/2018.

5. Dne 10. 10. 2018 se stěžovatelka obrátila na NCOZ v souvislosti se zajištěním nemovitostí ve vlastnictví obchodní společnosti B, u nichž je stěžovatelka zástavní věřitelkou. Stěžovatelka se v uvedeném přípise označila za zúčastněnou osobu podle § 42 trestního řádu

a požádala o možnost svého vyjádření k předmětné věci a o nahlédnutí do spisu jako zúčastněná osoba, což jí nebylo umožněno, neboť NCOZ neshledala, že by stěžovatelce náleželo postavení zúčastněné osoby.

6. Stěžovatelka se dne 9. 7. 2019 obrátila na vrchní státní zastupitelství s žádostí o vstup do probíhajícího trestního řízení pod sp. zn. NCOZ-9186-/TČ-2017-412202 jako zúčastněná osoba s poukazem na zástavní právo váznoucí na nemovitostech ve vlastnictví obchodní společnosti B.

7. Vrchní státní zastupitelství na výzvu stěžovatelky reagovalo přípisem ze dne 11. 7. 2019, v němž oznámilo, že vzhledem k tomu, že stěžovatelka není dle informací, které má státní zastupitelství k dispozici, vlastníkem předmětných zajištěných nemovitostí, nemůže být ani zúčastněnou osobou podle § 42 trestního řádu.

8. Stěžovatelka v reakci na přípis vrchního státního zastupitelství podala proti postupu orgánů činných v trestním řízení, které jí odmítly přiznat postavení zúčastněné osoby, ústavní stížnost, která byla zaevidována pod sp. zn. III. ÚS 2914/19. Ústavní stížnost byla však dne 7. 11. 2019 odmítnuta z důvodu nepřípustnosti (rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>), neboť stěžovatelka nevyčerpala efektivní prostředek nápravy v podobě dohledu ve smyslu § 12d, eventuálně i podle § 12e zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

9. Stěžovatelka v návaznosti na odmítavé usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2914/19 ve své věci učinila podnět k výkonu dohledu přípisem ze dne 13. 11. 2019 adresovaným Nejvyššímu státnímu zastupitelství. To svým vyjádřením ze dne 16. 12. 2019 č. j. 2 NZT 45/2019-133 potvrdilo správnost právních závěrů uvedených v přípise vrchního státního zastupitelství ze dne 11. 7. 2019, když taktéž neshledalo podmínky pro přiznání postavení zúčastněné osoby stěžovatelce.

II. Argumentace stěžovatelky

10. Stěžovatelka uvádí, že postup orgánů činných v trestním řízení jí upírá možnost si chránit v trestním řízení své majetkové zájmy, když je porušováno jednak její právo podle čl. 36 odst. 1 Listiny a v konečném důsledku taktéž právo na ochranu vlastnického práva ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny, resp. čl. 1 Protokolu.

11. Stěžovatelka je toho názoru, že jako na zúčastněnou osobu podle § 42 trestního řádu je třeba nahlížet i na osobu, jež není vlastníkem věcí zajištěných v trestním řízení, nýbrž je zástavním věřitelem, *nota bene* v případě, kdy stěžovatelka má ve smlouvě sjednanu tzv. propadnou zástavu, což ji staví do postavení určitého kvazivlastníka zastavených nemovitostí. Jedině uvedený výklad § 42 trestního řádu je ústavně souladný, neboť v opačném případě by stěžovatelka neměla k dispozici vůbec žádný efektivní prostředek k ochraně svého majetkového práva. Stěžovatelka zmiňuje rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 11. 2011 sp. zn. 28 Cdo 1617/2009, v němž se dovozuje, že pravomocným rozhodnutím soudu o uložení trestu propadnutí věci zaniká zástavní právo na této věci váznoucí. Za škodu tímto zástavnímu věřiteli vzniklou pak podle § 41 odst. 1 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o majetku státu“) stát neodpovídá. Stěžovatelka tvrdí, že jedinou její možností, jak skutečně dosáhnout splacení zápůjčky poskytnuté obchodní společnosti B, je realizace zástavního práva na zajištěných nemovitostech. Pokud je tedy možné, že zástavní právo stěžovatelky může v trestním řízení zaniknout bez náhrady, je jediným procesním prostředkem ochrany práv stěžovatelky účast na daném trestním řízení v postavení zúčastněné osoby.

12. Stěžovatelka v této souvislosti poukazuje i na § 1367 odst. 1 občanského zákoníku, v důsledku něhož je po započetí výkonu zástavního práva (k čemuž ze strany stěžovatelky došlo již s účinky ke dni 21. 8. 2018, tedy před vydáním zajišťujícího usnesení NCOZ)

zástavní věřitel oprávněn zastavenou věcí disponovat, tedy vykonávat práva vlastníka. Z tohoto důvodu se stěžovatelka taktéž domnívá, že jí náleží postavení zúčastněné osoby.

13. Stěžovatelka se též ohrazuje proti závěrům uvedeným v přípisě Nejvyššího státního zastupitelství ze dne 16. 12. 2019, v němž dochází ke směřování dvou na sobě nezávislých otázek, a to oprávněnosti zajištění předmětných nemovitostí a přiznání postavení zúčastněné osoby.

14. Závěrem stěžovatelka podotýká, že s prošetřovanou trestnou činností nemá nic společného a po celou dobu byla v dobré víře, že její pohledávka je pro případ nesplacení dostatečně zajištěna. Stěžovatelka nadto zdůrazňuje, že nežádá nic víc než to, aby jí bylo umožněno využít procesní prostředky, které by jí byly k dispozici jako zúčastněné osobě k ochraně jejích majetkových práv.

III. Vyjádření účastníků řízení

15. Ústavní soud zaslal posuzovanou ústavní stížnost k vyjádření účastníkům řízení.

16. NCOZ ve svém vyjádření obšírně popsala dosavadní průběh řízení. Následně zopakovala, že stěžovatelku nelze považovat za zúčastněnou osobu podle § 42 trestního řádu, když ta není vlastnící zajištěných nemovitostí. Taktéž uvádí, že oprávněný subjekt, tedy obchodní společnost B, využila své procesní prostředky k ochraně práv, když zajištění nemovitostí bylo na základě stížnosti vlastníka nemovitostí přezkoumáno i vrchním soudem, který stížnost jako nedůvodnou zamítl a aproboval postup NCOZ s tím, že právní zájem stěžovatelky je shodný s právním zájmem obchodní společnosti B. NCOZ k posuzované věci dodává, že člen představenstva stěžovatelky M. Š. je spolupracovníkem F. D., pachatele (správně: obviněného – pozn. Ústavního soudu) zdrojového trestného činu, přičemž zdůrazňuje, že mezi stěžovatelkou a obchodní společností C se sídlem na Novém Zélandu (obviněný F. D. byl jednou z osob ovládajících tuto obchodní společnost) docházelo k pochybným transakcím, které vyzněly ve prospěch stěžovatelky, což jsou skutečnosti, které budou předmětem dalšího dokazování. NCOZ dle svého vyjádření plánovala vyslechnout člena představenstva stěžovatelky M. Š., což však bylo z důvodu nouzového stavu odloženo. Případné seznámení stěžovatelky se spisovým materiálem by tak mohlo ovlivnit výpověď M. Š., a tím i účel trestního řízení.

17. Vrchní státní zastupitelství taktéž rekapituluje trestní řízení ve věci F. D., jednatele společnosti B, a dalších spoluobviněných, kdy od nejméně 376 poškozených byly prostřednictvím společnosti C vylákány finanční prostředky v hodnotě nejméně 355 341 129 Kč. K procesnímu postavení stěžovatelky tento účastník toliko stručně podotýká, že jí nelze přiznat postavení zúčastněné osoby, když stěžovatelka není dle evidence uvedené v katastru nemovitostí vlastnící zajištěných nemovitostí.

18. Nejvyšší státní zastupitelství uznává, že stěžovatelka má z důvodu svého zástavního práva k zajištěným nemovitostem určité majetkové nároky, a uvádí, že za určitých okolností by bylo možné stěžovatelce postavení zúčastněné osoby přiznat. Přiznání takového procesního postavení je však podmíněno převodem vlastnického práva ze zástavy z majetkového portfolia zástavního dlužníka na zástavního věřitele, tedy stěžovatelku. Uznatelnost vlastnického převodu je pak podmíněna tím, že záměr převést vlastnictví zástavy, by smluvní strany projevily v době, kdy již vzniklo nejen samotné zástavní právo, ale i nárok zástavního věřitele na uspokojení zajištěné pohledávky ze zástavy. V tomto bodě odkazuje účastník řízení na některá civilní rozhodnutí Nejvyššího soudu. Kdyby tedy přede dnem 4. 10. 2018 došlo k naplnění uvedených podmínek, bylo by důvodné stěžovatelce postavení zúčastněné osoby přiznat. Takové skutečnosti však stěžovatelka nedoložila, byť k tomu byla vyzvána ve vyznění účastníka ze dne 16. 12. 2019.

19. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat uvedená vyjádření účastníků řízení stěžovatelce k replice, neboť by to zjevně nevedlo k dalšímu objasnění věci.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

20. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která se účastnila řízení, v němž proti ní byl uplatněn postup, jehož protiústavnost namítá, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena podle § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

21. Podstatou posuzované ústavní stížnosti je otázka, zda lze osobě, která není vlastníkem věci zajištěné podle § 79a odst. 1 trestního řádu, nýbrž má jiný oprávněný majetkový zájem (pohledávku zajištěnou zástavním právem), přiznat postavení zúčastněné osoby podle § 42 odst. 1 trestního řádu, když s tímto postavením se pojí v trestním řízení určitá procesní práva.

22. Ustanovení § 42 odst. 1 trestního řádu stanoví, že zúčastněnou osobou je ten, jehož věc nebo část majetku byla zabrána nebo podle návrhu má být zabrána. Této osobě musí být poskytnuta možnost, aby se k věci vyjádřila; může být přítomna při hlavním líčení a veřejném zasedání, činit při nich návrhy, nahlížet do spisů a podávat v případech trestním řádem stanovených opravné prostředky.

23. Na základě toliko jazykového výkladu § 42 odst. 1 trestního řádu orgány činné v trestním řízení dospěly k závěru, že uvádí-li znění zákona, že zúčastněnou osobou je ten, jehož věc nebo část majetku byla zabrána nebo podle návrhu má být zabrána, lze postavení zúčastněné osoby přiznat pouze vlastníku věci či části majetku, nikoliv zástavnímu věřiteli. Tento výklad je však v rozporu s konstantní judikaturou Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) k výkladu pojmu „majetek“ ve smyslu čl. 1 Protokolu.

24. Ustanovení čl. 1 Protokolu stanoví, že každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek. Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva. Uvedené ustanovení zároveň nebrání právu států přijímat zákony, které státy považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem a zajistily placení daní a jiných poplatků nebo pokut.

25. Ústředním pojmem a kritériem použití čl. 1 Protokolu je tedy pojem majetek, který je v kontextu interpretační praxe ESLP širší než pojem vlastnictví tak, jak je vymezeno v § 1011 občanského zákoníku, tedy, že vše, co někomu patří, všechny jeho věci hmotné i nehmotné, jsou jeho vlastnictvím. V judikatuře ESLP se rozdíly mezi obsahem pojmu vlastnictví a pojmu majetek stírají. Takto ESLP konstatoval, že pojem majetku uvedený v první části čl. 1 Protokolu má autonomní povahu, která se neomezuje na vlastnictví hmotných statků a je nezávislá na formálním vymezení ve vnitrostátním právu. Některá jiná práva a zájmy představující aktiva mohou také patřit mezi majetková práva, a představovat tedy majetek ve smyslu tohoto ustanovení. Při projednávání každého případu je třeba zkoumat, zda se stěžovatel za daných okolností, posuzovaných v jejich souhrnu, stal nositelem opodstatněného zájmu chráněného čl. 1 Protokolu (viz rozsudek velkého senátu ze dne 25. 3. 1999 ve věci *Iatridis proti Řecku*, stížnost č. 31107/96, bod 54 odůvodnění, nebo též rozsudek velkého senátu ze dne 5. 1. 2000 ve věci *Beyeler proti Itálii*, stížnost č. 33202/96, bod 100 odůvodnění).

26. Dle výše uvedeného výkladu je zřejmé, že zájmy představující aktiva mohou patřit mezi majetková práva, a představovat tedy majetek ve smyslu čl. 1 Protokolu. Pod takovou definici lze podřadit i pohledávku. ESLP se k podřazení pohledávky pod pojem majetek podle čl. 1 Protokolu vyjádřil tak, že budoucí právo může být považováno za majetek, pouze pokud již bylo nabyto nebo je-li předmětem pohledávky, která je určitá. V případě, že majetkový zájem má povahu pohledávky, lze předpokládat, že dotyčná osoba má legitimní zájem, jestliže

má tento zájem dostatečný základ ve vnitrostátním právu, například je-li potvrzen ustálenou judikaturou soudů (viz rozsudek ze dne 14. 2. 2008 ve věci *Glaser proti České republice*, stížnost č. 55179/00, body 51 a 52 odůvodnění). Pohledávku, která musí oplývat určitými kvalitami, pak ESLP zmiňuje jakožto naplňující kritéria pojmu majetek i v další své judikatuře, podle níž může majetek ve smyslu čl. 1 Protokolu představovat buď již existující majetek (viz např. rozsudek pléna ze dne 23. 11. 1983 ve věci *Van der Mussele proti Belgii*, stížnost č. 8919/80, bod 48 odůvodnění), anebo majetkové hodnoty včetně pohledávek, u nichž může stěžovatel tvrdit, že má alespoň legitimní očekávání, že dojde k jejich realizaci (viz např. rozsudek ze dne 20. 11. 1995 ve věci *Pressos Compania Naviera S. A. a ostatní proti Belgii*, stížnost č. 17849/91, anebo rozsudek ze dne 18. 4. 2002 ve věci *Ouzounis a ostatní proti Řecku*, stížnost č. 49144/99, bod 24 odůvodnění). Naproti tomu nelze považovat za majetek ve smyslu čl. 1 Protokolu pouhou naději, že se obnoví již dávno zaniklé vlastnické právo anebo podmíněná pohledávka, která zanikla v důsledku nesplnění dané podmínky (srov. rozsudek velkého senátu ze dne 10. 7. 2002 ve věci *Gratzinger a Gratzingerová proti České republice*, stížnost č. 39794/98, bod 69 odůvodnění).

27. Z uvedených rozhodnutí tedy vyplývá požadavek jisté kvality pohledávky, která musí být dostatečně určitá a u níž lze předpokládat, že naplňuje legitimní očekávání ve smyslu jejího splnění, tedy uspokojení.

28. Jinými slovy, není sporu o tom, že pod autonomní výklad pojmu majetku ve smyslu čl. 1 Protokolu lze v obecném smyslu podřadit i pohledávku. Na kvalitu a reálnou vymahatelnost pak nepochybně může mít vliv i okolnost, zda tato pohledávka je, či není zajištěna zástavním právem.

29. Při uplatnění těchto kritérií na posuzovanou věc Ústavní soud konstatuje, že z důkazního materiálu, který má k dispozici, plynou následující skutečnosti.

30. Mezi stěžovatelkou a obchodní společností B byly dne 1. 2. 2018 uzavřeny dvě smlouvy, jednak smlouva o zápůjčce, na základě níž se stěžovatelka zavázala poskytnout společnosti B zápůjčku ve výši 7 000 000 Kč za podmínek v této smlouvě stanovených. Za účelem zajištění uspokojení této pohledávky pak stěžovatelka tentýž den uzavřela s uvedenou společností, vlastníci posléze zajištěných nemovitostí, smlouvu o zřízení zástavního práva k nemovitým věcem, z níž v souladu s ustanoveními § 1312 a násl. občanského zákoníku vyplývá, že v případě, že pohledávka stěžovatelky za obchodní společnosti B nebude řádně a včas uhrazena, je stěžovatelka oprávněna uspokojit své nároky z výtěžku prodeje zástavy z volné ruky, resp. je oprávněna si zástavu ponechat, resp. je oprávněna zpeněžit zástavu ve veřejné dražbě, pročež způsob uspokojení je ponechán na stěžovatelce. Ze dne 1. 2. 2018 pochází taktéž notářský zápis NZ 298/2018, N 305/2018, v němž je upravena dohoda se svolením k vykonatelnosti. Zde je uvedeno, že obchodní společnost B je zavázána vrátit stěžovatelce poskytnuté finanční prostředky do dne 2. 8. 2018, a to včetně úroků, které činí 3,5 % p. m. Pro případ prodlení jsou v této dohodě uvedeny sankce. Obchodní společnost B v tomto dokumentu uznává svůj dluh vůči stěžovatelce co do důvodu a výše a zavazuje se jej do 2. 8. 2018 uhradit. Neučiní-li tak, svoluje, aby byl nařízen a proveden výkon rozhodnutí a aby uvedený notářský zápis sloužil jako exekuční titul (svolení k vykonatelnosti).

31. Pohledávku stěžovatelky lze tedy v souladu s výše uvedeným označit za dostatečně určitou co do její výše, kauzy i splatnosti. Pokud jde o legitimní očekávání, které stěžovatelka mohla spojit se svou pohledávkou, je nutno poukázat na skutečnost, že stěžovatelka si svou pohledávku zajistila zástavním právem, což lze považovat za velmi silný druh zajištění, který obvykle zaručuje vysokou míru jistoty navratitelnosti finančních prostředků v případě neuhrazení pohledávky řádně a včas. Dalším krokem, který byl z hlediska míry dobytosti pohledávky učiněn, byl soupis notářského zápisu o svolení k vykonatelnosti práv ze zástavy, kdy stěžovatelce bylo na základě tohoto notářského zápisu umožněno zvolit si ze tří způsobů, jak svoji pohledávku uspokojit. Takové ujednání formou notářského zápisu je v případě

naplnění daných podmínek exekucním titulem stejně jako soudní rozhodnutí o přiznání pohledávky. Pohledávka stěžovatelky za obchodní společností B byla splatná ke dni 2. 8. 2018, přičemž pohledávka nebyla k tomuto dni splněna a stěžovatelka přistoupila k výkonu zástavního práva, což je zřetelné z evidence katastru nemovitostí, kde je k zajištěným nemovitostem uveden záznam o započetí výkonu zástavního práva podle § 1362 občanského zákoníku. Zápis do katastru nemovitostí byl proveden dne 26. 9. 2018 s právními účinky ke dni 21. 8. 2018. Dne 4. 10. 2018 došlo po předchozím souhlasu státního zástupce vrchního státního zastupitelství k zajištění nemovitostí, na nichž vázne zástavní právo ve prospěch stěžovatelky, podle § 79a odst. 1 trestního řádu. Stěžovatelce tím bylo fakticky znemožněno uspokojit svoji pohledávku ze smlouvy o zápůjčce.

32. Z hlediska naplnění právní kvality pohledávky stěžovatelky za obchodní společností B lze na základě výše uvedeného konstatovat, že pohledávku stěžovatelky je možno považovat za dostatečně určitou jak z hlediska její právní kvality, tak z hlediska legitimního očekávání, a tudíž tuto pohledávku lze považovat za majetek ve smyslu čl. 1 Protokolu. Nutno však zdůraznit, že tím Ústavní soud nijak nepředjímá otázku pravosti této pohledávky.

33. Obsah § 42 odst. 1 trestního řádu je nutno nazírat s ohledem na výše uvedená východiska, v opačném případě by nebylo možno výklad tohoto ustanovení považovat za ústavně souladný, neboť by ve svém důsledku zakládal zásah do majetkových práv stěžovatelky ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny, resp. čl. 1 Protokolu, když by nezohledňoval oprávněné majetkové zájmy stěžovatelky.

34. Postupem orgánů činných v trestním řízení, které stěžovatelce odmítly přiznat postavení zúčastněné osoby, došlo k zásahu do jejích procesních práv, neboť je jí odíráno se podílet na průběhu trestního řízení, v němž má být rozhodováno o jejích majetkových právech. Jinými slovy, ignorují-li orgány činné v trestním řízení oprávněné majetkové zájmy stěžovatelky a neumožní jí účast na trestním řízení tím, že neakceptují její postavení jako zúčastněné osoby, odírají jí tím procesní práva, která jsou s tímto postavením spojena – v kontextu posuzované věci jde nyní, ve fázi přípravného řízení, o právo nahlížet do spisů, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí, právo se k věci vyjádřit a právo podávat opravné prostředky. Takový postup, který stěžovatelce odírá uplatňování jejích procesních práv v případě, kdy je v trestním řízení rozhodováno o jejích majetkových zájmech, je nutno nazírat jako rozporný s čl. 36 odst. 1 Listiny a s čl. 6 odst. 1, jakož i s čl. 13 Úmluvy, který zaručuje právo na účinné prostředky nápravy v případě, kdy se osoba domnívá, že došlo k porušení jejích práv zakotvených Úmluvou (zde primárně práva podle čl. 1 Protokolu).

35. Ústavní soud v této souvislosti poukazuje na skutečnost, že, jak bylo ostatně uvedeno výše, s přiznáním postavení zúčastněné osoby vznikají stěžovatelce určitá práva, mimo jiné právo nahlížet do spisu v trestní věci vedené NCOZ pod sp. zn. NCOZ-9186-/TČ-2017-412202 podle § 65 trestního řádu. V této souvislosti NCOZ ve svém vyjádření poukazuje na případné komplikace, které by dokonce mohly ohrozit účel tohoto trestního řízení v případě, že by stěžovatelce bylo umožněno nahlížet do uvedeného spisu. Ústavní soud k tomu uvádí, že právo osob vyjmenovaných v § 65 odst. 1 trestního řádu, mezi něž patří i zúčastněná osoba, nahlížet do spisu může být v přípravném řízení z důležitých důvodů omezeno podle § 65 odst. 2 trestního řádu. O případném odepření práva nahlížet do spisu podle § 65 odst. 2 trestního řádu by pak muselo být vydáno samostatné a rádně odůvodněné rozhodnutí. Důvody, pro které by bylo možno stěžovatelce odeprít nahlížení do spisu podle § 65 odst. 2 trestního řádu, se však vztahují vždy ke konkrétnímu času vydání takového rozhodnutí v konkrétní fázi trestního řízení, a nemohou tedy sloužit jako podklad pro úplné odepření postavení zúčastněné osoby stěžovatelce.

36. Závěrem Ústavní soud podotýká, že z § 41 odst. 1 zákona o majetku státu vyplývá, že pravomocným rozhodnutím soudu o uložení trestu propadnutí věci zaniká zástavní právo na této věci váznoucí a že za škodu tímto zástavnímu věřiteli vzniklou stát neodpovídá. Tento následek akceptuje i judikatura obecných soudů (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2011 sp. zn. 28 Cdo 1617/2009). Tím pak dochází k devalvaci pohledávky zástavního věřitele, která tak ztrácí na kvalitě a může se na základě životní reality stát *de facto* nedobytnou. Ústavní soud na tomto místě nijak nepředjímá, nakolik může takový následek v konkrétním případě představovat protiústavní zásah do práva na pokojné užívání majetku. Přiznáním postavení zúčastněné osoby zástavnímu věřiteli však lze tomuto zástavnímu věřiteli umožnit svá práva procesně hájit, příp. i zpochybnit samotnou ústavnost uvedené právní úpravy.

37. Na základě těchto skutečností Ústavní soud shledal ústavní stížnost důvodnou, neboť postupem účastníků řízení, který spočíval v tom, že stěžovatelce nepřiznali v trestním řízení postavení zúčastněné osoby podle § 42 odst. 1 trestního řádu, zasáhli do jejího ústavně zaručeného práva podle čl. 36 odst. 1 Listiny a práv podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy a čl. 13 Úmluvy, jakož i do jejího ústavně zaručeného práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny a práva podle čl. 1 Protokolu, pročez jí podle § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu vyhověl.

Č. 146**Počátek běhu lhůty k podání stížnosti proti usnesení o zamítnutí žádosti
o propuštění z vazby
(sp. zn. IV. ÚS 652/20 ze dne 7. července 2020)**

Počátek běhu lhůty pro podání instanční stížnosti v trestních věcech při rozhodování o osobní svobodě (zejména o vazbě, podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, přeměně alternativních trestů v nepodmíněný trest odnětí svobody a rozhodnutí o výkonu původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody) nebo meritů věci (zamítnutí návrhu na povolení obnovy řízení) je třeba odvíjet až od doručení písemného vyhotovení soudního rozhodnutí. Porušením práva na přístup k soudu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a práva na spravedlivý proces zaručeného v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod je požadavek, aby instanční stížnost byla podána již v době, kdy stěžovateli nejsou známy důvody, pro něž byl v předchozím řízení neúspěšný a které zjistí teprve z písemného vyhotovení rozhodnutí.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Josefa Fialy (soudce zpravodaj) a Jiřího Zemánka o ústavní stížnosti D. T., zastoupeného JUDr. Petrem Dočekalem, advokátem, sídlem Gogolova 228/8, Praha 1 – Hradčany, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 6. února 2020 sp. zn. 9 To 56/2020, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a Městského státního zastupitelství v Praze jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 6. února 2020 sp. zn. 9 To 56/2020 bylo porušeno stěžovatelovo právo na přístup k soudu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na spravedlivý proces zaručené v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 6. února 2020 sp. zn. 9 To 56/2020 se ruší.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá, aby bylo zrušeno v záhlaví označené usnesení, s tvrzením, že jím došlo k porušení jeho ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Obvodní soud pro Prahu 9 (dále jen „obvodní soud“) usnesením ze dne 17. 1. 2020 č. j. 1 T 177/2019-1265 rozhodl, že podle § 72 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní řád“) se stěžovatel z důvodů podle § 67 písm. a) a c) trestního řádu ponechává ve vazbě (výrok I), podle § 71a trestního řádu se žádost stěžovatele o propuštění z vazby ze dne 11. 12. 2019 zamítá (výrok II), podle § 73 odst. 1 písm. a) trestního řádu *a contrario* se nepřijímá převzetí záruky nabídnuté ústavem Protěž, z. ú., sídlem Rybalkova 186/33, Praha 10 – Vršovice, dne 11. 12. 2019 a 15. 1. 2020 (výrok III), podle § 73 odst. 1 písm. b) trestního řádu *a contrario* se nepřijímá písemný slib daný stěžovatelem dne 19. 9. 2019 a 17. 1. 2020 (výrok IV) a podle § 73 odst. 1 písm. c) trestního řádu *a contrario* nelze účelu vazby stěžovatele dosáhnout dohledem probačního úředníka (výrok V).

3. Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) ústavní stížností napadeným usnesením stěžovatelovu instanční stížnost proti tomuto usnesení obvodního soudu podle § 148 odst. 1 písm. b) trestního řádu zamítl jako opožděně podanou.

II. Argumentace stěžovatele

4. V ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že instanční stížnost proti usnesení obvodního soudu podal ve lhůtě vycházející z ústavněprávně konformního výkladu § 134 odst. 1 a 2, § 137 odst. 1 a § 143 odst. 1 trestního řádu.

5. V této lhůtě podanou instanční stížnost nelze oproti názoru městského soudu považovat za opožděnou, což je podle stěžovatele zřejmé z nálezů ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. III. ÚS 1542/09 (N 201/58 SbNU 787) a ze dne 5. 2. 2019 sp. zn. IV. ÚS 3780/18 (N 21/92 SbNU 214; pozn.: rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>), v nichž Ústavní soud dospěl k závěru, že uplynutí lhůty pro podání stížnosti je třeba při rozhodování o vazbě zásadně dovozovat od doručení opisu usnesení, přičemž platí, že neodvítela-li by se tato lhůta od uvedeného okamžiku, ztratilo by předmětné ustanovení (tj. § 137 odst. 1 trestního řádu) smysl.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

6. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkovi řízení.

7. Městský soud ve vyjádření uvedl, že usnesení obvodního soudu bylo vyhlášeno v průběhu hlavního líčení dne 17. 1. 2020 za přítomnosti stěžovatele, jeho obhájce a státního zástupce, kdy bylo obvodním soudem dáno procesním stranám i ústní odůvodnění usnesení a poučení o oprávněném prostředku. Podle městského soudu lhůta pro podání stížnosti marně uplynula dnem 20. 1. 2020, zatímco stěžovatel stížnost podal až dne 23. 1. 2020. Dále městský soud zdůraznil, že § 137 odst. 1 a § 143 odst. 1 trestního řádu nebyly označeny a ani zrušeny jako protiústavní.

8. Ústavní soud zaslal toto vyjádření stěžovateli na vědomí a k případné replice; stěžovatel této možnosti nevyužil.

9. V souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

V.a) Obecná východiska

11. Ústavní soud ustáleně judikuje, že jeho úkolem je v řízení o ústavní stížnosti jen ochrana ústavnosti, a nikoliv zákonnosti [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Není proto povolán k přezkumu použití podústavního práva a může tak činit jen tehdy, shledá-li současně porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. Výklad zákonných a podzákonných právních norem, který nešetří základní práva v co nejvyšší míře, při současném dodržení účelu aplikovaných právních norem, anebo výklad, jenž je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pak znamenají porušení základního práva či svobody [srov. např. nálezy ze dne 8. 7. 1999 sp. zn. III. ÚS 224/98 (N 98/15 SbNU 17), ze dne 20. 1. 2000 sp. zn. III. ÚS 150/99 (N 9/17 SbNU 73) a ze dne 2. 4. 2009 sp. zn. II. ÚS 476/09 (N 81/53 SbNU 23)].

12. Na úrovni podústavního práva podle § 143 odst. 1 trestního řádu platí, že stížnost se podává u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, a to do tří dnů od oznámení usnesení (§ 137 trestního řádu); oznamuje-li se usnesení jak obviněnému, tak i jeho opatrovníku nebo obhájci, běží lhůta od toho oznámení, které bylo provedeno nejpozději.

13. Z § 137 odst. 1 trestního řádu vyplývá, že usnesení je třeba oznámit osobě, které se přímo dotýká, jakož i osobě, která k němu dala svým návrhem podnět; usnesení soudu se oznámí též státnímu zástupci. Oznámení se děje buď vyhlášením usnesení v přítomnosti toho, jemuž je třeba usnesení oznámit, anebo doručením opisu usnesení.

14. Pojem „oznámení“ podle § 143 trestního řádu Ústavní soud již vícekrát vyložil. Podle nálezu ze dne 9. 6. 2009 sp. zn. IV. ÚS 426/09 (N 134/53 SbNU 681) je nezbytným předpokladem a účelem práva na spravedlivý proces, a tedy i práva podat opravný prostředek (stížnost) „... reálná možnost seznámit se s rozhodovacími důvody obsaženými v rozhodnutí, jež je podrobena stížností kritice. Pouze za těchto podmínek se stěžovateli dostává i kvalifikované možnosti skutkově a právně argumentovat, a tedy v případě svého nesouhlasu zpochybňovat argumenty obsažené v odůvodnění, na nichž výrok jím napadeného rozhodnutí spočívá“. Stěžovateli má být příslušné usnesení „... včetně jeho odůvodnění prokazatelně oznámeno takovým způsobem, aby z obsahu oznámení byly seznatelné všechny důvody, o něž se opírá výrok rozhodnutí ... těmto požadavkům lze alternativně vyhovět několika způsoby, uvedenými v trestním řádu (§ 136, 137, 55a, 55b)“, a to 1. doručením opisu usnesení, 2. ústním vyhlášením usnesení, jehož plné znění (včetně odůvodnění) bude zapsáno v protokolu o úkonu, případně 3. ústním vyhlášením, jehož plné znění (včetně odůvodnění) bude podchyceno zvukovým záznamem.

15. Ústavní soud v nálezech ze dne 5. 1. 2006 sp. zn. III. ÚS 457/05 (N 4/40 SbNU 39), ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. III. ÚS 1542/09 (N 201/58 SbNU 787), ze dne 31. 5. 2018 sp. zn. I. ÚS 3842/17 (N 106/89 SbNU 573), ze dne 5. 2. 2019 sp. zn. IV. ÚS 3780/18 (N 21/92 SbNU 214) či ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. IV. ÚS 3003/19 (N 210/97 SbNU 258) situoval okamžik, od něhož je možno počítat běh lhůty pro podání (instanční) stížnosti v trestních věcech v případech rozhodování o tak závažných otázkách, jakými jsou osobní svoboda (zejména vazba, podmíněně propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, přeměna alternativních trestů v nepodmíněný trest odnětí svobody a rozhodnutí o výkonu původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody) nebo meritum věci (zamítnutí návrhu na povolení obnovy řízení), až na doručení opisu usnesení. Jak se výstižně konstatuje ve stanovisku trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 4. 3. 2020 sp. zn. Tpjn 300/2018, v bodě 33, judikatura Ústavního soudu je vedena snahou o zachování práva obviněného na přístup k soudu druhého stupně a možnosti polemizovat se závěry soudu prvního stupně v řádném opravném řízení o stížnosti;

Ústavní soud tím obviněnému umožňuje, aby se mohl vymezit proti důvodům rozhodnutí soudu prvního stupně podrobně obsaženým až v písemném vyhotovení jeho usnesení.

16. Zárukou proti oslabení práva obhajoby na dostatečnou možnost odůvodnění své stížnosti je omezení, které soudu druhého stupně brání v rozhodnutí o podané stížnosti dříve, než má obviněná osoba možnost se zcela seznámit s odůvodněním napadeného rozhodnutí [srov. nálezy ze dne 9. 6. 2009 sp. zn. IV. ÚS 426/09 (N 134/53 SbNU 681) a ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. III. ÚS 1542/09 (N 201/58 SbNU 787)].

17. Ústavní soud ve své judikatuře již mnohokrát konstatoval, že netoleruje orgánům veřejné moci – a především obecným soudům – formalistický přístup k aplikaci práva, který používá sofistikované odůvodňování k prosazení zřejmé nespravedlnosti [srov. např. nález ze dne 4. 2. 1997 sp. zn. Pl. ÚS 21/96 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.)]. Z požadavku materiálního právního státu zakotveného v čl. 1 odst. 1 Ústavy vyplývá povinnost každého soudce hledat a prosazovat skutečně spravedlivé řešení: „Nad každým utvářením soudního rozhodnutí klene se dvojí imperativ: rozhodnutí musí být nejen zákonné, ale především spravedlivé. Úkolem soudu je rozpoznat skrze zákon spravedlnost“ [nález ze dne 13. 3. 2013 sp. zn. IV. ÚS 1241/12, body 14, 15 (N 42/68 SbNU 425)]. Zejména nelze tolerovat, aby sám stát profitoval z nedokonalosti právní úpravy či pochybení orgánů veřejné moci v neprospěch jednotlivce [srov. nález Ústavního soudu ze dne 25. 10. 2016 sp. zn. II. ÚS 2062/14 (N 198/83 SbNU 185)].

18. V trestním právu pak výše uvedené platí o to více, že jde o oblast přímo zasahující do jádra svobody každého jednotlivce, tj. do jeho osobní svobody. Výklad a použití trestního práva musí šetřit podstatu a smysl ochrany osobní svobody.

V.b) Aplikace obecných východisek na projednávanou věc

19. V uvedeném rozsahu Ústavní soud napadené rozhodnutí přezkoumal a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

20. Výše uvedené principy je nutno aplikovat i na stěžovatelův případ, zejména pak na určení počátku běhu lhůty k podání instanční stížnosti.

21. Obvodní soud usnesení ze dne 17. 1. 2020 č. j. 1 T 177/2019-1265 vyhlásil při hlavním líčení, kterému byli stěžovatel i jeho obhájce přítomni. Vzhledem k tomu, že obvodní soud rozhodl o osobní svobodě stěžovatele, je nutné počátek běhu lhůty pro podání stížnosti proti předmětnému usnesení odvíjet až od doručení jeho opisu.

22. Opis usnesení obvodního soudu byl obhájci stěžovatele doručen do datové schránky dne 21. 1. 2020 a samotnému stěžovateli dne 24. 1. 2020 (č. l. 1266 procesního spisu).

23. Stěžovatel (resp. jeho obhájce) instanční stížnost podal prostřednictvím datové schránky dne 23. 1. 2020, jak dokládá záznam o ověření elektronického podání doručeného na elektronickou podatelnu (č. l. 1271 a 1272 procesního spisu); byla tudíž zachována lhůta k jejímu podání.

24. K vyjádření městského soudu, že § 137 odst. 1 trestního řádu a ani § 143 odst. 1 trestního řádu nebyly zrušeny jako protiústavní, se patří konstatovat, že podle ustálené judikatury Ústavního soudu tyto právní normy lze interpretovat ústavněprávně konformním způsobem a takové interpretaci je třeba dát přednost před jejich zrušením.

25. Na výše uvedeném nic nemění ani skutečnost, že obvodní soud usnesením ze dne 5. 3. 2020 č. j. 1 T 177/2019-1345 rozhodl s poukazem na § 73 odst. 1 písm. a), b), c) a d) trestního řádu, že stěžovatel se propouští z vazby. Závěr, podle něhož má soudní přezkum rozhodnutí o vazbě význam pro dotčenou osobu bez ohledu na to, zda vazba stále trvá, se ustálil i v rozhodovací praxi Ústavního soudu. Porušení ústavně zaručených základních práv a svobod osoby, která byla ve vazbě na základě nezákonného rozhodnutí nebo v ní zůstala bez rozhodnutí o ponechání ve vazbě po uplynutí zákonem stanovené lhůty, není zhojeno jejím propuštěním z vazby nebo převedením do výkonu trestu. Skutečnost, že stěžovatel již není ve

vazbě, nečiní ústavní stížnost proti takovému rozhodnutí či jinému zásahu neopodstatněnou [srov. např. nález ze dne 21. 4. 2004 sp. zn. IV. ÚS 385/03 (N 59/33 SbNU 95), nález ze dne 7. 7. 2008 sp. zn. I. ÚS 1348/07 (N 124/50 SbNU 79) nebo nález ze dne 11. 12. 2013 sp. zn. I. ÚS 2208/13 (N 215/71 SbNU 517)]. Zájem obviněného na posouzení zákonnosti vazby může být dán i poté, až už bude usilovat jen o pouhé konstatování její nezákonnosti, jež samotné pro něj může představovat určitou satisfakci, nebo se bude následně domáhat i náhrady škody. Podle stanoviska pléna Ústavního soudu ze dne 6. 5. 2008 sp. zn. Pl. ÚS-st. 25/08 (ST 25/49 SbNU 673), které se situací, kdy Ústavní soud rozhoduje o vazbě v době, kdy již vazba netrvá, věnuje, by problematický neměl být ani postup orgánů činných v trestním řízení po zrušení vazebního rozhodnutí v situaci, kdy stěžovatel byl již v mezidobí z vazby propuštěn na svobodu nebo mu byl nařízen výkon trestu odnětí svobody, případně bylo řízení proti němu pravomocně skončeno uložením jiného trestu či bylo od uložení trestu upuštěno nebo bylo řízení pravomocně zastaveno.

VI. Závěr

26. Jak bylo výše uvedeno, podle čl. 90 Ústavy jsou soudy povolány k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům; jde o kompetenční normu, která není bezprostředně pramenem subjektivních práv. Avšak obrátí-li se na soudy účastník řízení v souladu s čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), domáhaje se svých práv stanoveným postupem v souladu s právní úpravou a relevantní judikaturou, není možné výklad jednotlivých pojmů zúžit v jeho neprospěch.

27. Na ústavní stížnosti napadené usnesení městského soudu je nutno hledět jako na rozporné se stěžovatelovým právem na přístup k soudu zaručeným v čl. 36 odst. 1 Listiny a právem na spravedlivý proces zaručeným v čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

28. Pro ústavně nesouladným způsobem určený počátek běhu lhůty pro podání stížnosti, a v důsledku toho nesprávné zamítnutí této stížnosti pro opožděnost, nelze v tomto případě situaci řešit jinak než zrušením napadeného usnesení městského soudu, který nově rozhodne o stížnosti proti usnesení obvodního soudu.

29. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud stěžovatelově ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení městského soudu zrušil podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 147**Lhůta pro podání žaloby proti nečinnosti správního orgánu
(sp. zn. Pl. ÚS 25/19 ze dne 14. července 2020; 347/2020 Sb.)**

Ustanovení § 80 soudního řádu správního upravující podmínky, za nichž se lze domoci ochrany soudu proti nečinnosti správního orgánu, je v souladu s čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod; lhůta pro podání žaloby představuje podmínku nejzákladnější a pro soudní řízení nejběžnější.

Nález

Ústavní soud rozhodl pod sp. zn. Pl. ÚS 25/19 dne 14. července 2020 v plénu složeném z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Ludvíka Davida, Jaroslava Fenyka, Josefa Fialy, Jana Filipa, Jaromíra Jirsy, Tomáše Lichovníka, Vladimíra Sládečka, Radovana Suchánka, Pavla Šámala, Kateřiny Šimáčkové, Milady Tomkové (soudkyně zpravodajka) a Jiřího Zemánka o návrhu Nejvyššího správního soudu podaném podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky na zrušení § 80 odst. 1 a 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení, takto:

Návrh se zamítá.

Odůvodnění**I. Vymezení věci**

1. Ústavnímu soudu byl dne 3. 12. 2019 doručen návrh Nejvyššího správního soudu na zrušení § 80 odst. 1 a 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní. Navrhovatel tento návrh podal podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) poté, co v souvislosti se svou rozhodovací činností dospěl k závěru, že napadené ustanovení je v rozporu s ústavním pořádkem.

2. Ve věci vedené u navrhovatele pod sp. zn. 2 As 300/2018 se stěžovatelka kasační stížností domáhá zrušení usnesení Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) č. j. 3 A 82/2018-21 ze dne 7. 9. 2018, kterým byla pro opožděnost odmítnuta její žaloba proti nečinnosti Ministerstva vnitra (v řízení před soudy v postavení žalovaného).

3. Žalovaný měl být nečinný v řízení o žádosti stěžovatelky o povolení k přechodnému pobytu rodinného příslušníka občana Evropské unie dle § 87b zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, kterou stěžovatelka podala dne 4. 2. 2016. Dne 5. 2. 2018 stěžovatelka podala Komisi pro rozhodování ve věcech pobytu cizinců žádost o uplatnění opatření proti nečinnosti. Dne 7. 2. 2018 komise stanovila 30denní lhůtu pro vydání rozhodnutí. V této lhůtě žalovaný nerozhodl.

4. Dne 28. 3. 2018 podala stěžovatelka předmětnou žalobu, kterou městský soud shledal opožděnou. Dle městského soudu začala jednoroční lhůta k podání žaloby dle § 80

odst. 1 soudního řádu správního běžet po uplynutí 60 dnů od podání žádosti o povolení k přechodnému pobytu, a uplynula tedy dne 8. 4. 2017.

II. Argumentace navrhovatele

5. Úvodem navrhovatel konstatuje, že ve věci stěžovatelky nastala situace, kdy je jí navzdory trvající nečinnosti správního orgánu odepřena efektivní ochrana nezávislá na soustavě správních orgánů. Uplynutí lhůty k podání žaloby proti nečinnosti údajně „přímo vedlo k časově ničím neomezovanému vyloučení přístupu [stěžovatelky] k soudní ochraně nejen v otázce nečinnosti správního orgánu, ale ve svém důsledku i v meritorní otázce povolení k přechodnému pobytu na území České republiky“.

6. Ačkoli se dosavadní judikatura navrhovatele opírá o východisko, podle něhož zákonodárce soudní přezkum nečinnosti správních orgánů omezil určitou lhůtou v zájmu zachování právní jistoty, neexistuje podle jeho názoru pro trvalé odepření přístupu k soudní ochraně proti nečinnosti správního orgánu v době po marném uplynutí lhůty legitimní důvod. Navrhovatel se proto pokusil najít ústavně konformní výklad napadeného ustanovení, což se mu ale údajně nepodařilo.

7. Navrhovatel v souladu s judikaturou Ústavního soudu vychází z toho, že lhůta sama o sobě nemůže být neústavní, může se však takto jevit s ohledem na konkrétní okolnosti, přičemž je údajně potřeba zkoumat, zda „po vyhodnocení konkrétních kontextuálně působících okolností lze učinit závěr, že přiměřeným způsobem sleduje legitimní cíl ve formě omezení nejistoty v právních vztazích“. Podle navrhovatele přitom v případě, z něhož návrh vzešel, bylo právo stěžovatelky na přístup k soudu omezeno do té míry, že vztah mezi použitými prostředky a sledovaným cílem nelze považovat za přiměřený. Toto omezení si totiž údajně „klade za cíl výhradně absolutizovanou právní jistotu, aniž by ji však po marném uplynutí jednoleté lhůty na straně stěžovatelky nastolovalo či alespoň jakkoli posilovalo“.

8. Popsaný stav dle navrhovatele právní jistotu stěžovatelky nejenže neposiluje, ale naopak její pozici činí právně nejistou tím, že výsledek řízení o její žádosti se pro ni stává nedosažitelným a nevynutitelným. Posilována je údajně toliko „právní jistota“ na straně vrchnostensky rozhodujících orgánů veřejné správy, a sice v tom směru, že jejich (ne)počinání nemůže být po marném uplynutí jednoleté lhůty soudně korigováno. Podle navrhovatele se však trvající nezákonnost, resp. udržování protiprávního stavu, pouhým plynutím času nemůže stát nedotknutelnou. „Absurdita“ popsané situace údajně vynikne v porovnání s pravidly upravujícími řízení před soudy, neboť si lze stěžít představit, že by mohlo jakékoli zahájené soudní řízení zůstat nedokončeno, přičemž by použití právních instrumentů k řešení takové situace bylo omezeno lhůtou. Veřejné správě oproti tomu nic nebrání ve spolehnutí se na pasivitu adresátů její činnosti s vidinou absolutní „amnestie“ pro její nezákonné otálení, bude-li tento stav trvat dostatečně dlouho.

9. Navrhovatel považuje nečinnost za „trvající situaci“ a poukazuje v této souvislosti na přístup Evropského soudu pro lidská práva ve vztahu k případům, kdy je jednotlivec obětí pokračujících aktivit státu, proti nimž nejsou k dispozici žádné vnitrostátní prostředky nápravy.

10. Navrhovatel poukazuje též na nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 635/18 ze dne 15. 5. 2018 (N 94/89 SbNU 387), v jehož světle údajně dosavadní judikatura Nejvyššího správního soudu již nemůže obstát. Omezení práva na přístup k soudu plynoucí z napadeného ustanovení údajně zasahují do jeho samotné podstaty. Na nečinnost správního orgánu je dle navrhovatele třeba nahlížet jako na specifický druh nezákonného jednání veřejné správy, přičemž jde typově o zásah, tj. jiný akt než rozhodnutí. Nálezy sp. zn. II. ÚS 635/18 přitom údajně přiznává zásahu spočívajícímu v nezákonné nečinnosti jiné než otálení s vydáním rozhodnutí nebo osvědčení otevřenou žalobní lhůtu pro celou dobu jeho trvání. V parafrázi k tomuto nálezu by údajně bylo možné konstatovat, že se stěžovatelka po marném uplynutí

jednoleté lhůty „každý den znovu“ dozvídá o udržování protiprávního stavu na straně správních orgánů, a to aniž by měla jakoukoli možnost zahájit řízení před nezávislým soudem.

11. Ve světle uvedeného podle navrhovatele omezení práva na přístup k soudu dle napadeného ustanovení „zjevně koliduje s principem jednotnosti a bezrozpornosti právního řádu“. Z § 80 odst. 1 soudního řádu správního ani z úmyslu zákonodárce při jeho přijetí není údajně zřejmý důvod, pro nějž by se měl lišit standard soudní ochrany v situacích, kdy veřejná moc nastolí nečinnost spočívající v nevydání rozhodnutí správního orgánu nebo osvědčení, a tehdy, jedná-li se o nečinnost správního orgánu způsobující absenci jiného aktu než rozhodnutí (nebo osvědčení), kde platí, že lhůta k podání žaloby neuběhne, dokud nečinnost trvá.

12. Navrhovatel má za to, že napadené ustanovení „přenáší odpovědnost za dozor nad řádným procesním postupem a jeho včasným ukončením z veřejné moci ... na jednotlivce“. Je údajně v zásadě na účastníkovi řízení, aby sám aktivně „hlídal“, zda řízení pokračuje přiměřeně rychle, neboť „jinak fakticky ztratí právo se domoci, aby bylo dovedeno do fáze vydání rozhodnutí“. Takové pojetí zásady, že jen bdělým náleží práva, je údajně „neúnosně přísné a zcela pomíjí výlučnou, účastníkům nadřazenou roli, kterou má ve správních řízeních veřejná moc výkonná, jež je vede“.

13. V důsledku překážky litispendence by se navíc jednotlivec nemohl domáhat svých veřejných subjektivních práv ani podáním nové žádosti v téže věci, ledaže by původní žádost vzal zpět, v kterémžto případě by ovšem nová žádost byla posuzována podle jiného právního a faktického stavu. Napadené ustanovení nadto dopadá i na řízení zahájená z moci úřední, v nichž také dochází k narušení právní jistoty. Podle navrhovatele je jedním z důsledků napadeného ustanovení nutnost „soudit se a napadat nečinnost správních orgánů nejen v případech, kdy se k tomu dostatečně silně pocíťovaný důvod na straně jednotlivce ještě neobjevil, ale navíc ještě v takovém časovém předstihu, aby již při podání žaloby bylo zřejmé, že se včas podaří bezvýsledně vyčerpat prostředky ochrany, které příslušný procesní předpis stanoví k ochraně jednotlivce proti nečinnosti správního orgánu“.

14. Závěrem navrhovatel upozorňuje, že marné uplynutí lhůty k podání žaloby na ochranu před nečinností se odlišuje od marného uplynutí lhůty k podání žaloby proti rozhodnutí správního orgánu, neboť v případě, že bylo vydáno rozhodnutí, má jednotlivec ucelenou představu o svém právním postavení. Nadto je u žalob proti rozhodnutí srozumitelněji stanoven počátek lhůty, který se u žaloby proti nečinnosti může v určitých případech odvíjet od okamžiku, kdy byl ve věci učiněn poslední úkon. Podle navrhovatele však je někdy obtížné určit, co oním „posledním úkonem“ bylo. Počátek běhu lhůty může být nadto ovlivněn i např. tím, jak byla věc komplikovaná. To vše si údajně účastníci správního řízení musejí posoudit předtím, než žalobu podají.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

15. Ústavní soud vyzval Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky a Senát Parlamentu České republiky jako účastníky řízení k vyjádření k návrhu.

16. Ve vyjádření Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky zaslaném jejím předsedou Mgr. Radkem Vondráčkem byla stručně popsána procedura přijetí soudního řádu správního.

17. Ve vyjádření Senátu Parlamentu České republiky zaslaném předsedou Jaroslavem Kuberou byla taktéž popsána procedura přijetí soudního řádu správního s tím, že návrh byl přijat v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem. V rámci rozpravy nebylo žádné téma spojeno s možnou otázkou ústavnosti nyní posuzované úpravy. Senát zároveň upozornil, že z hlediska legislativně-technického se nelze při případném zrušení § 80 odst. 1 a 2 soudního řádu správního omezit toliko na tuto derogaci, ale je zapotřebí zrušit rovněž nadpis § 80 soudního řádu správního a označení jeho odstavce 3.

18. V souladu s § 69 odst. 2 a 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) byl návrh zaslán vládě České republiky a veřejnému ochránci práv s tím, že mohou Ústavnímu soudu sdělit, že vstupují do řízení v postavení vedlejších účastníků. Sdělením ze dne 7. 1. 2020 vláda oznámila, že do řízení nevstupuje. Sdělením z téhož dne veřejný ochránce práv taktéž oznámil, že do řízení nevstupuje.

19. Ústavní soud neočekával od ústního jednání další objasnění věci, proto od něj dle § 44 zákona o Ústavním soudu upustil.

IV. Díkce napadeného ustanovení

20. Ustanovení § 80 odst. 1 a 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, zní:
§ 80

Lhůta pro podání žaloby a její náležitosti

(1) Žalobu lze podat nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy ve věci, v níž se žalobce domáhá ochrany, marně proběhla lhůta stanovená zvláštním zákonem pro vydání rozhodnutí nebo osvědčení, a není-li taková lhůta stanovena, ode dne, kdy byl žalobcem vůči správnímu orgánu nebo správním orgánem proti žalobci učiněn poslední úkon.

(2) Zmeškání lhůty nelze prominout.

V. Předpoklady meritorního posouzení návrhu

21. Ústavní soud je příslušný k projednání předmětného návrhu, který je přípustný a splňuje všechny zákonem stanovené náležitosti.

22. Jde-li o aktivní legitimaci navrhovatele podle § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu a čl. 95 odst. 2 Ústavy, přímou aplikací napadeného ustanovení nastává v řízení vedeném před správními soudy následek, který navrhovatel shledává neústavním. Zrušení tohoto ustanovení by navrhovateli umožnilo odlišné rozhodnutí ve věci. Navrhovatel je tak aktivně legitimován k podání návrhu na zrušení napadeného ustanovení.

VI. Přezkum procedury přijetí napadených ustanovení

23. Ústavní soud kontrolu ústavnosti procedury přijetí soudního řádu správního provedl již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 43/10 ze dne 13. 4. 2011 (N 68/61 SbNU 69; 130/2011 Sb.), na který pro stručnost odkazuje.

VII. Posouzení ústavnosti napadeného ustanovení

24. Návrh není důvodný.

25. Soudní řád správní upravuje několik žalobních typů (vyjmenovaných v § 4 odst. 1), z nichž lze za tři základní označit žalobu proti rozhodnutí, žalobu proti nezákonnému zásahu a žalobu nečinnosti. Žaloba proti nečinnosti je upravena v § 79 a násl. soudního řádu správního, z nichž plyne, že nečinností se nemyslí jakákoli pasivita správního orgánu, nýbrž nečinnost při vydání rozhodnutí ve věci samé nebo osvědčení. O nečinnosti žalobě proto může být věcně rozhodnuto jen tak, že se žaloba zamítne, nebo soud uloží správnímu orgánu povinnost vydat rozhodnutí nebo osvědčení a stanoví k tomu přiměřenou lhůtu (§ 81 soudního řádu správního).

26. Stejně jako tomu je u dalších základních žalobních typů, je i podání žaloby proti nečinnosti omezeno lhůtou. Ta je upravena nyní napadeným ustanovením tak, že žalobu lze podat nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy ve věci, v níž se žalobce domáhá ochrany, marně proběhla lhůta stanovená zvláštním zákonem pro vydání rozhodnutí nebo osvědčení, a není-li taková lhůta stanovena, ode dne, kdy byl žalobcem vůči správnímu orgánu nebo správním orgánem proti žalobci učiněn poslední úkon (§ 80 odst. 1 soudního řádu správního). Opět stejně jako tomu je u dalších základních žalobních typů, zmeškání lhůty pro podání nečinnosti žaloby nelze prominout (§ 80 odst. 2 soudního řádu správního).

27. Pro účely základního seznámení s řešenou problematikou se sluší ještě poznamenat, že – stejně jako tomu je u dalších základních žalobních typů – i institut nečinnostní žaloby respektuje zásadu subsidiarity správního soudnictví, což se promítá v § 79 soudního řádu správního, podle kterého může žalobu podat ten, kdo bezvýsledně vyčerpal prostředky ochrany stanovené procesním předpisem platným pro řízení u správního orgánu. Účastník správního řízení, v němž je správní orgán z hlediska vydání rozhodnutí nečinný, má tedy jeden rok na to, aby se proti nečinnosti bránil u soudu, před uplynutím této lhůty ovšem ještě musí bezvýsledně vyčerpat prostředky ochrany v rámci správního řízení. Tyto prostředky mohou být zakotveny ve zvláštních předpisech, případně se užije zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, jakožto předpis obecný. Podle § 80 odst. 3 správního řádu může po uplynutí lhůty pro vydání rozhodnutí účastník správního řízení podat k nadřízenému správnímu orgánu žádost o uplatnění opatření proti nečinnosti. Bezúspěšně je tento prostředek ochrany vyčerpán, není-li žádosti vyhověno, případně není-li o ní rozhodnuto do 30 dnů (§ 71 odst. 3 správního řádu). Ačkoli je tudíž zákonná lhůta k podání nečinnostní žaloby jednoletá, účastník správního řízení musí zpravidla situaci začít řešit (mimosoudně) již s určitým předstihem.

28. Listina základních práv a svobod (dále jen „Listina“) nezaručuje výslovně právo na soudní přezkum nečinnosti správních orgánů, neboť její čl. 36 odst. 2 zakotvuje toliko právo na soudní přezkum zákonnosti rozhodnutí orgánů veřejné správy, z něhož nadto může zákon některá rozhodnutí vyloučit [k možnostem soudní výluky viz např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 39/17 ze dne 2. 7. 2019 (N 124/95 SbNU 8; 212/2019 Sb.)]. Ústavní soud nicméně v některých specifických případech shledal rozpornou s čl. 36 odst. 2 (a čl. 36 odst. 1) Listiny i zákonnou úpravu, která sice nevylučovala soudní přezkum správního rozhodnutí (týkajícího se základních práv), znemožňovala však správnímu orgánu takové (meritorní) rozhodnutí vůbec vydat [viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 41/17 ze dne 27. 11. 2018 (N 189/91 SbNU 329; 16/2019 Sb.), který se také týkal řízení o žádosti rodinných příslušníků občanů České republiky o povolení k přechodnému pobytu].

29. Nyní napadené ustanovení pochopitelně vydání správního rozhodnutí neznemožňuje. Uplynutí lhůty zakotvené v § 80 soudního řádu správního na povinnosti správního orgánu rozhodnutí vydat nic nemění. Je ale pravda, že případný adresát správního rozhodnutí se po zmeškání předmětné lhůty vydání rozhodnutí nedokáže soudně domoci, a to ačkoli vydání, ale i nevydání rozhodnutí může mít dopad na jeho základní práva. Jinými slovy, případný adresát správního rozhodnutí se může ocitnout bez soudní ochrany (čl. 4 Ústavy, čl. 36 odst. 1 Listiny) ohledně otázky, zda správní orgán vydá či nevydá rozhodnutí týkající se základních práv.

30. Nelze ovšem tvrdit, že by soudní ochrana byla odeprána přímo napadeným § 80 soudního řádu správního. Toto ustanovení soudní ochranu proti nečinnosti správních orgánů neodpírá, nýbrž pouze stanoví podmínky, za nichž se jí lze domoci (aniž by šlo o podmínky pro kohokoli nedosažitelné, resp. které by určitou skupinu osob *a priori* z možnosti jejich splnění vylučovaly). Stanovení zákonných podmínek, za nichž se lze domáhat soudní ochrany, je přitom nejen plně v souladu s čl. 36 odst. 4 Listiny, nýbrž je dokonce nezbytným předpokladem pro výkon práv zaručených čl. 36 a násl. Listiny. Bez zákonného vymezení toho, u jakého soudu, kdy a jakým způsobem se lze domáhat soudní ochrany, by totiž tato ochrana byla nemyslitelná. Toho si byl zjevně vědom i ústavodárce, který (krom přijetí čl. 36 odst. 4) hned v čl. 36 odst. 1 Listiny vymezil, že soudní ochrany se lze domáhat stanoveným postupem.

31. I při existenci § 80 soudního řádu správního tedy platí, že se každý může u soudu domáhat ochrany proti nečinnosti správního orgánu, pouze musí v souladu s čl. 36 odst. 4 Listiny splnit v něm stanovené podmínky. Skutečnost, že dle čl. 36 odst. 4 Listiny podmínky a podrobnosti soudní ochrany stanoví zákon, pochopitelně neznamená, že by tyto podmínky

a podrobnosti mohly být zcela libovolné, resp. že by Ústavní soud nemohl nikdy shledat jejich neústavnost. Avšak podmínka zakotvená v napadeném ustanovení představuje lhůtu, jde tedy o podmínku patrně vůbec nejzákladnější a pro soudní řízení nejběžnější.

32. Institut lhůty má několikatisíciletou historii a je obsažen v naprosté většině procesních předpisů [je natolik přirozenou součástí právního řádu, že sám navrhovatel v jiných případech považuje její absenci za neústavní; viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 34/10 ze dne 24. 7. 2012 (N 130/66 SbNU 19; 284/2012 Sb.)]. Není se tak co divit, že Ústavní soud konstantně vychází z toho, že lhůta sama o sobě nemůže být neústavní [viz judikaturu vyloženou v bodech 59 a násl. nálezu sp. zn. Pl. ÚS 55/13 ze dne 12. 5. 2015 (N 93/77 SbNU 339; 170/2015 Sb.)]. Ústavní soud v odkazované judikatuře zároveň konstatoval, že lhůta může být neústavní s ohledem na konkrétní okolnosti, mezi něž patří zejména její nepřiměřenost ve vztahu k ní časově omezené možnosti uplatnění ústavně garantovaného práva, případně k ní vymezenému časovému úseku omezení subjektivního práva, a svévole zákonodárce při stanovení lhůty. Tyto okolnosti nicméně v nyní posuzovaném případě zjevně dány nejsou, navrhovatel to ostatně ani netvrdí.

33. Neústavnost lhůty obsažené v napadeném ustanovení navrhovatel místo toho spatřuje, stručně řečeno, ve výše popsané skutečnosti, že se po uplynutí lhůty adresát případného správního rozhodnutí ocitne bez možnosti soudně si vydání rozhodnutí vymoci. Konkrétně navrhovatel namítá, že nečinnost správních orgánů po marném uplynutí lhůty nemůže být „nijak korigována“, že se nezákonnost plynutím času stane soudně „nedotknutelnou“ či že účastník správního řízení ztrácí „možnost domoci se rozhodnutí správního orgánu“. Dle názoru Ústavního soudu jsou však tyto navrhovatelem předestřené důsledky zmeškání lhůty s institutem lhůty inherentně spjaté a představují jeho podstatu. Měly-li by skutečně rozhodovat o ústavnosti napadeného ustanovení, popřel by se tím Ústavním soudem opakovaně vyslovený názor, že lhůta sama o sobě nemůže být neústavní. Nelze na jednu stranu tvrdit, že lhůta v řízení před soudem sama o sobě neústavní být nemůže, a zároveň shledávat neústavnost v tom, že po jejím marném uplynutí se již nelze domoci toho, k čemu je stanovena.

34. Navrhovatelem předestřené následky zcela odpovídají následkům zmeškání jiných lhůt uplatňovaných v řízení před soudem. Zmešká-li např. účastník lhůtu pro podání žaloby proti rozhodnutí správního orgánu, platí zcela shodně, že toto rozhodnutí nemůže být soudně „korigováno“, že se nezákonnost z hlediska soudní ochrany „stane nedotknutelnou“ i že účastník správního řízení ztrácí možnost domoci se soudně nápravy nezákonného rozhodnutí. Na srovnatelnosti těchto následků přitom nic nemění ani poznámka navrhovatele, že u žaloby proti rozhodnutí má účastník ucelený přehled o svém právním postavení. Ostatně v mnoha případech – včetně případu stěžovatelky z řízení před navrhovatelem – může tato „nerovnost“ být odstraněna prostým zpětvzetím žádosti. Podle navrhovatele by si tím žadatelé zhoršili své postavení, z čehož se ovšem naznačuje, že toto postavení je i po zmeškání lhůty k podání žaloby proti nečinnosti stále lepší než postavení účastníka, který zmeškal lhůtu k podání žaloby proti rozhodnutí. Nadto i vydání nezákonného správního rozhodnutí může mít dlouhotrvající důsledky a může jím být např. schváleno či umožněno jednání trvale zasahující do práv osoby, která zmeškala lhůtu k podání správní žaloby.

35. Jde-li o další navrhovatelovy argumenty, není pravda, že uplynutí lhůty k podání žaloby proti nečinnosti vede současně k vyloučení přístupu k soudu i ohledně merita věci. Absence meritorního rozhodnutí je podstatou nečinnosti, nejde o samostatný, dodatečný důsledek. Pokud ve věci správní orgán rozhodne (a jak už bylo řečeno, povinnost rozhodnout – je-li dána – trvá), zmeškání lhůty pro podání žaloby proti nečinnosti nebude mít na možnost soudní ochrany proti takovému rozhodnutí ve smyslu čl. 36 odst. 2 Listiny žádný vliv.

36. Navrhovatel také poznamenal, že napadené ustanovení posiluje toliko „právní jistotu“ na straně vrchnostensky rozhodujících orgánů veřejné správy, jejichž (ne)počinání nemůže být po marném uplynutí lhůty korigováno. Tento argument pomíjí Ústavním soudem opakovaně arobovaný smysl lhůt [viz např. nález sp. zn. Pl. ÚS 33/97 ze dne 17. 12. 1997 (N 163/9 SbNU 399; 30/1998 Sb.)], kterým je omezení entropie v uplatňování práv, a to obecně, nikoli pouze ve vztahu k soukromým osobám. Ostatně i přímo v navrhovatelem citovaném rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Mužević proti Chorvatsku* (ze dne 16. 11. 2006 č. 39299/02, odst. 77) uvedený soud konstatoval, že lhůta neslouží jen zájmům toho, vůči komu je prostředek, který je lhůtou limitován, namířen (tedy v případě Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod zájmům států), nýbrž slouží právní jistotě jako takové, která je hodnotou sama o sobě. V souladu s tím právní řád bere možnou existenci vad aplikačních i normativních aktů v potaz s tím, že jsou tyto vady zhojeny (případně je na ně nahlíženo jako na zhojené), pokud nejsou stanoveným postupem konstatovány [viz pojem Fehlerkalkül; není bez zajímavosti, že v minulosti byla lhůta omezena dokonce i možnost napadat zákony pro jejich rozpor s ústavou (viz § 12 zákona č. 162/1920 Sb., o ústavním soudě)].

37. Navrhovatel vychází z ničím neodůvodněného předpokladu, že lhůta k podání nečinnostní žaloby chrání jen správní orgány, které se dopustily něčeho, co je potřeba „korigovat“, čemuž se díky uplynutí lhůty vyhnou (tedy z předpokladu, že žaloba je vždy důvodná). Tak tomu ovšem není. Napadené ustanovení je zároveň pojistkou, že se např. po padesáti letech nebudou vést soudní spory ohledně údajné nečinnosti v řízení, o kterém (již) nejsou k dispozici žádné záznamy či které ani nikdy neexistovalo (a šlo jen o výmysl či chybu žalobce). To ostatně může mít význam i pro soukromé osoby, jichž se může správní rozhodnutí, jehož vydání se náhle žalobce s odstupem mnoha let domáhá, bezprostředně dotknout a které mohly očekávat, že takové rozhodnutí již vydáno nebude (a bez žaloby by ani vydáno nebylo). Stejně tak má napadené ustanovení význam v případech, kdy má správní orgán za to, že mu žádné rozhodnutí vydávat nepřísluší, a právě proto, nikoli pro průtahy v tradičním slova smyslu, je nečinný. Ačkoli tedy napadené ustanovení nevede vždy a za všech okolností k okamžitému (v momentu propadnutí lhůty) nastolení právní jistoty, neboť správní řízení může nadále probíhat a rozhodnutí v něm nadále může být vydáno, přesto k odstranění entropie významně přispívá.

38. Ztotožnit se nelze ani s tvrzením navrhovatele, že napadené ustanovení „přenáší odpovědnost za dozor nad řádným procesním postupem a jeho včasným ukončením z veřejné moci ... na jednotlivce“. Napadené ustanovení na nikoho nic nepřenáší. Jeho zrušení by neznamenal, že by soudy zahajovaly řízení k posouzení nečinnosti správního orgánu *ex officio*. I nadále by se účastník správního řízení musel soudní ochrany domáhat sám žalobou. Dle logiky navrhovatele by např. § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, stanovící lhůtu k podání ústavní stížnosti, „přenášel odpovědnost za dozor nad dodržováním základních práv a svobod z veřejné moci na jednotlivce“.

39. Nejenže ustanovení upravující lhůty k podání návrhů na zahájení řízení jednotlivcem nemají vliv na případnou možnost (či dokonce povinnost) soudů zahajovat řízení *ex officio* (čímž jedině by nedocházelo k navrhovatelem zmíněnému „přenášení odpovědnosti na jednotlivce“), ztotožnění se s předkládaným argumentem navrhovatele by popřelo vůbec samotnou podstatu fungování soudní moci v České republice. Až na výjimky totiž soudy rozhodují na návrh, což se promítá i v čl. 36 Listiny, který spojuje soudní ochranu s aktivitou jednotlivce (dle odstavce 1 se každý může „domáhat“ soudní či jiné ochrany, dle odstavce 2 se osoba zkrácená na svých právech správním rozhodnutím může „obrátit na soud“).

40. Navrhovatel opakovaně poukazuje na (senátní) nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 635/18, kterým byl zrušen rozsudek (rozšířeného senátu) Nejvyššího správního soudu č. j.

7 As 155/2015-160 ze dne 21. 11. 2017. S ohledem na požadavek bezrozpornosti právního řádu je údajně potřeba v souladu s tímto nálezem konstatovat, že se účastník o nečinnosti dozvídá každý den znovu. Uvedený senátní nález – v němž Ústavní soud, zjednodušeně řečeno, konstatoval, že o trvajícím zásahu se jednotlivec opakovaně každý den „dozvídá“ a k zásahu každý den znovu „dochází“ – se nicméně týkal jiného žalobního typu a interpretoval jiné zákonné ustanovení (§ 84 soudního řádu správního).

41. Ústavní soud v něm argumentoval mimo jiné i požadavkem bezrozpornosti právního řádu, a to aniž by se v této souvislosti zmínil o lhůtě pro podání žaloby proti nečinnosti. Z toho lze dovodit, že mezi zásahovou a nečinnostní žalobou rozlišoval a považoval je za odlišné koncepty, které nelze srovnávat. V opačném případě by rozdíl mezi „novým“ výkladem § 84 soudního řádu správního a zněním jeho § 80 musel být již tehdy vypořádán. Není možné na základě požadavku bezrozpornosti právního řádu překonat výklad běhu lhůty pro zásahovou žalobu zastávaný k tomu určeným vrcholným orgánem soudní moci (čl. 92 Ústavy) a následně – opět na základě požadavku bezrozpornosti právního řádu – zrušit zákonnou úpravu lhůty pro podání nečinnostní žaloby s argumentem, že neodpovídá nově zastávanému výkladu běhu lhůty pro zásahovou žalobu.

42. K zásadě bezrozpornosti právního řádu se dále sluší dodat, že z ní neplyne požadavek dokonalé harmonie právních předpisů. Upravují-li zákony určité, byť obdobné otázky rozdílně, neznamená to, že je upravují rozporně. Právě lhůty jsou typickou ukázkou, že rozdílná právní úprava podobných institutů nezpůsobuje vnitřní rozpornost právního řádu, a to i když pro dílčí odlišnosti není na první pohled žádný důvod. Pohled napříč procesními předpisy tak např. odhaluje, že jsou v nich zakotveny lhůty pro podání opravných prostředků o různých délkách, aniž by byl patrný jasný systém jejich určování a aniž by z toho důvodu vyvstávaly pochybnosti o jejich ústavnosti.

43. Ústavní soud považuje za irelevantní, zda se účastník správního řízení skutečně o nečinnosti „dozvídá každý den znovu“. I kdyby tomu tak bylo, neznamenalo by to, že by se lhůta z ústavněprávního hlediska musela odvíjet znovu od každého nového dne, kdy se měl o nečinnosti dozvědět. To, že by se o nečinnosti účastník údajně každý den „nově dozvídal“, by nic neměnilo na tom, že o ní v době uplynutí lhůty věděl již cca rok, a během tohoto roku se proti ní mohl bránit. Posouzení, zda se o něčem žalobce „kontinuálně dozvídá“, může být relevantní pro výklad zákona, který běh lhůty od okamžiku dozvědění odvíjí, nikoli pro zrušení zákona, který tak nečiní. Nadto je Ústavní soud toho názoru, že onou skutečností ve vnějším světě, o které se lze dozvědět, je fakt, že správní orgán nevydal rozhodnutí v době, kdy ho vydat měl, a stal se nečinným. Skutečně nově „dozvědět“ se posléze účastník mohl leda o nějaké nové skutečnosti, tedy typicky o tom, že rozhodnutí bylo vydáno. Má-li být právní řád srozumitelný a jeho aplikace předvídatelná, musí být respektován význam slov v něm používaných. Opačný přístup, kdy se slovům bez ohledu na jejich skutečný obsah dává význam podle toho, jakého výsledku řízení si interpret přeje dosáhnout, je projevem svévole a v určitých případech i nástrojem obcházení pravidel uvedených v čl. 95 odst. 2 Ústavy či § 78 odst. 2 a § 11 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

44. Závěr o tom, že lhůta k podání nečinnostní žaloby nemůže začínat každý den znovu, ostatně již Ústavní soud opakovaně vyslovil. Např. v usnesení sp. zn. I. ÚS 1169/08 ze dne 15. 8. 2008 k tomu s odkazem na usnesení sp. zn. IV. ÚS 578/06 ze dne 8. 8. 2007 (v SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>) uvedl, že „lhůta podle § 80 odst. 1 [soudního řádu správního] je lhůtou objektivní, jejíž počátek nemůže být do té míry v dispozici žalobce, jemuž by lhůta počala běžet vždy znovu s každým dalším jeho podáním směřujícím k vyřízení správní věci, byť doplněným o některé další skutečnosti“.

45. Jde-li o navrhovatelem citovanou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, je potřeba uvést, že výklad čl. 35 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (upravujícího předpoklady přijatelnosti individuální stížnosti) ze strany uvedeného soudu

nemá vliv na posouzení ústavnosti vnitrostátních procesních předpisů. Smluvní strany uvedeným ustanovením pouze určily pravidla pro řízení před Evropským soudem pro lidská práva, aniž by tím vyjádřily vůli zavázat se k jakékoli změně vnitrostátních procesních předpisů. To plyne z jasného znění čl. 35 i jeho zařazení do hlavy II předmětné mezinárodní smlouvy.

46. Navrhovatelem prezentovaná judikatura se nadto týká situací, v nichž – slovy navrhovatele – „je jednotlivec obětí pokračujících aktivit státu“, nešlo v ní tudíž o nečinnost. Evropský soud pro lidská práva v nečinnosti jakýsi „nikdy nekončící zásah“ umožňující časově neomezené podání stížnosti ve skutečnosti nespátřuje. V rozsudku *Zorica Jovanović proti Srbsku* (ze dne 26. 3. 2013 č. 21794/28, odst. 55) tak např. konstatoval, že i stížnost namítající absenci účinného vyšetřování může být posouzena jako opožděná, pokud od okamžiku, kdy stěžovatel mohl seznat nečinnost orgánů (bez vidiny bezprostřední změny), nepostupoval bez zbytečného odkladu (viz obdobně i rozhodnutí ve věci *Bulut a Yavuz proti Turecku* ze dne 28. 5. 2002 č. 73065/01).

47. Ústavní soud závěrem připouští, že ojediněle mohou nastat situace, v nichž bude obtížné určit počátek běhu lhůty. To je však potřeba řešit individuálně, nikoli zrušením zákona, který obecně ústavněprávními deficity netrpí. Naopak, v něm zakotvená jednoroční lhůta poskytuje dostatečný prostor pro vyhnutí se nežádoucím dopadům chybného posouzení jejího počátku, a to i při vědomí, že před jejím uplynutím je potřeba vyčerpat prostředky v rámci správního řízení a že její zmeškání nelze prominout. Není navíc možné přehlédnout, že zákon je účinný již bezmála dvě desetiletí, aniž by působil nepřekonatelné interpretační obtíže dosahující ústavněprávní relevance, které by např. byly seznatelné z rozhodovací činnosti Ústavního soudu. Případy zmeškání lhůty pro podání nečinnostní žaloby se Ústavní soud meritorně zabýval jen zcela výjimečně (jde o jednotky případů), stěží tak lze nyní konstatovat neústavnost napadeného ustanovení pro jeho neurčitost, „absurdnost“ a jiné tak zásadní nedostatky, které v něm Nejvyšší správní soud po cca dvaceti letech náhle spatřil.

VIII. Závěr

48. Z uvedených důvodů Ústavní soud návrh podle § 70 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zamítl.

Odlišná stanoviska

1. Odlišné stanovisko soudce Ludvíka Davida

K plenárnímu nálezu připojuji své odlišné stanovisko vyjadřující nesouhlas jak s jeho výrokem, tak i s odůvodněním.

Nosné důvody nálezu pro mne spočívají z hlediska ústavního ve třech bodech. Jednak v konstatování, že Listina nezaručuje výslovně právo na soudní přezkum nečinnosti správních orgánů (bod 28). Dále v postulátu, že institut lhůty je přirozenou součástí právního řádu a že lhůta sama o sobě nemůže být neústavní (bod 32). A konečně v kritice tvrzení Nejvyššího správního soudu (dále jen „navrhovatel“) v tom směru, že je-li spatřována neústavnost napadených ustanovení (o lhůtě pro podání žaloby proti nečinnosti správního orgánu) ve ztrátě možnosti si soudně vynutit vydání rozhodnutí po marném uplynutí lhůty podle § 80 odst. 1 a 2 soudního řádu správního, tak vzniká protimluv, poněvadž nelze na jednu stranu tvrdit, že lhůta v řízení před soudem nemůže být sama o sobě neústavní, a současně shledávat její neústavnost ve faktu, že se po jejím marném uplynutí již nelze domoci toho, k čemu je stanovena (tedy aktivity správního orgánu; bod 33).

Další text odůvodnění nálezu však podle mne požadavek ústavního posouzení věci buď postrádá, nebo jej splňuje jen zčásti. Tím mám na mysli jen matnou reakci na nepochybně zásadní tezi návrhu, že napadená právní úprava absolutizuje právní jistotu jen ve

prospěch správního orgánu, zatímco na straně jednotlivce-účastníka řízení ji vůbec nelze nalézt (viz body 22, 34, 39 návrhu a *implicite* i na jeho jiných místech).

Byla-li navržena derogace ustanovení § 80 odst. 1 a 2 soudního řádu správního, jež upravují délku, počátek běhu a zmeškání lhůty pro podání nečinnostní žaloby, pak je pro mne součástí ústavního přezkumu efektivita tohoto žalobního institutu, u něhož je, jak tvrdí navrhovatel, v praxi marným uplynutím lhůty ztracena bezprostřední možnost domáhat se subjektivního veřejného práva (bod 31 návrhu). A to jakkoli navrhovatel vnímá, též s odkazem na usnesení sp. zn. I. ÚS 281/08 ze dne 20. 2. 2008, alternativu, kdy v okamžiku rozhodování soudu o předmětné žalobě již nečinnost správního orgánu netrvá (bod 9 návrhu).

Nejde tu tedy o žalobní institut samotný; on je ostatně variantní realizací tzv. obecné správní žaloby. Jde o ustanovení o délce, konstrukci (počátek běhu) a „tolerančním“ aspektu lhůty, jež jsou obsahem napadené dílce zákona. Tvrdím, že zde si Ústavní soud svou přezkumnou roli zjednodušil.

Připomeňme si, že počátek běhu lhůty pro podání nečinnostní žaloby je v § 80 odst. 1 soudního řádu správního konstruován dvojím způsobem. Prvním časovým momentem je den, kdy ve věci, v níž se žalobce domáhá ochrany proti nečinnosti, marně proběhla lhůta stanovená zvláštním zákonem pro vydání rozhodnutí nebo osvědčení. Druhým pak – při absenci zákonné úpravy lhůty – den, kdy byl žalobcem vůči správnímu orgánu nebo správním orgánem proti žalobci učiněn poslední úkon.

Navrhovatel ve svém podání ukazuje, jak může ve složitějších případech, nedodrží-li správní orgán lhůtu k vydání rozhodnutí, během následných procesních úkonů snadno uplynout jednoletá lhůta k podání nečinnostní žaloby, aniž by měl účastník řízení bezprostřední stimul takovou žalobu podat. V tomto úseku řízení je navíc přítomna „informační nerovnováha“ mezi správním orgánem a jednotlivcem (body 37, 38 návrhu).

V návrhu se též popisuje nesnadná (i judikaturní) interpretace onoho „posledního úkonu“, na nějž se váže běh lhůty k podání nečinnostní žaloby za stavu, při němž zákonná úprava lhůty k vydání rozhodnutí chybí (bod 36 návrhu).

V relaci k takto nastavenému předmětu ústavního přezkumu si argumenty navrhovatele na straně jedné a závěry Ústavního soudu na straně druhé protirečí. Navrhovatel tvrdí, že napadená právní úprava fakticky přenáší odpovědnost za dozor nad průběhem řízení ze správního orgánu na účastníka řízení, že marné uplynutí lhůty k podání nečinnostní žaloby vytváří pro účastníka účinky odpovídající překážce litispendence, že takový právní stav je již přinejmenším nesnadné zhojit, a soudní ochrana jednotlivce je tak ohrožena, ne-li vyloučena. Ústavní soud kontruje, že k přenosu odpovědnosti za běh řízení nemůže dojít (blíže bod 38 nálezu), že předmětná úprava lhůty motivuje účastníka začít řešit situaci s určitým předstihem (bod 27 nálezu), že je pojistkou proti vedení zbytečných soudních sporů ohledně údajné nečinnosti a že pasivita účastníka naznačuje absenci zájmu účastníka řízení o jeho předmět (body 27, 37).

Následovat tak nutně musí otázka po jasném a na do řízení vnesené argumenty reagujícím vymezení legitimního cíle napadené právní úpravy jako východiska algoritmu poměřování proti sobě stojících hodnot a principů, práv a zájmů (samozřejmě přijmeme-li premisu, že napadená právní úprava limitů lhůt má potenciál omezit základní právo jednotlivce). Takové vymezení však v odůvodnění nálezu chybí, přičemž je zřejmé, že úvahy o legitimním cíli se musejí odvíjet od principu právní jistoty.

Navrhovatel k působení právní jistoty v nyní posuzované úpravě a její aplikaci uvádí, že na rozdíl od žaloby proti rozhodnutí správního orgánu, u níž jednotlivec odvozuje právní jistotu, a tedy ucelenou představu o svém právním postavení od konkrétního obsahu rozhodnutí v pravomocně skončené věci, není srovnatelné odvození právní jistoty – v případě marného uplynutí lhůty k podání žaloby proti nečinnosti – vůbec možné (bod 34 návrhu).

Čerstvý komentář k soudnímu řádu správnímu (Kühn, Z., Kocourek, T. a kol. Soudní řád správní. Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 675–676, autor citované pasáže O. Kadlec) označuje v relevantním textu za smysl předmětné lhůty zajištění právní jistoty: trvá-li nečinnost správního orgánu skutečně zasahující do práv adresáta rozhodování veřejné správy, bude ten usilovat o její co nejrychlejší odstranění; jestliže s prostředky nápravy otálí, jeho zájem na rozhodnutí „není tak akutní a nad potřebou soudní ochrany převáží zájem na ustálení obsahu právního vztahu“.

Nález Ústavního soudu uvažuje o právní jistotě obecně v návaznosti na smysl lhůt jako o nástroji omezení entropie v uplatňování práv (bod 36), konstatuje, že právní jistota je hodnotou sama o sobě (týž bod), a v bodě 37 podrobněji interpretuje napadená ustanovení v podstatě jako pojistku odklizení zbytečných sporů.

Nepřistoupil-li Ústavní soud k vymezení legitimního cíle (účelu) právní úpravy zasahující do práv jednotlivce, navíc v pozoruhodné kontroverzi s názorem vzešlým z jiného vysokého soudu o porušení práva na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny, pak zůstala „za kulisami“ navrhovatelem nastolená eventualita poměrování vztahu použitých prostředků a sledovaného cíle napadené právní úpravy, tedy provedení testu proporcionality [srov. bod 22 návrhu s citací bodu 14 nálezu sp. zn. II. ÚS 3112/17 ze dne 20. 2. 2018 (N 30/88 SbNU 431)].

Úvahy většiny pléna Ústavního soudu při odůvodnění zamítavého nálezu se podle mne blíží stavu, jenž byl již dříve, v souvislosti též s judikováním Ústavního soudu, označen a popisován P. Holländerem jako „převažující absence metodologické předvídatelnosti“ (Holländer, P. Ústavněprávní argumentace. Ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003, s. 28–49). Pozoruhodně zaznívá na podobnou notu úvaha T. Sobka, podle něhož se Ústavní soud zčásti ještě drží (tradičního) „modelu pravidel a jejich výjimek“ a nepřechází „na ryzí model poměrování ... ani tam, kde se to přímo nabízí“. Podle Sobka tak vzniká „metodologický kříženec“, neboť Ústavní soud si podržel metodologii interpretace právních úprav skrze model pravidel a výjimek a kombinuje ho s metodou poměrování (Sobek, T. Právní myšlení. Kritika moralismu. Praha: Ústav státu a práva, 2011, s. 530–531). Jinou věcí je autorovo zdůvodnění takto tvrzeného přístupu, pro něj stojí za to se s jeho (velmi častými) vstupy do hájemství ústavního práva blíže seznámit.

Zpět však k vlastním závěrům. Z textu odůvodnění nálezu se čtenář, zhusta v rovině zajisté korektní pozitivněprávní analýzy, dozvídá, proč napadenou právní úpravu nezrušit. Nedožívá se však v potřebné – či přesněji v ne zcela dostačující ústavní – míře o tom, proč jsou tvrzení navrhovatele nesprávná. Kdyby se tak stalo, byl by nepochybně posílen diskurzivní element nálezu.

A možná by plénum Ústavního soudu zároveň důkladněji zvážilo, zda neměl být zrušen odstavec 2 § 80 soudního řádu správního s doporučením, že by v odůvodněných případech mělo být zmeškání lhůty prominuto.

2. Odlišné stanovisko soudkyně Kateřiny Šimáčkové a soudce Jaromíra Jirsy

1. Jsme přesvědčeni, že návrhu Nejvyššího správního soudu mělo být vyhověno a napadené ustanovení, které zakotvuje propadnou lhůtu pro podání nečinnostní žaloby, mělo být zrušeno. Průtahy a nečinnost u orgánů veřejné správy mohou totiž mít ústavní rozměr a být vážným zásahem do základních práv. K výroku i odůvodnění zamítavého nálezu proto zaujímáme odlišné stanovisko.

2. Domníváme se, že je třeba přihlédnout k reálné situaci účastníků správního řízení, kterou většina ve svých úvahách opomenula. Účastníci správního řízení mají v prvé řadě zájem na tom, aby jim správní úřad, či spíše konkrétní úředník v jejich věci vyhověl. I při vleklém řízení, v němž již objektivně vzato dochází k průtahům, si účastníci řízení nechtějí příslušné úředníky rozhněvat podáním nečinnostní žaloby, kterou proto vnímají jako

nejzazší prostředek ochrany svých práv. Z těchto důvodů mohou i poměrně dlouho vyčkávat, než jsou ochotni přistoupit k jejímu uplatnění (jemuž nadto dle § 79 soudního řádu správního musí předcházet i využití prostředků ochrany v rámci správního řízení). Účastníci řízení ovšem nejsou poučováni o tom, že se proti nečinnosti mohou u správních soudů bránit pouze ve lhůtě jednoho roku, ani o tom, kdy jim tato lhůta začíná běžet. Netuší tak, že jejich vstřícný a tolerantní přístup k průtahům, jichž se správní orgán dopouští, může vyústit v to, že se již soudní ochrany proti jeho nečinnosti nedomohou. Důvěra, že správní orgán bude postupovat v souladu se svými povinnostmi, tak nakonec může účastníka připravit o možnost podat nečinnostní žalobu kvůli zmeškáním lhůty, o jejímž běhu nevěděl.

3. Lze očekávat, že osoba bez právnického vzdělání si bude vědoma, že po doručení rozhodnutí bude běžet nějaká lhůta pro podání žaloby proti tomuto rozhodnutí, tedy že možnost domáhat se soudní ochrany je časově omezená. Naopak v případě nečinnosti správního orgánu jednotlivec čeká, že bude vydáno rozhodnutí, možná čeká příliš dlouho, ale přirozeně jej zpravidla nenapadne, že v situaci kratší nečinnosti správního orgánu je mu zaručena soudní ochrana, ale při závažnějším zásahu do jeho práv, tedy nečinnosti delší než rok, už mu tato ochrana poskytnuta není. Pro účastníka řízení navíc může být těžké určit počátek lhůty pro podání nečinnostní žaloby, což ostatně připouští i většina v bodě 47 nálezů. V důsledku napadené úpravy se tak účastníci řízení mnohdy nevědomě vzdávají práva na soudní ochranu (vyjma hypotetické šance na náhradu újmy, která jim však reálné rozhodnutí nezajistí).

4. Jak správně uvádí většina, kvůli uplynutí propadné lhůty pro podání nečinnostní žaloby se může jednotlivec „ocitnout bez soudní ochrany (čl. 4 Ústavy, čl. 36 odst. 1 Listiny) ohledně otázky, zda správní orgán vydá či nevydá rozhodnutí týkající se základních práv“ (bod 29 nálezů). Souhlasíme s většinou i v tom, že zákonodárce stanovením lhůty neodepřel (nevyloučil) soudní ochranu, ale toliko určil jednu z podmínek dle čl. 36 odst. 4 Listiny pro její uplatnění (body 30–31 nálezů).

5. Zákonná úprava podmínek dle čl. 36 odst. 4 Listiny, které musí jednotlivec splnit, aby se domohl soudní ochrany, představuje omezení jeho práva na soudní ochranu. Tak je tomu i u stanovení propadné lhůty k podání nečinnostní žaloby, které představuje omezení práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Mělo by proto být zkoumáno, zda toto omezení sleduje legitimní cíl, a v souladu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu i to, zda je k dosažení tohoto cíle proporcionální, tedy vhodné, potřebné a přiměřené [viz již nález sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. 10. 1994 (N 46/2 SbNU 57; 214/1994 Sb.)].

6. Je pravda, že právo na soudní ochranu v sobě zahrnuje i pozitivní závazky státu, bez zřízení soudní soustavy a zákonné úpravy soudních řízení by poskytování soudní ochrany totiž nebylo možné. To ovšem nic nemění na tom, že zákonná úprava může představovat zároveň omezení práva na soudní ochranu. Právo na soudní ochranu se zkrátka nevyčerpává zákonnou úpravou, není se ho možné domáhat pouze v mezích zákonů, které jej provádějí (srov. opačně čl. 41 odst. 1 Listiny). Podle většiny lhůta představuje „patrně vůbec nejzákladnější“ podmínku pro soudní řízení (bod 31 nálezů) – tak tomu zjevně není. Zahájení řady soudních řízení není podmíněno žádnou lhůtou a lze si dobře představit i řízení o žalobách proti nečinnosti, jehož zahájení takto omezeno nebude. Je primárně věcí zákonodárce, zda k takovému omezení práva na soudní ochranu přistoupí, nicméně – jak již bylo řečeno – dané omezení musí sledovat legitimní cíl a být proporcionální.

7. Závěr, že zákonná omezení práva na soudní ochranu musí obstát v testu proporcionality, je ostatně součástí náleзовé judikatury Ústavního soudu [viz např. nález sp. zn. IV. ÚS 128/05 ze dne 10. 5. 2005 (N 100/37 SbNU 355), jehož východiska přejalo i plénum v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 29/11 ze dne 21. 2. 2012 (N 34/64 SbNU 361; 147/2012 Sb.), bodě 44; dále nález sp. zn. I. ÚS 603/06 ze dne 12. 4. 2007 (N 65/45 SbNU 83), bod 14; nález sp. zn. II. ÚS 3157/14 ze dne 20. 1. 2015 (N 8/76 SbNU 123), bod 16]. Nadto je zastáván

i v komentářové literatuře [POSPÍŠIL, I. Čl. 36 (právo na spravedlivý proces). In: WAGNEROVÁ, E. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 755]. Většina tento přístup opustila, aniž by vyložila, jaké důvody ji k tomu vedly. Výslovné úvahy o legitimním cíli napadené úpravy tak nalezeme pouze u navrhovatele, ale nikoliv v úvahách většiny; stejně tak v nich chybí zkoumání proporcionality.

8. Namísto hledání legitimního cíle a zkoumání proporcionality omezení základního práva většina s odkazy na plenární judikaturu uvádí, že „lhůta sama o sobě nemůže být neústavní“ [bod 32 nálezu a tam odkazovaný nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 55/13 ze dne 12. 5. 2015 (N 93/77 SbNU 339; 170/2015 Sb.), bod 59 a násl. a v něm citovaná judikatura]. Jde však o pasáž vytrženou z kontextu. Ústavní soud totiž v nálezech, jichž se většina dovolává, vycházel z toho, že lhůta sleduje legitimní cíl v podobě ochrany právní jistoty. Paradoxně to připomíná i většina, když v bodě 36 upozorňuje na „Ústavním soudem opakovaně arobovaný smysl lhůt“ spočívající v „omezení entropie v uplatňování práv“ – což je jen jiné označení pro ochranu právní jistoty [nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 33/97 ze dne 17. 12. 1997 (N 163/9 SbNU 399; 30/1998 Sb.), jehož se konkrétně většina dovolává, ostatně vedle snížení entropie užívá obrat „časové omezení stavu nejistoty v právních vztazích“].

9. Většina se přesto alespoň implicitně pokusila dovést legitimní cíl spočívající v ochraně právní jistoty i u přezkoumávaného ustanovení. V bodě 37 totiž dovozuje, že „napadené ustanovení nevede vždy a za všech okolností k okamžitému (v momentu propadnutí lhůty) nastolení právní jistoty, neboť správní řízení může nadále probíhat a rozhodnutí v něm nadále může být vydáno, přesto k odstranění entropie významně přispívá“. Bohužel však většina neuvádí, k jakému okamžiku tedy již k nastolení právní jistoty dojde. I po uplynutí lhůty k podání nečinnostní žaloby může být ve správním řízení pokračováno a rozhodnutí v něm vydáno, přičemž většina zamlčuje, že tento stav nemusí nikdy skončit. Napadené ustanovení tak způsobuje, že účastníci řízení se nemohou nečinnostní žalobou domáhat toho, aby bylo řízení skončeno vydáním rozhodnutí, zatímco správní orgán může v řízení pokračovat dle svého uvážení. Propadná lhůta u nečinnostní žaloby tak nepodporuje právní jistotu – naopak ponechává na libovůli správního orgánu to, jak dlouho bude udržovat účastníky řízení v nejistotě, zda vůbec rozhodnutí vydá. Těžko lze tvrdit, že bylo dosaženo právní jistoty v situaci, kdy je na úvaze správního orgánu, nepodléhajícího soudní kontrole, zda vůbec o právech a povinnostech, které jsou předmětem správního řízení, rozhodne. Pokud tedy nechceme poněkud cynicky tvrdit, že právní jistotu má alespoň správní orgán: bude-li dostatečně dlouho nečinný, tak už potom nemusí vydat žádné rozhodnutí.

10. Přezkoumávaná lhůta tak podle nás nesleduje legitimní cíl spočívající v ochraně právní jistoty, respektive není k jeho dosažení vhodná. I kdyby tomu tak bylo, měla se většina vypořádat i s tím, zda k ochraně právní jistoty v dostatečné míře nepostačí prostředky méně zasahující do práva na přístup k soudu. Zejména je otázkou, proč by stejnou míru právní jistoty nebyla schopna zajistit právní úprava, která umožňuje výjimečně zmeškání lhůty prominout (tedy proč většina nepřistoupila ani ke zrušení § 80 odst. 2 soudního řádu správního).

11. Většina v závěru uvádí, že „ojediněle mohou nastat situace, v nichž bude obtížné určit počátek běhu lhůty“, dle většiny je však třeba tyto situace „řešit individuálně“ (bod 47 nálezu). Většina opět neuvádí, jaké individuální řešení – jaký ústavně konformní výklad – má na mysli. Prostor pro individuální řešení však svým rozhodnutím spíše zavřela, respektive pomohla udržet uzavřený, neboť zamítla rovněž návrh na zrušení § 80 odst. 2 soudního řádu správního, podle něhož nelze zmeškání lhůty k podání žaloby proti nečinnosti prominout. Přitom většina neuvádí, proč zamítla návrh rovněž ve vztahu k § 80 odst. 2 soudního řádu správního, její úvahy se zaměřují pouze na propadnou lhůtu dle odstavce 1. Není jasné, jak

mají správní soudy většinou uvažované situace individuálně řešit, neboť počátek lhůty dle § 80 odst. 1 soudního řádu správního je vždy – byť někdy i po složitější právní úvaze – objektivně určitelný okamžik. Zamlžení toho, od kdy se počítá lhůta k podání nečinnostní žaloby, pak rozhodně k ochraně právní jistoty nepřispěje.

12. Jsme tedy přesvědčeni, že většina ve svém rozhodnutí nenalezla žádný legitimní cíl pro omezení přístupu k soudní ochraně propadnou lhůtou, ačkoli nezákonná nečinnost stále pokračuje. Většina rovněž ve své argumentaci nepoužila instrumentarium obvyklé při testování ústavnosti omezení základního práva, neboť nezkoumala, zda je tento zásah proporcionální sledovanému cíli. Navíc připustila situaci, že proti menšímu zásahu do svého práva – nečinnosti kratší než rok – se účastník správního řízení může domáhat soudní ochrany, proti většímu zásahu do téhož práva ze strany příslušného státního orgánu – tedy absolutní či déletrvající nečinnosti – stejný nástroj nemá. Tento paradox neobstojí ani pohledem formální logiky. V demokratickém právním státě se přece nelze smířit s tím, že čím je bezpráví delší, tím méně ochrany je dotčenému jednotlivci poskytnuto.

Č. 148**Náležitě odůvodnění rozhodnutí o předběžné vazbě
(sp. zn. III. ÚS 2987/19 ze dne 14. července 2020)**

V řízeních týkajících se předběžné vazby je nutno zkoumat skutečnosti, které odůvodňují obavu z útěku osoby, o jejíž vydání jde, a nikoli skutečnosti, které jsou z právního i skutkového hlediska rozhodné až pro závěr o přípustnosti jejího vydání do ciziny.

Odůvodnění rozhodnutí o vazbě, které staví obavu z útěku stěžovatele toliko na faktu, že se svým pobytem mimo území státu, kde je stíhán nebo pravomocně odsouzen, vyhýbá tam vedenému trestnímu stíhání, nelze považovat za dostatečné. Důvodnost této obavy musí být založena jeho jednáním nebo dalšími konkrétními skutečnostmi.

Skutečnost, že stěžovatel je cizincem bez vazeb k České republice, je rovněž jen ryze obecný argument. Česká republika je zavázána realizovat mezinárodní zatýkácí rozkazy, s čímž je spojen i závazek nenechat zadrženého uprchnout. Omezení osobní svobody předběžnou vazbou není opatřením, které by bylo vždy nezbytné (a tudíž přiměřené ve vztahu k zásahu do osobní svobody) ke splnění těchto mezinárodních závazků. Takovým opatřením je až vydávací vazba, následující po rozhodnutí o povolení vydání.

Za konkrétní důvod pro vazbu rozhodně nelze považovat ani skutečnost, že stěžovatel nesouhlasil se svým vydáním do Kataru. Nemůže jít k jeho tíži, využije-li právo odmítnout vydání do země, která vydání žádá. Vyjádření stanoviska k vydání do cizí země je nezadatelným právem osoby, o jejíž vydání jde. Ostatní skutečnosti stroze vyjmenované v napadených usneseních, které mají odůvodňovat hrozbu útěku stěžovatele, jsou typickými znaky pro jakoukoliv osobu cizince nacházejícího se v tuzemsku bez bližšího vztahu k České republice. Nelze se spokojit s takovými obecnými proklamacemi, zejména v případě, že je rozhodováno o tak zásadním zásahu do základních lidských práv, jako je vazba.

Zjištění, že soudům chyběly konkrétní argumenty odůvodňující obavu z útěku stěžovatele, je podpořeno navazujícím rozhodnutím soudu o přijetí peněžité záruky a propuštění stěžovatele z předběžné vazby na svobodu za současného uložení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka (soudce zpravodaj) a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka o ústavní stížnosti stěžovatele A. J. S., zastoupeného Mgr. Michalem Strnadem, advokátem, sídlem Jugoslávská 620/29, Praha 2 – Vinohrady, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. června 2019 č. j. 14 To 66/2019-25 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 5. června 2019 č. j. Nt 412/2019-16, za účasti Vrchního soudu v Praze a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 26. června 2019 č. j. 14 To 66/2019-25 a usnesením Městského soudu v Praze ze dne 5. června 2019 č. j. Nt 412/2019-16 bylo

porušeno základní právo stěžovatele zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. června 2019 č. j. 14 To 66/2019-25 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 5. června 2019 č. j. Nt 412/2019-16 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena jeho ústavně zaručená práva podle čl. 2 odst. 3 Ústavy, čl. 2 odst. 2, čl. 4 odst. 4, čl. 8 odst. 2 a 5 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 5 odst. 1 písm. f) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 Protokolu č. 4 k Úmluvě.

2. Z obsahu spisu Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) sp. zn. Nt 412/2019 se podává, že stěžovatel byl dne 3. 6. 2019 zadržen orgány Policie České republiky na mezinárodním letišti Václava Havla v Praze-Ruzyni. Státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Praze (dále jen „městské státní zastupitelství“) podala dne 4. 6. 2019 u městského soudu návrh na vzetí stěžovatele do předběžné vazby.

3. Napadeným usnesením městského soudu byl stěžovatel podle § 94 odst. 1 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, (dále jen „ZMJS“) vzat do předběžné vazby s odůvodněním, že na něho byly trestním soudem v Dauhá v Kataru dne 29. 10. 2013 a 31. 5. 2018 vydány mezinárodní zatýkácí rozkazy a žádosti o spolupráci, zatčení a extradici k výkonu uložených trestů odnětí svobody za trestné činy vystavování falešných šeků do Kataru. Městský soud konstatoval, že dosavadní řízení splňuje náležitosti požadované zákonem, přičemž jednání stěžovatele by bylo trestné i na území České republiky, a je nezbytné jeho vzetí do předběžné vazby k zamezení jeho případného útěku a jeho dalšího skrývání, a to až do doby, než bude moci být rozhodnuto o jeho předání do Kataru.

4. Stížnost stěžovatele Vrchní soud v Praze dalším napadeným usnesením podle § 148 odst. 1 písm. c) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zamítl jako nedůvodnou. Závěr městského soudu o existenci důvodné obavy z útěku stěžovatele shledal i vrchní soud opodstatněným s tím, že stěžovatel nemá k České republice žádné vazby, a byl-li by propuštěn na svobodu, nic by mu nebránilo v tom, aby vycestoval, a vydání do Kataru, se kterým výslovně nesouhlasí, tím zmařil. Výhrady stěžovatele proti důvodům, které vedly soud v Kataru k vydání mezinárodních zatýkácích rozkazů, neakceptoval s tím, že pro rozhodnutí o předběžné vazbě postačí, že podle zatýkácích rozkazů má být stěžovatel vydán do Kataru k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody v trvání více než čtyř měsíců.

5. Usnesením městského soudu ze dne 11. 10. 2019 sp. zn. Nt 412/2019 byla přijata peněžitá záruka v částce 1 000 000 Kč složená stěžovatelem, resp. jeho obhájcem, na účet městského soudu a stěžovatel byl propuštěn z předběžné vazby na svobodu s tím, že mu bylo uloženo omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí.

6. Při předběžném šetření pak byly zjištěny skutečnosti, které vedly městské státní zastupitelství k podání návrhu dne 15. 11. 2019 na rozhodnutí o nepřipustnosti vydání stěžovatele k výkonu trestu odnětí svobody do státu Katar. Městský soud provedl ve věci dne 5. 12. 2019 veřejné zasedání, v jehož rámci stěžovatel při svém výslechu setrval na svém stanovisku, které vyslovil již ve vazebním zasedání při rozhodování o vzetí do předběžné

vazby, že s vydáním nesouhlasí, neboť jeho jednání v Kataru nemůže být trestným činem. Usnesením ze dne 5. 12. 2019 sp. zn. Nt 412/2019 městský soud podle § 95 odst. 1 ZMJS z důvodů uvedených v § 5 odst. 1 a § 91 odst. 1 písm. e), o) a p) ZMJS rozhodl, že vydání stěžovatele k výkonu trestu odnětí svobody v trvání dvou let, který mu byl uložen rozsudkem soudu v Dauhá ze dne 29. 10. 2013 sp. zn. 13065/2013, do státu Katar pro skutek uvedený v žádosti Nejvyššího státního zastupitelství státu Katar ze dne 23. 6. 2019 odkazem na zmíněný rozsudek a spočívající v tom, že stěžovatel předal úmyslně Katarské národní bance se sídlem v Dauhá dne 18. 8. 2013 nekrytý šek ve výši 325 000 katarských rijálů k výběru finančních prostředků, není přípustné. Uvedl, že stejně jako městské státní zastupitelství má zásadní pochybnosti o tom, že jednání stěžovatele je trestným činem podle práva České republiky, přičemž považoval za neprokázané, že skutek je vůbec činem, jehož se dopustil stěžovatel, když v žádosti o vydání a jejích přílohách se neuvádí dostatečně přesně a konzistentně popis skutku, pro který byl stěžovatel odsouzen. Uvedl, že z předložených extradičních materiálů vyplývá, že popis skutku, jak je v citovaných dokumentech uveden, není dostatečně určitý, vyskytují se odlišnosti, které vzbuzují zásadní pochybnosti. Shledal dále důvodnou obavu, že v trestním řízení v dožadujícím státě nebyly dodrženy zásady článků 3 a 6 Úmluvy a že trest v dožadujícím státě by nebyl vykonán v souladu s požadavky čl. 3 Úmluvy, neboť nebyla vyvrácena obava, že by stěžovatel byl v Kataru vystaven pronásledování vzhledem ke svému původu, náboženství, státnímu občanství nebo z podobných důvodů. Uzavřel, že dožádanou formu justiční spolupráce vydáním stěžovatele k výkonu trestu do Kataru nelze poskytnout, neboť by to bylo v rozporu s ústavním pořádkem České republiky.

7. Přípisem ze dne 5. 3. 2020 č. j. MSP-806/2019-MOT-T/38 sdělilo Ministerstvo spravedlnosti České republiky, že ministryně spravedlnosti neshledala důvody k předložení věci Nejvyššímu soudu podle § 95 odst. 5 ZMJS.

II. Argumentace stěžovatele

8. Stěžovatel v rámci rekapitulace řízení uvádí, že až při svém zadržení se dozvěděl o tom, že byl v Kataru odsouzen za údajné spáchání trestného činu vystavení nekrytých šeků, kterého se měl dopustit v době, kdy již na území Kataru nepobýval. Odsouzen byl pouze pro svou neschopnost dostát smluvnímu závazku. Nelze ho pro takové jednání vydat, neboť není splněna oboustranná trestnost. Poukazuje na průtahy katarských orgánů vzniklé při doplnění žádosti o vydání. Tvrdí, že byl zadržen pouze na základě záznamu v pátrací databázi Interpolu, nikoliv na základě informací požadovaných v § 92 odst. 3 písm. c) ZMJS. Nesrovnalosti se týkají i uložení trestu a zatýkacích rozkazů. Za nedostatečnou považuje informaci o místě a datu spáchání trestného činu, takže má za to, že byl zbaven svobody jinak než z důvodů, které stanoví zákon.

9. K samotným vazebním důvodům stěžovatel uvádí, že nebylo prokázáno, že by existovala reálná hrozba jeho útěku. V této souvislosti považuje napadená rozhodnutí za nedostatečně odůvodněná, a tudíž nepřezkoumatelná a porušující právo na spravedlivé soudní řízení. Uvádí-li se v napadeném usnesení městského soudu, že jednání stěžovatele by bylo trestné i na území České republiky, i toto tvrzení zůstalo bez bližšího odůvodnění.

10. Závěrem stěžovatel pro úplnost uvádí, že ani při rozhodování o jeho žádosti o propuštění z předběžné vazby ze dne 8. 8. 2019 nebyly dostatečně vzaty v potaz skutečnosti, které svědčí o tom, že Katar využívá Interpol jako „agenturu k vymáhání dluhů“. I v usnesení ze dne 20. 8. 2019 totiž městský soud pouze stroze konstatoval, že jednání stěžovatele by bylo trestné i na území České republiky, ačkoliv stěžovatel v žádosti důkladně rozebral důvody, pro které je přesvědčen, že požadavek oboustranné trestnosti není v tomto případě splněn.

III. Vyjádření účastníků řízení

11. Ústavní soud vyzval účastníky řízení a vedlejší účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili. Dané možnosti využil vrchní soud, který připomněl, že ve věci rozhodoval na samém počátku extradičního řízení a zabýval se výhradně tím, zda bylo správné rozhodnutí o vzetí do předběžné vazby. Uvedl, že v počátečním stadiu je obvyklé, že ještě nejsou k dispozici doklady dožadujícího státu, nutné k rozhodnutí o tom, zda je vydání přípustné, a zpravidla ani předmětný mezinárodní zatýkací rozkaz dožadujícího státu. V rámci rozhodování o předběžné vazbě není ani prakticky možné, aby se rozhodující soud zabýval relevantně úvahami o skutečnostech, které jsou z právního i skutkového hlediska rozhodné až pro závěr o přípustnosti vydání. Pro další extradiční řízení je podstatné, že v dožadujícím státu rozhodnutí odpovídající rozhodnutím uvedeným v § 92 odst. 3 písm. b) ZMJS existuje a že na jeho základě cizí stát o vydání požádal. Může přitom jít o rozhodnutí jiné, než se stalo podkladem pro vyhlášené mezinárodní pátrání. Postačují i rámcové informace o skutku. V posuzované věci soudy při vzetí do předběžné vazby neměly pochybnosti o totožnosti stěžovatele a současně měly informaci o tom, že na tuto osobu byl vydán příkaz k zatčení v souvislosti s nenastoupeným trestem odnětí svobody ve výměře dvou let a deseti měsíců, přičemž trest byl uložen za vystavování falešných šeků, a to při obchodních transakcích, což je nepochybně z pohledu českého práva trestným činem. Podle názoru vrchního soudu zmíněné skutečnosti opravňovaly omezit osobní svobodu stěžovatele předběžnou vazbou. K námitkám o absenci důvodů vazby vrchní soud uvedl, že předběžná vazba je zvláštním druhem vazby, jejímž účelem je zajistit dosažitelnost osoby, o jejíž vydání jde. V posuzované věci šlo o cizince bez vztahu k České republice, takže v případě opuštění území České republiky by nebylo možné extradiční řízení vůbec vést.

12. Městský soud v plném rozsahu odkázal na odůvodnění napadeného usnesení. Pouze pro úplnost podotkl, že usnesením ze dne 11. 10. 2019 byl stěžovatel propuštěn z vazby na svobodu a usnesením ze dne 5. 12. 2019 bylo učiněno rozhodnutí, že jeho vydání do Kataru není přípustné.

13. Vrchní státní zastupitelství v Praze sdělilo, že se svého postavení vedlejšího účastníka vzdává.

14. Městské státní zastupitelství se k ústavní stížnosti nevyjádřilo, čímž v souladu s poskytnutým poučením obsaženým ve výzvě Ústavního soudu nastoupila domněnka, že se vzdalo postavení vedlejšího účastníka.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

15. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla napadená rozhodnutí vydána, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný; stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

16. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy) a není další instancí v systému obecného soudnictví. Jeho cílem v řízení o ústavní stížnosti je výhradně přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho použití na jednotlivý případ proto přísluší obecným soudům, což je výrazem jejich nezávislého soudního rozhodování (čl. 81 a čl. 82 odst. 1 Ústavy). O zásahu Ústavního soudu do rozhodovací činnosti soudů lze uvažovat pouze za situace, kdy je jejich rozhodování stiženo vadami, které mají za následek

porušení ústavně zaručených základních práv nebo svobod [srov. např. nález ze dne 30. 6. 2004 sp. zn. IV. ÚS 570/03 (N 91/33 SbNU 377)].

17. Povinností soudů i dalších orgánů veřejné moci je vykládat a používat právo pohledem ochrany základních práv a svobod, což pro soudy výslovně vyplývá z čl. 4 Ústavy [srov. nález ze dne 31. 8. 2015 sp. zn. II. ÚS 1287/14 (N 159/78 SbNU 401)]. Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ale je v něm třeba vždy nalézat i zásady uznávané demokratickými právními státy [srov. nález ze dne 7. 5. 2009 sp. zn. I. ÚS 523/07 (N 113/53 SbNU 409)]. Obecné soudy jsou povinny primárně zajistit, aby v procesu před nimi a v jejich výkladu a použití podústavního práva byla vždy přítomna spravedlnost [nález ze dne 16. 10. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 16/12 (N 174/67 SbNU 115; 369/2012 Sb.)].

18. Stěžovatel v ústavní stížnosti soudům vytýká absenci řádného odůvodnění napadených rozhodnutí, týkajícího se jak vazebních důvodů, tak zákonných podmínek pro vzetí do předběžné vazby.

19. Ústavní soud se v minulosti vyslovil, že pokud je účelem předběžného šetření – obecně řečeno – stanovenými postupy zjistit a procesně zadokumentovat faktické a právní podmínky vydání osoby do ciziny, včetně případných důvodů, pro které by bylo vydání nepřipustné nebo pro které by mělo být povoleno, a řízení o vydávání do ciziny se nachází stále ve fázi předběžného řízení (jak tomu bylo i v posuzované věci), pak není v rámci rozhodování o předběžné vazbě ani (v podstatě) prakticky možné, aby se rozhodující soud zabýval řádně a právně relevantně úvahami o skutečnostech, které jsou z právního i skutkového hlediska rozhodné až pro závěr o přípustnosti vydání; rozhodující soudce totiž nemá v této fázi ještě všechny potřebné podklady pro takové úvahy, neboť předběžné šetření je na samém počátku a státní zástupce veškeré nezbytné materiály, spolu s návrhem na rozhodnutí o přípustnosti vydání, nebo na vrácení žádosti o vydání státu, který o vydání požádal, dosud nepředložil. V řízeních týkajících se předběžné vazby je tak nutno zkoumat skutečnosti, které odůvodňují obavu z útěku osoby, o jejíž vydání jde, a nikoli již výše zmiňované skutečnosti, které jsou z právního i skutkového hlediska rozhodné až pro závěr o přípustnosti jejího vydání do ciziny [srov. nález ze dne 16. 11. 2010 sp. zn. II. ÚS 2121/10 (N 228/59 SbNU 323), usnesení ze dne 12. 9. 2006 sp. zn. I. ÚS 437/06 (U 10/42 SbNU 527)]. To ostatně vyplývá ze samotné dikce § 94 odst. 1 věty první ZMJS, která zní: „Jestliže zjištěné skutečnosti odůvodňují obavu z útěku osoby, o jejíž vydání jde, může předseda senátu na návrh státního zástupce a po podání návrhu na rozhodnutí podle § 95 odst. 1 i bez takového návrhu rozhodnout o jejím vzetí do předběžné vazby; ustanovení § 67 a 68 trestního řádu se neužijí“.

20. Ústavní soud přitom v minulosti opakovaně zdůraznil, že každé rozhodnutí o vazbě představuje výrazný zásah do osobní svobody jedince (čl. 8 Listiny). Při takovém zásahu je proto nutno postupovat restriktivně. Právě z tohoto hlediska Ústavní soud – v obecné rovině – považuje za velmi významné, aby vazební rozhodnutí bylo náležitě odůvodněno. Odůvodnění rozhodnutí, které staví obavu z útěku stěžovatele toliko na faktu, že se svým pobytem mimo území státu, kde je stíhán (nebo pravomocně odsouzen), vyhýbá tam vedenému trestnímu stíhání, nelze považovat za dostatečné. Ústavní soud přitom odkázal na skutečnost, že vzetí do předběžné vazby je institutem fakultativním, jak potvrzuje i jeho judikatura [srov. nález ze dne 18. 10. 2007 sp. zn. II. ÚS 1542/07 (N 166/47 SbNU 185)].

21. Na shora uvedených zásadních východiscích nemá Ústavní soud důvod nic měnit ani v posuzovaném případě.

22. Jak je shora vyloženo, může být důvodem k omezení osobní svobody předběžnou vazbou toliko obava z útěku osoby, o niž jde, přičemž důvodnost této obavy musí být založena jejím jednáním nebo dalšími konkrétními skutečnostmi. O nic takového se však ani jedno z napadených rozhodnutí obecných soudů neopírá. V usnesení městského soudu je

konstatováno, že vazba stěžovatele je nezbytná k zamezení případného útěku stěžovatele, také vrchní soud považoval obavu z útěku stěžovatele za důvodnou, neboť dle něj nemá stěžovatel k České republice žádné vazby. Rozhodnutí se v podstatě opírají toliko o skutečnost, že je stěžovatel v Kataru odsouzen za vystavování falešných šeků k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání dvou let a deseti měsíců, přičemž jeho jednání by bylo trestné i na území České republiky – což je pouze obecné konstatování, a dále o skutečnost, že je stěžovatel cizincem bez vazeb k České republice – což je ovšem rovněž jen ryze obecný argument. S vrchním soudem lze jistě souhlasit v tom, že je Česká republika zavázána realizovat mezinárodní zatýkácí rozkazy, s čímž je spojen i závazek nenechat zadrženého uprchnout, ovšem omezení osobní svobody předběžnou vazbou není opatřením, které by bylo vždy nezbytné (a tudíž přiměřené ve vztahu k zásahu do osobní svobody) k provedení dalšího řízení, a tím ke splnění mezinárodních závazků České republiky. Takovým opatřením je až vydávací vazba, následující po rozhodnutí o povolení vydání.

23. Z napadených rozhodnutí vyplývá, že oběma soudům chyběly argumenty konkrétně odůvodňující obavu z útěku stěžovatele. Za takový konkrétní důvod rozhodně nelze považovat skutečnost, že stěžovatel nesouhlasil se svým vydáním do Kataru. Nemůže jít k jeho tíži, využije-li právo odmítnout vydání do země, která vydání žádá, s čímž polemizuje ve svém rozhodnutí vrchní soud. Vyjádření stanoviska k vydání do cizí země je nezadatelným právem osoby, o jejíž vydání jde. Ostatní skutečnosti stroze vyjmenované v napadených usneseních, které mají odůvodňovat hrozbu z útěku stěžovatele, jsou typickými znaky pro jakoukoliv osobu cizince nacházejícího se v tuzemsku bez bližšího vztahu k České republice. Nelze se spokojit s takovými obecnými proklamacemi, zejména v případě, že je rozhodováno o tak zásadním zásahu do základních lidských práv, jako je vazba.

24. Zjištění, že oběma soudům chyběly konkrétní argumenty odůvodňující obavu z útěku stěžovatele, je podpořeno navazujícím rozhodnutím městského soudu ze dne 11. 10. 2019 o přijetí peněžitě záruky a propuštění stěžovatele z předběžné vazby na svobodu za současného uložení omezení spočívajícího v zákazu vycestování do zahraničí.

25. V důsledku vydání napadených usnesení o vzetí stěžovatele do předběžné vazby bylo zasaženo do jeho práva na spravedlivé soudní řízení zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť soudy tak rozhodly bez náležitého osvětlení důvodů, o něž opřely obavu z útěku stěžovatele.

26. Vzhledem k výše uvedenému se Ústavní soud dalšími námitkami, o něž stěžovatel opřel důvodnost své ústavní stížnosti, nezabýval. Tyto námitky ostatně směřují převážně do stadia předběžného šetření, tedy zjištění, zda vydání stěžovatele do Kataru nebrání skutečnosti uvedené v § 91 odst. 1 ZMJS. Jak však bylo zjištěno z pravomocného usnesení městského soudu ze dne 5. 12. 2019 a ze sdělení Ministerstva spravedlnosti ze dne 5. 3. 2020, po provedeném předběžném šetření bylo s konečnou platností rozhodnuto o tom, že vydání stěžovatele k výkonu trestu odnětí svobody do státu Katar je nepřipustné, o čemž byl příslušný zastupitelský úřad Kataru informován.

27. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadená rozhodnutí zrušil. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť má za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 149**Ochrana vlastnického práva a ručení členů společenství vlastníků jednotek
za závazky společenství
(sp. zn. I. ÚS 3705/19 ze dne 14. července 2020)**

Interpretace a aplikace ustanovení § 13 odst. 7 zákona č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění zákona č. 103/2000 Sb., přenášející na stěžovatele (členy společenství vlastníků jednotek) břemeno neodpovídající jejich možnostem předejít spáchání úvěrového podvodu porušuje právo stěžovatelů vlastnit majetek, které je jim garantováno ustanovením čl. 11 Listiny.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaj) a Kateřiny Šimáčkové ve věci ústavní stížnosti Evžena Lévaie a Marie Lévaiové, zastoupených Mgr. Antonínem Stanislavem, Ph.D., Bulharská 66, Trutnov, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2019 č. j. 26 Cdo 1432/2019-215, rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 27. 11. 2018 č. j. 47 Co 186/2018-160 a rozsudku Okresního soudu v Trutnově ze dne 28. 5. 2018 č. j. 108 C 30/2014-107, za účastenství Okresního soudu v Trutnově, Krajského soudu v Hradci Králové a Nejvyššího soudu, takto:

I. Rozsudkem Okresního soudu v Trutnově ze dne 28. 5. 2018 č. j. 108 C 30/2014-107, rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 27. 11. 2018 č. j. 47 Co 186/2018-160 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 27. 8. 2019 č. j. 26 Cdo 1432/2019-215 bylo porušeno právo stěžovatelů vlastnit majetek dle čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavnímu soudu byl dne 17. 11. 2019 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatelé domáhali zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí obecných soudů.

2. Předtím, než se Ústavní soud začal věcí zabývat, přezkoumal podání po stránce formální a konstatoval, že podaná ústavní stížnost obsahuje veškeré náležitosti, jak je stanoví zákon o Ústavním soudu.

II.

3. V projednávané věci uzavřela dne 16. 11. 2011 Česká spořitelna, a. s., (vedlejší účastnice) se Společenstvím vlastníků bytových jednotek X (dále jen „SVJ“) úvěrovou smlouvu, na jejímž základě byl SVJ poskytnut úvěr ve výši 1 760 176 Kč. Jménem SVJ tuto smlouvu uzavřela K. T., která vedlejší účastnici předložila zápis ze shromáždění vlastníků konaného dne 29. 9. 2011, v němž členové SVJ schválili přijetí úvěru, a to na opravu bytového domu. Dle prezenční listiny se schůze zúčastnili manželé L., M. M. a K. T. Na základě předložených faktur, kterými společnost A vyúčtovala SVJ cenu za provedené práce, došlo v období listopad až prosinec 2011 k výplatě úvěru. Pro prodlení SVJ se splácením byl úvěr dne 15. 10. 2013 zesplatněn. Společenství vlastníků bylo vyzváno k úhradě částky 1 725 365,28 Kč.

4. Stěžovatelé jsou spoluvlastníky bytové jednotky č. X, přičemž s vlastnictvím jednotky je spojen spoluvlastnický podíl na společných částech domu a pozemku. Vzhledem k tomu, že SVJ nedostalo svým závazkům, obrátila se vedlejší účastnice na stěžovatele jako na ručitele za poskytnutý úvěr a posléze se v řízení před soudem domáhala úhrady poměrné části připadající na jejich jednotku ve výši 251 135,86 Kč.

5. V souvislosti s projednáváním tohoto případu zjistily obecné soudy ze spisu Okresního soudu v Trutnově sp. zn. 4 T 215/2016, že pravomocným rozsudkem ze dne 4. 12. 2017 byli K. T. a S. M. uznáni vinnými, že dne 10. 10. 2011 v T. K. T. z pozice pověřeného vlastníka SVJ s úmyslem získat finanční prostředky zažádala jménem SVJ o poskytnutí úvěru ve výši 1 760 176 Kč na rekonstrukci bytového domu, přičemž k žádosti doložila nepravdivý zápis ze shromáždění SVJ ze dne 29. 9. 2011 se souhlasem dalších členů společenství. Odsouzená použila poskytnuté úvěrové prostředky ke splácení svých předchozích závazků. Rekonstrukci domu měla provést společnost A na základě smlouvy o dílo uzavřené mezi SVJ a uvedenou společností, zastoupenou jednatelem S. M. Odsouzení věděli, že práce deklarované v krycím listu rozpočtu již byly z větší části provedeny, když bylo některými fakturami vystavenými společností A dokladováno provedení prací, které byly provedeny již v období let 2008 a 2009. Jednání K. T. bylo kvalifikováno jako zločin úvěrového podvodu dle § 211 odst. 1 a odst. 5 písm. c) trestního zákoníku a přečin poškozování cizích práv dle § 181 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku.

6. S ohledem na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 3620/2010 posoudil Okresní soud v Trutnově shora uvedenou úvěrovou smlouvu jako platně uzavřenou a ústavní stížností napadeným rozsudkem zavázal stěžovatele k úhradě částky 251 135,86 Kč. Jak bylo shora naznačeno, důvodem pro tento postup soudu byla aplikace ustanovení § 13 odst. 7 zákona č. 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění zákona č. 103/2000 Sb., podle něhož vlastníci jednotky ručí za závazky společenství v poměru, který odpovídá velikosti spoluvlastnických podílů na společných částech domu. K odvolání stěžovatelů Krajský soud v Hradci Králové ústavní stížností napadeným rozsudkem rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil. Následně podané dovolání bylo Nejvyšším soudem odmítnuto.

7. Stěžovatelé v ústavní stížnosti uvedli, že výkon práva je v rozporu s dobrými mravy, přičemž poukázali na specifickou daného ručitelského vztahu a zdůraznili, že se na spáchaném úvěrovém podvodu nijak nepodíleli a neměli z něho žádný prospěch. Finanční prostředky získané z úvěru nebyly použity na opravu, popř. rekonstrukci společných částí domu. Podle stěžovatelů to byla vedlejší účastnice, která nejednala při sjednávání a poskytování úvěru s náležitou péčí. Společenství vlastníků vzniklo těsně před uzavřením úvěrové smlouvy a samo nemělo žádný majetek a všechny byty ve vlastnictví jeho členů byly zatíženy zástavními právy. Při čerpání úvěru vedlejší účastnice nezkoumala ani to, jak je možné, že stavební práce, které měly být podle smlouvy o dílo provedeny do 31. 5. 2012, byly

provedeny už cca do jednoho měsíce od uzavření zmíněné smlouvy. Charakter některých prací, např. fasáda domu, jejich provedení v příslušném ročním období fakticky téměř vylučuje. Stejně tak nebyl vedlejší účastníci společně s fakturami předložen ani soupis provedených prací odsouhlasený společenstvím vlastníků.

8. Stěžovatelé mají za to, že ústavní stížností napadenými rozhodnutími obecných soudů došlo k zásahu do jejich základních práv a svobod, jež jsou jim garantovány čl. 4, 11 a 36 Listiny základních práv a svobod.

III.

9. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že se odvolací soud řádně vypořádal s otázkou dobrých mravů a přihlédl též ke specifickým okolnostem případu. Jejich závěry považuje za logické a přesvědčivé. Obecné soudy ve svých rozhodnutích správně uvedly, že podle § 308 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, jsou stěžovatelé oprávněni domáhat se po SVJ toho, co plnili z titulu zákonného ručení vedlejší účastníci, případně mohou uplatnit právo na náhradu škody vůči pověřené vlastnici či dalším osobám, jež SVJ škodu způsobily.

10. Okresní soud v Trutnově a Krajský soud v Hradci Králové ve svém vyjádření odkázaly na ústavní stížností napadené odůvodnění.

11. Stěžovatelé svého práva repliky nevyužili.

IV.

12. Ústavní soud úvodem připomíná, že není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 81 a 90 Ústavy). Pokud soudy postupují v souladu s obsahem hlavy páté Listiny, nemůže na sebe atrahovat právo přezkumného dohledu nad jejich činností (čl. 83 Ústavy). Rečené znamená, že Ústavní soud zpravidla neposuzuje ani interpretaci a aplikaci podústavního práva provedenou obecnými soudy. Výjimku z této zásady tvoří případy, kdy interpretace podústavního práva, již obecné soudy zvolily, založila porušení některého základního práva stěžovatele, případně ve střetu dvou výkladových alternativ byl pominut možný výklad jiný, ústavně konformní, anebo je výrazem flagrantního ignorování příslušné kogentní normy nebo zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů právního výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli, resp. je v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (viz teze „přepjatého formalismu“). V mezích takto limitovaného přezkumu Ústavní soud zvážil obsah napadeného rozhodnutí i průběh řízení jemu předcházejícího a dospěl k závěru, že návrh je důvodný.

13. Z ustanovení § 13 odst. 7 zákona 72/1994 Sb., kterým se upravují některé spoluvlastnické vztahy k budovám a některé vlastnické vztahy k bytům a nebytovým prostorům a doplňují některé zákony (zákon o vlastnictví bytů), ve znění zákona č. 103/2000 Sb., vyplývá, že „vlastníci jednotek ručí za závazky společenství v poměru, který odpovídá velikosti spoluvlastnických podílů na společných částech domu“. Prakticky totožná právní úprava je pak v souvislosti s odpovědností členů SVJ za závazky SVJ použita i ve stávající právní úpravě podle § 1194 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Obecným soudům tak nelze vytknout, že při aplikaci jak jazykového, tak i teleologického výkladu daného ustanovení dospěly k závěru o odpovědnosti členů SVJ za vzniklý dluh a povinnosti jednotlivých členů podílet se na jeho splacení. Obecné soudy poukázaly též na to, že ústavností principu zákonného ručení podle ustanovení § 13 odst. 7 zákona 72/1994 Sb., ve znění zákona č. 103/2000 Sb., se svého času zabýval i Ústavní soud ve věci evidované pod sp. zn. Pl. ÚS 51/2000 (N 42/21 SbNU 369; 128/2001 Sb.). Ten přitom dovodil, že zmíněné ustanovení neporušuje ústavní principy a je ústavně konformní.

14. Institut ručení představuje relativně silný zajišťovací prostředek, který je využíván v celé řadě jiných právních předpisů. Jeho účinky jsou v projednávané věci zesíleny tím, že vzniká přímo ze zákona. S tímto způsobem vzniku ručení se lze setkat např. i v případě

společníků společnosti s ručením omezeným (§ 105 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů) nebo v případě ručení komanditisty a komplementáře (§ 93 odst. 1 obchodního zákoníku) apod. Je však třeba zdůraznit, že oproti těmto osobám si člen SVJ ve své podstatě nemůže vybrat, koho bude mít za své „společníky“, a tím eliminovat míru rizika spojenou se zakoupením bytu. Primárním zájmem kupujícího, který si pořizuje bytovou jednotku, je zpravidla vyřešení bytové situace, přičemž nemá možnost a prostředky na to, aby lustroval ostatní členy SVJ. Nabízí se sice úvaha o tom, že pokud kupující nesouhlasí se zákonným rozsahem ručení, může si zvolit jinou formu bydlení, nicméně tato úvaha je mimo objektivní bytovou realitu. V situaci, kdy zákonodárce vyžaduje od členů SVJ, aby se v souvislosti s členstvím v SVJ vydali všanc stran celého svého majetku, musí jim obecné soudy zajistit ochranu před negativními excesy statutárního orgánu, což se však v projednávaném případě nestalo. Institut ručení je v projednávané věci vnímán nikoliv jako solidární, ale individuální. Každý vlastník jednotky tak ručí individuálně v poměru podle velikosti podílu na společných částech domu, a to celým svým majetkem. Rozsah ručení člena SVJ tak přesahuje majetkovou hodnotu spojenou s vlastnictvím bytové jednotky. Dovedeno k závěrům *ad absurdum* si lze představit situaci, kdy by se odsouzená T. nespokojila s uzavřením jedné úvěrové smlouvy, ale těchto smluv by uzavřela hned několik. Tím by došlo k navýšení způsobené škody a zásah do života členů SVJ by mohl být z majetkového hlediska až likvidační.

15. Podle názoru Ústavního soudu nevzaly obecné soudy ve věci v potaz všechny okolnosti případu, které jej činí natolik specifickým, že nelze na členech společenství spravedlivě požadovat, aby se podíleli na úhradě vzniklého dluhu. Z pravomocných soudních rozhodnutí vyplývá, že odsouzená T. se sjednáním úvěrové smlouvy dopustila trestného činu podvodu, přičemž poškozeným není pouze a jedine Česká spořitelna, a. s., ale v důsledku shora citovaného zákonného ustanovení též jednotliví členové SVJ, kteří ručí ze zákona za bankou poskytnutý úvěr. Rovněž oni byli podvedeni. Na jedné straně tak stojí se svými majetkovými právy Česká spořitelna, a. s., která při poskytování úvěru jednala s důvěrou nejen v padělaný zápis z členské schůze, ale též v zákonnou úpravu ručení, a na straně druhé stojí stěžovatelé coby osoby zatížené zákonnou povinností ručení za dluhy SVJ. Bylo přitom na obecných soudech, aby zvážily nejen formálněprávní aplikaci zákonné úpravy, která vychyluje odpovědnost za vzniklou škodu jednoznačně v neprospěch stěžovatelů, ale aby se zabývaly též rolí, resp. možnostmi jednotlivých aktérů ovlivnit samotný vznik škody.

16. Na tomto místě má Ústavní soud na mysli především tu skutečnost, že obecné soudy se vůbec nezabývaly materiální podstatou jednání dotčených osob. To znamená tím, jakou měrou mohl ten který ze zúčastněných subjektů spáchat podvod předcházet. Postavení poškozených – obětí podvodu, tedy stěžovatelů a banky, se v tomto směru zásadně liší. Stěžovatelé o sjednání úvěrové smlouvy vůbec nevěděli. Ve věci vystupují v pozici laiků, na které dopadají následky trestné činnosti pachatelky jen a pouze díky zákonné úpravě ručení. Naproti tomu banka vystupovala v pozici profesionála, který při páchaní trestné činnosti s pachatelem přímo jednal. Česká spořitelna, a. s., tak měla na rozdíl od stěžovatelů alespoň hypotetickou možnost poskytnutí úvěru pachateli zabránit.

17. Přesto, že krajský soud dospěl v odůvodnění napadeného rozsudku k závěru, že si Česká spořitelna, a. s., počínala při poskytování úvěru s náležitou péčí, z vyžádaného soudního spisu toto nevyplývá. Navzdory tomu, že úvěrová smlouva uzavřená dne 16. 11. 2011 umožňovala SVJ čerpat úvěr až do 30. 6. 2012, bylo provedení prací na fasádě domu fakturováno již za několik týdnů po uzavření úvěrové smlouvy. V případě prací na boční a zadní stěně domu bylo jako datum uskutečnění zdanitelného plnění uvedeno datum 7. 12. 2011 a v případě prací na fasádě dokonce 27. 12. 2011. Jedná se přitom o typ prací, které se v zimních měsících neprovádí, což Česká spořitelna, a. s., při poskytování úvěru nezohlednila a neprověřila. Osoba odsouzené T. jí byla přitom známa z jiných úvěrových smluv, přičemž

ze spisu nevyplývá, že by se důvěryhodností této osoby při její míře zadlužení blíže zabývala (v podrobnostech lze odkázat na oznámení o podezření ze spáchání trestného činu podané Českou spořitelnou, a. s., v roce 2014, a to pro neplnění podmínek úvěrů sjednaných odsouzenou v letech 2008–2010). Je zřejmé, že peněžní ústav jednal s důvěrou v institut ručení celého SVJ, nicméně tento ji nevyvazuje z povinnosti jednat s běžnou opatrností.

18. Z odůvodnění krajského soudu se podává, že členové SVJ měli právo žádat zápisy ze shromáždění SVJ a kontrolovat stav bankovního účtu. Takový požadavek na členy SVJ však nepředstavuje v projednávaném případě reálný způsob obrany před zneužitím výkonu funkce. Představa, že by pachatelka trestné činnosti vydala členům SVJ ke kontrole falešný zápis, s nímž operovala v jednání s peněžním ústavem, je iluzorní. Stejně tak požadavek na kontrolu bankovního účtu nelze považovat za přiměřený, neboť tento z hlediska své četnosti má určité hranice. Navíc stěžovatelé by se o trestném činu nutně dozvěděli až po jeho spáchání. Z uvedených důvodů jim tak nelze klást k tíži, že nevyužili pro kontrolu činnosti výboru SVJ možnosti jim dané zákonem.

19. Ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 1735/07 (N 177/51 SbNU 195) Ústavní soud mimo jiné konstatoval, že každé zasahování do práva na pokojné užívání majetku musí splňovat i kritérium přiměřenosti, dle něhož opatření, kterým dochází k zasahování, musí zajistit spravedlivou rovnováhu mezi požadavky obecného zájmu společnosti a požadavky ochrany základních práv jednotlivce, přičemž požadovaná rovnováha nebude dána, pokud dotčená osoba nese zvláštní a nadměrné břemeno (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. září 1982 ve věci *Sporrong a Lönnroth proti Švédsku*, č. 7151/75;7152/75, Série A č. 52 § 26–28). Ústavní soud je toho názoru, že shora uvedené lze přiměřeně aplikovat i na projednávaný případ, kdy bylo ve srovnání s Českou spořitelnou, a. s., na stěžovatele rozhodnutím soudu přeneseno břemeno neodpovídající jejich možnostem předejít spáchání úvěrového podvodu.

20. Ústavní soud dospěl v této věci k závěru, že interpretace a aplikace ustanovení § 13 odst. 7 zákona č. 72/1994 Sb., ve znění zákona č. 103/2000 Sb., jak byla provedena obecnými soudy, je v rozporu s principy spravedlnosti a porušuje právo stěžovatelů vlastnit majetek, které je jim garantováno ustanovením čl. 11 Listiny.

21. Ve světle řečeného tudíž Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti a přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke zrušení napadených soudních rozhodnutí, a to pro porušení čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

Č. 150**Lhůta pro doplnění odůvodnění blanketní stížnosti proti rozhodnutí
o vykonání trestu
(sp. zn. IV. ÚS 478/20 ze dne 16. července 2020)**

K porušení práva na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a na obhajobu ve smyslu čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod dojde postupem krajského soudu, který rozhodl o instanční stížnosti, aniž by vyčkal na její stěžovatelem ohlášené doplnění o odůvodnění, neověřil si u okresního soudu, zda bylo toto odůvodnění již doručeno, nestanovil stěžovateli konkrétní lhůtu pro doplnění blanketního podání a v odůvodnění svého usnesení neuvedl relevantní důvod pro nutnost vydat rozhodnutí neprodleně.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Jana Filipa a soudců Josefa Fialy (soudce zpravodaj) a Jiřího Zemánka o ústavní stížnosti stěžovatele P. B., t. č. Věznice Oráčov, zastoupeného JUDr. Petrem Hoškem, advokátem, sídlem Vysoká 92, Rakovník, proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 5. prosince 2019 č. j. 11 To 360/2019-764, za účasti Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení a Krajského státního zastupitelství v Praze jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 5. prosince 2019 č. j. 11 To 360/2019-764 byla porušena stěžovatelova práva na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 5. prosince 2019 č. j. 11 To 360/2019-764 se ruší.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá, aby bylo zrušeno v záhlaví označené usnesení s tvrzením, že jím došlo k porušení jeho ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 8 odst. 1 a 2, čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. b) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti a jejích příloh se podává, že Okresní soud Praha-západ (dále jen „okresní soud“) usnesením ze dne 16. 7. 2019 č. j. 2 T 164/2013-742 podle § 83 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, rozhodl, že se stěžovatel ve zkušební době

podmíněného odsouzení z rozsudku okresního soudu ze dne 27. 8. 2014 č. j. 2 T 164/2013-484, který nabyl právní moci dne 26. 2. 2015, neosvědčil a vykoná trest odnětí svobody v trvání tří let, pro jehož výkon se podle § 56 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku zařazuje do věznice s ostrahou.

3. Krajský soud v Praze (dále jen „krajský soud“) ústavní stížností napadeným usnesením stěžovatelovu instanční stížnost proti tomuto usnesení okresního soudu podle § 148 odst. 1 písm. c) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní řád“) jako nedůvodnou zamítl.

II. Argumentace stěžovatele

4. V ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že v zákonné lhůtě podal tzv. blanketní stížnost, ve které uvedl, že „její odůvodnění zašle následně“. Tato blanketní stížnost byla doručena okresnímu soudu dne 25. 11. 2019. Samotné odůvodnění instanční stížnosti stěžovatel odeslal dne 2. 12. 2019. Obě písemná podání učinil prostřednictvím provozovatele poštovních služeb z Vazební věznice Praha-Ruzyně. Krajský soud založil své rozhodnutí na konstatování, že stěžovatel v zákonné lhůtě podal stížnost, kterou však blíže neodůvodnil. Stěžovatel namítá, že svoji instanční stížnost odůvodnil „ve velice krátké době“ ode dne podání blanketní stížnosti, tj. v souladu se svým prohlášením, že tak učiní „následně“. Podle stěžovatele byl krajský soud povinen mu umožnit, aby stížnost doplnil, případně mu stanovit lhůtu přiměřenou. Stěžovatel připouští, že termín „následně“ není určitý, nicméně lhůta, v níž stížnost doplnil, nebyla nepřiměřená, přičemž zcela jednoznačně avizoval záměr stížnost doplnit. Navíc usnesení okresního soudu stěžovatel obdržel až přibližně pět měsíců po dni, kdy tento soud rozhodl. Stěžovatel proto potřeboval jistý časový prostor ke shromáždění tvrzení a rozhodných skutečností k řádnému odůvodnění instanční stížnosti. Stěžovatel odkazuje na judikaturu Ústavního soudu, především nálezy ze dne 6. 12. 2019 sp. zn. III. ÚS 3333/19 (N 204/97 SbNU 190; rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>).

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

5. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost účastníkovi k vyjádření. Krajský soud možnosti vyjádřit se k ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě nevyužil.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

6. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpал všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

V.a) Obecná východiska

7. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní soud, jak plyne z judikatury, následuje doktrínu minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci [srov. nálezy ze dne 1. 2. 1994 sp. zn. III. ÚS 23/93 (N 5/1 SbNU 41)]. Ústavní soud není vrcholem soustavy obecných soudů a zpravidla neposuzuje ani interpretaci a aplikaci podústavního práva provedenou

obecnými soudy. Výjimku z této zásady tvoří případy, kdy interpretace podústavního práva, již obecné soudy zvolily, založila porušení některého základního práva stěžovatele, případně ve střetu dvou výkladových alternativ byl pominut možný výklad jiný, ústavně konformní, anebo je výrazem flagrantního ignorování příslušné kogentní normy nebo zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů právního výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli, resp. je v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti.

8. K problematice blanketního opravného prostředku uvedl Ústavní soud v nálezu ze dne 4. 6. 1998 sp. zn. III. ÚS 308/97 (N 63/11 SbNU 119), že je především věcí toho, kdo takový opravný prostředek podal, aby si přiměřeným způsobem vytvořil situaci, aby mohlo být soudem v době rozhodování o něm přihlédnuto ke všemu, co v následném, a tedy opožděném, odůvodnění přednesl. V praxi jde především o oznámení obhájce soudu, že blanketní stížnost dodatečně písemně odůvodní, a sdělení lhůty, ve které toto odůvodnění doručí.

9. V nálezech Ústavního soudu ze dne 10. 11. 2008 sp. zn. I. ÚS 1895/08 (N 194/51 SbNU 345), ze dne 16. 7. 2013 sp. zn. II. ÚS 200/13 (N 123/70 SbNU 127), ze dne 25. 9. 2014 sp. zn. I. ÚS 2346/14 (N 177/74 SbNU 543), ze dne 20. 9. 2016 sp. zn. II. ÚS 1820/16 (N 180/82 SbNU 749), ze dne 4. 9. 2018 sp. zn. I. ÚS 1692/18 (N 150/90 SbNU 443), ze dne 6. 12. 2019 sp. zn. III. ÚS 3333/19 (viz výše), ze dne 1. 4. 2020 sp. zn. I. ÚS 3955/19 (N 65/99 SbNU 224) a ze dne 28. 5. 2020 sp. zn. II. ÚS 816/20 (N 106/100 SbNU 243) se pak Ústavní soud zabýval případy, kdy si stěžovatelé, resp. jejich obhájci, vytvořili výše zmíněnou situaci, aby mohlo být soudem v době rozhodování o stížnosti náležitě přihlédnuto k námitkám v odůvodněních stížností, které zaslali v dodatečné a předem oznámené lhůtě po doručení písemného odůvodnění rozhodnutí, avšak soudy k těmto námitkám nepřihlédly, ačkoliv tu možnost měly či mohly mít. Ústavní soud v citovaných nálezech dovodil, že právo na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny zahrnuje povinnost obecných soudů vypořádat se se vším, co vyšlo v průběhu řízení najevo a co účastníci řízení tvrdí, má-li to vztah k projednávané věci, a skutečnost, že se soud s námitkou, která má vztah k projednávané věci, nijak nevypořádal, zásadně zakládá neústavnost daného rozhodnutí [srov. nálezy ze dne 20. 12. 2005 sp. zn. I. ÚS 593/04 (N 230/39 SbNU 443) a ze dne 3. 10. 2006 sp. zn. I. ÚS 74/06 (N 175/43 SbNU 17)].

10. K blanketní stížnosti se Ústavní soud vyjádřil rovněž v nálezu ze dne 8. 8. 2017 sp. zn. Pl. ÚS 32/16 (N 139/86 SbNU 369; 345/2017 Sb.), v němž řešil mimo jiné otázku, zda lze považovat za souladnou s ústavním pořádkem část ustanovení § 143 odst. 1 trestního řádu, v níž se stanoví, že stížnost je nutno podat do tří dnů od oznámení usnesení. Dospěl přitom k závěru, že třídní lhůta je z ústavněprávního hlediska akceptovatelná, nicméně je třeba, aby orgány činné v trestním řízení při rozhodování o stížnosti šetřily podstatu a smysl základních práv a svobod, a že je jejich povinností zajistit, aby bylo na zákonné úrovni respektováno právo stěžovatele na obhajobu. Ústavní soud v této souvislosti konstatoval, že je-li podána blanketní stížnost, v níž si stěžovatel (obhájce) vyhradil lhůtu pro její odůvodnění, lze na orgán rozhodující o stížnosti klást požadavek, aby buď upozornil stěžovatele (obhájce) na nepřiměřenost jím navržené lhůty a stanovil mu namísto toho lhůtu přiměřenou, nebo aby vyčkal doplnění stížnosti. Pouze výjimečně, kdy aktuální procesní situace jiný postup neumožňuje, může orgán o stížnosti rozhodnout bez dalšího (srov. bod 93 odůvodnění tohoto nálezu). Důvodem, pro nějž by bylo možno rozhodnout bez ohledu na avizované doplnění stížnosti a bez předchozího upozornění stěžovatele, však nemůže být požadavek na urychlené vyřizování trestních věcí (§ 2 odst. 4 trestního řádu). Požadavek na urychlené projednání je totiž stanoven k ochraně osoby, proti níž se trestní řízení vede, a žádá-li tato osoba, aby bylo s rozhodnutím posečkáno v zájmu její obhajoby, je třeba takový návrh

upřednostnit před požadavkem na rychlost řízení [srov. též bod 15 nálezu ze dne 12. 5. 2020 sp. zn. IV. ÚS 905/20 (N 98/100 SbNU 144)].

V.b) Aplikace obecných východisek na projednávanou věc

11. V uvedeném rozsahu Ústavní soud napadené rozhodnutí přezkoumal a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

12. Shora uvedená obecná východiska aplikovaná na posuzovanou věc vedou k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Stěžovatel ve své blanketní stížnosti jednoznačně ohlásil svůj záměr stížnost doplnit o odůvodnění. Předmětné sdělení nebylo možné ignorovat jen proto, že stěžovatel nekonkretizoval, dokdy tak učiní, ale pouze neurčitě uvedl, že doplnění obsahující odůvodnění instanční stížnosti „zašle následně“.

14. V odůvodnění svého usnesení krajský soud vůbec nezmínil, že stěžovatel vyjádřil úmysl stížnost doplnit, ani neuvedl žádný relevantní důvod, pro nějž by bylo nutno o stížnosti rozhodnout neprodleně.

15. Krajský soud byl za této procesní situace povinen stěžovateli určit termín, dokdy musí odůvodnění stížnosti doplnit.

16. Nelze přijmout případný argument, že krajský soud fakticky vyčkal dostatečně dlouhou dobu. Blanketní stížnost podaná k poštovní přepravě dne 22. 11. 2019 byla doručena okresnímu soudu dne 25. 11. 2019 (procesní spis, č. 1. 759), zatímco podání obsahující doplnění jejího odůvodnění (odeslané dne 2. 12. 2019) obdržel okresní soud 4. 12. 2019 (procesní spis, č. 1. 765). Časové rozpětí deseti dnů mezi odesláním obou podání, resp. devíti dnů mezi jejich doručením, nelze bez dalšího považovat za excesivní a ospravedlňující uvedený postup krajského soudu; Ústavní soud kupříkladu v nálezu ze dne 28. 5. 2020 sp. zn. II. ÚS 816/20 uznal – při absenci stanovení odlišné (kratší) lhůty soudem – za udržitelnou lhůtu čtrnáctidenní, byť s tím rozdílem, že její délku tamní stěžovatel soudu jednoznačně konkretizoval již ve svém blanketním podání (přičemž – shodně jako v nyní posuzované věci – soud stěžovateli neurčil coby přiměřenou lhůtu kratší). Přezkoumávané usnesení okresního soudu se věcně týkalo závažné otázky bezprostředně související s osobní svobodou stěžovatele (jak bylo uvedeno výše, okresní soud rozhodl, že se stěžovatel ve zkušební době podmíněného odsouzení ze specifikovaného rozsudku téhož soudu neosvědčil a vykoná trest odnětí svobody v trvání tří let), takže o několik dnů delší vyčkání krajského soudu na avizované doplnění stížnosti nemohlo být nikomu na újmu, přičemž však bylo v zájmu stěžovatele.

17. Nebylo by výstižné přehlížet skutečnost, že podání, kterým stěžovatel blanketní stížnost doplnil, bylo okresnímu soudu doručeno již před rozhodnutím krajského soudu o instanční stížnosti. Krajský soud ústavní stížností napadeným usnesením rozhodl dne 5. 12. 2019. Okresní soud toto podání, které obdržel dne 4. 12. 2019, odeslal krajskému soudu (u kterého se nacházel procesní spis) dne 6. 12. 2019 (procesní spis, č. 1. 765 p. v.). Okresnímu soudu nic nebránilo v tom, aby sdělil (např. telefonicky) krajskému soudu dne 4. 12. 2019, že avizované podání mu bylo doručeno. Obdobný postup byl k dispozici krajskému soudu, který si mohl předtím, než dne 5. 12. 2019 napadeným usnesením rozhodl, ověřit u okresního soudu, zda stěžovatelem ohlášené podání již bylo doručeno.

18. Uznatelný není ani eventuální argument, že stěžovatel pochybil tím, že si z vlastní iniciativy nezjistil, dokdy krajský soud vyčká s rozhodnutím, resp. kde se nachází procesní spis, do něhož má být doplnění instanční stížnosti založeno. Uvedené platí tím spíše, že stěžovatel se nacházel ve výkonu vazby a podání činil bez zastoupení obhájcem.

VI. Závěr

19. Krajský soud tím, že rozhodl o instanční stížnosti, ačkoli nevyčkal na její stěžovatelem ohlášené doplnění o odůvodnění, neověřil si u okresního soudu, zda již bylo toto

podání doručeno, nestanovil stěžovateli konkrétní lhůtu pro doplnění blanketního podání a v odůvodnění svého usnesení neuvedl relevantní důvod pro nutnost vydat rozhodnutí neprodleně, porušil práva stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jakož i na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny.

20. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadené usnesení zrušil. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť má za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 151**Nesprávné poučení o nepřipustnosti dovolání v řízení
o popření a určení otcovství
(sp. zn. I. ÚS 3552/19 ze dne 21. července 2020)**

Povinnost poskytnout řádné poučení účastníkům řízení o procesních právech a povinnostech vyplývá jak z ustanovení § 5 o. s. ř., tak z čl. 36 odst. 1 Listiny a je naplněním jednoho ze základních předpokladů práva na spravedlivý proces, totiž práva na přístup k soudu (k vyšší přezkumné instanci) podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Nesprávným poučením krajský soud odňal stěžovateli přístup k Nejvyššímu soudu, a porušil tak jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na spravedlivý proces zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Vladimíra Sládečka, soudce zpravodaje Jaroslava Fenyka a soudce Tomáše Lichovníka o ústavní stížnosti stěžovatele J. J., zastoupeného Mgr. Zuzanou Segediovou, advokátkou, se sídlem J. V. Sládka 1363/2, Teplice, proti rozsudku Okresního soudu v Teplicích ze dne 18. 1. 2019 č. j. 14 Nc 1060/2015-212 a rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. 7. 2019 č. j. 96 Co 122/2019-243, za účasti Okresního soudu v Teplicích a Krajského soudu v Ústí nad Labem jako účastníků řízení a 1. J. D. (babičky nezletilého), 2. P. S. (matky nezletilého), 3. S. S. (otce nezletilého), t. č. Vazební věznice Teplice, a 4. nezletilého S. S., zastoupeného opatrovníkem Magistrátem města Teplice, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. 7. 2019 č. j. 96 Co 122/2019-243 bylo v části výroku I, kterou byl potvrzen rozsudek Okresního soudu v Teplicích ze dne 18. 1. 2019 č. j. 14 Nc 1060/2015-212 ve výrocích I a II, a ve výroku II porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na spravedlivý proces garantované čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. 7. 2019 č. j. 96 Co 122/2019-243 se v části výroku I, kterou byl potvrzen rozsudek Okresního soudu v Teplicích ze dne 18. 1. 2019 č. j. 14 Nc 1060/2015-212 ve výrocích I a II, a ve výroku II ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění**I. Obsah napadených rozhodnutí**

1. Okresní soud v Teplicích (dále jen „okresní soud“) rozsudkem ze dne 18. 1. 2019 č. j. 14 Nc 1060/2015-212 ve výroku I zamítl návrh stěžovatele, kterým se domáhal určení, že S. S. není otcem nezletilého S. S. Dále okresní soud zamítl návrh, kterým se stěžovatel

domáhal určení, že je otcem nezletilého (výrok II). Okresní soud zamítl také návrh stěžovatele na úpravu péče a výživy nezletilého (výrok III), zastavil řízení o návrhu stěžovatele na svěřeni nezletilého do jeho pěstounské péče (výrok IV) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (výrok V).

2. Z odůvodnění rozhodnutí okresního soudu vyplývá, že stěžovatel se domáhal popření otcovství S. S. k nezletilému. Okresní soud konstatoval, že k podání takové žaloby je však aktivně legitimován pouze otec dítěte, případně jeho matka – viz § 785, 789 a 790 až 791 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „obč. zák.“). Stěžovatel se současně domáhal určení, že otcem nezletilého je on, což je dle okresního soudu pojmově vyloučeno, jelikož nezletilý již určeného otce má (rodiče nezletilého jsou manželé), a stěžovatel tak není aktivně legitimován ani k podání takové žaloby. Dále okresní soud odkázal na § 777 obč. zák., dle kterého lze souhlasným prohlášením rodičů dítěte a muže, který se za otce dítěte označuje, popřít otcovství k dítěti a současně tomuto dítěti určit nového otce: „Narodí-li se dítě v době mezi zahájením řízení o rozvodu manželství a třístým dnem po rozvodu manželství, a manžel, popřípadě bývalý manžel matky prohlásí, že není otcem dítěte, zatímco jiný muž prohlásí, že je otcem dítěte, má se za to, že otcem je tento muž, připojí-li se matka k oběma prohlášením.“

3. V této souvislosti konstatoval, že řízení o rozvodu manželství rodičů nezletilého (S. S. a P. S.) bylo zahájeno až dne 16. 2. 2015, tedy více než jeden měsíc po narození nezletilého. Přestože rodiče nezletilého připustili, že stěžovatel je patrně jeho biologickým otcem, otec považuje nezletilého za svého syna a chce, aby byl vychováván se svými sourozenci. Dále okresní soud uvedl, že dle § 777 odst. 2 obč. zák. lze takový návrh podat nejpozději do uplynutí jednoho roku od narození dítěte, stěžovatel jej však podal až v době, kdy nezletilý dosáhl věku více než dvou let. Navíc dle § 777 odst. 3 obč. zák. k určení otcovství k dítěti tímto způsobem nemůže dojít dříve, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství, přičemž řízení o rozvodu manželství rodičů nezletilého bylo sice zahájeno, ale nebylo pravomocně skončeno. Jelikož podmínky aplikace § 777 obč. zák. splněny nebyly, okresní soud zamítl návrh stěžovatele na popření otcovství S. S. k nezletilému, stejně jako návrh stěžovatele, kterým se domáhal určení, že otcem nezletilého je právě on. Zamítl i návrh stěžovatele na svěřeni nezletilého do péče spojený s řízením o určení otcovství dle § 422 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, (dále jen „z. ř. s.“). Vzhledem k tomu, že stěžovatel není aktivně legitimován k podání samostatné žaloby k popření otcovství, prominutí popěrné lhůty k popření otcovství dle § 792 obč. zák. okresní soud nezvažoval.

4. Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem (dále jen „krajský soud“) ze dne 25. 7. 2019 č. j. 96 Co 122/2019-243 bylo rozhodnuto, že rozsudek okresního soudu se v napadených výrocích I, II a III potvrzuje (výrok I), a bylo rozhodnuto, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok II).

5. Krajský soud skutkově zjištění okresního soudu doplnil o zjištění aktuálních poměrů stěžovatele, rodičů nezletilého, nezletilého i jeho babičky a dospěl k závěru, že odvolání není důvodné. Shodně jako okresní soud upozornil, že stěžovatel není aktivně legitimován k podání návrhu na popření otcovství k nezletilému, stejně jako je vyloučeno určení otcovství k nezletilému (otcovství bylo určeno na základě první domněnky otcovství, neboť rodiče nezletilého jsou manželé). Souhlasil také se závěrem, že ke splnění podmínek pro využití kogentního ustanovení § 777 obč. zák. nedošlo.

6. Dále krajský soud doplnil, že není dán důvod pro to, aby byl nezletilý svěřen do péče stěžovatele, jelikož za situace, kdy jsou oba rodiče nezletilého ve výkonu trestu odnětí svobody, o nezletilého na základě dřívějšího rozhodnutí soudu pečuje osoba příbuzná a blízká (jeho babička), které daly soudy v souladu s § 954 odst. 2 obč. zák. přednost před jinou osobou. Potřeba změny takového rozhodnutí krajským soudem shledána nebyla, jelikož

opakovaným šetřením opatrovníka nebyly zjištěny žádné skutečnosti, pro které by bylo nutné výchovné prostředí nezletilého aktuálně měnit, přičemž z dokazování vyplynulo také to, že stěžovatel má na základě předběžného opatření možnost se s nezletilým stýkat jednou za čtrnáct dní během víkendu. Pro úplnost krajský soud uvedl, že pokud soud zamítne návrh na určení otcovství, končí tím i ze zákona spojené řízení o péči o nezletilé dítě (§ 422 z. ř. s.), aniž by soud o zastavení tohoto řízení rozhodoval, neboť neurčením otcovství odpadá důvod pro rozhodování ve spojeném řízení o úpravě péče a výživy nezletilého dítěte. Jelikož stěžovatel podal návrh na svěření nezletilého do své péče, bylo možné jeho návrh posoudit i jako návrh na svěření nezletilého do péče jiné osoby (§ 953 obč. zák.) a z tohoto důvodu krajský soud shledal jako správné i to, že okresní soud tento návrh stěžovatele výrokem III výslovně zamítl. Krajský soud proto rozsudek okresního soudu jako věcně správný ve výrocích I, II a III potvrdil.

II. Argumentace stěžovatele

7. Podle názoru stěžovatele došlo k porušení jeho ústavně zaručených práv vyplývajících z čl. 10 odst. 2, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i z čl. 6, 8 a 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

8. Stěžovatel uvádí, že si je plně vědom zákonné úpravy, má ovšem za to, že v daném případě se jedná o zcela výjimečnou situaci vyžadující mimořádný přístup k věci. Právní úpravu považuje za formalistickou a domnívá se, že by měla být doplněna, neboť práva biologického otce a nezletilého nejsou chráněna, jelikož jsou závislá pouze na libovůli matky a matrikového otce. Stěžovatel namítá, že matka nezletilého záměrně do rodného listu nechala uvést muže, o němž věděla, že otcem dítěte není, a stěžovateli sdělila, že podala návrh na popření otcovství k nezletilému, ovšem neuhradila soudní poplatek a řízení bylo zastaveno. Svým jednáním tak dle stěžovatele zamezila souladu biologické, faktické a právní situace a znemožnila mu domoci se svých práv. Rozhodnutí obecných soudů o úpravě styku s nezletilým pro stěžovatele není uspokojivým řešením, neboť nebude mít možnost podílet se na jeho výchově ve smyslu výkonu rodičovských práv a povinností. Přestože je biologickým otcem nezletilého, je mu zcela upřeno právo tvořit se svým dítětem rodinu, nemá právo zasahovat do způsobu jeho výchovy ani o něm získávat informace a krácena jsou i práva nezletilého. Stěžovatel proto považuje za nezbytné, aby byl zapsán do matriky jako skutečný otec nezletilého.

9. Tvrdí také, že obecné soudy se nijak nezabývaly provedením šetření za účelem zjištění, v jakém prostředí nezletilý žije a jaké prostředí by měl u svého biologického otce. Stěžovatel poukazuje na to, že matka a matrikový otec nezletilému v důsledku jejich trestné činnosti vytvořili naprosto nevhodné výchovné prostředí. Matrikový otec je podle stěžovatele pro nezletilého navíc zcela cizí osobou, o nezletilého dlouhodobě neprojevuje žádný zájem a ani nezletilý k němu nemá žádný vztah. Namítá také, že soudy měly provést navrhované důkazy, a nikoliv se spokojit pouze se závěry orgánu sociálně-právní ochrany dětí z nahlášeného šetření. Zcela zásadní opomenutí spatřuje stěžovatel také v tom, že nezletilý nebyl vyslechnut.

III. Vyjádření účastníků řízení

10. K posouzení důvodnosti ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníků řízení a vedlejších účastníků řízení.

11. Okresní soud ve svém vyjádření zopakoval skutečnost, že matka nezletilého byla v době jeho narození vdaná, a do rodného listu nezletilého tak byl zapsán právě manžel matky, kterému svědčila tzv. první domněnka otcovství. Dle okresního soudu není pravda, že by se obecné soudy nezabývaly zjišťováním toho, v jakém prostředí nezletilý žije. Podmínky pro péči o nezletilého byly shledány jako zcela vyhovující a byla prokázána řádná péče

o zdárný vývoj nezletilého, a to jak ze strany babičky nezletilého, tak následně i ze strany matky nezletilého po jejím propuštění z výkonu trestu odnětí svobody v září 2019. K vyslechnutí nezletilého okresní soud nepřistoupil, poněvadž nezletilému v době vydání rozhodnutí byly teprve čtyři roky. V ostatním pak okresní soud odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku. Okresní soud se vyjádřil také k dalším námitkám stěžovatele, nicméně vzhledem k nosným důvodům tohoto rozhodnutí Ústavní soud nepovažoval za nezbytné tuto část vyjádření podrobněji rekapitulovat.

12. Krajský soud v rámci svého vyjádření odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí a doplnil, že stěžovateli bylo od počátku vztahu s matkou nezletilého známo, že je vdaná, a musel si tak být vědom případných následků. Pokud se měl krajský soud dle výzvy Ústavního soudu vyjádřit konkrétně také k poučení o nepřipustnosti dovolání, uvedl, že stěžovateli právo na dovolání nenáleželo, neboť věc byla hodnocena tak, že stěžovatel není k podání návrhů na popření ani na určení otcovství aktivně legitimován, nebylo tedy rozhodováno meritorním rozhodnutím, ale bylo aplikováno pouze procesní právo, přičemž řízení o svěřeni nezletilého do péče stěžovatele nespadá pod § 30 z. ř. s.

13. Magistrát města Teplice, coby opatrovník nezletilého, nejprve popsal dosavadní vývoj situace v rodině. Dále uvedl, že připomínky stěžovatele k péči o nezletilého byly vždy prověřeny a v péči babičky nikdy nebyly zjištěny nedostatky. Při opakovaných šetřeních či pohovorech důvod pro změnu výchovného prostředí shledán nebyl. Nezletilý byl v pořádku, vyrůstal ve známém prostředí se svými sourozenci, k babičce měl hezký vztah, její péče byla řádná. Stěžovatel měl zachovaný kontakt s nezletilým, který o něm hovoří jako o tatínkovi a má k němu také hezký vztah. V září 2019 byla z výkonu trestu odnětí svobody propuštěna matka nezletilého, nezletilý byl následně svěřen do její péče a stěžovateli byl předběžným opatřením upraven s nezletilým styk.

14. Vyjádření okresního soudu, krajského soudu a Magistrátu města Teplice zaslal Ústavní soud stěžovateli k replice. Stěžovatel však na tato vyjádření nijak nezareagoval.

IV. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

15. Dle čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti. Není však součástí soustavy soudů (čl. 91 Ústavy) a není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikace při řešení konkrétních případů jsou záležitostmi obecných soudů. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. toho, zda nebyla dotčena ústavně zaručená práva účastníků, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je pak Ústavní soud oprávněn zasáhnout tehdy, došlo-li v řízení, jehož byl stěžovatel účastníkem, a posléze rozhodnutím v něm vydaným k porušení základních práv a svobod stěžovatele chráněných ústavním pořádkem [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy].

16. Ústavní soud vzal v úvahu stěžovatelem předložená tvrzení, zvážil obsah ústavní stížnosti napadených rozhodnutí, zohlednil vyjádření, která obdržel, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je částečně důvodná.

17. Ústavní soud je vázán toliko petitem ústavní stížnosti, nikoli jejím odůvodněním. Z toho plyne, že při svém rozhodování může uplatnit i takové důvody, které stěžovatel přímo v ústavní stížnosti neakcentoval. To má význam i pro tuto ústavní stížnost.

18. Jedním ze základních pojmových znaků ústavní stížnosti, jakožto prostředku ochrany ústavně zaručených základních práv, je její subsidiarita. Ústavní stížnost lze zpravidla podat pouze tehdy, vyčerpal-li stěžovatel ještě před jejím podáním všechny prostředky, které mu zákon k ochraně práva poskytuje – viz § 75 odst. 1 zákona

č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). K tomu ovšem v posuzovaném případě striktně vzato nedošlo.

19. Podle § 236 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“) lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Dle § 30 odst. 1 z. ř. s. současně platí, že dovolání není přípustné proti rozhodnutí podle hlavy páté části druhé tohoto zákona, ledaže jde o rozsudek o omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti, pozastavení nebo omezení jejího výkonu, o určení nebo popření rodičovství nebo o nezrušitelné osvojení.

20. Jelikož předmětem řízení před obecnými soudy bylo (kromě jiného) právě rozhodování o popření otcovství a o určení otcovství, bylo proti rozsudku krajského soudu *ex lege* přípustné dovolání, které však stěžovatel nepodal.

21. Pro rozhodnutí o ústavní stížnosti je podstatné, že stěžovatel jednal v souladu s poučením, které mu poskytl v závěru napadeného rozsudku krajský soud („Proti tomuto rozsudku není dovolání přípustné.“). Přestože nedostatek poučení mohl být zhojen dovoláním podaným v prodloužené době tří měsíců (srov. § 240 odst. 3 o. s. ř.), stěžovateli nelze klást k tíži pochybení soudu při poučení o opravném prostředku [viz např. body 18–20 nálezu sp. zn. II. ÚS 3122/16 ze dne 16. 5. 2017 (N 80/85 SbNU 363) nebo bod 24 nálezu sp. zn. IV. ÚS 2672/19 ze dne 19. 2. 2020 (N 31/98 SbNU 343)].

22. Povinnost poskytnout řádné poučení účastníkům řízení o procesních právech a povinnostech vyplývá jak z ustanovení § 5 o. s. ř., tak z čl. 36 odst. 1 Listiny a je naplněním jednoho ze základních předpokladů práva na spravedlivý proces, totiž práva na přístup k soudu (k vyšší přezkumné instanci) podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Nesprávným poučením krajský soud odňal stěžovateli přístup k Nejvyššímu soudu, a porušil tak jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na spravedlivý proces zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Námitky, které stěžovatel uplatnil v ústavní stížnosti, mohl vznést již v rámci svého dovolání. Vzhledem k tomu, že se stěžovatel řídil nesprávným poučením krajského soudu o nepřípustnosti dovolání, musí být nejprve zjednána náprava v podobě otevření možnosti dovolání k Nejvyššímu soudu [srov. především nálezy sp. zn. II. ÚS 1467/18 ze dne 11. 6. 2019 (N 109/94 SbNU 317) týkající se obdobné problematiky, dále také nálezy sp. zn. I. ÚS 1820/18 ze dne 26. 9. 2018 (N 161/90 SbNU 607) či nálezy sp. zn. II. ÚS 3976/17 ze dne 24. 4. 2018 (N 81/89 SbNU 231) týkající se nezrušitelného osvojení].

23. Jelikož Ústavní soud shledal, že rozsudkem krajského soudu došlo k porušení základních práv stěžovatele zaručených čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, ústavní stížnosti zčásti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozsudek krajského soudu zrušil, a to konkrétně v části výroku I, kterou byl potvrzen rozsudek okresního soudu ve výrocích I a II, a ve výroku II, kterým bylo rozhodnuto o náhradě nákladů odvolacího řízení. Pro opakované řízení před krajským soudem to procesně znamená především opravu poučení o přípustnosti dovolání.

24. Důvody, pro které Ústavní soud postupoval právě uvedeným způsobem, však dopadají pouze na část rozsudku krajského soudu. Jak ve svém vyjádření k ústavní stížnosti upozornil krajský soud, řízení o svěření nezletilého do péče stěžovatele totiž pod § 30 z. ř. s. nespadá. Směřovala-li ústavní stížnost proti rozsudku krajského soudu jako celku, a tedy také proti té části výroku I rozsudku krajského soudu, kterou byl potvrzen výrok III rozsudku okresního soudu (zamítnutí návrhu stěžovatele na svěření nezletilého do jeho péče), nelze odhlížet od toho, že stěžovatel zde již žádné opravné prostředky k dispozici neměl.

25. Pokud stěžovatel v ústavní stížnosti upozorňoval, že obecné soudy se nijak nezabývaly provedením šetření za účelem zjištění, v jakém prostředí nezletilý žije, není možné dát mu za pravdu. Obecné soudy si byly dobře vědomy toho, že v době jejich rozhodování se oba rodiče nezletilého nacházeli ve výkonu trestu odnětí svobody, nezletilý byl však již na základě předchozích rozhodnutí svěřen do péče babičky, ke které při

opakovaných šetřeních orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebyly shledány žádné nedostatky.

26. Namítal-li stěžovatel, že soudy měly provést navrhované důkazy, a nikoliv se spokojit pouze se závěry orgánu sociálně-právní ochrany dětí z nahlášeného šetření, tyto důkazy v ústavní stížnosti blíže nespecifikoval. Konkrétně zmínil pouze to, že nezletilý nebyl v řízení vyslechnut a byly opomenuty jeho návrhy na přehrání CD nosičů. Jestliže stěžovatel brojil proti tomu, že nezletilý nebyl v řízení vyslechnut, postačí odkázat na vyjádření okresního soudu k ústavní stížnosti, ze kterého vyplývá, že nezletilému byly v době rozhodování obecných soudů pouhé čtyři roky. Pakliže obecné soudy k výsledku nezletilého zjevně z důvodu jeho velmi nízkého věku nepřistoupily, nelze za daných okolností v jejich postupu spatřovat porušení práva dítěte být slyšeno v soudním řízení a vyjádřit se k aktuálnímu, resp. budoucímu výchovnému uspořádání (když ve vztahu k nezletilému byla navíc opakovaně prováděna šetření ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí).

27. Stěžovatel poukazoval také na to, že soudy opomenuly jeho návrhy na přehrání CD nosičů týkajících se vztahu nezletilého k jeho osobě, toho, že jej považuje za svého otce, nazývá jej tak a je v jeho domácnosti spokojený. Okresnímu soudu lze v tomto směru vytknout, že z rozsudku ani z protokolu o jednání není patrné, jak se s tímto důkazním návrhem stěžovatele vypořádal. Z protokolu o jednání před krajským soudem však nevyplývá, že by advokátka stěžovatele při jednání odvolacího soudu návrh na provedení tohoto důkazu vznesla znovu. Pro posouzení této námítky je pak také podstatné, že to, že stěžovatel je velmi pravděpodobně biologickým otcem nezletilého, nebylo v řízení zpochybňováno (připouští to ostatně i matka nezletilého). Stejně tak nebyl zpochybňován ani kladný vztah nezletilého ke stěžovateli. Již z vyjádření opatrovníka, které je součástí spisového materiálu, lze zjistit, že nezletilý má ke stěžovateli hezký vztah, vnímá ho pozitivně a hovoří o něm jako o tatínkovi (shodně viz také vyjádření opatrovníka k ústavní stížnosti). Skutečnosti, kterých se stěžovatel dovolává, jsou tak ze spisového materiálu zřejmé a obecným soudům byly při jejich rozhodování známy.

28. Ve způsobu, kterým obecné soudy rozhodly o návrhu stěžovatele na svěřeni nezletilého do jeho péče, tak Ústavní soud pochybení, pro které by bylo nezbytné přistoupit ke kasaci napadených rozhodnutí, neshledal. Postupoval proto podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost v této části odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

29. Ústavní stížnost ve vztahu ke zbývajícím částem rozsudku okresního soudu (výroky I a II o zamítnutí návrhů stěžovatele na popření a určení otcovství) pak Ústavní soud odmítl podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu pro nepřípustnost, danou zde z povahy věci, jelikož krajský soud se v této části bude případem opětovně zabývat.

Č. 152**Zajištění nemovitých věcí v trestním řízení
(sp. zn. I. ÚS 818/20 ze dne 21. července 2020)**

Napadené rozhodnutí jako forma soudní kontroly zásahu do majetku stěžovatelky nemůže z ústavního pohledu obstát v situaci, kdy zajištění nemovitých věcí stěžovatelky trvá více než tři roky u jedné z nemovitostí, resp. více než šest let u druhé z nich. Po takto dlouhé době trvajících zajištění musí být konkrétně zdůvodněno a podloženo, že zajištění veškerého majetku je stále potřebné a nezbytné, ať již z hlediska aktuálních cen zajištěných nemovitostí a jejich konfrontace s tvrzeným účelem zajištění, tak z hlediska přiměřenosti zajištění vzhledem k trvající délce zajištění.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka, soudce Jaromíra Jirsy a soudkyně zpravodajky Milady Tomkové o ústavní stížnosti obchodní korporace X, zastoupené JUDr. Romanem Haisem, advokátem, sídlem Čenka Růžičky 8, Brno, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 13. února 2020 sp. zn. 9 To 51/2020, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 13. února 2020 sp. zn. 9 To 51/2020 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 13. února 2020 sp. zn. 9 To 51/2020 se ruší.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí**

1. V souvislosti s trestním stíháním dvou fyzických osob byly zajištěny též nemovité věci ve vlastnictví stěžovatelky. Stíhaný skutek měl spočívat v (zjednodušeně řečeno) neoprávněném vyvádění finančních prostředků z poškozené obchodní společnosti mj. ve prospěch stěžovatelky. Jedna z trestně stíhaných fyzických osob byla zaměstnankyně a finanční manažerka poškozené společnosti a zároveň jednatelka a majitelka (spolu se svým již zesnulým manželem) stěžovatelky. Stěžovatelce byla usnesením policejního orgánu ze dne 28. 11. 2013 č. j. KRPB-79440-556/TČ-2012-060081-ŠTR zajištěna bytová jednotka a usnesením policejního orgánu ze dne 9. 9. 2016 č. j. KRPB-79440-1018/TČ-2012-060081-ŠTR zajištěn pozemek a na něm stojící budova (rodinný dům).

2. Stěžovatelka podala dne 18. 10. 2019 žádost o zrušení zajištění nemovitých věcí dle § 79f trestního řádu. Policejní orgán usnesením ze dne 13. 12. 2019 č. j. KRPB-79440-1786/TČ-2012-060081-AA žádost stěžovatelky zamítl.

3. Proti tomuto usnesení podala stěžovatelka dne 19. 12. 2019 stížnost, kterou Krajský soud v Brně (dále jen „krajský soud“) ústavní stížností napadeným usnesením zamítl.

II. Argumentace stěžovatelky

4. Stěžovatelka tvrdí porušení práva na soudní a jinou právní ochranu garantovaného čl. 36 odst. 1 a 2, čl. 39 a čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), práva na rovnost účastníků řízení garantovaného v čl. 37 odst. 3 Listiny a vlastnického práva garantovaného v čl. 11 Listiny.

5. Podle stěžovatelky zajištění jejích nemovitostí coby osoby zúčastněné na trestním řízení trvá nepřiměřeně dlouho, bytová jednotka v jejím vlastnictví je zajištěna již 6 let a 4 měsíce, pozemek se stavbou rodinného domu je zajištěn již 3 roky a 6 měsíců. Stěžovatelka připomíná, že dle judikatury Ústavního soudu nemůže zajištění majetku v trestním řízení trvat libovolně dlouho. Zajištění majetku v trestním řízení je opatřením zasahujícím do práva na pokojné užívání majetku, jde o opatření zatímní a legitimitu zajištění je nutno přezkoumávat v souvislosti s plynutím času. K tíži subjektů dotčených trestním řízením nemohou jít neodůvodněné průtahy při prokazování trestné činnosti.

6. Stěžovatelka tvrdí, že jak policejní orgán, tak krajský soud se její žádostí o zrušení zajištění řádně nezabývaly, námitky stěžovatelky věcně ani právně nevypořádaly a ignorovaly ustálenou judikaturu Ústavního soudu.

7. Stěžovatelka vytýká krajskému soudu, že sice s některými argumenty stěžovatelky souhlasí, nicméně uvedl, že z důvodu předpokládaného dalšího postupu policejního orgánu spočívajícího ve skončení vyšetřování, seznámení se spisem a podáním obžaloby není třeba v tuto chvíli rozhodovat. Krajský soud tím podle stěžovatelky porušuje její právo domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu s odkazem na to, že policejní orgán má v plánu (bez bližšího časového údaje) jednou ukončit vyšetřování ve věci samé a obviněné seznámit se spisovým materiálem. Stěžovatelka nebyla v dané věci obviněna (jde o tzv. zúčastněnou osobu), přičemž ani informace ze spisového materiálu ukončení vyšetřování nijak nenasvědčují.

8. Stěžovatelka připomíná, že prověřování bylo zahájeno v březnu 2012, trestní řízení je vedeno již 8 let, přičemž za poslední rok nebyl ze strany orgánů činných v trestním řízení učiněn žádný úkon. Stěžovatelka se na průtazích nijak nepodílela, žádost o zrušení zajištění (po téměř 6 letech od zajištění) je první její žádostí v této trestní věci. Neúměrné a nedůvodné protahování přípravného řízení vede dle stěžovatelky k nepřiměřenosti zásahu do jejích základních práv.

9. Policejní orgán odůvodnění zamítavého stanoviska podává na pouhých 12 řádcích, jeho rozhodnutí je nepřezkoumatelné, zmatečné, neurčité, bez právní i věcné argumentace, bez bližšího zdůvodnění či konkretizace uváděných argumentů, navíc nepravdivé, vyvrácené důkazy založenými ve spise. Krajský soud své zamítavé rozhodnutí odůvodňuje v pouhém jednom odstavci na 19 řádcích, jeho rozhodnutí je nelogické; ač uvádí, že s argumentací stěžovatelky v některých bodech souhlasí, stížnost bez dalšího zamítá. Soud neoprávněně předjímá výsledek rozhodnutí ve věci samé, když bez jakýchkoli pochybností a bez znalosti spisu přejímá tvrzení orgánů činných v trestním řízení uvedená ve čtyři roky starém sdělení obvinění.

10. Podle stěžovatelky je jediným argumentem policejního orgánu výše údajně způsobené škody. K tomu však stěžovatelka uvádí, že i přes opakovaná upozornění je do výše škody započítána daň z přidané hodnoty, již poškozená společnost v rámci odpočtu získala od státu zpět a nyní její uhrazení požaduje podruhé. Tímto postupem jednoznačně dochází k umělému navyšování výše škody. Stěžovatelka dále uvádí, že od stanovené výše škody nebyly odečteny doložené (a účelně vynaložené) náklady v podobě uhrazených soudních poplatků a nákladů za právní zastoupení, které stěžovatelka blíže specifikuje.

11. Stěžovatelka připomíná, že sám policejní orgán konstatuje, že hodnota zajištěného majetku a hotovosti převyšuje stanovenou škodu (a to i v její uměle navyšované podobě), přičemž důvod nezrušení zajištění spatřuje v tom, že část nemovitostí je zatížena zástavními

právy třetích osob, k čemuž stěžovatelka dodává, že ve spise je založena kvittance zástavního věřitele, že dluh zajištěný zástavou je bezezbytku splněn. Též další důvody pro nezrušení zajištění uvedené policejním orgánem jsou dle stěžovatelky nerelevantní (trvalý pobyt syna jedné z obviněných v konkrétní nemovitosti, resp. skutečnost, že jedna z obviněných vlastní pouze dvoutřetinový podíl dané nemovitosti). Policejní orgán za celou dobu trvání zajištění neprovedl řádné a odborné ohodnocení zajištěného majetku, ohodnocení bylo provedeno pouze úředním záznamem ze dne 10. 3. 2017 č. j. KRPB-79440-1092/TČ-2012-060081-ŠTR, který je dle stěžovatelky neaktuální. Stěžovatelka vytýká krajskému soudu, že neuvádí žádné důvody, pro které je zajištění majetku nadále nezbytné, pouze obecně odkazuje na to, že někdy v budoucnu pravděpodobně bude provedeno odborné ohodnocení zajištěného majetku, pravděpodobně dojde k přezkoumání důvodů a oprávněnosti zajištění majetku, nicméně v tuto chvíli tak z nějakého, stěžovatelce neznámého důvodu nečiní.

12. Stěžovatelka připomíná, že ve věci jsou zajištěny majetky též přímo obviněným fyzickým osobám, jež ke krytí údajně způsobené škody zcela dostačují, není tedy důvod trvat na zajištění majetku třetí osoby, proti níž nebyly činěny žádné úkony trestního řízení, vyjma zajištění majetku.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

13. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný; stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

14. Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníka řízení.

15. Krajský soud prostřednictvím předsedkyně senátu JUDr. Dany Kancírové úvodem nesouhlasí s tvrzením stěžovatelky, že rozhodl, aniž by se seznámil se spisem či judikaturou Ústavního soudu. Stejně tak není významné, kolik vět má příslušný odstavec odůvodnění usnesení. Skutečnost, že soud souhlasil s některými argumenty stěžovatelky, ještě neznamená, že jí musí být vyhověno. V trestním řádu není stanovena doba, po kterou může zajištění trvat.

16. Krajský soud uznává, že trestní řízení trvá ne krátkou dobu, což je dáno prověřováním obhajoby obviněných osob, také organizačními záležitostmi policejního orgánu, protože ze služebního poměru odešla zpracovatelka věci a na její místo nastoupil někdo jiný. Tak jako obhajoba a stěžovatelka potřebuje svůj prostor pro uplatnění svých práv, tak to také je nutné pro policejní orgán, pokud se věci začne zabývat jiný zpracovatel. Uvedený druh trestné činnosti, obecně, bývá promyšlen, tudíž šetření nemůže trvat krátce.

17. Krajský soud dále uvádí, že ze spisu plyne důvodné podezření z trestné činnosti, poškozené společnosti vznikla škoda, k zajištění je důvod, ať už by šlo o výnos, náhradní hodnotu, či zajištění nároku poškozených. Nelze vyloučit jiné procesní postupy ohledně zajištěných věcí, zejména k tomu dochází v řízení před soudem po podání obžaloby. Jde-li o hodnoty nemovitostí, je ze spisu patrné, že policejní orgán vycházel ze svých odhadů z doby, kdy došlo k zajištění. Krajský soud při rozhodování předpokládal, že dojde k novému orientačnímu odhadu jejich současné hodnoty, pak že dojde ke zvážení, zda bude v zajištění ponecháno vše, nebo bude opodstatněné některé zajištění zrušit, a to podle typu zajištění a budoucího možného druhu navrhovaného rozhodnutí o věci.

18. Krajský soud uzavírá, že stížnost stěžovatelky proti rozhodnutí policejního orgánu posoudil s respektem k procesnímu postavení stěžovatelky, k tomu, že zajištění je prozatímním institutem, v dané fázi trestního řízení se svým opodstatněním, přičemž procesní práva stěžovatelky neporušil.

19. Stěžovatelka v replice k vyjádření krajského soudu uvádí, že trvá na vznesených námitkách i použité argumentaci. Je pravda, že trestní řád, který institut zajištění upravuje, dobu trvání zajištění striktně nestanoví ani tuto nijak nelimituje. K délce trvání institutu zajištění, jakož i k jeho dočasné, zatímní povaze se však v minulosti opakovaně vyjadřoval Ústavní soud. Stěžovatelka nerozporuje práva státu, který je zde v postavení žalobce, nicméně dlouhodobá nečinnost orgánů činných v trestním řízení je patrná ze spisového materiálu.

20. Podle stěžovatelky krajský soud jen opakuje svůj předpoklad, že dojde k novému orientačnímu odhadu současné hodnoty zajištěných nemovitostí a k jakési aktualizaci nutnosti či odůvodněnosti dalšího trvání zajištění. S ohledem na právní jistotu by mělo být rozhodováno o stavu, který je, nikoli o stavu, který se pouze předpokládá. Navíc, pokud by policejní orgán onu předpokládanou aktualizaci chtěl učinit, proč ji neprovedl k žádosti stěžovatelky v říjnu 2019, případně proč k ní nedal pokyn dozorující státní zástupce, eventuálně proč krajský soud nevyhověl stížnosti stěžovatelky, napadené rozhodnutí policejního orgánu nezrušil a nepřikázal mu o věci znovu jednat a rozhodnout po provedené aktualizaci?

21. Závěrem stěžovatelka upřesňuje, že její poznámka o neznalosti spisu byla špatně interpretována, neboť chtěla pouze poukázat na fakt, že senát krajského soudu nebyl povolán k rozhodování o vině a trestu, tedy se se spisem v tomto směru nemusel seznamovat a nemůže tak předjímat výsledek trestního řízení ve věci samé, neboť to mu ani nepřísluší.

22. Dle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

23. Ústavní stížnost je důvodná.

24. Ústavní soud úvodem předeseílá obecná východiska přezkumu rozhodnutí týkajících se zajištění majetku v rámci trestního řízení. V nálezu sp. zn. II. ÚS 642/07 ze dne 30. 1. 2008 (N 25/48 SbNU 291) Ústavní soud připomněl, že zajištění samotné je opatřením zasahujícím do základního práva na pokojné užívání majetku. Jedná se o zajištění pouze dočasné, svou povahou zatímní a zajišťovací, nepředstavující konečné rozhodnutí ve věci, přičemž při posouzení ústavnosti dočasných majetkových zajišťovacích institutů Ústavní soud vychází ze smyslu a účelu těchto opatření. Jak dále Ústavní soud v citovaném nálezu uvedl, zasahování do práva na pokojné užívání majetku musí splňovat kritérium přiměřenosti mezi použitými prostředky a sledovaným cílem, přičemž tento vztah má i svou časovou dimenzi – zajištění majetku nemůže trvat libovolně dlouho.

25. Ústavní soud opakuje, že „oprávněnost úkonů v rámci konkrétního trestního řízení je v první řadě posuzována v rámci soustavy orgánů činných v trestním řízení, a to tak, aby v případě pochybení mohly zjednat nápravu již na této úrovni. Ty musí při znalosti skutkových okolností v dané fázi trestního řízení posoudit, zda další trvání zajištění je opatřením nezbytným pro dosažení účelu trestního řízení a zda např. tohoto účelu nelze dosáhnout jinak, a to ani při vynaložení veškerého úsilí a prostředků ze strany orgánů činných v trestním řízení“ (nález sp. zn. II. ÚS 642/07).

26. Rozhodování o zajištění majetku podléhá vždy soudní kontrole. Rolí nezávislého soudu je pak dbát na to, aby se rozhodnutí policejního orgánu či státního zástupce vypořádalo s otázkou nezbytnosti existence zajištění majetku, a v případě pochybení musí tuto vadu soud napravit. Jinak řečeno, aby soudní kontrola byla skutečná a účinná, je nutno se vypořádat s relevantní argumentací subjektu, jemuž byla konkrétní věc zajištěna, a na tomto základě posoudit, zda je zajištění majetku stále nezbytné, resp. potřebné, ať již co do jeho samotné existence, tak též co do jeho rozsahu.

27. Jak shrnul Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 3662/14 ze dne 20. 10. 2015 (N 187/79 SbNU 121), rozhodnutí o zajištění majetkových hodnot dle § 79a trestního řádu

z pohledu ústavního rámce musí mít zákonný podklad (čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 2 Listiny), musí být vydáno příslušným orgánem (čl. 2 odst. 2, čl. 38 odst. 1 Listiny) a nesmí být projevem svévole (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny).

28. Zákaz svévole mj. vyžaduje, aby byly důvody pro zajištění majetku, resp. jeho další trvání z rozhodnutí zřejmé a přezkoumatelné. Nároky na přezkum zajištění majetku se plynutím času zpříšňují. U samotného zajištění majetku v počátcích trestního řízení jsou nároky na zdůvodnění jeho potřebnosti mírnější, naopak v situaci, kdy zajištění trvá již několik let, a zásah do majetkové sféry dotčeného subjektu je tak intenzivnější, musí být důvody pro další trvání zajištění zkoumány přísněji a přezkum musí být důkladnější již jen proto, že po několika letech trestního stíhání by již řada relevantních údajů (např. přesný odhad hodnoty majetku jako v nyní posuzovaném případě) měla být k dispozici, na rozdíl od počátku trestního řízení.

29. V nálezu sp. zn. II. ÚS 3662/14 Ústavní soud shrnul, že „zatímco u kratšího zajištění plně platí, že se jedná o institut zatímního charakteru, s přibývajícími léty se tato jeho dočasnost stále více relativizuje a je třeba na věc pohlédnout s větší „přísností“. U zajištění v řádu měsíců či několika málo let ... se Ústavní soud zaměřuje toliko na posouzení, zda napadené rozhodnutí má zákonný podklad, zda bylo vydáno příslušným orgánem a zda není projevem svévole, to vše posuzováno s přihlédnutím k možnostem dotčeného subjektu dosáhnout nápravy případných pochybení prostředky zakotvenými v trestněprávní úpravě. U mnohaletého zajištění se však situace podstatně mění ... To neznamena, že mnohaleté zajištění ... je „automaticky“ bez dalšího nepřipustné. Další možnost jeho trvání je však podmíněna tím, že zajištění vyhoví přísnějšímu testu, než jaký by postačoval v případě zajištění kratšího, totiž testu obohacenému o uvážení přiměřenosti zajištění z pohledu délky jeho trvání. V tomto směru je třeba uvážít především dva okruhy otázek. Za prvé, délku trvání zajištění samotnou a její příčiny, totiž zda je dána objektivní složitostí věci či uplatňováním procesních práv (či snad dokonce obstrukcemi) ze strany obhajoby, anebo naopak neodůvodněnými průtahy a pochybeními ze strany orgánů činných v trestním řízení. Za druhé, jaký vliv má průběh procesu na sílu argumentů, kterými je potřeba zajištění podepírána, totiž zda se jeho důvodnost jeví být potvrzována dosavadním vývojem v trestním řízení či naopak. Přihlédnout je namístě i k tomu, jak intenzivní zásah dané zajištění pro dotčeného individuálně představuje“.

30. Důležitým aspektem pro posouzení důvodnosti trvání zajištění majetku je existence kvalifikovaného odhadu ceny zajištěného majetku, bez něhož nelze posoudit, zda rozsah zajištěného majetku odpovídá účelu, pro který je majetek zajištěn (např. výše náhrady škody). V rozhodnutí policejního orgánu (s. 3–4) v nyní posuzované věci je vyjmenováno sedm položek zajištěného majetku, přičemž ve dvou případech jde o finanční prostředky na účtech v konkrétní vyčíslené výši, v pěti případech o nemovitý majetek. Stěžovatelce patří dvě z nemovitostí, ostatní majetek patří jiným subjektům, většinou trestně stíhaným fyzickým osobám. U nemovitostí patřících stěžovatelce usnesení policejního orgánu uvádí odhadní ceny pro bytovou jednotku v B. v k. ú. Ž. 1 850 000 Kč a pro rodinný dům s pozemkem v B. v k. ú. S. odhad 3 500 000 Kč. U dalších tří nemovitostí patřících trestně stíhaným fyzickým osobám je uvedeno „odhad ceny nebyl prováděn“.

31. Na argumentaci stěžovatelky, že tvrzená výše škody je nadhodnocena o výši DPH, že nebyla zjištěna aktuální cena zajištěných nemovitostí, tudíž není zřejmé, zda je zajištění všech nemovitostí stále nutné, policejní orgán prakticky nereaguje. Zdůvodnění nezbytnosti zajištění je shrnuto v jedné větě, ve které policejní orgán uvedl, že sice „odhadovaná hodnota zajištěných nemovitostí i hotovosti převyšuje způsobenou škodu ve výši 7 395 522,17 Kč“, přesto však zajištění nezrušil, neboť „část nemovitostí je zatížena zástavními právy 3. osob a v RD v B. [nepatřící stěžovatelce – pozn. ÚS] má trvalý pobyt syn jedné z obviněných

a současně [obviněná] vlastní pouze 2/3 podíl, což výrazně snižuje možnost případné realizace majetku a případné uspokojení nároku poškozeného“. Z toho policejní orgán, bez jakéhokoli dalšího upřesnění, dovodil, že hodnota zajištěného majetku odpovídá způsobené škodě, a žádost o zrušení zajištění zamítl.

32. Stěžovatelka předložila opětovně své argumenty krajskému soudu s tím, že bez vyčíslení aktuálních hodnot nemovitostí není možné posoudit, zda je zajištění všech věcí v daném rozsahu stále nezbytné, přičemž rozporovala i tvrzení o zajištění nemovitostí zástavními právy třetích osob.

33. Rozhodnutí krajského soudu však na klíčové námitky stěžovatelky nereaguje, resp. reaguje způsobem, který namísto přezkumu nezbytnosti trvání zajištění fakticky odkazuje na to, že nezbytnost zajištění bude ze strany policie ještě posuzována v budoucnu. Lze souhlasit s tvrzením krajského soudu uvedeným v řízení o ústavní stížnosti, že samotný rozsah odůvodnění není rozhodující. Zároveň však musí být z rozhodnutí patrné, že se soud s argumenty, které jsou pro posouzení nezbytnosti trvání dalšího zajištění relevantní, vypořádal a alespoň stručně na ně reagoval.

34. Krajský soud se v otázce absence odhadu aktuálních cen zajištěných nemovitostí omezil pouze na konstatování, že „dá se už nyní uvést, že na základě odborných znalostí dojde ke stanovení hodnoty výstižněji, aktuálně, dá se tedy také předpokládat nové zvážení nutnosti konkrétního zajištění, to znamená, zda bude ponecháno, omezeno, zrušeno“. Je tak nutno přisvědčit stěžovateli, že krajský soud namísto posouzení, zda je zajištění veškerého majetku stále nezbytné, pouze odkázal na to, že v budoucnu se údaje budou aktualizovat. K tomu Ústavní soud dodává, že taková argumentace by mohla obstát na počátku trestního řízení, kdy se požadované údaje teprve zjišťují, nikoli však po několika letech zajištění majetku.

35. Stejně tak se faktickému přezkumu krajský soud vyhnul, když uvedl, že „není ani vyloučeno, aby došlo v dalších fázích trestního řízení (v řízení před soudem) k zajištění z jiného důvodu, a to těch samých věcí. Pokud vycházel policejní orgán, ne u částek peněz, ale u nemovitostí, ze svých odhadů, a to v době, kdy došlo k zajištění, nelze vyloučit, spíše se to dá předpokládat, že na základě odborných znalostí dojde ke stanovení hodnoty výstižněji, aktuálně, dá se tedy také předpokládat nové zvážení nutnosti konkrétního zajištění, to znamená, zda bude ponecháno, omezeno, zrušeno“.

36. Smyslem soudního přezkumu je však posoudit, zda v daný okamžik, kdy zajištění majetku trvá a je předmětem posouzení ze strany soudu, je stále (v daném rozsahu) nezbytné. Krajský soud posoudil nezbytnost zajištění pouze paušálně ve vztahu k probíhajícímu trestnímu řízení, nijak se však nezabýval rozsahem zajištění, tj. tvrzenou disproporcí mezi tvrzenou škodou a hodnotou zajištěného nemovitého majetku, přičemž se spokojil s několik let starým odhadem policejního orgánu z doby zajištění věcí. Ani soudem zmíněné možné budoucí zajištění majetku z jiného důvodu není nijak specifikováno a podloženo argumenty. Z rozhodnutí policejního orgánu plyne, že hodnota nemovitých věcí zajištěných obviněným fyzickým osobám nebyla vyčíslena vůbec.

37. Napadené rozhodnutí jako forma soudní kontroly zásahu do majetku stěžovatelky nemůže z ústavního pohledu obstát v situaci, kdy zajištění nemovitých věcí stěžovatelky trvá více než tři roky u jedné z nemovitostí, resp. více než šest let u druhé z nich. Po takto dlouhé době trvajícího zajištění musí být konkrétně zdůvodněno a podloženo, že zajištění veškerého majetku je stále potřebné a nezbytné, ať již z hlediska aktuálních cen zajištěných nemovitostí a jejich konfrontace s tvrzeným účelem zajištění, tak z hlediska přiměřenosti zajištění vzhledem k trvající délce zajištění. Pokud by se např. ukázalo, že hodnota zajištěných věcí výrazně převyšuje odhadovanou škodu, popř. není adekvátní ani ve vztahu k jinému možnému účelu zajištění, lze např. zrušit zajištění jen některých věcí, přičemž zde je nutno brát v potaz mj. právě délku trvání zajištění u jednotlivých věcí, jakož i to, jak intenzivní

zásah dané zajištění pro dotčeného individuálně představuje, jak plyne ze shora citovaného nálezu Ústavního soudu.

38. Krajský soud se však všem těmto úvahám vyhnul, když ve své podstatě přezkum odložil na pozdější dobu, aniž by na většinu konkrétních argumentů stěžovatelky reagoval či vytknul policejnímu orgánu absenci podkladů (tj. aktuálního odhadu ceny zajištěných věcí), na základě nichž by mohl být skutečný přezkum vůbec realizován. Krajský soud se bude muset po kasačním nálezu Ústavního soudu argumentací stěžovatelky znovu zabývat, náležitě ji vypořádat, resp. v případě potřeby zrušit rozhodnutí policejního orgánu.

39. Ústavní soud tak dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí krajského soudu porušilo právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručenou v čl. 36 odst. 1 Listiny, a proto podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 153**Právo na přístup k soudu a bagatelní spory
(sp. zn. I. ÚS 1368/20 ze dne 22. července 2020)**

Stanoví-li zákon pro přípustnost opravného prostředku hranici odvozenou od hodnoty předmětu žaloby, nemůže být opravný prostředek odmítnut jako bagatelní, byl-li současně vyměřen soudní poplatek z částky přesahující tuto hranici.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Vladimíra Sládečka, soudce Tomáše Lichovníka a soudce zpravodaje Jaromíra Jirsy o ústavní stížnosti stěžovatele Bc. Jaroslava Jeřábka, zastoupeného Mgr. Bc. Lukášem Topinkou, advokátem, se sídlem v Praze 1, Spálená 97/29, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 33 Cdo 3879/2019-144 ze dne 27. února 2020, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a Davida Jiráka jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 33 Cdo 3879/2019-144 ze dne 27. února 2020 bylo porušeno právo stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 33 Cdo 3879/2019-144 ze dne 27. února 2020 se ruší.

Odůvodnění**I. Rozhodnutí obecných soudů**

1. Obvodní soud pro Prahu 6 (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem pro uznání č. j. 11 C 330/2017-37 ze dne 25. dubna 2018 uložil žalovanému povinnost zaplatit stěžovateli žalovanou částku s příslušenstvím a nahradit mu náklady řízení. Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem č. j. 72 Co 372/2018-82 ze dne 23. ledna 2019 k odvolání žalovaného změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že se rozsudek pro uznání nevydává. Dovolání stěžovatele Nejvyšší soud napadeným usnesením odmítl jako nepřipustné podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

II. Ústavní stížnost a vyjádření účastníka

2. Řádně zastoupený stěžovatel ve své včas podané ústavní stížnosti splňující požadavky zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) namítá porušení svého práva zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Podle stěžovatele se Nejvyšší soud svým postupem dopustil *denegationis iustitiae*, neboť odmítl dovolání proto, že předmětem řízení byla částka 8 420 Kč s příslušenstvím a nejde o vztah ze spotřebitelské smlouvy nebo o pracovněprávní vztah a peněžité plnění nepřesáhlo částku 50 000 Kč, přičemž k příslušenství se nepřihlíží. V řízení přitom bylo usnesením č. j. 11 C 330/2017-67 ze dne 11. října 2018 rozhodnuto, že soudní poplatek činí 27 348 Kč, základem pro jehož výpočet

byl součet jistiny 8 420 Kč s kapitalizovaným samostatným příslušenstvím ve výši 538 520,54 Kč, tedy celkem 546 940,54 Kč; z této částky měl podle stěžovatele Nejvyšší soud vycházet a o dovolání rozhodnout meritorně. Proto navrhl, aby Ústavní soud napadené usnesení zrušil.

3. K ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal vedle spisu soudu prvního stupně sp. zn. 11 C 330/2017 i vyjádření účastníka řízení; vyjádření vedlejšího účastníka k věci považoval Ústavní soud za nadbytečné, a proto se na něj neobracel. Za Nejvyšší soud se k ústavní stížnosti vyjádřil předseda senátu 33 Cdo, který zrekapituloval stížnostní námitky a obsah napadeného rozhodnutí – s tím, že stanoví-li zákon pro přípustnost dovolání peněžní plnění přesahující 50 000 Kč a k příslušenství se nepřihlíží, nebylo možné rozhodnout jinak; proto navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta. Vyjádření účastníka neobsahovalo nové informace ani skutečnosti, a proto je Ústavní soud stěžovateli k vyjádření nezasílal.

III. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

4. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení, ústavní stížnost řádně zastoupeného stěžovatele je včasná a přípustná, a protože nelze očekávat další objasnění věci, rozhodl bez nařízení ústního jednání. Ústavní stížnost je důvodná.

5. Z vyžádaného spisu se podává, že stěžovatel podal dne 29. listopadu 2017 žalobu o zaplacení jistiny 8 420 Kč s příslušenstvím; mimo této jistiny dále o kapitalizované úroky ve výši 12 % z částky 2 800 000 Kč za období od 30. listopadu 2014 do 6. července 2016 a podrobně specifikované úroky z jednotlivých částek jistiny do 6. července 2016, celkově bylo „příslušenství“ do 6. července 2016 v žalobě vyčísleno na 580 953 Kč. Konečně stěžovatel požadoval i kapitalizované úroky 12 % z celkové částky (589 373 Kč) od 7. července 2016 do zaplacení.

6. Podle § 6 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, je základem procentního poplatku cena předmětu řízení vyjádřená v penězích, přičemž cena příslušenství předmětu řízení tvoří základ poplatku jen v případech, je-li příslušenství samostatným předmětem řízení. Stěžovateli byl nejprve uložen soudní poplatek ve výši 1000 Kč (č. l. 11) a povinnost upřesnit, jakým způsobem vypočetl částku 589 373 Kč (č. l. 12). Po vydání rozsudku pro uznání nalézací soud přehodnotil cenu předmětu řízení a doměřil stěžovateli (viz č. l. 67) soudní poplatek 26 348 Kč (5 % z 538 520,54 Kč); shodně byl určen soudní poplatek žalovanému za odvolání (č. l. 68). Po vynesení zrušujícího rozsudku odvolacího soudu podal stěžovatel dovolání, za které zaplatil soudní poplatek ve výši 14 000 Kč (č. l. 135), neboť podle položky 23 odst. 1 sazebníku poplatků v příloze zákona o soudních poplatcích, činí soudní poplatek za dovolání za peněžitá plnění do 100 000 Kč včetně, 7 000 Kč [písm. a)], v ostatních případech 14 000 Kč [písm. d)]. Zjevně tedy i pro vyměření poplatku z dovolání byla výchozí částka přesahující 100 000 Kč.

7. V řízení byl opakovaně vyměřen a uhrazen soudní poplatek z jiné částky, než jaká byla poněkud nepřesně, přesto opakovaně, uvedena v žalobě i v obou rozsudcích obecných soudů jako předmět řízení a ze které vycházel i Nejvyšší soud, neboť bylo správně přihlédnuto k požadované výši skutečného plnění (i kapitalizovaných úroků). Za dané situace Ústavní soud nepovažuje závěr Nejvyššího soudu, že v řízení jde o tzv. bagatelní částku, za přílehlavý. Podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. je vyloučena přípustnost dovolání, je-li předmětem žaloby částka nižší než 50 000 Kč (a k příslušenství se nepřihlíží); nelze však akceptovat, je-li po stěžovateli vyžadován soudní poplatek z částky přesahující více než desetinásobně uvedenou hranici a současně je důvodem odmítnutí tvrzení, že této částky předmět žaloby nedosahuje. Soud prvního stupně i odvolací soud zjevně za předmět řízení považovaly 538 520,54 Kč, což daly účastníkům řízení najevo, a proto nelze považovat za ústavně konformní, odepřel-li Nejvyšší soud v této situaci stěžovateli přístup k dovolací

instanci s odůvodněním, že předmět řízení nepřesahuje hranici stanovenou v § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

8. Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny zaručuje každému právo, že o jeho věci bude rozhodovat nezávislý a nestranný soud na základě předem stanovených pravidel. V projednávaném případě, i vzhledem k matoucímu označení žaloby, Nejvyšší soud tato pravidla pominul, respektive vyvodil z předchozího průběhu řízení nesprávné závěry. Stěžovateli bylo upřeno právo na přístup k dovolacímu soudu.

IV. Závěr

9. Za daného stavu věci Ústavnímu soudu nezbylo než podle § 82 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu konstatovat, že napadeným rozhodnutím Nejvyššího soudu bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, a toto rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušit.

Č. 154**Funkční příslušnost soudu prvního stupně posoudit zpětvzetí žaloby po vyhlášení (vydání) rozhodnutí odvolacího soudu (sp. zn. II. ÚS 3354/19 ze dne 24. července 2020)**

Dojde-li ke zpětvzetí žaloby až po vyhlášení (vydání) rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé, je soud prvního stupně příslušný k rozhodnutí o tom, zda s ohledem na zpětvzetí má dojít ke zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně a odvolacího soudu ve věci samé a k zastavení řízení (§ 96 odst. 2 věta druhá občanského soudního řádu), nebo zda je zpětvzetí neúčinné; proti jeho rozhodnutí je odvolání přípustné (§ 201 občanského soudního řádu). V případě, že zákon poskytuje účastníkům řízení právo na odvolání, vztahují se na toto řízení záruky plynoucí z práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Odepřou-li obecné soudy účastníkům řízení právo na odvolání, porušují tím jejich právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu Kateřiny Šimákové (soudkyně zpravodajka) a soudců Ludvíka Davida a Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatelky ČEZ Prodej, a. s., sídlem Duhová 1/425, Praha 4, zastoupené Mgr. Radkem Pokorným, advokátem, se sídlem Klimentská 1216/46, Praha 1, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze č. j. 3 Cmo 183/2018-1025 ze dne 20. května 2019, spojené s návrhem na zrušení čl. I bodu 8 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení a Správy železnic, státní organizace (dříve Správa železniční dopravní cesty, státní organizace), se sídlem Dlážděná 1003/7, Praha 1, zastoupené JUDr. Richardem Gürlichem, Ph.D., advokátem, se sídlem Šafaříkova 201/17, Praha 2, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. V řízení o ústavní stížnosti přerušeném usnesením sp. zn. II. ÚS 3354/19 ze dne 9. 4. 2020 se pokračuje.

II. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze č. j. 3 Cmo 183/2018-1025 ze dne 20. května 2019 v části, jíž bylo rozhodnuto, že zpětvzetí žaloby ze dne 28. května 2019 je neúčinné, bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

III. Toto rozhodnutí se proto v uvedeném rozsahu ruší.

IV. Ve zbytku se ústavní stížnost a návrh s ní spojený odmítají.

Odůvodnění**I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení**

1. Stěžovatelka se u obecných soudů domáhala na vedlejší účastnici zaplacení 805 473 523 Kč s příslušenstvím, přičemž obecné soudy o její žalobě rozhodovaly dvakrát.

Vrchní soud v Praze nejprve změnil rozhodnutí Městského soudu v Praze a žalobě v plném rozsahu vyhověl. Po právní moci rozsudku obdržela stěžovatelka od vedlejší účastnice žalovanou částku. Nejvyšší soud však rozsudek vrchního soudu i předcházející rozsudek městského soudu zrušil. Městský soud následně žalobu stěžovatelky zamítl. Vrchní soud v odvolacím řízení vyhlásil dne 20. května 2019 napadený rozsudek, jímž rozhodnutí městského soudu ve věci samé potvrdil a změnil pouze výrok o náhradě nákladů řízení. Stěžovatelka v reakci na to dne 28. května 2019 vzala žalobu zpět s odůvodněním, že žalovaná částka byla již vedlejší účastnicí uhrazena.

2. V rámci písemného vyhotovení napadeného rozsudku vrchní soud rozhodl i o zpětvzetí žaloby, a to tak, že zpětvzetí žaloby ze dne 28. května 2019 je neúčinné (výrok I). Dále potvrdil rozsudek městského soudu ve výroku I a změnil ve výroku II o náhradě nákladů řízení (výrok II) a konečně rozhodl i o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok III – číslování výroků doplněno Ústavním soudem).

3. Výrok o neúčinnosti zpětvzetí žaloby vrchní soud odůvodnil tím, že byly splněny podmínky § 96 odst. 6 občanského soudního řádu. Podle tohoto ustanovení soud rozhodne, že zpětvzetí návrhu není účinné, „byl-li návrh na zahájení řízení vzat zpět až po té, co rozhodnutí odvolacího soudu, případně též soudu prvního stupně, o věci bylo dovolacím soudem zrušeno“ a „jestliže důvodem pro zpětvzetí návrhu byla skutečnost, která nastala v době, kdy trvaly účinky zrušeného rozhodnutí“. Ke zpětvzetí totiž došlo až po kasačním rozhodnutí Nejvyššího soudu, a to z důvodu uhrazení žalované částky před tímto rozhodnutím. Vrchní soud tak „za situace, kdy [vedlejší účastnice] se zpětvzetím žaloby výslovně nesouhlasil[a], rozhodl, že toto zpětvzetí je neúčinné“. V poučení vrchní soud uvedl, že proti jeho rozsudku lze podat dovolání do dvou měsíců od jeho doručení.

4. Stěžovatelka podala dovolání proti výrokům II a III napadeného rozsudku, nikoliv proti výroku I o neúčinnosti zpětvzetí žaloby. O dovolání nebylo v době rozhodování Ústavního soudu dosud rozhodnuto.

5. Usnesením sp. zn. II. ÚS 3354/19 ze dne 9. 4. 2020 Ústavní soud přerušil řízení o ústavní stížnosti, neboť plénum Ústavního soudu se v řízení vedeném pod sp. zn. Pl. ÚS 40/18 zabývalo návrhem na zrušení § 96 odst. 6 občanského soudního řádu, který byl vrchním soudem v napadeném rozsudku aplikován.

II. Argumentace účastníků

6. Stěžovatelka brojí primárně proti výroku o neúčinnosti zpětvzetí žaloby a namítá, že jím bylo porušeno její právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Závěr vrchního soudu o neúčinnosti zpětvzetí je totiž založen na aplikaci § 96 odst. 6 občanského soudního řádu, který stěžovatelka pokládá za neústavní. Z toho důvodu spojila svou ústavní stížnost s návrhem na zrušení čl. I bodu 8 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, tedy novelizujícího ustanovení, kterým byl předmětný odstavec 6 doplněn do § 96 občanského soudního řádu.

7. Stěžovatelka argumentuje, že proti výroku o neúčinnosti zpětvzetí není přípustné dovolání a že není povinna je vyčerpat jen kvůli nesprávnému poučení poskytnutému ze strany vrchního soudu. Dále navrhuje, aby ústavní stížnost byla i přes případné nevyčerpání opravných prostředků posouzena jako přípustná postupem dle § 75 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, a to i vzhledem k nejasnostem ohledně přípustnosti dovolání. Stěžovatelka uvádí, že dovoláním napadla výroky vrchního soudu ve věci samé a o náhradě nákladů řízení; tyto výroky však napadá rovněž ústavní stížností z důvodu procesní opatrnosti. Podle jejího názoru totiž jde o výroky závislé na výroku o neúčinnosti zpětvzetí žaloby.

8. Stěžovatelka namítá, že vrchní soud jako odvolací soud měl povinnost přijmout rozhodnutí o neúčinnosti zpětvzetí žaloby ve formě rozsudku, a nikoliv usnesení. Dále namítá, že vrchní soud v rozsudku vyhlášeném dne 20. května 2019 zohlednil procesní úkon zpětvzetí, k němuž však došlo až 28. května 2019, což stěžovatelka nepovažuje za přípustné. Dále stěžovatelka uvádí, že dle komentářové literatury je k posouzení zpětvzetí žaloby učiněného v době po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu do právní moci tohoto rozhodnutí příslušný soud prvního stupně, proti jehož rozhodnutí je přípustné odvolání. Stěžovatelka se s touto argumentací zcela neztotožňuje – podle ní vrchní soud jako odvolací soud mohl posuzovat účinnosti zpětvzetí, avšak měl aplikovat jen § 222a občanského soudního řádu jakožto speciální úpravu k § 96 občanského soudního řádu. Pokud by však tento výklad zastával Ústavní soud, namítá stěžovatelka, že vrchní soud neměl vůbec zpětvzetí žaloby posuzovat. Tím, že tak učinil namísto soudu prvního stupně, zbavil stěžovatelku možnosti podat odvolání, a tím porušil její právo na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Dále stěžovatelka rozporuje důvody, pro které bylo zpětvzetí žaloby vrchním soudem hodnoceno jako neúčinné, a namítá, že aplikovaná právní úprava není ústavně konformní.

9. Vrchní soud navrhl ústavní stížnost zamítnout. Ve svém vyjádření zrekapituloval průběh řízení a odkázal na obsah napadeného rozsudku. Uvedl, že podmínky pro aplikaci § 96 odst. 6 občanského soudního řádu a rozhodnutí o neúčinnosti zpětvzetí žaloby byly naplněny, přičemž vrchní soud nepovažoval za nutné vyčkat rozhodnutí Ústavního soudu o návrhu na zrušení tohoto ustanovení.

10. Vedlejší účastnice ve svém vyjádření mimo jiné argumentuje, že dovolání bylo přípustné i proti výroku I o neúčinnosti zpětvzetí. Namítá, že není dán podstatný přesah zájmů stěžovatelky, který by odůvodňoval použití § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Přesah zájmů nelze spatřovat ani v návrhu na zrušení ustanovení zákona, neboť návrh na zrušení § 96 odst. 6 občanského soudního řádu je již projednáván. Stěžovatelka nadto není ani v situaci, kdy by nemohla či nestihla dovolání podat – v tom jí naopak nic nebránilo a byla o možnosti podat dovolání i poučena. Vedlejší účastnice k věci samé uvádí, že ačkoliv mělo mít rozhodnutí o neúčinnosti zpětvzetí žaloby formu usnesení, přijetí tohoto rozhodnutí ve formě rozsudku nemá dopad do základních práv stěžovatelky. Podle vedlejší účastnice vrchní soud nepochybil, když sám rozhodl o neúčinnosti zpětvzetí žaloby a aplikoval § 96 odst. 6 občanského soudního řádu. Vedlejší účastnice rozporuje argumentaci stěžovatelky, že zpětvzetí žaloby měl posoudit soud prvního stupně. To by podle vedlejší účastnice vyžadovalo, aby vrchní soud v době posuzování zpětvzetí žaloby přerušil práce na písemném vyhotovení rozsudku, aby se tento nestal pravomocným. Nevypracovat písemné vyhotovení vyhlášeného rozhodnutí však právní úprava neumožňuje. Zrušení rozsudku odvolacího soudu, jenž nebyl písemně vyhotoven, současně vedlejší účastnice nepokládá za možné mimo jiné proto, že takový rozsudek nelze řádně označit číslem jednacím. Stejně tak by dle vedlejší účastnice nebylo v souladu se zákonnou úpravou, aby odvolací soud písemné vyhotovení rozsudku zpracoval, ale s doručováním vyčkal posouzení zpětvzetí žaloby. Tyto postupy vedlejší účastnice označuje za kabinetní justici. Dále se vedlejší účastnice vyjadřuje k důvodům, proč bylo zpětvzetí žaloby hodnoceno jako neúčinné, a k argumentaci stěžovatelky ohledně pochybení při aplikaci právní úpravy a její neústavnosti.

11. Stěžovatelka ve své replice pouze podrobněji rozvedla argumenty již obsažené v ústavní stížnosti.

III. Hodnocení Ústavního soudu

A. Procesní předpoklady k věcnému projednání stížnosti

12. Usnesením sp. zn. II. ÚS 3354/19 ze dne 9. 4. 2020 bylo řízení o ústavní stížnosti přerušeno. Napadený rozsudek vrchního soudu v části, již bylo rozhodnuto o neúčinnosti

zpětvzetí žaloby, byl totiž založen na aplikaci § 96 odst. 6 občanského soudního řádu, přičemž plénium Ústavního soudu se v řízení vedeném pod sp. zn. Pl. ÚS 40/18 zabývalo návrhem na zrušení tohoto ustanovení, a jeho rozhodnutí tak mohlo mít význam pro posouzení ústavní stížnosti. Plénium návrh na zrušení uvedeného ustanovení zamítlo nálezem sp. zn. Pl. ÚS 40/18 ze dne 30. 6. 2020 (N 138/100 SbNU 512; 327/2020 Sb.). Důvod pro přerušení řízení o ústavní stížnosti tudíž odpadl, a proto bylo výrokem I rozhodnuto o pokračování v řízení.

13. Stěžovatelka ústavní stížností napadá rozsudek vrchního soudu v celém rozsahu. Tímto rozsudkem bylo rozhodnuto o neúčinnosti zpětvzetí žaloby (výrok I), potvrzeno rozhodnutí městského soudu ve věci samé a změněno jeho rozhodnutí o náhradě nákladů řízení (výrok II) a rozhodnuto o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok III – číslování výroků doplněno Ústavním soudem, viz bod 2 výše). Stěžovatelka napadla výroky II a III rovněž dovoláním, proti výroku I ovšem dovolání nepodala, přestože vrchní soud v poučení uvedl, že proti jeho rozsudku – tedy včetně výroku I – dovolání podat lze. Stěžovatelka namítá, že ve skutečnosti není dovolání proti výroku I přípustné, neboť nejde o rozhodnutí, jímž se odvolací řízení končí ve smyslu § 237 občanského soudního řádu. Nadto stěžovatelka argumentuje, že jsou splněny podmínky dle § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a že by její stížnost neměla být odmítnuta i přes nevyčerpání opravných prostředků. Konečně argumentuje, že výroky II a III napadeného rozsudku jsou závislé na výroku I a musí být v případě vyhovění ústavní stížnosti zrušeny spolu s ním. Podle vedlejší účastnice je naopak ústavní stížnost nepřipustná, neboť stěžovatelka ve vztahu k výroku I nevyčerpala dovolání, byť tuto možnost měla, a zároveň nejsou splněny podmínky dle § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, neboť není naplněn podstatný přesah zájmů stěžovatelky.

14. Ústavní soud nepovažuje za nutné se s konečnou platností vyjádřit k tomu, zda bylo proti výroku I napadeného rozsudku možné podat dovolání dle § 237 občanského soudního řádu. Výklad podústavního práva je totiž v této oblasti primárně na Nejvyšším soudu, a jak bude vyloženo níže, dané rozhodnutí nemělo být vrchním soudem vůbec vydáno. Přípustnost ústavní stížnosti i další procesní předpoklady jejího meritorního projednání v této části jsou však v každém případě naplněny.

15. Nebylo-li možné podat dovolání proti výroku I, vyčerpala stěžovatelka všechny prostředky ochrany svých práv. Její stížnost by tak byla přípustná dle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, byla podána včas a splňovala i další procesní předpoklady věcného projednání.

16. Pokud naopak bylo možné brojit dovoláním i proti výroku I – jakožto „rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí“ ve smyslu § 237 občanského soudního řádu, přičemž nejde ani o žádnou z věcí zakotvenou v § 238 občanského soudního řádu –, stěžovatelka skutečně nevyčerpala všechny procesní prostředky k ochraně svých práv. Ustanovení § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu však zcela výjimečně umožňuje i v takovém případě neodmítnout přijetí ústavní stížnosti za předpokladu, že „stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele a byla podána do jednoho roku ode dne, kdy ke skutečnosti, která je předmětem ústavní stížnosti, došlo“. Podmínka včasného podání je i v tomto případě splněna. Jde-li o podstatný přesah vlastních zájmů stěžovatele, ten je dle ustálené judikatury Ústavního soudu dán mimo jiné v případech, kdy právní předpis v praxi pravidelně vyvolává výkladové potíže či aplikační nejednotnost [nález sp. zn. I. ÚS 89/94 ze dne 29. 11. 1994 (N 58/2 SbNU 151)] nebo je-li pocítována potřeba zajištění ústavně konformního výkladu právního předpisu či dodržení mezinárodní smlouvy [nález sp. zn. I. ÚS 322/96 ze dne 14. 10. 1997 (N 127/9 SbNU 161); podrobněji k přesahu zájmů z poslední doby viz např. nález sp. zn. IV. ÚS 3892/18 ze dne 29. 1. 2019 (N 18/92 SbNU 199), bod 14; obecně pak viz FILIP, J. § 75. In: FILIP, J., HOLLÄNDER, P., ŠIMÍČEK, V. Zákon o Ústavním soudu. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2007, s. 581.]

17. Výrokem I napadeného rozsudku bylo rozhodováno o zpětvzetí žaloby, k němuž stěžovatelka přistoupila až poté, co bylo vyhlášeno rozhodnutí odvolacího soudu. Judikatura Ústavního soudu i Nejvyššího soudu je nejednotná v otázce, zda lze v dané procesní situaci vůbec účinně vzít žalobu zpět. Zatímco v usnesení sp. zn. I. ÚS 264/01 ze dne 9. 1. 2002 (U 2/25 SbNU 349) Ústavní soud vyjádřil názor, že s účinností od 1. 1. 2001 zpětvzetí žaloby v dané situaci účinné být může, v pozdějších usneseních vychází Ústavní soud z opačného názoru – viz usnesení sp. zn. IV. ÚS 2146/11 ze dne 4. 10. 2011; nebo usnesení sp. zn. II. ÚS 1435/17 ze dne 15. 8. 2017, bod 7 (rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>). Nejvyšší soud pak ve své judikatuře původně vyjádřil názor, že v dané procesní situaci nemůže být zpětvzetí žaloby účinné – viz usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3601/2014 ze dne 22. 10. 2014. V novější judikatuře naopak vychází z toho, že k účinnému zpětvzetí v době po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu a předtím, než toto rozhodnutí nabude právní moci, dojít může, přičemž posoudit zpětvzetí přísluší soudu prvního stupně – viz usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 2268/2017 ze dne 25. 10. 2017 a usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 2685/2019 ze dne 31. 10. 2019. Lze tedy konstatovat, že otázka, zda lze účinně vzít žalobu zpět i po vydání rozhodnutí odvolacího soudu, vyvolává výkladové potíže a aplikační nejednotnost. Dále je třeba zajistit ústavně konformní výklad právní úpravy, konkrétně v otázce, zda o zpětvzetí žaloby v dané procesní situaci rozhoduje soud prvního stupně nebo odvolací soud. Její řešení má totiž dopad na dostupné opravné prostředky, konkrétně pak na možnost podat odvolání – tato problematika má tudíž ústavní rozměr, neboť se týká práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, jak bude vyloženo. Vzhledem k nejednotné judikatuře a potřebě zajistit ústavně konformní výklad je tak ve vztahu k výroku I napadeného rozsudku dán podstatný přesah vlastních zájmů stěžovatelky ve smyslu judikatury Ústavního soudu. I kdyby bylo lze se proti danému výroku bránit dovoláním, jsou splněny podmínky § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost v této části by nebylo možné odmítnout.

18. Stěžovatelka dále napadá i výroky II a III rozsudku vrchního soudu, proti nimž však současně podala dovolání. Stěžovatelka se tedy rozhodla vyčerpat procesní prostředky k ochraně svých práv, a proto nepřipadá v úvahu užití § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka přitom neuvádí žádné skutečnosti, které by nasvědčovaly tomu, že v řízení o dovolání dochází ke značným průtahům, které působí nebo mohou způsobit stěžovateli vážnou a neodvratitelnou újmu ve smyslu § 75 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu; ani Ústavní soud takové skutečnosti nezjistil. Jelikož ústavní stížnost byla podána před vyčerpáním tohoto prostředku (o dovolání nebylo rozhodnuto a stěžovatelka nenapadá rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání), je v této části ústavní stížnost nepřípustná dle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Neplatí přitom, jak tvrdí stěžovatelka, že výroky II a III jsou závislé na výroku I a musí být zrušeny v případě, že bude tento výrok zrušen. Zrušení výroku I by totiž vedlo k tomu, že budou obecné soudy muset znovu posoudit zpětvzetí žaloby. Jak bude vyloženo dále, pokud by toto zpětvzetí bylo účinné, § 96 odst. 2 věta druhá občanského soudního řádu umožňuje obecným soudům přistoupit ke zrušení výroků II a III napadeného rozsudku.

19. Stěžovatelka dále spojila ústavní stížnost s návrhem na zrušení výše specifikovaného zákonného ustanovení, jímž byl do § 96 občanského soudního řádu vložen odstavec 6. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu však novelizující ustanovení nemají samostatnou normativní existenci a jejich zrušení by připadalo v úvahu jen ve zcela výjimečných případech [viz např. nález sp. zn. II. ÚS 510/19 ze dne 14. 2. 2020 (N 27/98 SbNU 325), bod 18]. Stěžovatelka na takové výjimečné okolnosti nepoukazuje a její návrh je tak zjevně neopodstatněný. Ústavní soud podotýká, že ani posouzení návrhu stěžovatelky jako návrhu na zrušení § 96 odst. 6 občanského soudního řádu by nezměnilo závěr, že tento návrh je třeba odmítnout. V době podání totiž již Ústavní soud vedl řízení o návrhu na zrušení

tohoto ustanovení pod sp. zn. Pl. ÚS 40/18, a byla tak dána překážka litispendence a nepřipustnost takového návrhu dle § 35 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. S ohledem na to, že v předmětné věci již bylo rozhodnuto, je nyní dána překážka věci pravomocně rozhodnuté a návrh by byl nepřipustný dle § 35 odst. 2 zákona o Ústavním soudu.

B. Meritorní hodnocení

20. I když právo na odvolání v civilních věcech není ústavním pořádkem zaručeno [srov. obdobně nález sp. zn. Pl. ÚS 33/09 ze dne 29. 9. 2010 (N 205/58 SbNU 827; 332/2010 Sb.), body 44 a 56], rozhodne-li se zákonodárce toto právo účastníkům řízení poskytnout, vztahují se na odvolání garance spojené s právem na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. obdobně ve vztahu k dovolání nález ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.); nález sp. zn. II. ÚS 1226/17 ze dne 20. 2. 2018 (N 28/88 SbNU 411), bod 20]. Je-li v právním řádu zakotveno právo na odvolání, přístup k odvolacímu soudu, jakož i spravedlivý proces před odvolacím soudem tedy spadá pod právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Pokud je postupem nebo rozhodnutím obecného soudu jednotlivci upřena možnost obrátit se na odvolací soud, dochází tím k porušení tohoto základního práva.

21. Přístup k odvolacímu soudu (nebo možnost podat jiný řádný či mimořádný opravný prostředek) přitom může být jednotlivci odepřen například nesprávným poučením, kterým se jednotlivec řídí [viz obdobně ve vztahu k dovolání nález sp. zn. I. ÚS 2265/16 ze dne 31. 10. 2017 (N 196/87 SbNU 219); nález sp. zn. II. ÚS 3976/17 ze dne 24. 4. 2018 (N 81/89 SbNU 231); nález sp. zn. I. ÚS 1820/18 ze dne 26. 9. 2018 (N 161/90 SbNU 607); nález sp. zn. II. ÚS 1467/18 ze dne 11. 6. 2019 (N 109/94 SbNU 317); nález sp. zn. II. ÚS 1244/19 ze dne 8. 1. 2020 (N 2/98 SbNU 15)]. Stejně tak ale může být odepřen tím, že namísto soudu prvního stupně, proti jehož rozhodnutí by bylo přípustné odvolání, rozhodne ve věci přímo odvolací soud, proti jehož rozhodnutí se odvolat nelze.

22. V projednávané věci stěžovatelka vzala žalobu zpět poté, co vrchní soud vyhlásil rozsudek, ale dříve, než tento nabyl právní moci. Vrchní soud jakožto odvolací soud v písemném vyhotovení napadeného rozsudku na toto zpětvzetí reagoval a výrokem I rozhodl o neúčinnosti zpětvzetí žaloby. Jak bude dále vyloženo, bylo na městském soudu jako soudu prvního stupně, aby zpětvzetí žaloby posoudil, přičemž účastníci řízení včetně stěžovatelky měli mít možnost se proti jeho rozhodnutí odvolat. Zákonodárce totiž pro případy, že žalobce vezme žalobu zpět po vyhlášení (vydání) rozhodnutí odvolacího soudu, avšak ještě předtím, než toto rozhodnutí nabude právní moci, zakotvil dvoustupňové řízení.

23. Občanský soudní řád ve znění účinném do 31. 12. 2000 neobsahoval výslovnou úpravu pro případy, kdy ke zpětvzetí žaloby dojde v době mezi vyhlášením rozhodnutí odvolacího soudu a okamžikem, kdy toto rozhodnutí nabude právní moci. Odvolací soud byl svým rozhodnutím vázán již od jeho vyhlášení. Žádná právní norma mu neumožňovala své již vyhlášené rozhodnutí zrušit a řízení s ohledem na zpětvzetí žaloby zastavit (srov. § 208 a § 222 odst. 2 občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000, které umožňovaly odvolacímu soudu s ohledem na zpětvzetí žaloby zrušit pouze rozhodnutí soudu prvního stupně a řízení zastavit). I kdyby tedy po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu bylo přistoupeno k zastavení řízení, mělo by to za následek, že by vedle usnesení o zastavení řízení existovalo i meritorní rozhodnutí odvolacího soudu, jež nebylo možno zrušit a jež by nabylo právní moci. Jelikož nelze přijmout, aby řízení bylo zároveň pravomocně zastaveno i skončeno meritorním rozhodnutím, dovozovalo se, že ke zpětvzetí žaloby může dojít jen do okamžiku vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu; pozdější zpětvzetí pak bylo neúčinné [srov. obdobně usnesení sp. zn. I. ÚS 264/01 ze dne 9. 1. 2002 (U 2/25 SbNU 349)].

24. Zákonodárce nicméně v rámci novelizace provedené zákonem č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů,

a některé další zákony, s účinností od 1. 1. 2001 úpravu týkající se zpětvzetí žalob změnil. Dle důvodové zprávy zákonodárce zamýšlel, aby soud prvního stupně rozhodoval o zpětvzetí žaloby – tedy o tom, zda má být zastaveno řízení, nebo zda je zpětvzetí neúčinné – „i v případě, že byl návrh vzat [zpět] po rozhodnutí odvolacího soudu (bez ohledu na to, zda nabylo nebo nenabylo právní moci)“ (Poslanecká sněmovna, 3. volební období, 1998–2002, sněmovní tisk č. 257/0, zvláštní část, k bodu 128).

25. Tento záměr se odráží v § 96 odst. 2 větě druhé občanského soudního řádu (ve znění účinném od 1. 1. 2001 dosud), podle níž platí, že „[j]e-li návrh na zahájení řízení vzat zpět až po té, co již soud o věci rozhodl, avšak rozhodnutí není dosud v právní moci, soud rozhodne v rozsahu zpětvzetí návrhu též o zrušení rozhodnutí“. Toto ustanovení má umožnit soudu prvního stupně v případech, kdy ke zpětvzetí došlo až po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu a předtím, než toto rozhodnutí nabylo právní moci, zrušit jednak své dřívější rozhodnutí, jednak rozhodnutí odvolacího soudu a řízení zastavit. Ve světle tohoto ustanovení a záměru zákonodárce je tak třeba vykládat i § 222a občanského soudního řádu, který upravuje postup odvolacího soudu v případě zpětvzetí žaloby „za odvolacího řízení“ – tím je třeba rozumět časový úsek od podání odvolání až po vydání rozhodnutí odvolacího soudu. Lze tedy shrnout, že je na soudu prvního stupně, aby se vypořádal se zpětvzetím žaloby, k němuž dojde po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu, a buď rozhodl o tom, že zpětvzetí žaloby není účinné, nebo aby zrušil jednak své dřívější rozhodnutí, jednak rozhodnutí odvolacího soudu a řízení zastavil. Zrušení rozhodnutí a zastavení řízení nicméně připadá v úvahu pouze v případě, že ke zpětvzetí žaloby dojde ještě předtím, než rozhodnutí odvolacího soudu nabude právní moci (ke shodnému závěru ve vztahu k § 96 odst. 2 větě druhé občanského soudního řádu viz stručné *obiter dictum* v již citovaném usnesení sp. zn. I. ÚS 264/01 ze dne 9. 1. 2002).

26. K těmto závěrům dospívá i novější judikatura Nejvyššího soudu (viz usnesení sp. zn. 23 Cdo 2268/2017 ze dne 25. 10. 2017 a usnesení sp. zn. 33 Cdo 2685/2019 ze dne 31. 10. 2019). Panuje na nich shoda i v komentářové literatuře [viz JIRSA, J. § 96. In: JIRSA, J. a kol. Občanské soudní řízení: soudcovský komentář II. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 105; JAKŠIČ, V. § 222a. In: LAVICKÝ, P. a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 956; ŠÍMA, A. § 222a. In: SVOBODA, K. a kol. Občanský soudní řád. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 827; DRÁPAL, L. § 222a. In: DRÁPAL, L. a kol. Občanský soudní řád II. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2009, s. 1786].

27. Ustanovení § 96 odst. 6 občanského soudního řádu ve znění účinném od 30. 9. 2017 představuje pouze nové pravidlo týkající se posuzování účinnosti zpětvzetí, které však nemění to, zda je o této otázce funkčně příslušný rozhodovat soud prvního stupně, nebo odvolací soud. Dané ustanovení se uplatňuje shodně při rozhodování soudu prvního stupně i odvolacího soudu, a nelze se tak ztotožnit s námitkou stěžovatelky, že by se při rozhodování odvolacího soudu o zpětvzetí žaloby uplatnilo pouze ustanovení § 222a občanského soudního řádu jako ustanovení speciální (viz obdobně usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 3958/2018 ze dne 11. 12. 2018).

28. Je tedy na soudu prvního stupně, aby reagoval na zpětvzetí žaloby, k němuž dojde až po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu. Proti rozhodnutí soudu prvního stupně je pak přípustné odvolání (§ 201 občanského soudního řádu). Zákonodárce tedy tím, že rozhodování v dané procesní situaci svěřil soudu prvního stupně, zároveň zakotvil právo se proti jeho rozhodnutí odvolat. Ačkoliv právo na odvolání by z ústavního pořádku nebylo možné dovodit, v situaci, kdy je odvolání zakotveno v právním řádu, vztahují se na něj záruky práva na soudní ochranu. Odepření možnosti podat odvolání tedy představuje odepření přístupu k odvolacímu soudu a odepření spravedlivého procesu v řízení před odvolacím soudem, a tedy porušení práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

29. Ústavní soud konstatuje, že je primárně na obecných soudech, aby se vypořádaly s tím, jak má odvolací soud postupovat do doby, než je pravomocně posouzeno zpětvzetí žaloby. V obecné rovině však lze uvést, že ustanovení § 96 odst. 2 věty druhé občanského soudního řádu lze vykládat i tak, že umožňuje zrušení již pravomocného rozhodnutí, pokud ke zpětvzetí žaloby došlo v době před nabytím právní moci. To by znamenalo, že odvolací soud nemusí nutně měnit postup při zpracování písemného vyhotovení svého rozhodnutí ve věci samé a jeho doručování účastníkům řízení. Není vyloučeno po žalobci vyžadovat, aby snesl důsledky plynoucí z toho, že zde po určitou dobu bude existovat pravomocné rozhodnutí, byť došlo ke zpětvzetí žaloby – tato skutečnost by totiž byla vyvolána tím, že ke zpětvzetí žalobce přistoupil v nejzazším možném úseku řízení.

30. Lze tedy shrnout, že dojde-li ke zpětvzetí žaloby až po vyhlášení (vydání) rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé, je soud prvního stupně příslušný k rozhodnutí o tom, zda s ohledem na zpětvzetí má dojít ke zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně a odvolacího soudu ve věci samé a k zastavení řízení (§ 96 odst. 2 věta druhá občanského soudního řádu), nebo zda je zpětvzetí neúčinné; proti jeho rozhodnutí je odvolání přípustné (§ 201 občanského soudního řádu). V případě, že zákon poskytuje účastníkům řízení právo na odvolání, vztahují se na toto řízení záruky plynoucí z práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Odeprou-li obecné soudy účastníkům řízení právo na odvolání, porušují tím jejich právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

31. Jelikož stěžovatelka vzala žalobu zpět až poté, co vrchní soud (jako odvolací soud) vyhlásil rozsudek, bylo na městském soudu jako soudu prvního stupně, aby o případné neúčinnosti zpětvzetí žaloby rozhodl. Stěžovatelka pak měla mít možnost se proti jeho rozhodnutí odvolat. Namísto toho však o neúčinnosti zpětvzetí rozhodl přímo vrchní soud výrokem I napadeného rozsudku, proti němuž – jakožto rozhodnutí odvolacího soudu – se odvolat nelze (v úvahu připadalo pouze podání dovolání jako mimořádného opravného prostředku). Tímto rozhodnutím vrchního soudu tak stěžovatelka byla zbavena možnosti podat odvolání – tu jí přitom zákonodárce v dané procesní situaci přiznal, a proto se na toto řízení vztahují i garance spojené s právem na soudní ochranu. Rozhodnutím vrchního soudu, které stěžovatelce zabránilo odvolání podat, tak bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

32. Nad rámec řečeného je třeba dodat následující. Neústavní postup vrchního soudu se projevil i tím, že v napadeném rozsudku ze dne 20. května 2019 vrchní soud rozhoduje o neúčinnosti zpětvzetí žaloby ze dne 28. května 2019 – vrchní soud tedy reaguje v rozhodnutí na procesní úkon, k němuž došlo o týden později, než kdy bylo rozhodnutí vyhlášeno. Byť lze usuzovat, že vrchní soud byl veden snahou o hospodárnost a efektivitu soudního rozhodování, není přípustné tímto způsobem *ex post* měnit obsah vyhlášených (vydaných) rozhodnutí.

33. V dalším řízení je povinností městského soudu, aby posoudil zpětvzetí žaloby. To musí zhodnotit i z hlediska § 96 odst. 6 občanského soudního řádu a ve světle nálezu sp. zn. Pl. ÚS 40/18 ze dne 30. 6. 2020 (N 138/100 SbNU 512; 327/2020 Sb.), jímž byl zamítnut návrh na zrušení tohoto ustanovení. Obecné soudy budou posuzovat zpětvzetí žaloby znovu, a stěžovatelka i vedlejší účastnice tak mohou své další námitky uplatnit i před obecnými soudy.

34. Napadeným rozsudkem v části, jíž bylo rozhodnuto, že zpětvzetí žaloby ze dne 28. května 2019 je neúčinné, bylo porušeno základní právo stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Z tohoto důvodu Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti v této části vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadený rozsudek v uvedeném rozsahu zrušil. Ve zbytku byla ústavní stížnost odmítnuta jako návrh nepřipustný dle § 43 odst. 1 písm. e) zákona

o Ústavním soudu. Návrh s ní spojený pak byl odmítnut jako návrh zjevně neopodstatněný dle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 155**Nařízení obce Provodov o stavební uzávěře
(sp. zn. Pl. ÚS 24/20 ze dne 28. července 2020; 348/2020 Sb.)**

Bez zákonného zmocnění nemohla obec Provodov platně vydat nařízení o stavební uzávěře; učinila-li tak, jednala *ultra vires*, což je podle § 70 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, důvodem pro jeho zrušení.

Nález

Ústavní soud rozhodl pod sp. zn. Pl. ÚS 24/20 dne 28. července 2020 v plénu složeném z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudkyň a soudců Jaroslava Fenyka, Josefa Fialy, Jana Filipa, Jaromíra Jirsy, Tomáše Lichovníka, Radovana Suchánka, Pavla Šámala, Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka), Vojtěcha Šimíčka a Milady Tomkové o návrhu Ing. Milana Štábla, MBA, ředitele Krajského úřadu Zlínského kraje, na zrušení nařízení obce Provodov ze dne 8. ledna 2007 č. 1/2007 o stavební uzávěře, za účasti obce Provodov, se sídlem Provodov 28, zastoupené Mgr. Jiřím Nezhybou, advokátem, se sídlem Údolní 33, Brno, jako účastníka řízení, takto:

Nařízení obce Provodov ze dne 8. ledna 2007 č. 1/2007 o stavební uzávěře se ruší dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů.

Odůvodnění**I. Argumentace navrhovatele**

1. Dne 22. května 2020 byl Ústavnímu soudu doručen návrh Ing. Milana Štábla, MBA, ředitele Krajského úřadu Zlínského kraje (dále jen „navrhovatel“) na zrušení nařízení obce Provodov č. 1/2007 o stavební uzávěře (dále též jen „napadené nařízení“). Dle navrhovatele došlo k vydání napadeného nařízení v rozporu se zákonem, protože bylo přijato po zrušení zákonného zmocnění, jímž bylo ustanovení § 33 odst. 3 zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, [dále jen „starý stavební zákon“]. Dne 1. 1. 2007 nabyl účinnosti zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), [dále jen „nový stavební zákon“], kterým byl starý stavební zákon zrušen. Obec Provodov však vydala napadenou úpravu o stavební uzávěře dne 8. ledna 2007 ve formě nařízení podle zrušeného starého stavebního zákona.

2. V roce 2009 přijalo zastupitelstvo obce Provodov územní plán postupem podle nového stavebního zákona. V tomto kontextu navrhovatel uvádí, že obci nic nebránilo při vydání územního plánu zohlednit své zájmy obsažené v napadeném nařízení a následně nařízení zrušit jako nepotřebné; místo toho však obec na napadeném nařízení setrvává.

3. Navrhovatel uvádí, že obec byla na nezákonnost napadeného nařízení upozorněna Krajským úřadem Zlínského kraje (dále jen „krajský úřad“) nejpozději v roce 2009, což dokládá elektronickou korespondencí. Dne 20. 8. 2018 mělo být telefonicky se starostou obce Ing. Markem Prachařem ověřeno, že napadené nařízení je stále v platnosti a obec na něm

setrvává. Dne 13. 5. 2019 proběhla metodická návštěva zástupce krajského úřadu, který upozornil na nezákonnost napadeného nařízení. Obec na toto upozornění reagovala dne 4. 6. 2018 schválením usnesení č. 10/42/2018 ve znění: „Zastupitelstvo obce Provodov neschvaluje zpracování a projednání změny č. 1 Územního opatření o stavební uzávěře na území obce Provodov.“

4. Krajský úřad vyzval dne 3. 12. 2019 obec Provodov ke zjednání nápravy ve lhůtě 60 dní postupem podle § 125 odst. 1 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o obcích“). Obec Provodov na tuto výzvu reagovala dne 3. 2. 2020 datovou zprávou ve znění: „Zastupitelstvo obce Provodov neschvaluje vydání nařízení o zrušení nařízení obce č. 1/2007, o stavební uzávěře.“ Krajský úřad následně zahájil správní řízení ve věci pozastavení účinnosti napadeného nařízení tím, že dne 24. 2. 2020 vydal rozhodnutí č. j. KUZL-14699/2020, kterým rozhodl o pozastavení účinnosti napadeného nařízení. Toto rozhodnutí bylo obci Provodov doručeno dne 28. 2. 2020, a nabylo tím právní moci. Obci Provodov byla ke zjednání nápravy stanovena lhůta 60 dnů od doručení; tato lhůta uplynula dne 28. 4. 2020.

5. Krajský úřad se také obrátil na Ministerstvo vnitra s dotazem, „zda obcí přijaté nařízení o stavební uzávěře vydané po účinnosti nového stavebního zákona by mohlo být považováno za (chybně vydané) opatření obecné povahy, resp. zda se v tomto případě jedná materiálně o opatření obecné povahy, nebo je nutné předmětné nařízení obce o stavební uzávěře vyhodnotit výlučně jako chybně vydané nařízení obce, ke kterému neexistuje zákonné zmocnění“. Na žádost Ministerstva vnitra se k věci vyjádřilo Ministerstvo pro místní rozvoj, které ve svém stanovisku uvedlo, že „stavební zákon od 1. 1. 2007 již nepřipouští vydání stavební uzávěry formou nařízení obce. Jestliže tedy obec Provodov po účinnosti nové právní úpravy vydala stavební uzávěru formou nařízení obce, jedná se o postup obce v rozporu se zákonem. Takové nařízení obce je nutné považovat za chybně vydané nařízení obce, vydané bez zákonného zmocnění. V žádném případě nelze takto vydané nařízení obce považovat za chybně vydané opatření obecné povahy“.

6. Dne 30. 4. 2020 zaslala obec Provodov krajskému úřadu návrh změny stavební uzávěry ve formě návrhu opatření obecné povahy, krajský úřad však setrval na názoru, že napadené nařízení nelze považovat za opatření obecné povahy ani v materiálním smyslu, a proto předložený návrh změny stavební uzávěry nelze přijmout.

7. Ve světle výše uvedených okolností podal navrhovatel Ústavnímu soudu návrh na zrušení napadeného nařízení v souladu s čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy, § 64 odst. 2 písm. i) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a § 125 odst. 3 zákona o obcích.

II. Vyjádření účastníků řízení

8. Ústavní soud podle § 69 odst. 1 a 3 zákona o Ústavním soudu zaslal návrh obci Provodov jako účastníkovi řízení a Veřejnému ochránci práv, který je oprávněn vstoupit do řízení jako vedlejší účastník řízení.

9. Dne 9. 6. 2020 obdržel Ústavní soud sdělení Veřejného ochránce práv JUDr. Stanislava Křečka, že svého procesního práva vstoupit do řízení nevyužije.

10. Obec Provodov se ve svém vyjádření doručeném Ústavnímu soudu dne 26. 6. 2020 zaměřila především na judikaturu Nejvyššího správního soudu k materiálnímu pojetí opatření obecné povahy, z níž dovozuje, že napadené nařízení má být s ohledem na svůj obsah považováno za opatření obecné povahy, neboť splňuje oba pojmové znaky, tj. konkrétnost předmětu a obecnost adresátů. Pokud byla za opatření obecné povahy od 1. 5. 2005 považována nařízení obce o stavební uzávěře vydaná dle starého stavebního zákona, tím spíše je třeba za opatření obecné povahy považovat stavební uzávěru vydanou formou nařízení po 1. 1. 2007. Je-li napadený správní akt opatřením obecné povahy, může řízení o jeho zrušení

vést jen Nejvyšší správní soud. Dle obce Provodov byl tedy návrh uplatněn u nepříslušného soudu a má být z tohoto důvodu odmítnut. Obec Provodov také poskytla Ústavnímu soudu informaci, že aktuálně probíhá proces změny stavební uzávěry a že obec činí aktivní kroky k odstranění namítaných nedostatků; je však přesvědčena, že tato skutečnost nezakládá natolik závažný důvod, že by bylo nutné stavební uzávěru zrušit.

III. Ústní jednání ve věci

11. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání. To by nijak nepřispělo k dalšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil ze spisového materiálu a z písemných úkonů účastníků řízení.

IV. Podmínky věcného projednání návrhu

12. V řízení o kontrole norem je Ústavní soud v souladu s čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy příslušný rozhodovat o návrhu na zrušení nařízení obce. Oprávnění ředitele krajského úřadu k podání takového návrhu vyplývá z ustanovení § 64 odst. 2 písm. i) zákona o Ústavním soudu; je však podmíněno tím, že se krajský úřad pokusil přimět obec ke zjednání nápravy (tvrzeně) protiprávního stavu postupem podle § 125 zákona o obcích. Z dokumentace předložené navrhovatelem vyplývá, že uvedená podmínka byla v projednávané věci splněna. Krajský úřad vyzval dne 3. 12. 2019 obec Provodov ke zjednání nápravy ve lhůtě 60 dní postupem podle § 125 odst. 1 zákona o obcích; následně krajský úřad dne 24. 2. 2020 rozhodl o pozastavení účinnosti napadeného nařízení. Toto rozhodnutí bylo obci Provodov doručeno dne 28. 2. 2020, a nabylo tím právní moci. Navrhovatel pak podal návrh ve lhůtě třiceti dnů ode dne uplynutí lhůty pro nápravu. Protože Ústavní soud nezjistil ani žádný z důvodů nepřipustnosti návrhu, mohl přistoupit k jeho věcnému projednání.

V. Text napadeného předpisu

13. Navrhovatel se domáhá zrušení nařízení, jehož znění je následující (pozn. red.: včetně pravopisných a legislativně-technických nepřesností):

„NAŘÍZENÍ OBCE PROVODOV č. 1/2007 O STAVEBNÍ UZÁVĚŘE

Zastupitelstvo obce Provodov vydává podle § 33 odst. 3 zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších právních předpisů a podle § 11 odst. 1 a § 102 odst. 2 písm. d) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích ve znění pozdějších právních předpisů a na základě svého usnesení č. 4 ze dne 8. 1. 2007 toto nařízení:

článek 1

Úvodní ustanovení

1. Nařízení stanoví rozsah stavební uzávěry v katastrálním území Provodov na Moravě, obci Provodov.
2. Účelem stavební uzávěry je ochrana před umístováním a realizací staveb výrazně narušujících krajinný ráz, vytváření podmínek pro trvale udržitelný rozvoj území, zejména rozvoj turismu v území soustředěné rekreace.

článek 2

Vymezení území

Stavební uzávěrou jsou dotčeny všechny pozemky v katastrálním území Provodov na Moravě, Obci Provodov.

článek 3

Rozsah zákazu nebo omezení stavební činnosti

1. Ve výše omezeném území se omezuje provádění staveb energetických vedení technologiemi narušujícími krajinný ráz. Tyto stavby je možné na výše uvedeném území umísťovat pouze při splnění následujících podmínek:
 - a) na zalesněných pozemcích nesmí být podpěrné body energetického vedení vyšší než 15 m
 - b) ve volné krajině se stavby energetického vedení nad 22 kV umísťují pod zem
2. Stavební uzávěrou není zakázáno ani omezeno provádění udržovacích prací.

článek 4

Závěrečná ustanovení

Toto nařízení Obce Provodov nabývá účinnosti a platnosti dnem 1. 2. 2007.

Oldřich Otruba
místostarosta

Antonín Galla
starosta“

VI. Vlastní přezkum

14. Vlastní posouzení souladu napadeného podzákoného právního předpisu standardně sestává z několika kroků, reflektujících rozsah přezkumu podle § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud postupně zkoumá:

a) zda orgán, který napadený podzákoný právní předpis přijal, k tomu měl pravomoc a zda tak učinil ústavně konformním způsobem,

b) zda podzákoný právní předpis byl vydán v mezích zákonného zmocnění, a nikoliv mimo zákonem stanovenou působnost (*ultra vires*), tedy zda upravuje právní vztahy, pro které mu otevírá prostor zmocňovací zákon, a zda zároveň nezasahuje do věcí, které jsou vyhrazeny zákonu nebo jinému právnímu předpisu, a

c) zda není dán obsahový nesoulad podzákoného právního předpisu s ústavním pořádkem nebo se zákonem.

15. V prvním kroku přezkumu Ústavní soud zkoumá, zda orgán, který napadený podzákoný právní předpis přijal, k tomu měl pravomoc a zda tak učinil ústavně konformním způsobem. K tomu je především nutné zdůraznit, že tyto otázky je třeba posuzovat podle právního stavu, kdy byl přezkoumávaný právní předpis vydán.

16. U právních předpisů vydávaných orgány územní samosprávy je třeba rozlišovat, zda jde o výkon státní správy nebo zda je právní předpis projevem ústavního práva na územní samosprávu. Ústava v čl. 105 umožňuje, aby zákon svěřil orgánům územní samosprávy výkon státní správy; tu pak obec vykonává v tzv. přenesené působnosti. Pravomoc obce vydávat právní předpisy ve sféře přenesené působnosti je na ústavní úrovni založena čl. 79 odst. 3 Ústavy [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 16/06 ze dne 1. 8. 2006 (N 147/42 SbNU 183; 475/2006 Sb.), bod 27].

17. Ustanovení čl. 79 odst. 3 Ústavy svěřuje ministerstvům, jiným správním úřadům a orgánům územní samosprávy pravomoc k vydávání podzákoných právních předpisů, k její realizaci však může dojít jen na základě a v mezích zákona, jsou-li k tomu zákonem zmocněny. Uvedené ustanovení je třeba vykládat restriktivně v tom smyslu, že toto zmocnění musí být konkrétní, jednoznačné a jasné [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 3/2000 ze dne 21. 6. 2000 (N 93/18 SbNU 287; 231/2000 Sb.) či nález sp. zn. Pl. ÚS 19/13 ze dne 22. 10. 2013 (N 178/71 SbNU 105; 396/2013 Sb.)]. Pakliže tomu tak je, Ústavní soud zkoumá, zda byl podzákoný právní předpis vydán orgánem k tomu oprávněným a v mezích jeho kompetence,

tedy zda se při výkonu této pravomoci pohyboval v mezích a na základě zákona (*secundum et intra legem*), a nikoliv mimo zákon (*praeter legem*).

18. Výše uvedené ústavní principy jsou opětovně artikulovány i na zákonné úrovni. Podle § 11 odst. 1 zákona o obcích je obec oprávněna v přenesené působnosti vydávat na základě zákona a v jeho mezích nařízení obce, je-li k tomu zákonem zmocněna. Podle § 61 odst. 2 písm. a) zákona o obcích se obec řídí zákony a jinými právními předpisy, z čehož vyplývá, že nařízení obce musí být se zákony a jinými právními předpisy v souladu [srov. nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 9/04 ze dne 25. 1. 2005 (N 13/36 SbNU 139; 90/2005 Sb.)].

19. Napadené nařízení bylo přijato na zasedání Zastupitelstva obce Provodov dne 8. 1. 2007, a to usnesením č. 4. Ze zápisu ze zasedání zastupitelstva vyplývá, že nařízení bylo schváleno 10 hlasy, tj. všemi přítomnými členy zastupitelstva obce. Napadené nařízení bylo vyhlášeno vyvěšením na úřední desce ve dnech 12.–31. 1. 2007 a účinnosti nabylo dne 1. 2. 2007. Jako svůj zákonný základ uvádí napadené nařízení ustanovení § 33 odst. 3 starého stavebního zákona; ten však v době přijetí napadeného nařízení již nebyl platný. Vyhlásit stavební uzávěru formou nařízení bylo možné pouze za účinnosti starého stavebního zákona, tedy do 31. 12. 2006, neboť s účinností od 1. 1. 2007 došlo ke zrušení tohoto zákonného zmocnění. Na tuto okolnost byla obec krajským úřadem opakovaně upozorněna, na upozornění však obec pokaždé reagovala setrváním na napadeném nařízení.

20. V rozhodné době bylo zmocnění obce k vydání opatření o stavební uzávěře založeno v § 97 a násl. nového stavebního zákona, účinného od 1. 1. 2007. Podle § 97 může obec vydat územní opatření o stavební uzávěře formou opatření obecné povahy podle správního řádu. Ustanovení § 98 odst. 2 nového stavebního zákona předpokládá, že vydání takového územního opatření bude předcházet písemné projednání s dotčenými orgány, které mohou uplatnit svá stanoviska do 30 dnů ode dne obdržení návrhu, zatímco ustanovení § 98 odst. 3 stanoví, kdo může podat námitky proti návrhu takového územního opatření.

21. Z výše uvedeného plyne, že postupovalo-li Zastupitelstvo obce Provodov na zasedání dne 8. 1. 2007 podle již neúčinného právního předpisu (tj. starého stavebního zákona), byl tento postup zároveň v rozporu s účinnou právní úpravou (tj. s novým stavebním zákonem). Zastupitelstvo obce Provodov tedy schválením napadeného nařízení nejenže nejednalo na základě a v mezích zákona (*secundum et intra legem*), nýbrž v důsledku nezohlednění nově účinné právní úpravy postupovalo *ultra vires*.

22. Jelikož k vydání napadeného nařízení v době jeho přijetí již chybělo platné a účinné zákonné zmocnění, které je vyžadováno jak podle čl. 79 odst. 3 Ústavy, tak i § 11 odst. 1 zákona o obcích, lze s ohledem na výše uvedené argumenty uzavřít, že obec neměla pravomoc vydat napadené nařízení. V projednávané věci měla obec Provodov k dispozici pravomoc vydat územní opatření o stavební uzávěře pouze formou opatření obecné povahy. Za těchto okolností Ústavní soud uzavírá, že bez zákonného zmocnění nemohla obec Provodov platně vydat nařízení o stavební uzávěře; učinila-li tak, jednala *ultra vires*, což je podle § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu důvodem pro jeho zrušení.

23. Obec Provodov ve svém vyjádření zdůrazňuje materiální pojetí opatření obecné povahy, a to především s odkazem na judikaturu Nejvyššího správního soudu, podle níž má být po účinnosti nového stavebního zákona pohlíženo na nařízení obce o stavební uzávěře materiálně jako na opatření obecné povahy, neboť splňuje oba pojmové znaky, tj. konkrétnost předmětu a obecnost adresátů. Ústavní soud však s tímto argumentem nemůže souhlasit. Citovaná judikatura Nejvyššího správního soudu se totiž týká případů, v nichž bylo nařízení obce o stavební uzávěře řádně přijato za účinnosti starého stavebního zákona, tedy do 31. 12. 2006, přičemž po vstupu v účinnost nového stavebního zákona se na takto řádně přijaté nařízení obce hledí materiálně jako na opatření obecné povahy, „pokud bylo vydáno v souladu s požadavky tehdy účinné právní úpravy“ (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 10. 2013 č. j. 4 Ao 9/2011-191; shodně viz např. usnesení sp. zn. III. ÚS

1085/11 ze dne 17. 4. 2013). To však není případ napadeného nařízení. Jak totiž plyne z výše uvedených argumentů, napadené nařízení nebylo vydáno v souladu s požadavky právní úpravy účinné v době jeho vydání, neboť starý stavební zákon již pozbyl účinnosti, zatímco požadavky nového stavebního zákona pro pravomoc obce k vydání opatření o stavební uzávěře napadené nařízení nesplňuje. Lze též upozornit na § 188 odst. 2 nového stavebního zákona, jenž obcím nedával možnost postupovat podle staré úpravy. K otázce materiálního pojetí opatření obecné povahy se Ústavní soud vyslovil i v usnesení sp. zn. Pl. ÚS 22/08 ze dne 2. dubna 2009, jež se však vztahuje k nařízení o stavební uzávěře ještě schválené a vyhlášené za účinnosti starého stavebního zákona. I z tohoto rozhodnutí plyne, že materiální pojetí nařízení podle starého stavebního zákona, jež má podle nového stavebního zákona formu opatření obecné povahy, se týká soudního přezkumu a kompetence správních soudů k jeho přezkumu, nemůže však napravit chybějící zákonné zmocnění.

24. Lze tedy uzavřít, že je-li napadené nařízení vadně vydaným nařízením obce, ke kterému neexistuje zákonné zmocnění, jak bylo konstatováno v předchozím kroku, pak je druhý krok přezkumu (zda podzákonný právní předpis nebyl vydán mimo zákonem stanovenou působnost) nadbytečný. Nad rámec tohoto závěru lze zároveň konstatovat, že ani optikou nového stavebního zákona napadené nařízení neobstojí, neboť nebylo vydáno v souladu s požadavky tehdy účinné právní úpravy.

25. Ve třetím kroku přezkumu podzákonného právního předpisu Ústavní soud zkoumá, zda není dán obsahový nesoulad podzákonného právního předpisu s ústavním pořádkem nebo se zákonem. V rámci tohoto kroku je předmětem posouzení také to, zda přijetí podzákonného právního předpisu nesledovalo zákonem neaprobované, nelegitimní cíle nebo zda nebylo vedeno nerelevantními úvahami (zda nedošlo ke zneužití pravomoci), zda tento právní předpis není zjevně nerozumný (zda neodporuje zákazu svévole) a zda splňuje obecná kritéria tvorby právních předpisů, spočívající zejména v požadavcích jejich určitosti, srozumitelnosti a adekvátní interpretovatelnosti [srov. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 6/15 ze dne 11. 8. 2015 (N 137/78 SbNU 141; 238/2015 Sb.), bod 15 a tam citovanou judikaturu].

26. Jelikož však Ústavní soud přistoupil ke zrušení napadeného nařízení již na základě prvního kroku přezkumu, s ohledem na účelnost již neshledal důvod přezkoumávat napadené nařízení též z hlediska jeho obsahu. Ústavní soud pouze v obecné rovině zdůrazňuje, že otázky věcného souladu napadených právních předpisů je nutné posuzovat primárně podle právního stavu v době rozhodování o nich, neboť má-li přezkoumávaný právní předpis působit právní účinky v přítomnosti, musí odpovídat zákonům i ústavnímu pořádku v jejich platném znění; účinná právní úprava přitom klade důraz na dočasný charakter územního opatření o stavební uzávěře (srov. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 4. 2011 č. j. 5 Ao 2/2011-30; ze dne 14. 10. 2011 č. j. 5 Ao 5/2011-38; či ze dne 13. 12. 2013 č. j. 5 As 101/2013).

27. Závěrem považuje Ústavní soud za důležité zdůraznit, že tímto rozhodnutím není zpochybněna kompetence obce vydávat územní opatření, včetně územního opatření o stavební uzávěře. V mezích své působnosti však musí každý vykonavatel veřejné správy respektovat i meze svých pravomocí, jak plyne z ústavního principu zakotveného v čl. 2 odst. 3 Ústavy a z čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

28. Na základě výše uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že napadené nařízení obce Provodov jako celek je v rozporu s čl. 105 ve spojení s čl. 79 odst. 3 Ústavy, s čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, s § 11 odst. 1 a § 61 odst. 2 písm. a) zákona o obcích, a proto návrhu vyhověl a napadené nařízení zrušil.

Č. 156**Rozhodování o právu poškozeného na náhradu nákladů vzniklých
v souvislosti s příbráním zmocněnce
(sp. zn. IV. ÚS 3555/19 ze dne 28. července 2020)**

Z ochranné funkce státu plynoucí z ústavních kautel práva na soudní ochranu zakotvených v hlavě páté Listiny základních práv a svobod vyplývá nejen právo osoby poškozené trestným činem na uplatnění jejích práv samotnou účastí v trestním řízení, nýbrž i právo na zajištění jejích účinného hájení, a to včetně práva požadovat náhradu nákladů s tím spojených; jiný postup, než který požaduje kogentní ustanovení § 154 odst. 2 trestního řádu, proto musí být jako výjimka ze zásady náležitě odůvodněn, jinak dojde k porušení čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jana Filipa, soudce zpravodaje Jaromíra Jirsy a soudce Jiřího Zemánka o ústavní stížnosti stěžovatelů 1) Jany Z., 2) Evy B., 3) Jiřího Z., 4) Jana B., 5) Anny C., 6) nezletilého Tomáše Z., 7) nezletilé Jitky Z., zastoupených zákonnými zástupci [stěžovatelem 3) a stěžovatelkou 8)], 8) Petry Z., 9) Jana Z., 10) Pavla Z., 11) Jiřiny H. a 12) Radka Z. (jedná se o pseudonymy), všech zastoupených JUDr. Petrem Šaštinským, advokátem, se sídlem v Praze 1, Gogolova 228/8, proti usnesením Krajského soudu v Brně č. j. 5 To 244/2019-705, č. j. 5 To 245/2019-709, č. j. 5 To 246/2019-713, č. j. 5 To 247/2019-717, č. j. 5 To 248/2019-721, č. j. 5 To 249/2019-725, č. j. 5 To 250/2019-729, č. j. 5 To 251/2019-733, č. j. 5 To 252/2019-737, č. j. 5 To 253/2019-741, č. j. 5 To 254/2019-745 a č. j. 5 To 255/2019-749 ze dne 7. 8. 2019, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení, takto:

I. Usneseními Krajského soudu v Brně č. j. 5 To 244/2019-705, č. j. 5 To 245/2019-709, č. j. 5 To 246/2019-713, č. j. 5 To 247/2019-717, č. j. 5 To 248/2019-721, č. j. 5 To 249/2019-725, č. j. 5 To 250/2019-729, č. j. 5 To 251/2019-733, č. j. 5 To 252/2019-737, č. j. 5 To 253/2019-741, č. j. 5 To 254/2019-745 a č. j. 5 To 255/2019-749 ze dne 7. 8. 2019 bylo porušeno právo stěžovatelů na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 5 To 244/2019-705, č. j. 5 To 245/2019-709, č. j. 5 To 246/2019-713, č. j. 5 To 247/2019-717, č. j. 5 To 248/2019-721, č. j. 5 To 249/2019-725, č. j. 5 To 250/2019-729, č. j. 5 To 251/2019-733, č. j. 5 To 252/2019-737, č. j. 5 To 253/2019-741, č. j. 5 To 254/2019-745 a č. j. 5 To 255/2019-749 ze dne 7. 8. 2019 se zrušují.

Odůvodnění

I. Vymezení předmětu řízení před Ústavním soudem

1. Stěžovatelé se ústavní stížností domáhají zrušení v záhlaví uvedených usnesení Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“), neboť jsou přesvědčeni, že jimi bylo porušeno jejich ústavně zaručené základní právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), ve spojení s právem na ochranu majetku garantovaným v čl. 11 Listiny a čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. Stěžovatelé rovněž namítají porušení čl. 1 odst. 1 a čl. 90 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 2 Listiny.

II. Rekapitulace procesního vývoje a obsahu napadených rozhodnutí

2. Rozsudkem Okresního soudu v Jihlavě (dále jen „okresní soud“) č. j. 1 T 51/2016-551 ze dne 31. 10. 2017 byl pachatel D. H. (dále jen „pachatel“) uznán vinným přečinem usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 2 trestního zákoníku a přečinem těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 odst. 1, 2 trestního zákoníku. Pachatel dne 14. 7. 2015 jako řidič osobního automobilu jel nepřiměřenou a nepovolenou rychlostí 135 km/h, přičemž i přes prudké brzdění a úhybný manévr narazil do levého boku osobního automobilu s přívěsným vozíkem vyjíždějícího z polní cesty. Řidič nabouraného auta, Roman Z. (jedná se o pseudonym), utrpěl polytrauma, na jehož následky na místě zemřel; spolujezdec utrpěl otřes mozku a mnohočetné zlomeniny. Okresní soud uložil pachateli za uvedený skutek úhrnný nepodmíněný trest odnětí svobody v trvání 14 měsíců; dále okresní soud uložil trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení všech motorových vozidel v trvání 5 roků.

3. Stěžovatelé jako poškození příbuzní zemřelého Romana Z. uplatnili v rámci trestního řízení nároky na náhradu způsobené újmy. Okresní soud (mimo jiné) uložil podle § 228 odst. 1 trestního řádu pachateli povinnost nahradit poškozené stěžovatelce 2) škodu ve výši 22 620, 80 Kč; stěžovatelka 2) byla se zbytkem svého nároku na náhradu škody odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních podle § 229 odst. 2 trestního řádu. Zbylí poškození stěžovatelé byli odkázáni se svými nároky na řízení ve věcech občanskoprávních podle § 229 odst. 1 trestního řádu. Okresní soud v odůvodnění předmětného rozhodnutí uvedl, že nemajetková újma byla vyčíslena, aniž by bylo možno přezkoumat uplatněnou výši požadovaných částek, přičemž výše nároků podle okresního soudu neodpovídá současné judikatuře. Okresní soud dospěl k závěru, že rychlosti trestního řízení odporuje dlouhé důkazní řízení ohledně náhrady škody; příslušná pojišťovna v adhezním řízení nadto nemůže mít postavení vedlejšího účastníka, a proto není adekvátní protistrany, která by nárokům uplatněným ve značné výši oponovala. Krajský soud odvolání pachatele a stěžovatelů zamítl usnesením č. j. 5 To 439/2017-575 ze dne 17. 1. 2018.

4. Všechny poškozené stěžovatele zastupoval v původním trestním řízení (i v řízení o odvolání) advokát JUDr. Petr Šaštinský. Okresní soud usneseními č. j. 1 T 51/2016-637, č. j. 1 T 51/2016-639, č. j. 1 T 51/2016-641, č. j. 1 T 51/2016-643, č. j. 1 T 51/2016-645, č. j. 1 T 51/2016-647, č. j. 1 T 51/2016-649, č. j. 1 T 51/2016-651, č. j. 1 T 51/2016-653, č. j. 1 T 51/2016-655, č. j. 1 T 51/2016-657, č. j. 1 T 51/2016-659 ze dne 23. 5. 2019 uložil k návrhu poškozených stěžovatelů pachateli nahradit stěžovatelům náklady vzniklé přihráním zmocněnce v předmětné trestní věci podle § 154 odst. 2 a § 155 odst. 4 trestního řádu. Stěžovatelce 1) a stěžovateli 3) – každému jednotlivě – přiznal okresní soud náklady ve výši 32 673 Kč (za celkem 17 úkonů právní služby); stěžovatelce 2) ve výši 40 478 Kč (za celkem 17 úkonů právní služby) a zbylým stěžovatelům (každému jednotlivě) náklady ve výši 26 204 Kč (za celkem 14 úkonů právní služby). Okresní soud přitom ve všech usneseních při stanovení výše odměny za jeden úkon právní pomoci postupoval podle § 7 a § 10 odst. 5

vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif); okresní soud rovněž aplikoval § 12 odst. 4 advokátního tarifu a redukoval odměnu za právní úkon o 20 %, neboť se jednalo o společné úkony při zastupování více osob.

5. Ke stížnosti pachatele krajský soud v záhlaví citovanými usneseními předmětná usnesení okresního soudu zrušil a nově rozhodl podle § 154 a § 155 odst. 4 trestního řádu o náhradě nákladů poškozených stěžovatelů, které jim vznikly přibráním zmocněnce. Stěžovatelce 2) přiznal krajský soud náklady ve výši 9 273 Kč (za celkem čtyři úkony právní služby); zbylým stěžovatelům – každému jednotlivě – náklady ve výši 1 815 Kč (za celkem jeden úkon právní služby). Krajský soud vycházel při výpočtu výše odměny za jednotlivé úkony právní služby ze stejných částek jako okresní soud.

6. V odůvodnění napadeného usnesení týkajícího se stěžovatelky 2) krajský soud uvedl, že se s okresním soudem ztotožňuje „pouze v tom, že zmocněnci náleží za jeden úkon právní služby v souladu s ustanovením § 10 odst. 5 a § 12 odst. 4 advokátního tarifu částka 1 616 Kč“. Dále kromě popisu závěrů okresního soudu toliko uvedl, že „nemajetková újma byla vyčíslená tak, že nebylo možné přezkoumat uplatněnou výši požadovaných částek“ a že „k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody, resp. nemajetkové újmy byly ze strany zmocněnce potřebné úkony právní služby ze dne 27. 7. 2015 převzetí a příprava zastoupení poškozené včetně právní porady s poškozenou, dále ze dne 29. 3. 2016 prostudování spisu při skončení vyšetřování, odměna za písemné podání návrhu poškozených na přiznání nároku na náhradu nemajetkové újmy a škody a odměna za odůvodnění odvolání“.

7. Podobně v odůvodnění napadených usnesení týkajících se ostatních stěžovatelů krajský soud ohledně výše přiznané náhrady nákladů konstatoval: „Nelze samozřejmě zpochybnit právo poškozené (resp. poškozeného) na přibrání zmocněnce. Proto soud přiznal poškozené [resp. poškozenému] (...) nárok na náhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce za jeden úkon právní služby – převzetí a příprava zastoupení, včetně právní porady s klientem. Na další náhradu nákladů poškozená nárok nemá.“ Podle krajského soudu zmocněnec poškozených stěžovatelů vykonával v trestním řízení výhradně úkony právní služby směřující k uplatnění nároku na náhradu nemajetkové újmy. Dále krajský soud uvedl, že „[ú]kony právní služby zmocněnce však k rozhodnutí o náhradě nemajetkové újmy nevedly, neboť nároky poškozené (resp. poškozených) nebyly dostatečně prokázány. Vyúčtované úkony právní služby nebyly tedy potřebné k účelnému uplatnění nároku poškozené“. Krajský soud konečně v odůvodnění dospěl k závěru, že příslušná pojišťovna se z důvodu odpovědnosti za škodu v rámci zákonného pojištění nároky poškozených zabývala, a rovněž odkázal na skutečnost, že zmocněnec zastupoval všechny poškozené stěžovatele společně.

III. Argumentace stěžovatelů

8. V ústavní stížnosti stěžovatelé tvrdí, že krajský soud v záhlaví citovanými rozhodnutími porušil jejich výše zmíněná základní práva, neboť rozhodl o náhradě nákladů vzniklých stěžovatelům přibráním zmocněnce v rozporu s principy předvídatelnosti práva, právní jistoty a legitimního očekávání. Napadená usnesení krajského soudu stěžovatelé hodnotí jako výkon ústavně zakázané libovůle. Krajský soud podle jejich názoru aplikoval příslušná zákonná ustanovení v rozporu s ústavněprávními požadavky, jeho postup je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, který je v soudní praxi respektován a odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinálnímu) chápání dotčených právních institutů, případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti. Stěžovatelé uvádějí, že rozhodnutí krajského soudu jsou nepřezkoumatelná, neboť nejsou řádně odůvodněna a krajský soud se adekvátně

a racionálním způsobem nevypořádal se všemi skutečnostmi, což má za následek porušení ústavně zaručeného práva stěžovatelů na spravedlivý proces.

9. Stěžovatelé dále uvádějí, že nepřiznání náhrady nákladů poškozeného představuje výjimečný postup i v případech, kdy soudy odkáží poškozeného s jeho nárokem na občanskoprávní řízení, k čemuž v praxi běžně dochází; jediným kritériem pro posouzení nároku na náhradu nákladů však nemůže být samotná úspěšnost poškozeného při snaze o uznání nároku v adhezním řízení, neboť pak by nyní platný obsah § 154 odst. 2 trestního řádu pozbyl význam. Stěžovatelé tvrdí, že závěr o nepřiznání náhrady je nutné, vzhledem k výjimečnosti takového postupu, zevrubně a důkladně odůvodnit a podložit logickou interpretací skutkových okolností, což se v nyní projednávané věci nestalo. Usneseními krajského soudu bylo fakticky zasaženo do majetkové sféry stěžovatelů, neboť se jim nedostává plné kompenzace ze strany pachatele za vynaložené náklady vzniklé přibráním zmocněnce, což je v rozporu s judikaturou Ústavního soudu, podle které je nepřijatelné, aby byl poškozený v rozporu s § 154 trestního řádu za svůj procesní postup v trestním řízení významně finančně „sankcionován“.

10. Stěžovatelé dále poukazují na skutečnost, že rozhodování podle § 154 odst. 2 trestního řádu se nemůže s ohledem na restorativní funkci trestního řízení a trestního práva poměřovat jen podle zásad pro nalézání sporných soukromoprávních nároků civilního procesu. Jelikož obecné soudy řeší náhradu nákladů řízení s konečnou platností, musí tomu odpovídat i důkladnost jejich odůvodnění. Podle stěžovatelů neobstojí závěr krajského soudu, že úkony právní služby zmocněnce k rozhodnutí o náhradě nemajetkové újmy nevedly, neboť nároky stěžovatelů nebyly dostatečně prokázány. Obecné soudy nerozhodly o nárocích nemajetkové újmy stěžovatelů a ti byli odkázáni se svými nároky na náhradu nemajetkové újmy podle § 229 odst. 1 trestního řádu na řízení ve věcech občanskoprávních; nestalo se tak z důvodů, že by nároky nebyly ze strany stěžovatelů dostatečně prokázány, ale proto, že trestní soudy využily svou širokou diskreční pravomoc při hodnocení efektivnosti dalšího dokazování ve vztahu k nárokům poškozených.

11. Stěžovatelé rovněž vyčíslili své nároky na nemajetkovou újmu v souladu s tehdejší judikaturou Ústavního soudu. Podle stěžovatelů nebylo ze strany pojišťovny po dobu více než dva a půl roku poskytnuto žádné (zálohové) pojistné plnění, o jehož zaplacení po celou dobu trestního řízení stěžovatelé soustavně žádali.

IV. Vyjádření k ústavní stížnosti

12. Krajský soud k výzvě Ústavního soudu, aby se k ústavní stížnosti stěžovatelů vyjádřil, pouze odkázal na odůvodnění napadených usnesení.

13. Pachatel a Krajské státní zastupitelství v Brně k výzvě na vyjádření k ústavní stížnosti stěžovatelů Ústavnímu soudu sdělili, že se ve smyslu § 28 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) vzdávají práv vedlejšího účastníka řízení před Ústavním soudem v dané věci.

14. Ústavní soud nezaslal výše uvedená vyjádření stěžovatelům k případné replice, neboť dospěl k závěru, že předmětná vyjádření neobsahují žádné argumenty, proti kterým by argumentace stěžovatelů obsažená v jejich ústavní stížnosti již nesměřovala; takový postup je přitom v souladu s právem stěžovatelů na kontradiktorní řízení ve smyslu judikatury Evropského soudu pro lidská práva (srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 6. 2005 ve věci *Milatová a ostatní proti České republice*, č. stížnosti 61811/00, či rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 2. 2011 ve věci *3A.CZ s. r. o. proti České republice*, č. stížnosti 21835/06).

V. Upuštění od ústního jednání

15. Ústavní soud podle § 44 zákona o Ústavním soudu zvážil, zda ve věci není třeba konat ústní jednání; dospěl k závěru, že by to nepřispělo k dalšímu objasnění věci, než jak se s ní Ústavní soud seznámil z vyžádaného spisu a písemných úkonů stěžovatelů a účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

VI. Předpoklady řízení před Ústavním soudem

16. Ústavní stížnost byla oprávněnými osobami podána včas (§ 72 odst. 3 zákona Ústavním soudem) a není nepřipustná ve smyslu § 75 odst. 1 téhož zákona; stěžovatelé jsou řádně zastoupeni advokátem (§ 30 odst. 1 téhož zákona) a Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný.

VII. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

VII. a) Obecná východiska

17. Úkolem Ústavního soudu je přezkoumávat rozhodnutí či postup orgánů veřejné moci jen z hlediska, zda jimi byla porušena ústavně zaručená základní práva a svobody; neplní funkci instančního přezkumu rozhodnutí obecných soudů [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 23/93 ze dne 1. 2. 1994 (N 5/1 SbNU 41)]. Intervence Ústavního soudu přichází v úvahu v případech zjevného porušení kogentních ustanovení podústavního práva, kdy se postup orgánů činných v trestním řízení vymyká ústavním kautelám a založené vady, případně jejich důsledky, již nelze v soustavě orgánů činných v trestním řízení, zejména obecných soudů, odstranit jiným způsobem (viz např. usnesení sp. zn. III. ÚS 674/05 ze dne 25. 1. 2006; všechna rozhodnutí jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>).

18. K problematice nákladů řízení se Ústavní soud konstantně staví rezervovaně a podrobuje ji pouze omezenému ústavněprávnímu přezkumu. Z hlediska kritérií spravedlivého procesu totiž nelze klást rovnítko mezi řízením vedoucí k rozhodnutí ve věci samé a nákladové rozhodování, neboť „spor“ o náklady řízení zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující výrok Ústavního soudu o porušení ústavně zaručených práv stěžovatele. Otázka náhrady nákladů řízení může nabýt ústavněprávní dimenzi pouze v případě extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení, což nastává např. v důsledku interpretace a aplikace příslušných ustanovení zákona, v nichž by byl obsažen prvek svévole, nebo zjistí-li Ústavní soud extrémní rozpor s principy spravedlnosti, nebo že bylo zasaženo i jiné základní právo [viz např. nález sp. zn. IV. ÚS 2119/11 ze dne 3. 4. 2012 (N 70/65 SbNU 3) či bod 18 nálezu sp. zn. IV. ÚS 3017/19 ze dne 28. 4. 2020 (N 78/99 SbNU 445)].

19. Problematikou náhrady nákladů řízení poškozeného v trestním řízení se Ústavní soud v minulosti již zabýval, a to zejména v nálezu sp. zn. I. ÚS 1397/14 ze dne 19. 2. 2015 (N 38/76 SbNU 515), v němž dospěl k následujícím závěrům: Zvláštní postavení poškozeného odůvodňuje zakotvení zásady oprávněnosti náhrady jím vynaložených nákladů (§ 154 odst. 2 trestního řádu), která může ustoupit do pozadí jen z důvodu existence výjimečných skutkových okolností. Nepřiznání náhrady nákladů poškozeného představuje podle zákonodárce výjimečný postup i v případech, kdy soudy odkáží poškozeného s jeho nárokem na občanskoprávní řízení; jediným kritériem pro takové posouzení nemůže být samotná úspěšnost poškozeného při snaze o uznání nároku v adhezním řízení, neboť pak by obsah § 154 odst. 2 trestního řádu pozbyl význam. Závěr o nepřiznání předmětné náhrady je přitom nutné, vzhledem k výjimečnosti takového postupu, zevrubně a důkladně odůvodnit a logickou interpretací skutkových okolností prokázat, že stěžovatelčina účast v trestním řízení byla zbytečně nákladná, například ve snaze majetkově poškodit odsouzeného (bod 20 citovaného nálezu). S ohledem na restorativní funkci trestního řízení a trestního práva se rozhodování podle § 154 odst. 2 trestního řádu nemůže poměřovat ryze podle zásad nalézání

o sporných soukromoprávních nárocích v civilním procesu (bod 15 citovaného nálezu). Z ochranné funkce státu plynoucí z ústavních kautel práva na soudní ochranu zakotvených v hlavě páté Listiny základních práv a svobod tedy vyplývá nejen právo osoby poškozené trestným činem na uplatnění jejích práv samotnou účastí v trestním řízení, nýbrž i právo na zajištění jejích účinného hájení, a to včetně práva požadovat náhradu nákladů s tím spojených; jiný postup, než který požaduje kogentní ustanovení § 154 odst. 2 trestního řádu, proto musí být jako výjimka ze zásady náležitě odůvodněn, jinak dojde k porušení čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod.

20. V nálezu sp. zn. II. ÚS 289/12 ze dne 9. 10. 2012 (N 170/67 SbNU 83) Ústavní soud dospěl k závěru, že rozhodování o právu poškozeného na náhradu nákladů vzniklých v souvislosti s přibráním zmocněnce nemůže být podmíněno mírou procesní aktivity zmocněnce, kterýžto faktor může hrát roli jediné při stanovení výše náhrady nákladů, nikoli však roli determinující přiznání či naopak nepřiznání práva na náhradu předmětných nákladů, neboť by se v takovém případě jednalo o faktické vyprázdňení obsahu tohoto práva, což není slučitelné s principem ochrany práv soudní mocí podle čl. 4 a 90 Ústavy. Vedle toho je třeba pamatovat na to, že zohlednit procesní aktivitu zmocněnce je třeba vždy v kontextu konkrétního případu a trestného činu, za nějž byl obžalovaný odsouzen. Účast zmocněnce pak pro poškozeného představuje i psychickou podporu nebo alespoň ulehčení v průběhu trestního řízení.

21. Účelem odůvodnění soudního rozhodnutí je především seznámit účastníky řízení s úvahami, na nichž soud založil své skutkové a právní závěry. Jeho nezbytný rozsah se přitom odvíjí od předmětu a povahy řízení, jakož i návrhů a argumentů uplatněných účastníky, s nimiž se soudy musí adekvátně vypořádat [nález sp. zn. III. ÚS 961/09 ze dne 22. 9. 2009 (N 207/54 SbNU 565) či bod 10 nálezu sp. zn. IV. ÚS 3754/19 ze dne 12. 5. 2020 (N 95/100 SbNU 130)]. Nejsou-li zřejmé důvody soudního rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, která je v rozporu se zásadou právního státu [viz např. nález sp. zn. II. ÚS 169/09 ze dne 3. 3. 2009 (N 43/52 SbNU 431)].

22. Požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí obecných soudů zároveň odpovídá právu na soudní ochranu zaručenému v čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny (a principu vyloučení libovůle) [viz např. nález sp. zn. IV. ÚS 2468/11 ze dne 21. 1. 2014 (N 6/72 SbNU 83) či bod 19 nálezu sp. zn. III. ÚS 3411/19 ze dne 2. 6. 2020 (N 115/100 SbNU 299)]. Rozsah, v jakém se povinnost soudu odůvodnit rozhodnutí aplikuje, může být různý podle povahy rozhodnutí a musí být stanoven s ohledem na okolnosti případu. Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva přitom vyplývá, že ačkoli čl. 6 odst. 1 Úmluvy zavazuje soudy, aby svá rozhodnutí řádně odůvodňovaly, nelze jej chápat tak, že vyžaduje podrobnou odpověď na každý argument (viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 12. 2014 ve věci *Emel Boyraz proti Turecku*, č. stížnosti 61960/08, bod 74).

VII. b) Aplikace obecných závěrů na projednávaný případ

23. V nyní projednávané věci krajský soud napadenými rozhodnutími zrušil původní rozhodnutí okresního soudu a nově rozhodl o právu stěžovatelů na náhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce podle § 154 a § 155 odst. 4 trestního řádu. Krajský soud sice náhradu nákladů poškozeným stěžovatelům přiznal, nicméně výše byla výrazně nižší než náhrada přiznaná okresním soudem, neboť krajský soud určil náhradu pouze za výrazně menší počet úkonů právní služby [místo 14 a 17 úkonů jeden úkon, resp. u stěžovatelky 2) úkony čtyři].

24. Ústavní soud – s ohledem na výše vyjádřené ústavněprávní požadavky na odůvodnění soudních rozhodnutí a na problematiku náhrady nákladů poškozených vzniklých v trestním řízení přibráním zmocněnce – dospěl k závěru, že napadená rozhodnutí krajského soudu jsou jednak v rozporu se smyslem a ústavně konformním výkladem § 154 trestního

řádu, jednak vykazují znaky libovůle, jelikož z nich není patrné, z jakých důvodů soud náhradu nákladů přiznal v předmětné výši.

25. Závěr soudu, že vyúčtované úkony právní služby zmocněnce nebyly potřebné k účelnému uplatnění nároku poškozených, jelikož nároky poškozených nebyly dostatečně prokázány a předmětné úkony k rozhodnutí o náhradě nemajetkové újmy nevedly, je v rozporu s výše předestřeným ústavně konformním výkladem aplikovaného § 154 trestního řádu. Kritériem pro posouzení nároku poškozených stěžovatelů na náhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce nemůže být samotná úspěšnost poškozených při snaze o uznání nároku v adhezním řízení (viz bod 20). Okresní soud odkázal stěžovatele na civilněprávní řízení primárně z důvodu nemožnosti provádět zdlouhavé dokazování ohledně náhrady škody s ohledem na požadavek rychlosti trestního řízení. Skutečnost, že nároky stěžovatelů na náhradu nemajetkové újmy nebyly prokázány v rámci tzv. adhezního řízení, neznamená, že takový nárok stěžovatelé nemají; o meritu věci nyní budou (v důsledku postupu okresního soudu) rozhodovat příslušné obecné soudy v civilním řízení.

26. V § 154 odst. 1 trestního řádu je výslovně stanoveno, že byl-li poškozenému alespoň zčásti přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích, nahradí odsouzený poškozenému „náklady potřebné k účelnému uplatnění tohoto nároku v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce“. Přibrání zmocněnce je právem každého poškozeného podle § 50 odst. 1 trestního řádu; pokud byl poškozenému jím uplatněný nárok alespoň zčásti přiznán, má v rámci práva na náhradu nákladů nárok na úhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce vždy (shodně viz DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. Trestní řád. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017, § 154, bod 6). Stěžovatelce 2) nárok na náhradu újmy zčásti přiznán byl, a proto krajskému soudu nepřislušelo posuzovat, zda složitost řízení nebo uplatnění nároku poškozeného přibrání zmocněnce, resp. provedení konkrétních úkonů zmocněncem, vyžadovaly. Jinými slovy, krajský soud měl podle uvedeného ustanovení povinnost přiznat stěžovatelce 2) náhradu nákladů vzniklých přibráním zmocněnce zcela; přiznal nicméně stěžovatelce 2) náhradu za vyúčtovanou odměnu a hotové výdaje zmocněnce jen zčásti. Jestliže krajský soud nesouhlasil s hodnocením okresního soudu, že zmocněnec požadované úkony právní služby skutečně provedl, měl svůj závěr pečlivě a srozumitelně odůvodnit, a to konkrétně vůči jednotlivým úkonům právní služby. Odůvodnění nepřiznání náhrady nákladů za většinu tvrzených úkonů právní služby jejich neúčelností nicméně z pohledu výše zmíněných ústavněprávních požadavků neobstojí.

27. Postup krajského soudu vůči ostatním stěžovatelům, kterým nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebyl přiznán ani zčásti, je potom třeba hodnotit v souladu s ústavně konformním výkladem aplikovaného § 154 odst. 2 trestního řádu. Předmětné ustanovení výslovně stanoví, že soud „rozhodne na návrh poškozeného o tom, že se odsouzenému ukládá povinnost uhradit poškozenému *zcela nebo zčásti* náklady související s účastí poškozeného v trestním řízení (§ 155 odst. 4), nebrání-li tomu povaha věci a okolnosti případu, zejména spoluzavinění poškozeného“ (zvýraznění doplněno Ústavním soudem). Z důvodů zvláštního zřetele hodných soud náhradu přiměřeně sníží; přitom vezme v úvahu zejména povahu trestného činu, osobní a majetkové poměry poškozeného a odsouzeného (snížení nelze provést, jde-li o úmyslný trestný čin). Krajský soud v odůvodnění napadených usnesení nijak nevysvětlil, proč přiznal náhradu za požadované úkony právní služby zmocněnce jen zčásti nebo zda ji přiměřeně snížil z důvodů zvláštního zřetele hodných ve smyslu citovaného ustanovení. Takový postup je třeba hodnotit jako svévolný zejména s ohledem na skutečnost, že krajský soud rozhodl výrazně odlišně od okresního soudu. Za řádné odůvodnění přitom nelze považovat prosté tvrzení krajského soudu, že zmocněnec zastupoval všechny poškozené stěžovatele společně. Skutečnost, že zmocněnec zastupuje více poškozených společně je zohledněna v § 12 odst. 4 advokátního tarifu, podle kterého se mimosmluvní odměna snižuje o 20 %.

28. K vadě nepřezkoumatelnosti rozhodnutí pro nedostatek důvodů lze uvést následující: Jak je patrné z citovaných nosných pasáží napadených usnesení [viz body 6–7], krajský soud ani v jednom z nich řádně neodůvodnil, proč původní rozhodnutí okresního soudu zrušil a výrazně „snížil“ přiznanou výši náhrady nákladů stěžovatelů na příbrání zmocněnce. Krajský soud v rozhodnutí totiž žádným způsobem nepředestřel své úvahy o tom, z jakých důvodů pokládá za „účelně vynaložené náklady“ pouze čtyři konkrétní úkony právní služby zmocněnce stěžovatelky 2), byť okresní soud dospěl k závěru, že zmocněnec provedl 17 úkonů. Podobně pak krajský soud nijak nevysvětlil, proč u ostatních stěžovatelů přiznal náhradu nákladů pouze za jeden úkon právní služby (převzetí a příprava zastoupení). Jakékoliv kvalifikované a autoritativní odůvodnění postupu krajského soudu jakožto soudu druhého stupně „měnícího“ rozhodnutí soudu prvního stupně tedy chybí; krajský soud naopak toliko vyjmenovává, jaké konkrétní úkony právní služby byly podle něj účelné, a pouze uvádí, že stěžovatelé nemají nárok na náhradu dalších úkonů. Jde tak o apodiktické závěry, z nichž není možné seznat rozhodovací důvody, které k postupu krajského soudu vedly. Aby mohly být závěry krajského soudu ohledně konkrétních úkonů právní služby přezkoumatelné, musel by krajský soud v odůvodnění vysvětlit, proč náhradu nákladů řízení přiznal právě pro jím vybrané úkony právní služby a pro ostatní nikoliv. Tak se však nestalo, neboť krajský soud jednotlivé úkony pouze uvedl bez dalšího.

29. Z napadených usnesení lze seznat „přesvědčení“ krajského soudu o nepřiměřené výši přiznané náhrady nákladů poškozených vzniklých příbráním zmocněnce. S ohledem na celkovou výši vyúčtovaných nákladů (346 274, 29 Kč) je přístup krajského soudu do jisté míry pochopitelný zejména s ohledem na snahu zachovat rovněž ochranu základních práv pachatele. Sám Ústavní soud ostatně v bodě 12 nálezu sp. zn. I. ÚS 146/20 ze dne 16. 6. 2020 (N 128/100 SbNU 405) uvedl, že „[v] obecné rovině (...) lze legitimně vznést otázku, zda ustanovení § 12 odst. 4 advokátního tarifu neotevívá možnosti pro nepřiměřeně štedré odměňování advokátů za činnost, která je sice vykonávána ve prospěch více zastupovaných osob, avšak reálně je jen minimálně náročnější, než když je vykonávána ve prospěch osoby jediné“. Je však zároveň nutné dodat (podobně jako v právě citovaném nálezu), že úkolem obecných soudů je aplikovat zákonnou, resp. podzákonnou úpravu ústavně konformním způsobem; případné nedostatky nastavení systému odměn a náhrad advokátů je primárně oprávněno řešit Ministerstvo spravedlnosti, které je k tomu zákonem zmocněno (§ 22 odst. 3 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů).

30. Ústavnímu soudu nezbývá než odkázat na čl. 95 odst. 1 Ústavy s tím, že soudci obecných soudů jsou příslušnými ustanoveními advokátního tarifu vázáni pouze podmíněně, tj. pouze nedospějí-li kvalifikovaným způsobem k závěru o rozporu předmětné vyhlášky s pramenem práva, jímž jsou vázáni bezvýjimečně, tj. se zákonem, příp. mezinárodní smlouvou nebo ústavním zákonem, anebo také s nálezem Ústavního soudu ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy. Případný závěr o takovém rozporu by však obecné soudy musely řádně a pečlivě odůvodnit.

31. Lze tedy uzavřít, že krajský soud při zvažování dalšího postupu v každém případě prostor pro proporcionální vyvážení přesunu náhrady nákladů z poškozených stěžovatelů na pachatele má; musí tak učinit ústavně konformním a přezkoumatelným způsobem.

VIII. Závěr

32. Ústavní soud dospěl k závěru, že odůvodnění napadených usnesení krajského soudu jsou v rozporu s ústavněprávními požadavky, přičemž rovněž vykazují výše zmíněné nedostatky vedoucí k nepřezkoumatelnosti daných rozhodnutí. Napadenými usneseními bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelů na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny a v čl. 6 Úmluvy; proto Ústavní soud napadená usnesení zrušil.

33. Na krajském soudu nyní bude, aby – v souladu se zákonem a ústavněprávními požadavky na soudní rozhodnutí ohledně náhrady nákladů poškozených vzniklých přibráním zmocněnce – znovu rozhodl o stížnosti pachatele. V odůvodnění rozhodnutí přitom musí svoje úvahy vysvětlit jasně a srozumitelně tak, aby bylo zřejmé, že krajský soud dostal zákonnému a ústavněprávnímu požadavku zvažovat relevantní okolnosti konkrétního případu a nutnosti pečlivě vyvažovat přesun náhrady nákladů z poškozeného na odsouzeného.

Č. 157**Úprava styku rodiče s dítětem při rozhodování soudu o změně dosavadního uspořádání péče o dítě
(sp. zn. IV. ÚS 1328/20 ze dne 28. července 2020)**

I. Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte má být předním hlediskem nejlepší zájem dítěte při jakékoli činnosti, která se jej týká, tím spíše se toto hledisko uplatní v soudním řízení, ve kterém se rozhoduje o změně jeho výchovného prostředí a jeho svěření do výlučné péče druhého rodiče. Soud, který hodlá změnit zásadním způsobem dosavadní uspořádání péče o dítě, musí proto dát dostatečný procesní prostor účastníkům řízení, aby se k takové možnosti vyjádřili.

II. V takovém případě je povinností obecných soudů rozhodnout o úpravě styku rodičů s dítětem i bez výslovného návrhu, tedy aniž by musel neúspěšný rodič iniciovat nové řízení v této věci. Jiný postup zpravidla nebude v nejlepším zájmu dítěte, a naopak bude v rozporu s čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod ve spojení se závazky plynoucími pro Českou republiku z čl. 3 odst. 1, čl. 9 odst. 3 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Jana Filipa (soudce zpravodaj) a soudců Josefa Fialy a Pavla Šámala o ústavní stížnosti stěžovatelky A. H., zastoupené Mgr. Lukášem Mantičem, advokátem, sídlem Spoju 835/2, Ostrava, proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 6. února 2020 č. j. 14 Co 319/2019-829 a rozsudku Okresního soudu v Ostravě ze dne 30. července 2019 č. j. 0 P 1068/2013-684, 77 P a Nc 266/2017, 77 P a Nc 418/2017, za účasti Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Ostravě jako účastníků řízení a l. nezletilého T. W., zastoupeného statutárním městem Ostrava – Úřadem městského obvodu Moravská Ostrava a Přívoz, sídlem nám. Dr. E. Beneše 555/6, Ostrava, a 2. B. W., zastoupeného JUDr. Karlou Návedlovou, advokátkou, sídlem Wolkerova 1140/2, Bílovec, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 6. února 2020 č. j. 14 Co 319/2019-829 a rozsudkem Okresního soudu v Ostravě ze dne 30. července 2019 č. j. 0 P 1068/2013-684, 77 P a Nc 266/2017, 77 P a Nc 418/2017 byla porušena práva stěžovatelky a 1. vedlejšího účastníka podle čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právy 1. vedlejšího účastníka podle čl. 3 odst. 1, čl. 9 odst. 3 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

II. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelka (dále též „matka“) se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) domáhá zrušení shora uvedených soudních rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena základní práva zaručená podle čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 1 a 4 a čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 2, 3, 5, 7 a 9 Úmluvy o právech dítěte (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti, jakož i z napadených rozhodnutí a vyžádaného soudního spisu se podává, že rozsudkem Okresního soudu v Ostravě (dále jen „okresní soud“) ze dne 30. 7. 2019 č. j. 0 P 1068/2013-684, 77 P a Nc 266/2017, 77 P a Nc 418/2017 bylo ve výroku I rozhodnuto tak, že 1. vedlejší účastník (dále též „nezletilý“) se odnímá z péče matky a svěřuje se do péče 2. vedlejšího účastníka (dále též „otec“). S účinností od právní moci tohoto rozhodnutí byl otec zproštěn povinnosti platit na výživu nezletilého výživné (výrok II), matce byla uložena povinnost platit na výživu nezletilého 400 Kč měsíčně (výrok III). Dále jím bylo rozhodnuto o jeho předběžné vykonatelnosti (výrok IV) a byl jím zamítnut návrh matky na novou úpravu styku otce s nezletilým a zvýšení výživného (výrok V). Konečně jím bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení (výroky VI a VII).

3. Krajský soud v Ostravě (dále jen „krajský soud“) napadeným rozsudkem potvrdil k odvolání stěžovatelky rozsudek okresního soudu (výrok I) a nepřiznal žádnému z účastníků řízení právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok II).

4. Z obsahu vyžádaného soudního spisu se dále podává, že nezletilý byl původně rozsudkem okresního soudu ze dne 12. 12. 2013 č. j. 0 P 1068/2013-28 ve spojení s rozsudkem krajského soudu ze dne 25. 8. 2014 č. j. 13 Co 304/2014-66 svěřen do péče matky, otcí bylo stanoveno výživné a byl rovněž upraven styk otce s nezletilým, neboť rodiče nebyli schopni spolu komunikovat. Stěžovatelka fakticky vykonávala výlučnou péči o nezletilého od jeho narození až do 4. 9. 2019, kdy byl nezletilý odňat z péče matky a předán do péče otce podle napadeného rozsudku okresního soudu ze dne 30. 7. 2019 č. j. 0 P 1068/2013-684, 77 P a Nc 266/2017, 77 P a Nc 418/2017. Důvodem pro tuto zásadní změnu poměrů bylo podle obecných soudů to, že bylo prokázáno, že matka není schopna zajistit nezletilému řádnou a pravidelnou školní docházku, když nezletilý přestal v její péči počínaje dnem 20. 3. 2019 zcela docházet do školy (ke konci měsíce června 2019 vykázal cca 250 neomluvených hodin; z tohoto důvodu musel mít klasifikaci za ukončení 1. třídy ve školním roce 2018/2019 odloženu do 30. 9. 2019). Za toto jednání je proti matce dokonce vedeno trestní řízení (okresní soud rozsudkem ze dne 21. 5. 2020 sp. zn. 10 T 78/2019, proti kterému bylo podáno odvolání, odsoudil matku za spáchání přečinu ohrožování výchovy dítěte k trestu odnětí svobody v trvání 5 měsíců s tím, že výkon trestu se podmíněně odkládá na zkušební dobu v trvání 10 měsíců). Ze závěrů znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, specializace klinická psychologie dětí a dospělých, současně vyplynulo, že nedostatečné zajištění řádné školní docházky svědčí o tom, že matka v rovině psychické deprivace zanedbává nezletilého, který z tohoto důvodu dlouhodobě strádá a je izolován od vrstevníků. U matky byla současně zjištěna výchovná insuficience, v důsledku které začalo docházet u nezletilého k projevům nevyváženého osobnostního vývoje s projevy emoční nestability a opozičnictví; za doprovodu otce přitom tyto příznaky u nezletilého zachyceny nebyly. Znalce pak v závěrech posudku doporučila matce návštěvu psychiatra a zvážení léčby; na straně otce přitom žádné kontraindikace v jeho výchovné způsobilosti nezjistila. Nelze podle obecných soudů připustit, aby nezletilý i nadále setrval v péči matky, a docházelo tak na jeho straně k další sociální izolaci, pokračování v neplnění povinné školní docházky a stupňování projevů jeho nevyváženého osobnostního vývoje, způsobených výchovnou insuficiencí matky. Rozhodnutí o změně péče není současně v žádném rozporu ani

se skutečnostmi zjištěnými v rámci opakovaných pohovorů s nezletilým, který se vyjádřil tak, že se mu u otce líbí asi stejně jako u matky, s otcem si rozumí. Styk matky s nezletilým, jeho rozsah a podmínky, za kterých se bude realizovat, je potom otázkou jinou, spadající do řízení o úpravě styku matky s nezletilým, když matka si v tomto směru podala dne 6. 1. 2020 návrh (na č. 1. 805). Návrhem matky v tomto řízení se však krajský soud, který je toliko institucí přezkumnou, zabývat nemohl; bude tedy na okresním soudu, aby v této věci nařídil jednání a po provedení odpovídajícího dokazování o úpravě styku náležitým způsobem rozhodl.

II. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka zejména namítá, že odnětí dítěte z péče matky představuje nejkrajnější opatření, které lze uplatnit pouze v nejvážnějších případech, přičemž za takové případy lze považovat především násilí na nezletilém, špatné zacházení, nedostatek citového zázemí nebo znepokojivý zdravotní stav rodiče. Žádná tak závažná podmínka pro odnětí nezletilého z péče matky však v řízení před obecnými soudy nebyla dána, neboť matka se vzorně o nezletilého starala od jeho narození až do 4. 9. 2019 a k péči matky nebyly žádné výhrady, přičemž nezletilý a stěžovatelka mají k sobě vytvořenu velice pevnou citovou vazbu, která byla svévolně narušena napadenými rozhodnutími obecných soudů. Zcela překvapivě v rozporu s legitimním očekáváním byl nezletilý po sedmi letech nepřetržité péče matky odňat z její péče, byl svěřen do péče otce a bylo zamezeno veškerému kontaktu stěžovatelky s nezletilým dítětem, vyjma návštěv matky ve školním zařízení o velkých přestávkách, kdy s ohledem na aktuální společenskou situaci a vyhlášení nouzového stavu matka svého nezletilého syna, o kterého pečovala od jeho narození, neviděla od poloviny března 2020, ačkoliv otce opakovaně žádala o umožnění výkonu rodičovské odpovědnosti a péče. Celý zásah soudů do práva na rodinný život je umocněn tím, že otec měl v průběhu vánočních svátků od 20. 12. 2019 do 31. 12. 2019 vypnutý mobilní telefon, a matka tak poprvé v životě nezletilého dítěte nebyla s ním o vánočních svátcích v kontaktu, a to ani v nepřímém kontaktu prostřednictvím telefonu, který jí otec neumožnil. V řízení byl soudu předložen záznam o úkonu sepsaný mezi sociální pracovníci oddělení sociálně-právní ochrany dětí a nezletilým ze dne 14. 2. 2018, kdy sociální pracovníce bez přítomnosti rodičů vyslechla nezletilého, který uvedl, že se otce bojí. K tomuto však nebylo přihlíženo, zmínka o tomto záznamu v napadeném rozhodnutí absentuje.

6. I kdyby odnětí nezletilého z péče matky a svěřením do péče otce proběhlo ústavně konformním způsobem, s čímž stěžovatelka nesouhlasí, pak zásadní pochybení obecných soudů a zásah do základních práv garantovaných ústavním pořádkem spatřuje stěžovatelka v tom, že v rozhodnutích nebyl vůbec upraven styk nezletilého dítěte s matkou, ačkoliv byl nezletilý překvapivě odňat z péče matky a matka na toto rozhodnutí nemohla nijak reagovat. Matce je fakticky bráněno podílet se na výchově nezletilého dítěte. Je zásadním pochybením obecných soudů, že o úpravě styku, po překvapivém odnětí nezletilého z péče matky, nerozhodovaly, i když v předchozím rozhodnutí soudů byl styk výslovně upraven. Soudy by měly nalézt takové řešení, které nebude omezovat právo rodiče garantované čl. 32 odst. 4 Listiny, přičemž zájem dítěte vyžaduje, aby se na jeho výchově mohli podílet oba rodiče, což nebylo splněno. V zájmu nezletilého dítěte je nepochybně kontakt s matkou, která o něj od narození pečovala. Je s podivem, že o styku matky s nezletilým nebylo soudem vůbec rozhodováno.

III. Vyjádření účastníků řízení a vedlejších účastníků řízení

7. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům řízení.

8. Okresní soud ve svém vyjádření uvedl, že věc nezletilého byla komplikovaná a byla před okresním soudem řešena řádově několik let. Podle názoru okresního soudu rozhodnutí ve

věci není nikterak překvapivé a určitě není v rozporu s legitimními očekáváními nezletilého či jiných zúčastněných osob. V podrobnostech odkazuje na odůvodnění svého rozhodnutí.

9. Krajský soud ve svém vyjádření odkázal na obsah napadeného soudního rozhodnutí.

10. Kolizní opatrovník nezletilého ve svém přípisě sdělil, že má za to, že bylo rozhodnuto v zájmu nezletilého dítěte a postupu obecných soudů nelze z jeho pohledu v této věci nic vytknout. Plně se tedy ztotožňuje s rozhodnutím a odůvodněním obecných soudů.

11. Otec nezletilého se k podané ústavní stížnosti vyjádřil tak, že má za to, že rozhodnutí soudu jsou správná jak po stránce procesní, tak věcné. Soudy obou stupňů se velmi intenzivně zabývaly všemi okolnostmi případu a věc rozhodly na základě řádného dokazování po shromáždění všech důkazů, které hodnotily jak jednotlivě, tak v jejich souhrnu. Brojí-li matka proti tomu, že styk upraven nebyl, je nutné tento styk navrhnout a bude o něm jistě rozhodováno v samostatném řízení, což se doposud nestalo. Matka do dnešního dne si takový návrh nepodala a ani orgán sociálně-právní ochrany dítěte o součinnost nepožádala. Je nutno uvést, že styk nezletilého s matkou probíhá, kdy otec tomuto nebrání, a naopak je iniciátorem setkávání. Tyto skutečnosti již matka ve své stížnosti neuvádí. Otec navrhuje ústavní stížnost odmítnout.

12. Výše rubrikovaná vyjádření byla stěžovatelce zaslána na vědomí a k případné replice. Stěžovatelka této možnosti nevyužila.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

13. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, ve kterých byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a její ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpala všechny zákonné prostředky k ochraně svého práva.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

14. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). Vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou svým vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování obecných soudů; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Nutno proto vycházet z pravidla, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ jsou v zásadě věcí obecných soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady); o jaké vady přitom jde, lze zjistit z judikatury Ústavního soudu.

V. a) Změna péče o nezletilého

15. Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy musí být nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými, nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními, nebo zákonodárnými orgány.

16. Ústavní soud ke změně péče o nezletilého z matky na otce (námitka stěžovatelky sub 5) po studiu předloženého soudního spisu shledává, že obecné soudy rozhodovaly na základě dostatečně zjištěného skutkového stavu, námitkami stěžovatelky se řádně zabývaly a objasnily, na základě jakých důkazů a úvah dospěly ke svým závěrům, že je nutné změnit výchovné prostředí nezletilého. Obecné soudy vedly dokazování standardně a Ústavní soud přisvědčil rozsudkům obecných soudů, podle kterých je nutno považovat změnu výchovného

prostředí nezletilého z péče matky na výhradní péči otce za jediné možné řešení dosavadní situace, a to zejména z důvodu prokázaného faktu, že matka není schopna zajistit nezletilému řádnou a pravidelnou školní docházku.

17. Důvodem pro změnu výchovného prostředí nezletilého tedy byly konkrétní okolnosti, které ve svém komplexu vedly soudy k přesvědčení o nevhodnosti dosavadní úpravy. Obecné soudy svá rozhodnutí dostatečně a srozumitelně odůvodnily, uvedly, jaké skutečnosti mají za zjištěné, na základě jakých důkazů dospěly ke shora nastíněným závěrům a které předpisy aplikovaly. Napadená rozhodnutí obecných soudů nejsou v tomto ohledu v kolizi se zájmy nezletilého, naopak prioritním hlediskem („a primary consideration“) při rozhodování byl podle Ústavního soudu nejlepší zájem dítěte, jak to vyžaduje čl. 3 odst. 1 Úmluvy.

18. Ústavní soud k této námitce závěrem konstatuje, že dlouhodobě zastává obecně rezervovaný postoj k přezkumu rozhodování obecných soudů ve věcech péče o dítě. Posuzování těchto otázek je především doménou obecných soudů, které v kontradiktorně vedeném řízení mají nejlepší podmínky pro dokazování a pro následné spravedlivé rozhodnutí. Do rozhodování obecných soudů Ústavní soud zasahuje toliko v případech extrémního vykročení z pravidel řádně vedeného soudního řízení. V posuzované věci neshledal Ústavní soud v postupu a v rozhodnutí obecných soudů v otázce změny péče o nezletilého žádné kvalifikované pochybení, jež by mohlo být z hledisek výše uvedených posuzováno jako porušení základních práv stěžovatelky a jež by mělo vést z tohoto důvodu ke kasaci napadených rozhodnutí (viz blíže popis a údaje sub 4 a 5). Na závěrech obecných soudů o změně péče o nezletilého neshledal Ústavní soud žádné extrémní vybočení z výkladových pravidel s ústavní relevancí, přičemž závěry obecných soudů jsou v tomto ohledu řádně odůvodněné, jasné, rozumné a logické [srov. k těmto požadavkům náleze ze dne 27. 3. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3441/11 (N 61/64 SbNU 723); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>].

V. b) Absentující úprava styku matky s nezletilým

19. Z obsahu napadených rozhodnutí a vyžádaného soudního spisu je zřejmé, že sice došlo ústavně konformním způsobem ke změně péče o nezletilého, nicméně obecné soudy (především pak okresní soud) vůbec neupravily styk stěžovatelky s nezletilým (námitka stěžovatelky sub 6).

20. Podle čl. 9 odst. 3 Úmluvy: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte.“

21. Podle čl. 18 odst. 1 Úmluvy: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče, nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci, mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí přitom být zájem dítěte.“

22. Podle čl. 32 odst. 4 Listiny: „Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.“

23. Matka se svým návrhem ze dne 17. 8. 2017 domáhala nové úpravy styku otce s nezletilým, který byl v tu dobu v její péči, stejně tak otec se svým návrhem ze dne 8. 9. 2017 domáhal nové úpravy svého styku s nezletilým, přičemž svůj návrh připsal ze dne 22. 12. 2017 pozměnil a žádal, aby byl nezletilý odejmut z péče matky a byl svěřen do jeho péče, v čemž mu bylo nakonec vyhověno. Matka v průběhu celého řízení setrvala na svém stanovisku, že nezletilý má být ponechán v její péči. Je proto více než pochopitelné, že s ohledem na navrhované řešení nepodala návrh na úpravu styku s nezletilým již v řízení před

okresním soudem a učinila tak až v odvolacím řízení před krajským soudem (podání ze dne 6. 1. 2020 na č. 1. 805 soudního spisu).

24. Ústavní soud se musí z hledisek stanovených výše citovanými články Úmluvy a Listiny pozastavit nad skutečností, že obecné soudy v napadených rozhodnutích, kterými ústavně konformně odňaly nezletilého z péče matky a svěřily jej do péče otce, zároveň nerozhodly o styku stěžovatelky s nezletilým. Po napadených rozsudcích totiž styk stěžovatelky s nezletilým nebyl nijak upraven, což není slučitelné s nejlepším zájmem dítěte. Toto opomenutí obecných soudů je zvláště překvapivé, neboť okresní soud sám poukázal na špatnou komunikaci a vztah mezi rodiči, a nemohl tedy předpokládat, že se na styku stěžovatelky s nezletilým dohodnou (srov. bod 10 napadeného rozsudku okresního soudu).

25. Ústavní soud připomíná svůj závěr, že „být spolu“ znamená pro rodiče a jeho dítě jeden ze základních prvků rodinného života, a to i přes rozkoly ve vztazích mezi rodiči [nález ze dne 26. 7. 2016 sp. zn. I. ÚS 153/16 (N 137/82 SbNU 207)]. Jak vyplývá z Úmluvy, tak dítě má právo udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči a oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte (viz výše citovaný čl. 9 odst. 3 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy). Z ustálené judikatury Ústavního soudu poté vyplývá, že v zájmu dítěte zpravidla je, aby bylo v péči obou rodičů, kde každý z nich poskytuje dítěti láskyplnou péči a každý svým dílem přispívá k osobnostnímu vývoji dítěte. Dítě, které je v péči jen jednoho rodiče, má právo stýkat se s druhým rodičem v rozsahu, který je v zájmu dítěte, stejně jako tento rodič má právo stýkat se s dítětem.

26. V nyní posuzovaném případě navíc z napadených rozsudků ani ze soudního spisu nijak nevyplývá, že by měl být zcela vyloučen styk matky s nezletilým, právě naopak (srov. bod 28 napadeného rozsudku krajského soudu). Jak vyplývá i z pohovoru s nezletilým, tak jeho vztah k oběma rodičům je veskrze pozitivní. Podle Ústavního soudu tedy není ústavně konformní, že styk s matkou nebyl nijak upraven a syn stěžovatelky poté, co ji celý život vidá pravidelně (dokonce zpravidla každodenně), protože byl v její péči, najednou byl v nebezpečí přerušení jakýchkoliv kontaktů, a to až do případného nového rozhodnutí soudu o styku. V daném případě se taková situace jeví být v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, a obecné soudy tedy vážně pochybily, nerozhodly-li o styku vůbec.

27. V daném řízení se rozhodovalo o péči o dítě, a nikoliv o styku s ním. Podle Ústavního soudu však procesní předpisy nijak obecným soudům nebránily o styku rozhodnout, když z čl. 32 odst. 4 Listiny a mezinárodních závazků České republiky plyne postup zcela opačný. Podle Ústavního soudu je třeba řízení o úpravě poměrů k dítěti chápat komplexně a tak, že zahrnuje jak rozhodnutí o péči, tak i o styku, neboť tato dvě rozhodnutí spolu velmi úzce souvisejí. Nakonec z hmotněprávního pohledu není pro rodiče mezi stykem a péčí podstatný rozdíl. V rámci obojího se rozhoduje o období, po které bude dítě trávit čas s daným rodičem. Bude pravidlem, že případný neúspěšný rodič v rozhodnutí o péči bude mít zájem o styk. Okresní soud, který hodlal zásadně změnit dosavadní uspořádání péče o dítě, měl dát dostatečný procesní prostor účastníkům se k takové možnosti vyjádřit, neboť jinak dojde k porušení jejich práva na řádně vedené soudní řízení podle čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny. Je to v souladu s výkladem pojmu „nejlepšího zájmu“ v čl. 3 odst. 1 Úmluvy, kde Výbor OSN pro práva dětí zaujal stanovisko, podle kterého nejde jen o hmotné právo nebo výkladový princip, nýbrž i o procesní pravidlo pro rozhodování s dopadem na postavení dítěte (Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013), bod 6 – dostupné např. na <https://www.refworld.org/docid/51a84b5e4.html>).

28. Ústavní soud tak dospěl k závěru, že v posuzované věci postup obecných soudů nenaplnil uvedené požadavky plynoucí pro soudní rozhodování v těchto otázkách z Listiny a Úmluvy. Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy má být předním hlediskem nejlepší zájem dítěte při jakékoli činnosti týkající se dětí, tím spíše v soudním řízení, ve kterém se rozhoduje o změně výchovného prostředí a svěření dítěte do výlučné péče druhého rodiče. V takovém případě je

povinností obecných soudů rozhodnout o úpravě styku s dítětem i bez výslovného návrhu, tedy aniž by musel neúspěšný rodič iniciovat zcela nové řízení o úpravě styku. Jiný postup zpravidla nebude v nejlepším zájmu dítěte, jež potřebuje udržovat pravidelný styk s oběma rodiči, a naopak bude v rozporu s čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny ve spojení se závazky, které pro Českou republiku plynou z čl. 3 odst. 1, čl. 9 odst. 3 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy, v případě, mají-li oba rodiče právo a zájem o dítě pečovat a nejsou-li zjištěny žádné objektivní překážky znemožňující styk s dítětem.

29. Ústavní soud neočekával od ústního jednání další objasnění věci, pročež od něj upustil podle § 44 věty první zákona o Ústavním soudu.

VI. Závěr

30. Postupem obecných soudů, které neupravily styk matky s nezletilým, tedy došlo k porušení práva stěžovatelky a 1. vedlejšího účastníka podle čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny ve spojení s právy 1. vedlejšího účastníka podle čl. 3 odst. 1, čl. 9 odst. 3 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy. *Ratio decidendi* tohoto nálezu (viz sub 28) však Ústavní soud nemohl zohlednit ve výroku svého nálezu zrušením napadených rozsudků obecných soudů, neboť napadené rozsudky se ve výrokových částech úpravou styku matky s 1. vedleším účastníkem nezabývají a nebylo by možné nějakou část výroků napadených rozsudků zrušit. Jde o stejnou situaci jako v případě, kdy je napadána neústavnost zákona z důvodu, že v něm nějaká věc upravena není, ač upravena být má.

31. Nálezová forma rozhodnutí je dle Ústavního soudu potřebná nejen pro naplnění subjektivní funkce řízení o ústavní stížnosti, neboť jím Ústavní soud obecně závaznými výrokovými závěry poskytuje stěžovateli určitou satisfakci v podobě konstatování porušení jejího ústavně zaručeného práva. Současně tím Ústavní soud naplňuje objektivní funkci ústavní stížnosti, protože svým výrokem [nález ze dne 28. 2. 2017 sp. zn. III. ÚS 2916/15 (N 35/84 SbNU 401) nebo usnesení ze dne 2. 2. 2016 sp. zn. III. ÚS 3342/15 (U 1/80 SbNU 685)] vymezuje hranice dalšího postupu soudů v obdobných případech. Byť se tímto závěrem dosavadní postup obecných soudů nenapraví, může mít pro stěžovatelku a 1. vedlejšího účastníka právní význam; není úkolem Ústavního soudu, aby předjímal, bude-li jej mít skutečně a v jakém směru [nález ze dne 21. 4. 2004 sp. zn. IV. ÚS 385/03 (N 59/33 SbNU 95)].

32. V této souvislosti Ústavní soud připomíná, že závazný není pouze výrok nálezu, nýbrž i jeho odůvodnění. Respektive i na ty jeho části, které obsahují „nosné“ důvody, se vztahuje čl. 89 odst. 2 Ústavy [viz řadu rozhodnutí Ústavního soudu, např. nálezy ze dne 19. 3. 2003 sp. zn. Pl. ÚS 2/03 (N 41/29 SbNU 371; 84/2003 Sb.) či ze dne 28. 1. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 41/02 (N 10/32 SbNU 61; 98/2004 Sb.)].

33. Ústavně garantovaná práva zaručená Listinou a plnění závazků, které pro Českou republiku vyplývají z Úmluvy, musí být aplikovány bezvýjimečně, stojí nad zákony, a zjistil-li Ústavní soud, a to bez jakýchkoliv pochybností, že ve věci stěžovatelky a 1. vedlejšího účastníka bylo řízení v jeho celku nutno považovat za proces porušující shora uvedená ustanovení Listiny a Úmluvy, bylo by popřením úlohy Ústavního soudu podle čl. 83 Ústavy toto zjištění bez dalšího přejít. Úlohou obecných soudů je pak toto pochybení v co nejrychlejším možném čase napravit.

34. Ve zbývajících částech [srov. důvody v části V. a) nálezu] Ústavní soud neshledal porušení ústavně zaručených základních práv či svobod, kterých se stěžovatelka dovolává, a ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu v této části odmítl.

Č. 158**Odůvodnění rozhodnutí o vyloučení soudce pro podjatost
(sp. zn. I. ÚS 629/20 ze dne 4. srpna 2020)**

Při rozhodování o vyloučení soudce musí soud vycházet nejen ze subjektivního přesvědčení účastníka řízení, ale je jeho povinností veškeré námitky objektivně prověřit a řádně odůvodnit. Není-li z odůvodnění rozhodnutí zjevné, v čem by měl spočívat poměr soudce k věci, k účastníkům řízení nebo k jejich zástupcům, nemůže závěr o podjatosti soudce obstát.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka, soudce zpravodaje Jaromíra Jirsy a soudkyně Kateřiny Šimáčkové o ústavní stížnosti stěžovatelky Fotbalové asociace České republiky, se sídlem v Praze 6, Atletická 2474/8, zastoupené Mgr. Markem Vojáčkem, advokátem, se sídlem v Praze 1, Na Florenci 2116/15, proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 1 Nc 2609/2019-446 ze dne 4. prosince 2019, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a spolku BOHEMIANS PRAHA, se sídlem v Praze 9, Lovosická 559/32, zastoupeného JUDr. Vladimírem Kubátem, advokátem, se sídlem v Praze 5, Radlická 1031/42, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Městského soudu v Praze č. j. 1 Nc 2609/2019-446 ze dne 4. prosince 2019 bylo porušeno právo stěžovatelky zaručené v čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 1 Nc 2609/2019-446 ze dne 4. prosince 2019 se zrušuje.

Odůvodnění**I. Napadené rozhodnutí**

1. Městský soud v Praze (dále též jen „městský soud“) napadeným usnesením vyloučil soudkyni JUDr. Jaroslavu Novotnou z projednávání a rozhodování věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále jen „soud prvního stupně“) pod sp. zn. 23 C 87/2008. Důvodem byly závažné skutečnosti spočívající v pochybení soudkyně při práci se spisem, který při nahlížení nebyl v jenom případě kompletní (8. března 2019), ve druhém obsahoval i koncept meritorního rozhodnutí (před jeho vydáním) a ručně psané poznámky soudkyně (5. listopadu 2019).

II. Ústavní stížnost a vyjádření

2. Řádně zastoupená stěžovatelka ve své včas podané ústavní stížnosti splňující i další náležitosti podání podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) tvrdí, že městský soud nesprávnou a svévolnou aplikací § 14 o. s. ř. porušil její právo na zákonného soudce, zakotvené v čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

3. Stěžovatelka uvádí, že vedlejší účastník se v řízení proti ní domáhal po částečném zpětvzetí žaloby náhrady škody ve výši 37 000 000 Kč, ale před ústním jednáním nařízeným na 11. listopadu 2019, na kterém mělo být rozhodnuto, našel při nahlížení do spisu nedopatřením založený koncept rozsudku, podle kterého měla být žaloba zamítnuta; spis obsahoval rovněž e-mail obsahující odkaz na mediální zprávy shrnující průběh sporu. Proto vedlejší účastník vznesl námitku podjatosti soudkyně, které městský soud napadeným rozhodnutím vyhověl, přestože jde podle stěžovatelky jen o snahu prodlužovat řízení. Městský soud sice konstatoval, že příprava konceptu rozsudku je běžnou praxí, jeho ponechání ve spisu, stejně jako e-mailu (rešerše článků), již svědčí o poměru soudkyně k věci a vylučuje ji.

4. Podle stěžovatelky je odnětí zákonného soudce možné jen výjimečně, vyvolá-li jeho poměr k věci nebo účastníkům (zástupcům) důvod pochybovat o jeho nepodjatosti, tedy schopnosti rozhodovat nestranně a nezávisle. Napadené rozhodnutí nemůže obstát, neboť se mýlí se zákonem vymezenými důvody vyloučení rozhodující soudkyně pro podjatost; sama existence konceptu rozhodnutí založeného ve spisu nemůže být projevem podjatosti. Stěžovatelka odkazuje na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Agnelet proti Francii* (rozhodnutí č. 61198/08 ze dne 27. září 2011), podle kterého předčasné vypracování konceptu rozhodnutí nevypovídá ničeho o podjatosti soudce. Na citované rozhodnutí stěžovatelka sice upozornila, městský soud se s ním však nijak nevypořádal. Rešerše článků o historii sporů mezi účastníky řízení nesvědčí o podjatosti soudkyně, neboť není zřejmé, v čí prospěch by takové informace měly být; je-li obsahem mediální obraz vzájemných dlouhodobých neshod, nemůže od něj být soudce izolován a jako profesionál musí být schopen odolávat tlakům veřejného mínění i médií. Napadené rozhodnutí ve svém důsledku znamená, že podjatým je každý soudce, který se o jím souzené kauze dozvěděl z médií. Skutečnosti, o které městský soud své rozhodnutí opřel, nespádají pod § 14 odst. 1 o. s. ř. a ani obecně nezavdávají důvod pochybovat o nestrannosti soudkyně. Pochybení, kterých se zanecháním písemností ve spisu dopustila, by mohla zavdat příčinu jen ke stížnosti podle § 164 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o soudech a soudcích“), nesvědčí však o její podjatosti a nestrannosti. Proto stěžovatelka navrhla napadené usnesení zrušit; současně navrhla přednostní projednání věci a odklad vykonatelnosti napadeného usnesení.

5. Ústavní soud k věci vyžádal vyjádření účastníka řízení, vedlejšího účastníka a rovněž informace o řízení před soudem prvního stupně, včetně spisů o projednání stížností vedlejšího účastníka.

6. Předsedkyně senátu městského soudu ve svém vyjádření uvedla, že senát rozhodl o vyloučení soudkyně s vědomím výjimečnosti uvedeného kroku a s ohledem na judikaturu citovanou v odůvodnění napadeného usnesení. Soud zvažoval závažná pochybení projednávající soudkyně při práci se spisem, neposkytnutí informací k manipulaci s ním, založení konceptu rozsudku, ručně psané poznámky a e-mail zaslaný ze soukromé adresy soudkyně, z nichž dovodil její zájem na výsledku řízení; proto by měl Ústavní soud ústavní stížnost zamítnout.

7. Vedlejší účastník ve svém vyjádření odkázal především na znění aplikovaného § 14 odst. 1 o. s. ř. a na příslušné komentáře k zákonu (J. Jirsa, R. Zahradníková), podle kterých se podjatostí rozumí vztah, který alespoň vzbuzuje pochybnosti – existuje tedy důvod k pochybnostem, nikoliv pochybnost sama. V dané věci má za to, že pochybnost je zjevná; má-li soud prvního stupně ještě před ukončením dokazování připraveno rozhodnutí ve věci samé (nikoliv pouze předběžný právní názor), nejde o nestranný přístup. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 NSČR 68/2018 ze dne 19. září 2018 či sp. zn. 29 NSČR 26/2012 ze dne 18. dubna 2012 se poměrem k věci rozumí, získá-li soudce poznatky jiným

způsobem než dokazováním (například jako svědek, případně jinak); takovým poznatkem je rovněž e-mail, jehož majitele účtu vedlejší účastník nezná a jehož obsah nebyl předmětem dokazování. Za irelevantní proto považuje tvrzení stěžovatelky, že není patrné, v čí prospěch by měly informace sloužit, neboť postačující je již porušení férovosti procesu – jakou mohou mít účastníci důvěru v takové řízení. Získal-li soudce informace od třetích osob, je zjevné, že porušil mlčenlivost ve věci; k tomu vedlejší účastník odkázal na judikaturu Ústavního soudu [nálezy sp. zn. III. ÚS 26/2000 ze dne 9. března 2000 (U 4/17 SbNU 365) a sp. zn. I. ÚS 722/05 ze dne 7. března 2007 (N 42/44 SbNU 533)]. Podle vedlejšího účastníka rozsudek Evropského soudu pro lidská práva *Agnelet proti Francii* na projednávanou věc nedopadá, neboť jeho předmětem nebylo předčasné vypracování konceptu rozhodnutí. Příléhavý není ani argument o potřebnosti seznámit se s mediálním obrazem účastníka řízení, neboť vůči němu má být soudce imunní. Vyloučení soudkyně bylo namístě, neboť došlo ke kumulaci pochybení (nejprve nebyl k dispozici celý spis, následně obsahoval nadbytečné písemnosti), a proto nelze mít důvěru k soudkyni ani k jejímu rozhodnutí; opačný přístup by vedl k porušení práva vedlejšího účastníka na soudní ochranu a spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

8. Místopředsdkyně soudu prvního stupně popsala chronologický průběh a okolnosti dlouhotrvajícího řízení ve věci. Dne 8. března 2019 substituentka zástupce vedlejšího účastníka po nahlížení do spisu uvedla do záznamu (č. l. 353), že spis jí byl předložen jen do č. l. 348 a bez příloh, což vedlo vedlejšího účastníka k žádosti o odklad nařízeného ústního jednání, kterému ale soudkyně nevyhověla, a dne 11. března 2019 jednání proběhlo. Jednání bylo odročeno na 10. dubna 2019, kdy soudkyně konstatovala blížící se konec řízení po provedení většiny označených důkazů – s tím, že podle soudu vedlejší účastník neunáší důkazní břemeno a neprokázal ani požadovanou výši škody. Soudkyně poskytla vedlejšímu účastníkovi lhůtu 30 dní k navržení důkazů. Následná jednání (20. května a 29. července) byla postupně odročena na 11. listopadu 2019. Dne 5. listopadu znovu nahlédla substituentka zástupce a statutární orgán vedlejšího účastníka do spisu a po zjištění jeho obsahu byla vznesena námitka podjatosti soudkyně; jednání nařízené na 11. listopadu 2019 se nekonalo. Spis byl předložen městskému soudu, který dne 4. prosince 2019 vydal napadené usnesení.

9. Dále místopředsdkyně soudu prvního stupně uvedla, že dne 8. března 2019 podala vedlejší účastnice žádost o provedení dohledu nad manipulací se spisem. Výsledkem šetření (sp. zn. 0 Spr 258/2019) bylo zjištění, že v den předložení k nahlížení procesní spis neobsahoval č. l. 349–352 a nebyly přiloženy ani přílohové obálky. Za uvedené nedostatky se soud prvního stupně vedlejší účastnici omluvil a přijal přiměřená opatření; tvrzení, že by spis byl vyneseno mimo budovu soudu, nebylo prokázáno. Dne 5. listopadu 2019 podal vedlejší účastník na soudkyni další stížnost, neboť ve spise našel koncept rozsudku s 19 stranami odůvodnění, poučením, datem 7. března 2019 a volné listy z jiných soudních rozhodnutí. Současně namítl nedostatečnou žurnalizaci spisu, jeho nepřehledné vedení a existenci e-mailu ze dne 10. dubna 2019. Stížnost (sp. zn. 0 Spr 937/2019) byla vyřízena dne 18. listopadu 2019 se zjištěním, že spis sp. zn. 23 C 87/2008 v době nahlížení obsahoval volně vložené (nežurnalizované) rozhodnutí označené v záhlaví „příprava-zkopírovat“, do textu bylo ručně vpisováno, text nebyl souvislý, obsahoval řadu poznámek, odkazů a je zjevné, že představoval aktuální právní pohled soudkyně na věc. Z vyřízení stížnosti je dále patrné, že písemné zachycení momentálního právního názoru soudkyně nepředstavuje vhodně zvolenou formu přípravy, nemá se ve spisu nacházet, přestože je nutné, aby se soudce na řízení dostatečně připravil, a volba přípravy je individuální; zvolená forma nepředstavuje stížnostní důvod podle § 164 odst. 1 zákona o soudech a soudcích a neznamena ani, že konečné rozhodnutí bude shodného znění. Stran přiloženého e-mailu bylo zjištěno, že jde rovněž o formu přípravy na jednání, neboť soudkyně považovala za nutné seznámit se s historií a prostředím (pro ni neznámým), v němž se účastníci řízení pohybují. Z uvedených důvodů místopředsdkyně

soudu prvního stupně posoudila stížnost jako nepřipustnou, netýkající se průtahů v řízení, nevhodného chování soudních osob ani narušování důstojnosti řízení před soudem. Oba zmíněné spisy (sp. zn. 0 Spr 25/2019 a 0 Spr 937/2019) soud prvního stupně Ústavnímu soudu poskytl.

10. K vyjádřením stěžovatelka zaslala repliku, v níž uvedla, že městský soud jen opakuje dříve vyslovené závěry. Z informace soudu prvního stupně akcentovala odmítnutí druhé stížnosti pro nepřipustnost a vyzdvihla konstatování, že „[p]ísemná příprava soudce zachycující momentální vývoj v řízení navíc neznamená, že konečné rozhodnutí bude stejného znění“, a e-mail „... stručně zachycoval informace získané z veřejných zdrojů“. K vyjádření vedlejšího účastníka stěžovatelka ke všem třem okruhům uvedla:

- koncept rozsudku je legitimním prostředkem přípravy soudce a v daném případě z něj bylo patrné, že nejde o finální verzi, ale že s ohledem na další tvrzení účastníků dozná změn,
- rešerše mediálních článků představuje všeobecně informace dostupné všem, aniž by soudci byli jakkoliv vyloučeni z možnosti seznámit se s nimi – nejde o vnímání svědka nebo jiné odůvodňující vyloučení soudce,
- manipulace se spisem spočívala v poskytnutí spisu bez přílohové obálky a záznamů o předchozím nahlížení do spisu a předvolání k jednání, což byly informace, které byly vedlejší účastníci dostupné, a nemohlo se jednat o účelovou snahu soudkyně stranit některému účastníkovi řízení.

S ohledem na uvedené je stěžovatelka nadále přesvědčena o porušení svého práva na zákonného soudce a navrhuje zrušení napadeného usnesení městského soudu.

III. Vlastní posouzení věci

11. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není oprávněn do rozhodování soudů zasahovat. Uvedená zásada je prolomena, vybočí-li obecné soudy z mezí daných rámcem ústavně zaručených základních lidských práv [čl. 83 a čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky] a jsou-li porušeny ústavní procesní principy, zde právo na zákonného soudce zakotvené v čl. 38 odst. 1 Listiny.

12. Soudkyně rozhodující věc, v níž má stěžovatelka postavení žalované, byla na návrh vedlejšího účastníka (žalobce) vyloučena. Hlavním pochybením soudkyně je podle napadeného usnesení městského soudu (vadná) manipulace se spisem.

13. Podle napadeného usnesení jde v první řadě o neposkytnutí celého spisu k nahlédnutí dne 8. března 2019 [chyběl záznam o nahlížení ze dne 13. září 2018 (č. l. 349), referát soudkyně (č. l. 350) a žádost stěžovatelky o odročení ústního jednání (č. l. 351) a identifikátor tohoto podání (č. l. 352), a k nahlédnutí nebyly poskytnuty ani přílohové obálky s provedenými důkazy]. Městský soud soudkyni vytýká, že není patrná její reakce na námitky vedlejšího účastníka uvedené v záznamu o nahlížení do spisu (č. l. 353) ani na jeho žádost o poskytnutí informace o manipulaci se spisem adresovanou předsedovi soudu prvního stupně; v tom městský soud spatřuje závažné porušení práce se spisem. Jak je patrné z přípisu místopředsdkyně soudu prvního stupně i z přiloženého spisu sp. zn. 0 Spr 258/2019, byl právě pod touto spisovou značkou vyřízen podnět vedlejšího účastníka, v němž pověřená místopředsdkyně soudu prvního stupně na základě podkladů, mezi které patří i vyjádření soudkyně, konstatovala, že stížnost je částečně důvodná, a o výsledku svého šetření informovala zástupce vedlejšího účastníka, jemuž byl výsledek jejího šetření ze dne 19. března 2019 doručen do datové schránky dne 21. března 2019. Vytýká-li proto městský soud soudkyni nezaložení písemností ze spisu sp. zn. 0 Spr 258/2019 do spisu sp. zn. 23 C 87/2008, nesvědčí to o její podjatosti; vedlejší účastník byl prokazatelně seznámen s vysvětlením soudkyně i reakcí soudu prvního stupně na své námitky v rámci samostatného řízení.

14. Druhé nepřípustné a objektivní pochybení mělo podle městského soudu spočívat v ponechání nepatřičných listin (koncept rozsudku a e-mail s rešerší) ve spisu při druhém nahlížení dne 5. listopadu 2019. Jakkoliv v tomto případě jde o objektivní poznatek, není ani zde z odůvodnění napadeného usnesení patrné, jak má tato skutečnost prokázat podjatost soudkyně; městský soud zřejmě považuje sám fakt založení nepatřičných písemností za projev jejího vztahu k věci. Podle § 14 odst. 1 o. s. ř. jsou z projednávání a rozhodnutí věci vyloučeni soudci, jestliže se zřetelem na jejich poměr k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům je tu důvod pochybovat o jejich nepodjatosti. Z rozhodnutí městského soudu však není zřejmé, o jaký poměr k účastníkům řízení jde. Ponechání konceptu rozsudku před jeho vyhlášením ve spisu je jistě reálné pochybení, které ovšem svědčí právě jen o pochybení soudkyně (podněcujícím úvahu o případném kárném postihu), nikoliv o jejím vztahu k věci či k účastníkům řízení. Konečně ani městský soud nepovažuje skutečnost, že si soudkyně připravila koncept rozsudku, za projev nepřípustného poměru k věci.

15. Podle nálezu sp. zn. Pl. ÚS 11/04 ze dne 26. dubna 2005 (N 89/37 SbNU 207; 220/2005 Sb.) je nezávislost a nestrannost ideálem, který nelze naplnit absolutně – lze se k němu jen přibližovat. Nezávislostí se chápe vyloučení možnosti účinně působit na svobodnou tvorbu vůle soudců, nestrannost (nezávislost na stranách) představuje absenci vztahu soudu k jedné ze stran řízení. Podle nálezu sp. zn. II. ÚS 105/01 ze dne 3. července 2001 (N 98/23 SbNU 11) je podnětem k námitce podjatosti subjektivní hledisko účastníků řízení, případně soudců samotných, avšak rozhodování o podjatosti musí být založeno na prověření objektivního hlediska; nelze vycházet pouze z pochybností o tvrzeném poměru, ale ze skutečností, které k pochybnostem vedly.

16. Soudce může být vyloučen jen tehdy, jeví-li se objektivně (nestrannému pozorovateli), že jeho vztah k věci, účastníkům nebo jejich zástupcům by mohl dosahovat povahy a intenzity, která znemožňuje (snižuje) jeho schopnost rozhodovat podle zákonem stanovené povinnosti nezávisle a nestranně. „Nestrannost soudce je především subjektivní kategorií, vyjadřující vnitřní psychický vztah soudce k projednávané věci v širším smyslu (zahrnuje vztah k předmětu řízení, účastníkům řízení, jejich právním zástupcům atd.), o níž je schopen relativně přesně referovat toliko soudce sám. Pouze takto úzce pojímaná kategorie nestrannosti soudce by však v praxi stěžejí nalezla uplatnění vzhledem k obtížné objektivní přezkoumatelnosti vnitřního rozpoložení soudce. Kategorii nestrannosti je proto třeba vnímat širše, tedy i v rovině objektivní. Za objektivní ovšem nelze považovat to, jak se nestrannost soudce pouze subjektivně jeví vnějšímu pozorovateli (účastníkovi řízení), nýbrž to, zda reálně neexistují okolnosti, které by mohly objektivně vést k legitimním pochybnostem o tom, že soudce má k věci určitý, nikoliv nezaujatý vztah“ [viz nálezy sp. zn. I. ÚS 370/04 ze dne 27. října 2004 (N 159/35 SbNU 181)].

17. „Je-li soudce nepodjatý, postupuje standardně v projednávání a rozhodování, aniž by se kdokoli zabýval jeho vztahem k věci nebo k účastníkům. Teprve, je-li podjatý, ba dokonce jsou-li tu jen pochybnosti o tom, že by podjatý být mohl, je třeba vzniklou situaci řešit“ (viz Jirsa, J. a kol. Občanské soudní řízení, soudcovský komentář, kniha I. Wolters Kluwer, Praha 2016, str. 92). Je-li potřeba „vzniklou situaci řešit“, nejde automaticky o deklaraci podjatosti, ale o zahájení procesu, v němž má být podjatost prokázána; v opačném případě má být podnět odmítnut.

18. Poměr soudce k věci vyplývá především z jeho přímého právního zájmu na projednané věci. Opatřila-li si soudkyně rešerši týkající se příslušného odvětví sportovní činnosti, které by jinak neporozuměla, nelze jednoznačně předpokládat její zaujatý vztah k věci. Byla-li soudkyni rozvrhem práce přidělena k rozhodnutí obecně známá věc, v níž se neorientuje, nelze její snahu pochopit všeobecně známé okolnosti, které právě pro svoji všeobecnou známost nemusely být předmětem dokazování, považovat za nepřiměřený vztah. Nešlo o zajištění informací mimo dokazování, soudkyně je zjevně ani nemohla vnímat jako

svědek a konečně ani podle žádného z účastníků řízení, ani podle městského soudu nešlo o podklady pro rozhodnutí, ale o informace k navození kontextu o poněkud nepřehledných vztazích vedlejšího účastníka. Podle § 60 zákona o soudech a soudcích je předpokladem pro výkon funkce soudce rovněž záruka zkušeností, jimiž zákon nechápe dosažené vzdělání, ale má jít především o zkušenosti životní, které poskytují soudci všeobecný přehled. Soudkyně ve svých vyjádřeních přiznala, že jde o oblast, v níž životními zkušenostmi neoplývá, a proto si vypracovala rešerši, která jí měla umožnit věc prezentovat způsobem, který by současně, právě s ohledem na mediální známost kauzy, nevedl ke snížení důstojnosti soudce (viz § 80 zákona o soudech a soudcích).

19. Podle Ústavního soudu není z napadeného rozhodnutí patrné, v čem měl vztah soudkyně k věci nebo účastníkům řízení spočívat. Skutečnost, že vede spis ledabyly (část spisu chybí, případně obsahuje listiny, které do něj nepatří), nesvědčí o vztahu soudkyně k věci – té lze vytknout jen tuto ledabylost, případně průtahy v řízení, v němž nebylo doposud vydáno žádné prvostupňové meritorní rozhodnutí, ač řízení v té době probíhalo více než deset let, tyto atributy ovšem neprokazují její podjatost. Jednání soudkyně, jak je popsáno v rozhodnutí městského soudu, prokazuje neprofesionalitu, nenaplňuje ale zákonná kritéria pro její vyloučení z důvodu podjatosti. Profesní pochybení soudkyně a její porušování povinností podle zákona o soudech a soudcích je třeba řešit důsledně v kárném řízení, nikoliv „odebráním“ věci svěřené rozvrhem práce, v níž není soudkyně schopna ani po více než deseti letech rozhodnout.

20. Ani příprava soudkyně – nekompletní koncept rozsudku se starým datem a řadou následných poznámek, korelující s jejím předběžným právním názorem, který stranám v řízení již dříve předestřela – není sto prokázat (objektivně) její podjatost; „skutečnost, že soudce v rámci přípravy na jednání vyhotoví na základě skutečností již zřejmých ze spisového materiálu ‚nástin rozhodnutí,‘ nesvědčí o jeho podjatosti“ (viz usnesení Vrchního soudu v Praze č. j. Nco 65/2012-176 ze dne 20. dubna 2012). Přestože soudkyně již dříve deklarovala svůj právní názor, poskytla vedlejšímu účastníkovi možnost zvrátit dosavadní poznatky předložením nových důkazů. Závěr o podjatosti by bylo možno na základě její přípravy vyslovit pouze tehdy, pominula-li by v konceptu některé provedené důkazy, případně jim přisoudila nepřislušející význam. Koncept však obsahuje řadu vpisků a poznámek a je projevem vývoje a cizelování právního závěru, aniž by současně vyloučil možnost změny. Je iluzorní představa, že soudce si vytvoří názor na věc teprve po závěrečných řečech účastníků; ve skutečnosti jde o kontinuální proces tvorby rozhodnutí, k němuž soudce nezávisle a nestranně shromažďuje podklady tak, aby mohl jednoznačně rozhodnout. Soudce se nepohybuje ve vakuu, jeho rozhodnutí musí být zařaditelné do kontextu životní reality.

IV. Závěr

21. Podle čl. 90 Ústavy České republiky jsou soudy povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům všech účastníků řízení. Podle čl. 38 odst. 1 Listiny nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci.

22. V projednávaném případě je patrné, že vyloučení soudkyně z projednávání a rozhodnutí věci nebylo dostatečně odůvodněno, nebyla prokázána potřebná míra pochybností o nestrannosti jejího vztahu k věci či k účastníkům řízení. Vyloučení soudce je přitom mimořádný institut prolamující ústavně chráněné právo na zákonného soudce; jeho aplikace by měla být zcela výjimečná, a dojde-li k ní, musí být pečlivě odůvodněna. Subjektivní přesvědčení vedlejšího účastníka, založené na skutečném pochybení soudkyně spočívajícím v přípravě a úniku predikovaného a pro vedlejšího účastníka nepříznivého rozhodnutí ve věci samé, nalezlo odezvu v přístupu městského soudu, který fakt, že soudkyně nebyla schopna věc rozhodnout více než deset let a nedbale vede spis ve věci, nesprávně posoudil jako její podjatost. Nelze odhlédnout ani od faktu, že soudkyně, která věc řešila

takovou dobu, byla připravena vynést meritorní rozhodnutí. Po jejím vyloučení byla věc přidělena jinému soudci, který bude muset nastudovat spis, zorientovat se ve věci, což jsou kroky, s nimiž jsou spjaty další průtahy, za které nese stát objektivní odpovědnost; mimo dalšího odkladu rozhodnutí věci je tak porušena i hospodárnost soudního řízení.

23. V důsledku kasačního rozhodnutí Ústavního soudu bude městský soud znovu rozhodovat o podjatosti soudkyně soudu prvního stupně; provede přezkum, zda a které konkrétní projevy soudkyně skutečně a objektivně vyvolávají pochybnosti o její nestrannosti, a nenalezne-li žádné relevantní okolnosti, bude namísto námitku vedlejší účastnice odmítnout a zvážit, nebude-li namísto i jiné řešení neprofesionálního přístupu soudkyně k vyřizování věcí (kárné řízení).

24. Za daného stavu věci Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 1 a 3 zákona o Ústavním soudu zrušil usnesení Městského soudu v Praze, zkracující stěžovatelku v právu zakotveném v čl. 38 odst. 1 Listiny.

25. Pokud jde o další návrhy, Ústavní soud usnesením sp. zn. I. ÚS 629/20 ze dne 4. března 2020 odložil vykonatelnost napadeného usnesení; o žádosti o přednostní projednání Ústavní soud nerozhodoval, neboť jí (i s ohledem na mezitímní nouzový stav) fakticky vyhověl.

Č. 159**Odměna exekutora v případě dobrovolného plnění povinným při podání návrhu na odklad a zastavení exekuce
(sp. zn. I. ÚS 2757/18 ze dne 11. srpna 2020)**

Pokud povinný v exekučním řízení k výzvě exekutora dobrovolně ve lhůtě splní vymáhanou povinnost, jsou splněny podmínky § 46 odst. 6 exekučního řádu k určení odměny exekutora ve snížené výši, přestože povinný podal návrh na odklad exekuce a návrh na zastavení exekuce. „Dobrovolnost“ plnění nelze zpochybňovat odkazem na podané opravné prostředky a „penalizovat“ tak povinného, který svou povinnost splnil.

Nález

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků řízení v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Vladimíra Sládečka a soudců JUDr. Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaj) a JUDr. Kateřiny Šimáčkové ve věci ústavní stížnosti stěžovatele Ing. Pavla Juříčka Ph.D., zastoupeného Mgr. Robertem Němcem, LL.M., advokátem, se sídlem Jáchymova 26/2, Praha 1, proti příkazu k úhradě nákladů exekuce vydanému dne 1. 6. 2018 č. j. 018 EX 07084/17-141 soudní exekutorkou Mgr. Lenkou Černoškovou, Exekutorský úřad Prostějov, a usnesení Okresního soudu v Opavě ze dne 28. 6. 2018 č. j. 34 EXE 3464/2017-187, za účastenství exekutorky Exekutorského úřadu v Prostějově Mgr. Lenky Černoškové, Okresního soudu v Opavě a vedlejšího účastenství Mgr. Radoslava Lavičky, takto:

I. Příkazem k úhradě nákladů exekuce ze dne 1. 6. 2018 č. j. 018 EX 07084/17-141, vydaným Exekutorským úřadem Prostějov, soudní exekutorkou Mgr. Lenkou Černoškovou, a usnesením Okresního soudu v Opavě ze dne 28. 6. 2018 č. j. 34 EXE 3464/2017-187 došlo k zásahu do vlastnického práva stěžovatele zaručeného čl. 11 odst. 1 a práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Napadená rozhodnutí se ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavnímu soudu byl dne 13. 8. 2018 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí orgánů státní moci, a to pro jejich rozpor s čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

2. Předtím, než se Ústavní soud začal věcí zabývat, přezkoumal podání po stránce formální a konstatoval, že podaná ústavní stížnost obsahuje veškeré náležitosti, jak je stanoví zákon o Ústavním soudu.

II.

3. Exekutorka Mgr. Lenka Černošková byla Okresním soudem v Opavě pověřena vedením exekuce proti stěžovateli pro uspokojení pohledávky oprávněného (vedlejšího účastníka) ve výši 17 085 109 Kč s příslušenstvím. Dne 21. 11. 2017 bylo stěžovateli prostřednictvím právního zástupce doručeno vyrozumění o zahájení exekuce. V návaznosti na doručení výzvy k úhradě dlužného plnění složil stěžovatel dne 23. 11. 2017 u soudní exekutorky zálohu na úhradu vymáhané pohledávky, nákladů exekuce a nákladů oprávněného v celkové výši 24 253 039 Kč.

4. Dne 24. 11. 2017 podal stěžovatel návrh dle § 44a odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „EŘ“) na zrušení zákazu podle § 44a odst. 1 EŘ a § 47 odst. 6 EŘ, načež usnesením soudní exekutorky byl zákaz a omezení stěžovatele k nakládání s majetkem dle citovaných ustanovení zrušen.

5. Dne 28. 11. 2017 vydala soudní exekutorka příkaz k úhradě nákladů exekuce č. j. 018 EX 07084/17-088, ve kterém určila výši nákladů exekuce částkou 1 467 615 Kč a výši nákladů oprávněného částkou 62 605,40 Kč. V tomto příkazu k úhradě nákladů exekuce byla vyčíslena odměna exekutora a náklady exekuce v poloviční výši, neboť exekutorka vycházela z plnění povinného dle § 44a odst. 2 EŘ, když povinný uhradil pohledávku dle výzvy k plnění.

6. Dne 5. 12. 2017 podal stěžovatel návrh na odklad a zastavení exekučního řízení, čímž byl podle orgánů státní moci změněn charakter uhrazené jistiny. Ta nově nebyla považována za úhradu dle § 44a odst. 2 EŘ, ale dle § 54 odst. 5 EŘ. V návaznosti na uvedené vydala soudní exekutorka dne 1. 6. 2018 příkaz k úhradě nákladů exekuce č. j. 018 EX 07084/17-141, v němž byly stěžovateli stanoveny náklady exekuce v částce 1 551 965 Kč. Současně bylo stěžovateli sděleno, aby takto stanovené náklady neplatil, neboť již byly uhrazeny. O podaných námitkách rozhodl Okresní soud v Opavě ústavní stížností napadeným usnesením tak, že napadený exekuční příkaz potvrdil. Ve svém odůvodnění poukázal na rozdíl mezi složením peněžní částky podle § 44a odst. 2 EŘ a mezi složením jistiny dle § 54 odst. 5 EŘ. Zatímco prvně jmenované složení peněžní částky má za následek splnění dluhu (soluci), pak druhé jmenované složení jistoty má za následek rozhodnutí soudního exekutora o zrušení zákazu povinnému nakládat s majetkem postiženým exekučními příkazy, a tím i eliminaci nepříznivých následků, které jsou pro povinného s tímto zákazem spojeny. Pokud stěžovatel podal návrh na zastavení exekuce, v němž rozporuje vykonatelnost exekučního titulu jako okolnost rozhodnou pro provedení exekuce, pak podle okresního soudu nelze v žádném případě dovodit jeho úmysl tímto složením dobrovolně plnit dluh, a přivodit tak stav provedení exekuce ať už ve smyslu § 44a odst. 2, nebo § 46 odst. 6 EŘ.

7. Dne 8. 1. 2018 byl exekutorkou vydán příkaz k úhradě nákladů exekuce č. j. 018 EX 07084/14-115, kterým byla určena výše nákladů oprávněného částkou 31 302,70 Kč, představující odměnu právního zástupce oprávněného za jeden úkon právní služby, a to za vyjádření oprávněného k návrhu na zastavení a na odklad exekuce a paušální náhradu nákladů v souvislosti s poskytnutím jednoho úkonu právní služby.

8. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítl, že podle usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2150/15 (rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>) nelze po skončení exekuce požadovat další náklady exekuce a náklady oprávněného. To ani v situaci, kdy stěžovatel podal návrh na odklad a zastavení exekuce. Soudní exekutor pochybil, když po složení celé jím požadované částky a po vydání potvrzení, že celková částka nákladů exekuce byla již uhrazena, požadoval po stěžovateli další úhrady, o kterých nebylo doposud pravomocně rozhodnuto. Při rozhodování o námitkách okresní soud podle stěžovatele překročil hranice legitimního očekávání týkající se výsledku exekučního řízení. Soudní

exekutorka nesprávným procesním postupem donutila stěžovatele k placení bezdůvodně navyšujících nákladů exekučního řízení, čímž zasáhla do jeho vlastnického práva. Exekutorka si v projednávané věci nad rámec odměny vyplacené stěžovatelem v souvislosti s dobrovolným plněním účtovala odměnu převyšující 1,5 mil. Kč, aniž by v řízení musela činit jakékoli úkony, vyjma vydávání výzev a příkazů k úhradě nákladů exekuce.

III.

9. Soudní exekutorka ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedla, že smyslem ustanovení § 44a odst. 2 EŘ je zrušení zákazu nakládání s majetkem povinného v situaci, kdy tento má v úmyslu splnit dluh v rámci vedeného exekučního řízení. Za tím účelem je u soudního exekutora složena celková vymáhaná částka, včetně nákladů exekuce a nákladů oprávněného. Oproti tomu ustanovení § 54 odst. 5 EŘ dopadá na případy, kdy proto, aby do rozhodnutí o podaném návrhu na zastavení exekuce nebyla prováděna exekuce a nebyl blokován majetek povinného, složí povinný k rukám soudního exekutora jistotu za účelem pozastavení účinků exekuce. V projednávané věci první rozhodnutí o nákladech exekuce č. j. 018 EX 07084/17-088 vycházelo z předpokladu úhrady pohledávky stěžovatelem dle ustanovení § 44a odst. 2 EŘ a bylo vypočteno dle § 11 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, správce obchodního závodu, správce nemovité věci a plátce mzdy nebo jiného příjmu a o podmínkách pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou soudním exekutorem (exekutorský tarif), (tedy jako 50 % odměny, na niž by měli nárok dle ustanovení § 6 citované vyhlášky). Svými následnými úkony stěžovatel fakticky přiznal, že jeho jednání bylo od samého počátku postupem dle ustanovení § 54 odst. 5 EŘ, vylučovalo splnění dluhu, nebylo postupem podle § 44a odst. 2 EŘ a nebylo plněním povinnosti na výzvu ve třicetidenní lhůtě. Plnění stěžovatele je tak třeba považovat za složení jistoty v souladu s ustanovením § 54 odst. 5 EŘ. S ohledem na časovou souslednost úmysl nesplnit dluh v rámci exekuce ve smyslu § 44a odst. 2 EŘ, ale brojit opravnými prostředky proti vedenému exekučnímu řízení, vyšel najevo *ex post* po složení peněžních prostředků. Z uvedených důvodů má soudní exekutorka za to, že ve věci postupovala v souladu s exekučním řádem.

10. Stěžovatel využil svého práva repliky k vyjádření účastníků řízení, přičemž shrnul podstatné skutečnosti případu a poukázal na rozdíly, jež jsou dány ve vztahu k související ústavní stížnosti, o níž rozhodoval Ústavní soud pod sp. zn. I. ÚS 1839/18. Stěžovatel poukázal na skutečnost, že pokud soudní exekutorka dne 24. 11. 2017 vymohla částku uvedenou ve výzvě k plnění, nastala podle něj situace uvedená v ustanovení § 46 odst. 2 EŘ. Prováděná exekuce měla být podle stěžovatele skončena, a to nejpozději ke dni právní moci rozhodnutí o zamítnutí návrhu na odklad a zastavení exekuce, tedy ke dni 28. 5. 2018.

IV.

11. Ústavní soud k otázce náhrady nákladů řízení se ve své judikatuře vyjadřuje rezervovaně tak, že spor o náhradu nákladů řízení, i když se může dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity znamenající porušení základních práv a svobod. Otázka náhrady nákladů řízení však může nabýt ústavněprávní dimenze v případě extrémního vykročení z pravidel upravujících toto řízení nebo zjevného a neodůvodněného vybočení z výkladového nebo aplikačního standardu, jenž je v soudní praxi obecně respektován [srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 1817/07 (N 81/49 SbNU 177), III. ÚS 1203/11 (N 117/61 SbNU 711), I. ÚS 1531/07 (N 189/47 SbNU 461)].

12. V projednávaném případě je mezi stěžovatelem a orgány státní moci spornou otázka, zda složení jistiny povinným podle ustanovení § 54 odst. 5 EŘ zakládá z hlediska nákladů exekuce stejné důsledky, jako je tomu v případě ustanovení § 44a odst. 2. Jinými slovy, z napadených rozhodnutí vyplývá, že z hlediska nákladů exekuce má složení jistiny jiné důsledky v případě, že se tak děje podle § 44a odst. 2, a jiné v případě, že se tak děje

podle § 54 odst. 5 EŘ. V dané věci přitom došlo podle orgánů státní moci po složení jistiny v důsledku procesního postupu povinného ke změně kvalifikace důvodu, pro který povinný složil na účet exekutora dlužnou částku, a z toho důvodu bylo nutno přistoupit k dopočítání nákladů exekuce.

13. Ústavní soud má za to, že na projednávaný případ je třeba nahlížet primárně optikou nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 8/06 (N 39/44 SbNU 479; 94/2007 Sb.), v němž je mimo jiné konstatováno, že odměna exekutora by měla odrážet složitost, odpovědnost a namáhavost exekuční činnosti podle jednotlivých druhů a způsobů výkonu exekuce. V nálezu sp. zn. I. ÚS 3302/19 (N 48/99 SbNU 106) Ústavní soud konstatoval, že rozhodování o nákladech exekuce nesmí být formálně mechanické, je nutné klást důraz na souvislost mezi skutečnou exekuční činností soudního exekutora a vymožením pohledávky, a to při zohlednění aktivity povinného, která není bezprostředně vynucena kroky dotýkajícími se konkrétní majetkové podstaty povinného.

14. Ústavní soud se obdobnou problematikou zabýval ve věci evidované pod sp. zn. I. ÚS 3520/18 (N 79/94 SbNU 92), v níž mimo jiné konstatoval, že účelem vymáhacích řízení, tedy i exekučního řízení, je naplnění jednoho ze základních znaků práva – vynutitelnosti. Soudní exekutor v těchto případech dosahuje splnění povinnosti stanovené právem i přes absentující vůli povinného plnit. V projednávaném případě povinný svoji povinnost splnil, a oprávněný z exekuce tak měl záruku, že jeho nároky budou uspokojeny, bude-li právní titul soudem uznán jako oprávněný. Důvod pro penalizaci povinného tak nebyl dán. Naopak, za situace, kdy povinný svým jednáním přispěje nejen k posílení práv oprávněného, ale současně také sníží povinnosti exekutora související s vedením exekuce, není důvod pro to, aby nebylo aplikováno ustanovení § 11 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 330/2001 Sb. Uvedené ustanovení je výrazem ocenění přístupu povinného k zaslání výzvy podle § 46 odst. 6 EŘ. Tento postup přitom nelze považovat ve vztahu k odměně exekutora za neproporcionální, neboť ten v souvislosti s vedením exekučního řízení nemusí vynaložit takového úsilí, jako by tomu bylo v případě, kdy by povinný jeho výzvy podle § 46 odst. 6 nevyslyšel. Z hlediska nákladů exekuce tak není podstatné, zda se složením exekvované částky jsou spojeny účinky podle § 44a odst. 2 EŘ nebo § 54 odst. 5 EŘ, ale to, že tímto postupem dochází k podstatnému zjednodušení práce exekutora, který již nemusí zjišťovat ani zajišťovat majetek povinného, přitom má zajištěnu přiměřenou míru odměny.

15. Pokud v souvislosti s podáním návrhu povinného na odklad a zastavení exekučního řízení vzniknou účastníkům další náklady, nic exekutorovi nebrání v tom, aby tyto na povinném požadoval. Jak se ostatně stalo i v projednávané věci (srovnej příkaz k úhradě nákladů exekuce ze dne 8. 1. 2018 č. j. 018 EX 07084/14-115, ústavností takového postupu se zabýval Ústavní soud ve svém usnesení sp. zn. I. ÚS 1839/18).

16. Ve shora citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 3520/18 Ústavní soud dále konstatoval, že důsledkem postupu účastníků řízení, tj. soudního exekutora a okresního soudu je, že stěžovatel je sankcionován za využití opravných prostředků daných zákonem. A to i s ohledem na to, že by případnou sankcí byla „pouze“ povinnost nést náklady exekučního řízení v plné výši. Z Listiny, jakož ani z dalších právních předpisů nejvyšší právní síly neplyne povinnost státu takový benefit vytvořit. Avšak v situaci, kdy je zákonem (exekučním řádem) stanoven, je nezbytné aplikovat jej ve všech případech, ve kterých jsou splněny zákonem předvídané podmínky. Je nezbytné připomenout, že i exekuční řízení podléhá principům spojeným s tzv. soudní ochranou práv, jak plyne např. z rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Central Mediterranean Development Corporation Limited proti Maltě* ze dne 22. 11. 2011 č. 18544/08 (§ 23).

17. Znění ustanovení § 46 odst. 6 exekučního řádu a § 11 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 330/2001 Sb. nepředpokládá jiné podmínky než včasné splnění vymáhaného nároku a uhrazení zálohy na snížené náklady exekuce a na náklady oprávněného. Výklad podaný

účastníky řízení, který odkazuje na ustanovení § 44a odst. 2 a ustanovení § 54 odst. 1 exekučního řádu, rovněž nelze akceptovat, neboť normy v nich obsažené jednak směřují ke zcela jinému účelu, ale také nijak nezakládají další podmínky, které je nezbytné splnit pro snížení nákladů exekučního řízení. Výklad provedený účastníky řízení tak nešetřil základní práva a svobody stěžovatele. Dobrovolnost předpokládaná ústavní stížností napadenými rozhodnutími je vykládána natolik přísně, že zasahuje do základních práv a svobod stěžovatele.

18. Z výše vyložených důvodů má Ústavní soud za to, že příkazem k úhradě nákladů exekuce ze dne 1. 6. 2018 č. j. 018 EX 07084/17-141, vydaným Exekutorským úřadem Prostějov, soudní exekutorkou Mgr. Lenkou Černoškovou, a usnesením Okresního soudu v Opavě ze dne 28. 6. 2018 č. j. 34 EXE 3464/2017-187 došlo k zásahu vlastnického práva stěžovatele zaručeného čl. 11 odst. 1 a práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

19. Na základě výše uvedeného Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) a § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl, jak je ve výroku nálezu uvedeno.

Č. 160**Princip ochrany dobré víry nového nabyvatele a ochrana vlastnického práva****(sp. zn. III. ÚS 3644/19 ze dne 11. srpna 2020)**

Závěr o neexistenci dobré víry podle § 984 odst. 1 občanského zákoníku musí být řádně odůvodněn, jinak dochází k porušení práva na soudní ochranu i práva vlastnického zaručených v čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Má-li být existence dobré víry ve smyslu § 984 odst. 1 občanského zákoníku vyvrácena, musí se tak stát skutečnostmi vyvracejícími přímo dobrou víru o stavu zapsaném ve veřejném seznamu, jež dokládají neexistenci věcného břemene; nepostačuje, svědčí-li tyto skutečnosti toliko výhradně o vědomosti o tom, že stav zapsaný ve veřejném seznamu nebyl v praxi po nějakou dobu naplňován, když to ani nebylo potřebné.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti stěžovatele Tomáše Hejčla, zastoupeného Mgr. Erikem Zemanem, advokátem, sídlem Slavíkova 1568/23, Praha 2 – Vinohrady, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2019 č. j. 22 Cdo 1187/2019-203 a rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 6. listopadu 2018 č. j. 26 Co 205/2018-166, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Hradci Králové jako účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2019 č. j. 22 Cdo 1187/2019-203 a rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 6. listopadu 2018 č. j. 26 Co 205/2018-166 byla porušena základní práva stěžovatele zaručená v čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2019 č. j. 22 Cdo 1187/2019-203 a rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 6. listopadu 2018 č. j. 26 Co 205/2018-166 se ruší.

Odůvodnění**I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) stěžovatel napadl v záhlaví uvedená rozhodnutí, neboť je přesvědčen, že jimi byla porušena jeho ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 1 odst. 1 a čl. 4 Ústavy, čl. 11 odst. 1 a 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i jeho základní právo podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížností napadená rozhodnutí zrušil.

2. Z obsahu ústavní stížnosti a jejích příloh se podává, že stěžovatel vedl řízení, kterým se domáhal, aby spolku Královéhradecká unie sportu, z. s., sídlem v Hradci Králové, H. X, (dále též jen „žalovaný“) byla uložena povinnost strpět stěžovateli procházení domovní chodbou a dvorkem budovy č. p. X1 k domu č. p. X2, katastrální území P., obec Hradec Králové. V řízení uváděl, že je vlastníkem pozemku, jehož součástí je budova č. p. X2, když tyto nemovité věci nabyt kupní smlouvou ze dne 8. 4. 2016, a to včetně předmětného věcného břemene, které bylo ke dni zápisu vlastnického práva stěžovatele zapsáno v katastru nemovitostí. Naopak žalovaný je vlastníkem pozemku, jehož součástí je budova č. p. X1. Věcné břemeno bylo do katastru nemovitostí zapsáno na základě hospodářské smlouvy ze dne 23. 9. 1976 (dále jen „hospodářská smlouva“). Po nabytí vlastnického práva k nemovitým věcem stěžovatel vyzval žalovaného, aby mu umožnil průchod domovní chodbou a dvorkem, ten však žádosti nevyhověl. Stěžovatel v řízení argumentoval, že věcné břemeno nabyt v dobré víře, za úplaty a od osoby k tomu oprávněné.

3. Okresní soud v Hradci Králové (dále jen „okresní soud“) rozsudkem ze dne 16. 4. 2018 č. j. 9 C 40/2017-96 ve výroku I uložil žalovanému povinnost strpět stěžovatelův průchod tak, jak se stěžovatel domáhal. Dále zamítl vzájemné žaloby žalovaného, kterými se domáhal určení neexistence (výrok II) a zrušení (výrok III) věcného břemene. Ve výroku IV rozhodl o nákladech řízení a výroku V o soudním poplatku. Soud vycházel z § 984 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále též jen „o. z.“) a konstatoval, že předmětná hospodářská smlouva pojednává o tom, že nabyvatel nemovitostí přijímá závazek, kterým je právo průchodu domovní chodbou a dvorkem k domu č. p. X2 pro Antonína Peška; věcné břemeno touto smlouvou nevzniklo a s ohledem na tehdejší právní úpravu ani vzniknout nemohlo, a zápis věcného břemene v katastru nemovitostí je tak chybný. V době, kdy stěžovatel nabyt nemovité věci, stav zapsaný v katastru nemovitostí neodpovídal skutečnému právnímu stavu. Potud okresní soud přisvědčil argumentům žalovaného. Dle soudu nicméně stěžovatel v roce 2016 jednal v důvěře v zápis v katastru nemovitostí a byl v dobré víře. Soud nezjistil, že by v letech 1973 až 2016 byly věcné břemeno a zápis v katastru nemovitostí zpochybňovány. Stěžovatel neměl povinnost studovat již zrušené právní předpisy a analyzovat stav v katastru nemovitostí. I když bylo oprávnění průchodu nemovitostmi ve vlastnictví žalovaného v katastru nemovitostí chybně zapsáno jako věcné břemeno, svědčí současný zapsaný stav podle § 984 o. z. stěžovateli, protože věcné břemeno nabyt v dobré víře, za úplaty a od oprávněné osoby.

4. Krajský soud v Hradci Králové (dále jen „krajský soud“) rozsudkem ze dne 6. 11. 2018 č. j. 26 Co 205/2018-166 změnil rozsudek okresního soudu tak, že žalobu zamítl (výrok I); současně vyhověl vzájemnému návrhu vedlejšího účastníka a určil, že věcné břemeno neexistuje. Ve výrocích II a IV rozhodl o nákladech řízení a ve výroku III zastavil řízení v části týkající se výroku V rozsudku okresního soudu. Dle krajského soudu by stěžovatel byl v dobré víře ve správnost stavu evidovaného v katastru nemovitostí, kdyby v okamžiku podání návrhu na vklad kupní smlouvy nevěděl a při zachování obvyklé míry opatrnosti vědět nemohl, že ke vzniku věcného břemene chyběl způsobilý právní důvod, a že by neexistovaly ani jiné okolnosti schopné objektivně vzbudit pochybnosti o existenci věcného břemene. Na základě doplněného dokazování nicméně krajský soud konstatoval, že stěžovatelova právní předchůdkyně ho nejpozději v souvislosti s uzavřením kupní smlouvy informovala, že během svého vlastnictví věcné břemeno nevykonávala (nemovitosti jako předmět koupě stěžovateli rovněž ukázala bez realizace věcného břemene), že nikdy neměla klíče od domu zatíženého služebností a snaha tyto klíče dostat do držení narazila na neochotu vedlejšího účastníka průchod domem a dvorem umožňovat. Tyto informace objektivně svědčily o tom, že žalovaný existenci věcného břemene neuznává (navzdory tomu, že nastalý stav nijak neřešil) a u stěžovatele musely vyvolat pochybnosti o souladu skutečného stavu a stavu zapsaného v katastru nemovitostí. Takové pochybnosti musela vyvolat i kupní

smlouva ze dne 15. 10. 1991, kterou právní předchůdkyně stěžovatele nabyla nemovitosti a v níž se o věcném břemeni nic neuvádí. Stěžovatel tak v okamžiku podání návrhu na vklad vlastnického práva nebyl v dobré víře ve správnost zápisu v katastru nemovitostí. Nelze tak dle krajského soudu uzavřít, že s vlastnictvím k nemovitým věcem nabyt i věcné břemeno.

5. Usnesením Nejvyššího soudu bylo stěžovatelovo dovolání proti rozsudku krajského soudu zamítnuto s tím, že rozhodnutí odvolacího soudu je věcně správné. Nejvyšší soud uvedl, že tam, kde převodce, byť evidovaný ve veřejném seznamu (zde v katastru nemovitostí) jako subjekt věcného práva, zjevně sám převáděné právo (jeho obsah) nevykonává, vyžaduje se po nabyvateli vyšetřovací aktivita spočívající ve snaze o zjištění, z jakého důvodu převodce toto právo nevykonává, respektive proč toto právo (jeho obsah) vykonává někdo jiný. Jestliže nabyvatel takovou aktivitu nevyvine, pak v případě, že převodce subjektem práva nebyl, nebude nabyvatel zpravidla, s přihlédnutím ke všem okolnostem věci, v dobré víře a stav zapsaný ve veřejném seznamu v rozporu se skutečným právním stavem mu nebude svědčit.

6. Podle Nejvyššího soudu, jestliže v projednávané věci krajský soud vyšel ze zjištění, že stěžovatel věděl, že služebnost není dlouhodobě vykonávána a že povinná osoba jejímu výkonu brání, pak není zjevně nepřiměřený závěr o nedostatku stěžovatelovy dobré víry, který vychází z úvahy, že při zachování náležité opatrnosti, kterou bylo třeba s ohledem na okolnosti a povahu daného případu požadovat, bylo namístě si skutečný stav věci ověřit alespoň dotazem žalovanému, proč výkonu služebnosti brání. Jestliže tak stěžovatel neučinil, nepostupoval s obvyklou dávkou opatrnosti, kterou po něm v jeho situaci bylo možno požadovat, a nebyl tak v dobré víře ve smyslu § 984 odst. 1 o. z.

II. Argumentace stěžovatele

7. Stěžovatel uvádí, že nabyt panující pozemek s domem č. p. X1 s tím, že byl přesvědčen, že je k němu zajištěn přístup přes pozemek žalovaného (průchodem domovní chodbou a dvorkem). Toto právo bylo ve prospěch panujícího pozemku zapsáno v katastru nemovitostí jako věcné břemeno chůze a průchodu. Existenci práva průchodu si stěžovatel ověřil výpisem z katastru nemovitostí k panujícímu pozemku i výpisem k pozemku služebnému. Právo průchodu stěžovateli taktéž potvrdila prodávající Zdenka Vítová přímo v kupní smlouvě. Stěžovatel tak byl v dobré víře, že nabývá panující pozemek včetně zajištěného přístupu na něj. Jinak by stěžovatel ke svému majetku ani neměl přístup, když ten je možný pouze ze dvou stran, a to přes služební pozemek žalovaného (za užití věcného břemene) nebo přes dům č. p. X3, kdy však přístupová cesta dům č. p. X3 je taktéž uzavřena domovní chodbou a stěžovatel nemá žádné právo průchodu touto domovní chodbou ani přilehlým pozemkem.

8. Poté, co stěžovatel nabyt panující pozemek, žádal žalovaného o umožnění průchodu domovní chodbou a dvorkem. Žalovaný stěžovateli ve výkonu jeho oprávnění z věcného břemene bránil. Stěžovatel se tak domáhal ochrany svého práva u soudu. Až poté, co stěžovatel podal žalobu na ochranu věcného břemene, žalovaný proti žalobě namítl, že věcné břemeno neexistuje, vznesl vzájemnou žalobu a tvrdil, že stěžovatel nenabyt věcné břemeno v dobré víře.

9. Krajský soud i Nejvyšší soud vytkly stěžovateli, že vzhledem ke všem okolnostem nejednal při nabývání panujícího pozemku s náležitou opatrností, kterou bylo možno po něm požadovat, a nebyl tak v dobré víře ve smyslu § 984 o. z. S tím však stěžovatel nesouhlasí, když jednal v dobré víře v zápis v katastru nemovitostí. Ač dle právní úpravy účinné v roce 1976 nebylo možno platně zřídit věcné břemeno, jak k tomu dospěl krajský soud, navzdory tomu až do dne nabytí panujícího pozemku stěžovatelem nebylo žádným vlastníkem toto právo zpochybňováno. Z doplněného dokazování krajským soudem vyplynulo, že žalovaný nabyt služební pozemek smlouvou o převodu vlastnictví ze dne 24. 9. 1998, ve které je

výslovně uvedeno, že spolu s nemovitostí přebírá i věcné břemeno průchodu domovní chodbou a dvorkem k panujícímu pozemku. Přitom nelze na stěžovateli požadovat, aby měl znalosti právní úpravy platné a účinné v roce 1976. Bylo na žalovaném, aby s ohledem na § 980 odst. 2 o. z. se takového zpochybnění domáhal, např. podle § 985 o. z.

10. Stěžovatel odkazuje na nálezy Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2012 sp. zn. I. ÚS 3314/11 (N 165/67 SbNU 27), dle kterého občanský zákoník počítá „s principem tzv. materiální publicity údajů zapsaných ve veřejných seznamech, mezi které patří zejména katastr nemovitostí. Zákoník bude umožňovat osobě, jejíž věcné právo je (údajně) dotčeno, domáhat se odstranění nesouladu mezi skutečností a údaji zapsanými ve veřejném seznamu. I nová stěžejní úprava celého soukromého práva tedy v tomto smyslu vychází ze zásady *vigilantibus iura scripta sunt*, jelikož ochranu osobám dotčeným nesprávným zápisem poskytuje pouze v případě jejich aktivního a důsledného jednání. Na druhou stranu tím bude fyzickým i právnickým osobám umožněno s důvěrou v katastr nemovitostí skutečně jednat“. V nálezu ze dne 11. 5. 2011 sp. zn. II. ÚS 165/11 (N 88/61 SbNU 359) pak Ústavní soud dospěl k závěru, že osobě, která učinila určitý právní úkon s důvěrou v jí druhou stranou prezentovaný skutkový stav, navíc potvrzený údaji z veřejné, státem vedené evidence, musí být v právním státě poskytována ochrana. Tím, že krajský soud a Nejvyšší soud neposuzovaly dobrou víru stěžovatele ve světle principu materiální publicity veřejných seznamů (katastru nemovitostí) podle § 984 odst. 1 o. z. ve spojení s § 980 odst. 1 větou první o. z. (Je-li do veřejného seznamu zapsáno právo k věci, neomlouvá nikoho neznalost zapsaného údaje.) a § 980 odst. 2 větou první o. z. (Je-li právo k věci zapsáno do veřejného seznamu, má se za to, že bylo zapsáno v souladu se skutečným právním stavem.), dopustily se tak výkladu a použití právních předpisů, které vybočují z mezí ústavnosti.

11. Stěžovatel se domáhal ochrany svého práva u soudu, a byl tedy v ochraně svého práva aktivní [k čemuž by mělo být přihlášeno – srov. rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 405/16 (N 133/82 SbNU 173), dostupné též na <https://nalus.usoud.cz>]. Naproti tomu žalovaný nevyužil (od roku 1998, kdy služební pozemek nabyt) žádné právní prostředky pro svou obranu, resp. začal svá práva bránit až po podání žaloby stěžovatelem vznesením vzájemné žaloby. Žalovaný se tak až v tento moment začal věci zabývat a řešit neexistenci věcného břemene. Jednal-li by žalovaný, tak jak mu ukládá zákon (§ 980 o. z.), a uvedl by zápis věcného břemene do souladu s právním stavem, popřípadě jeho nesoulad vyznačil v katastru nemovitostí tak, aby pro třetí osoby bylo zřejmé, že zápis v katastru nemovitostí neodpovídá právnímu stavu, mohl stěžovatel rozpoznat takový nesoulad při nabytí panujícího pozemku a s takovou skutečností počítat. To však žalovaný neučinil a pro třetí osoby nebylo možno takový nesoulad odhalit. Soudy veškerou odpovědnost za nečinnost vedlejšího účastníka přenesly na stěžovatele, který jednal v dobré víře v zápis v katastru nemovitostí.

12. Soudy také nijak nezohlednily, že stěžovatel nemá k nemovitostem jiný přístup. Od koupě panujícího pozemku se ke svému domu nedostal a nezbývá mu, než aby podal žalobu k soudu na nové uspořádání sousedských vztahů, tj. na zřízení nezbytné cesty.

13. Zmínil-li krajský soud, že žalovaný stěžovateli nepředal na jeho žádost klíče, stalo se tak až poté, co stěžovatel nabyt panující pozemek, tedy po dni, ke kterému krajský soud dobrou víru stěžovatele zkoumal (15. 4. 2016). Před dnem 15. 4. 2016 měl stěžovatel pouze informace o tom, že jeho právní předchůdkyně Zdenka Vítová nechodila k panujícímu pozemku domovní chodbou a klíče od domu vedlejšího účastníka neměla, jelikož je nepotřebovala. Zdenka Vítová chodila k panujícímu pozemku přes dům č. p. X3, jenž je součástí pozemku st. X4, vše katastrálním území P., obec Hradec Králové, z ulice G., ve kterém měla pronajatý byt, a tedy i zajištěn průchod k panujícímu pozemku.

14. Krajský soud dospěl k závěru, že právní předchůdkyně stěžovatele Zdenka Vítová věcné břemeno vůbec nevykonávala. To však není pravda, neboť je vykonávala zčásti, a to průchodem před dvorek, který je součástí služebního pozemku. I při průchodu přes dům

č. p. X3 je možno se k panujícímu pozemku dostat pouze přes služební pozemek ve vlastnictví žalovaného, který je zatížen věcným břemenem. Tímto způsobem vykonávala právní předchůdkyně stěžovatele Zdenka Vítová věcné břemeno po celou dobu svého vlastnictví panujícího pozemku a oprávnění z věcného břemene, aniž by takovému výkonu oprávnění žalovaný jakýmkoliv způsobem bránil, popřípadě zpochybňoval existenci věcného břemene. Při koupi panujícího pozemku stěžovatelem byla prohlídka panujícího pozemku uskutečněna stejným způsobem, jakým se Zdenka Vítová k panujícímu pozemku dostávala po celou dobu svého vlastnického práva, tedy průchodem domem č. p. X3, jenž je součástí pozemku st. X4, a přes služební pozemek.

15. Běžná (obvyklá) opatrnost smluvní strany při nabývání věcného práva zásadně nezahrnuje její povinnost činit aktivní kroky (šetření) směřující k tomu, aby se ujistila, že stav zápisů ve veřejném seznamu, o němž se přesvědčila nahlédnutím do něj, je vskutku v souladu se skutečným právním stavem a že nedošlo k jeho změně či zániku, aniž by se tato změna promítla ve veřejném seznamu. Požadavek na takové ověřování souladu mezi zápisem ve veřejném seznamu a skutečným právním stavem by byl v rozporu s ustanovením § 980 odst. 2 o. z., které zakládá domněnku souladu stavu zapsaného ve veřejném seznamu se skutečným stavem. Vyloučení potřeby šetření skutečného právního stavu je ostatně smyslem materiální publicity veřejných seznamů, vyjádřené zejména v § 984 odst. 1 o. z. Uvedené nemusí platit, jsou-li tu objektivní okolnosti vzbuzující pochybnosti o souladu mezi stavem zapsaným ve veřejném seznamu a skutečným právním stavem.

16. S ohledem na výše uvedené jsou dle přesvědčení stěžovatele rozsudky krajského soudu a Nejvyššího soudu v tomto směru nepřezkoumatelné, čímž bylo porušeno jeho ústavně zaručené právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

17. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas k tomu oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný, přičemž stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

IV. Vyjádření k věci

18. Ústavní soud vyzval účastníky řízení a žalovaný spolek Královéhradecká unie sportu, z. s., jemuž původně příslušelo postavení vedlejšího účastníka řízení, k vyjádření k ústavní stížnosti.

19. Krajský soud toliko odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a vyjádřil přesvědčení, že ke stěžovatelem tvrzenému zásahu do jeho práv nedošlo.

20. Nejvyšší soud uvedl, že ve věci šlo o řešení otázky, zda stěžovatel nabyt (neexistující) služebnost na základě dobré víry v zápis práva v katastru nemovitostí. V dané věci krajský soud vyšel ze skutkového zjištění, že stěžovatel věděl, že služebnost není dlouhodobě vykonávána a že povinná osoba jejímu výkonu brání. Za tohoto stavu Nejvyšší soud neshledal zjevně nepřiměřeným závěr o nedostatku stěžovatelovy dobré víry, který vychází z úvahy, že při zachování náležité opatrnosti, kterou bylo třeba s ohledem na okolnosti a povahu daného případu požadovat, bylo namíste si skutečný stav věci ověřit alespoň dotazem na žalovaného, proč výkonu služebnosti brání. Pokud tak stěžovatel neučinil, nepostupoval s obvyklou dávkou opatrnosti, kterou po něm v jeho situaci bylo možno požadovat, a nebyl tak v dobré víře ve smyslu § 984 odst. 1 o. z. Jde-li o námitku, že to byla žalovaná strana, kdo měl nést tíži vadné evidence práva v katastru nemovitostí, jak již vysvětlil ve svém rozsudku, i když to byl žalovaný, kdo se měl postarat o uvedení knihovního stavu do souladu se stavem skutečným, nedostatek této péče je sankcionován právě a jen tím,

že dobrověrný nabyvatel by na základě § 984 odst. 1 o. z. nabyl věcné právo – služebnost cesty a průchodu – i když toto právo ve skutečnosti na nemovitostech nevázlo. Podmínka dobré víry však nebyla splněna. Ústavní stížnost proto Nejvyšší soud navrhl odmítnout.

21. Žalovaný se ve stanovené třicetidenní lhůtě k ústavní stížnosti nevyjádřil a v souladu s poučením, které obdržel, se tak má za to, že se práva vedlejšího účastníka řízení vzdal.

22. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržená vyjádření stěžovateli na vědomí a k replice, neboť neobsahovala žádné nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, které by měly vliv na posouzení věci.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

23. Pro posouzení, zda v daném případě došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, které by bylo důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti, si Ústavní soud vyžádal od okresního soudu spis sp. zn. 9 C 40/2017. Po jeho prostudování a po uvážení vznesených námitek dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

24. Ke dni nabytí předmětné nemovitosti stěžovatelem bylo v katastru nemovitostí evidováno k tíži parc. č. st. Y1, na níž stojí dům č. p. X1, věcné břemeno chůze průchodem domovní chodbou a dvorkem k domu č. p. X2 pro vlastníka nemovitosti parc. č. st. Y2, s odkazem na listinu – hospodářskou smlouvu. Tento stav zapsaný v katastru nemovitostí neodpovídal skutečnému právnímu stavu, neboť věcné břemeno mělo být založeno smlouvou, což právní úprava v roce 1976 neumožňovala. Na situaci tak dopadá § 984 odst. 1 o. z.

25. Uvedené ustanovení upravuje zásadu materiální publicity veřejných seznamů, která umožňuje, aby při splnění zákonem stanovených podmínek došlo k nabytí věcného práva od neoprávněného. Tím prolamuje zásadu *nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet* a posouvá hranice uplatnění ústavního principu právní jistoty ve prospěch nabyvatelů v dobré víře. Nutným důsledkem tohoto posunu je, že se naopak snižuje ochrana skutečných vlastníků, na které mnohem důrazněji dopadá jedna ze základních zásad občanského práva – *vigilantibus iura scripta sunt*, tedy zásada, že práva náležejí bdělým [obdobně Vrzalová, Lenka, in Spáčil, Jiří a kol. Občanský zákoník. III. díl Věcná práva (§ 976–1474). 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2013, § 984].

26. Zmíněným ustanovením upravená problematika je význačná i z pohledu požadavků ústavnosti. Jak vyslovil Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 165/11 (N 86/61 SbNU 359), jelikož princip ochrany dobré víry nového nabyvatele působí proti principu ochrany vlastnického práva původního vlastníka, je nutno najít praktickou konkordanci mezi oběma protikladně působícími principy tak, aby zůstalo zachováno maximum z obou, a není-li to možné, pak tak, aby výsledek byl slučitelný s obecnou představou spravedlnosti.

27. Klíčovou spornou otázkou, na niž odpověděly okresní soud a krajský soud opačně, bylo to, zda stěžovatel byl v rozhodné době v dobré víře. Dobrou víru občanský zákoník presumuje, když dle jeho § 7 se má za to, že ten, kdo jednal určitým způsobem, jednal poctivě a v dobré víře. Důkazní povinnost proto ležela na osobě, která tvrdí, že nabyvatel nejednal v dobré víře, totiž na žalovaném. Předmětem dobré víry je zde soulad mezi skutečným právním stavem a stavem zapsaným ve veřejném seznamu. Dobrá víra svědčí tomu, kdo o nesouladu nevěděl a při obvyklé míře opatrnosti vědět nemohl. Pod obvyklou mírou opatrnosti nelze skrývat požadavek na osobu, která nahlédla do veřejného seznamu, aby prováděla jakákoli aktivní šetření proto, aby se ujistila, zda zde soulad mezi skutečným a evidenčním právním stavem opravdu je; zejména není třeba si ověřovat, zda zápisy ve veřejném seznamu odpovídají listinám, podle kterých byly provedeny, nebo zda jsou tyto listiny způsobitým titulem k nabytí zapsaného práva (srov. obdobně uvedený komentář).

28. Ústavní soud považuje za potřebné zdůraznit, že, jak již ve svých rozhodnutích dal mnohokrát najevo, není další instancí v soustavě soudů a není zásadně oprávněn zasahovat do

rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť není vrcholem jejich soustavy (srov. čl. 83, 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy). Úkolem Ústavního soudu je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy), nikoliv běžné zákonnosti. Postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu a výklad a použití jiných než ústavních předpisů jsou záležitostmi obecných soudů. Je jejich úlohou, aby zkoumaly a posoudily, zda jsou dány podmínky pro uplatnění toho či onoho právního institutu, a aby své úvahy v tomto směru zákonem stanoveným postupem odůvodnily. Zásah Ústavního soudu je namístě toliko v případě nejzávažnějších pochybení představujících porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, zejména pak kdyby závěry obecných soudů byly hrubě nepřiléhavé a vykazovaly znaky libovůle. Právě takovéto nedostatky nicméně v postupu obecných soudů při posuzování existence dobré víry Ústavní soud shledal.

29. Stěžovatel byl osobou, která se seznámila s údaji ve veřejném seznamu, který obsahoval informaci o existenci věcného břemene. Krajský soud dospěl k závěru o neexistenci dobré víry zejména s poukazem na to, že osoba, která předmětný pozemek s domem stěžovateli prodala, dané věcné břemeno dlouhodobě neužívala, neboť to nepotřebovala, když měla možnost užívat průchod přes jiný dům, ve kterém bydlela, přičemž o takovémto neužívání věcného břemene byl stěžovatel informován. Skutečností, že stěžovatel věděl o neužívání věcného břemene, přičetl krajský soud zásadní význam, přičemž ovšem poněkud pominul druhou část dané informace, totiž důvod neužívání věcného břemene. Byla-li totiž informace o neužívání věcného břemene provázena informací, že k užívání nedocházelo proto, že je prodávající užívat nepotřebovala, protože měla přístup jinudy (nikoliv tedy proto, že by břemeno neexistovalo), pak z ní nijak logicky nevyplývá, že by břemeno nemohlo být využíváno, bude-li to znovu nutné, když stěžovatel alternativní přístup užívaný předtím prodávající nebude mít k dispozici. Má-li být existence dobré víry ve smyslu § 984 odst. 1 o. z. vyvrácena, pak to musí být skutečnostmi vyvracejícími přímo dobrou víru o stavu zapsaném ve veřejném seznamu (směřujícími k neexistenci věcného břemene); nepostačuje, svědčí-li tyto skutečnosti toliko výhradně o vědomosti o tom, že stav zapsaný ve veřejném seznamu nebyl v praxi po nějakou dobu naplňován, když to ani nebylo potřebné (týkají se jen nevyužívání věcného břemene při dočasné situaci umožňující se bez něj obejít).

30. Je třeba zdůraznit, že dle svědectví a dokumentů zaznamenaných ve spise okresního soudu byla komunikace zúčastněných osob až do koupě předmětné nemovitosti stěžovatelem vedena v tom duchu, že věcné břemeno stále existuje, byť po určitou dobu nebyl jeho výkon nezbytný. Proávající Zdenka Vítová v této souvislosti vypověděla, že v minulosti se svým manželem žádali žalovaného o vydání klíčů, čemuž dotýčný nevyhověl s odůvodněním, že průchod nepotřebují, když bydlí v sousedství (nikoliv tedy snad s odůvodněním, že věcné břemeno neexistuje). V řízení byl také proveden důkaz dopisem žalovaného ze dne 7. 10. 2015 prodávající Zdence Vítové (č. 1. 140 spisu), ve kterém odmítá její nabídku na odkup domu č. p. X2 a pozemku, na kterém stojí, ale žádá ji, aby případného nového vlastníka informovala, že kdyby mělo být znovu započato s využíváním věcného břemene, kterým je zatížena jeho nemovitost, pak by se tak mělo dít za přiměřenou náhradu. I sám žalovaný tedy ještě cca půl roku před převodem nemovitosti na stěžovatele považoval věcné břemeno za existující; odlišný postoj začal projevovat až v souvislosti s podanou žalobou.

31. Krajský soud ve svém rozsudku dospěl k závěru, že vědomost stěžovatele o tom, že prodávající Zdenka Vítová věcné břemeno nevyužívala, u něj musela vyvolat pochybnost o souladu skutečného právního stavu a stavu zapsaného v katastru nemovitostí, když nevyužívání věcného břemene svědčilo o tom, že žalovaný jeho existenci neuznává. Takovýto závěr se ovšem jeví stěží přesvědčivý, když žalovaný ve skutečnosti právní existenci věcného břemene naopak uznával (viz dopis ze dne 7. 10. 2015). O existenci věcného břemene byla přitom zjevně přesvědčena i prodávající Zdenka Vítová, když ji také potvrdila v textu kupní

smlouvy se stěžovatelem. Krajský soud se tedy domnívá, že stěžovatel měl být při koupi nemovitosti natolik opatrný, aby dokázal rozpoznat nesoulad mezi katastrálním a skutečným právním stavem, ačkoliv to v dané situaci nedokázala rozpoznat ani osoba, která mu prodávala panující pozemek, a po dlouhou dobu dokonce ani osoba vlastníci služebný pozemek.

32. K problematice neužívání věcného břemene právní předchůdkyní stěžovatele je také třeba uvést, že šlo o neužívání průchodu přes dům domovní chodbou budovy č. p. X1 a nebyla využívána ani většina přilehlého dvora, nicméně z mapových podkladů obsažených ve spise plyne, že využívala-li ona právní předchůdkyně průchodu přes dům č. p. X3, jenž je součástí pozemku st. X4, pak stále musela přes malou část pozemku žalovaného par. č. st. Y1 procházet. Část (byť malá) věcného břemene tedy byla stále využívána, což krajský soud nijak nezohlednil, a paušálně rozhodl, že věcné břemeno neexistuje. Tato výroková část rozhodnutí krajského soudu tedy nemá v celé své šíři oporu ve skutkových zjištěních o (ne)vykonávání věcného břemene, a to za situace, kdy šlo o hlavní důvod, na kterém krajský soud odůvodnění svých závěrů založil.

33. Jediným dalším důvodem kromě vědomosti o nevykonávání věcného břemene, kterým krajský soud odůvodnil absenci dobré víry stěžovatele, bylo to, že stěžovatel měl k dispozici kupní smlouvu ze dne 15. 10. 1991, kterou nabyla předmětnou nemovitost jeho právní předchůdkyně Zdenka Vítová, ve které se o věcném břemenu ani průchodu nic neuvádí. Ústavní soud se nicméně nemůže opět ubránit pochybnostem o významnosti této skutečnosti. Věcná břemena pro své přetrvání zakotvení v takovýchto kupních smlouvách nepotřebují, když věcné břemeno přechází na nabyvatele „automaticky“, neboť působí *in rem*; nebylo tedy nijak nutné, aby uvedená smlouva břemeno zmiňovala. Navíc je možno podotknout, že povinností kupujícího není podrobně zkoumat a zvažovat možný skrytý význam veškerých dostupných dokumentů (viz již shora zmíněný obsah komentářové literatury), nadto pak v situaci, kdy jím uzavíraná kupní smlouva existenci věcného břemene potvrzuje.

34. Ústavní soud hodnotí shora uvedené úvahy krajského soudu jako krajně nepřiléhavé a nepřesvědčivé, když jím vznášené požadavky na opatrnost kupujícího se jeví jako nepřiměřeně vysoké. Obvyklou míru opatrnosti v kontextu § 984 o. z. nelze chápat jako požadavek na to, aby veškeré kupujícímu dostupné informace zcela jednoznačně svědčily o existenci věcného břemene. Pouhá informace, že věcné břemeno nebylo po nějakou dobu vykonáváno a že nějaká listina, která by je mohla (ale nemusela) zmiňovat, o něm mlčí, stěží může postačovat k vyvrácení presumpce dobré víry kupujícího za situace, kdy důvodem nevykonávání se nejevila být právní neexistence břemene a ze strany prodávající osoby byly celkově poskytnuty údaje, které existenci věcného břemene potvrzovaly, včetně jeho zakotvení v kupní smlouvě.

35. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí vyložil, že tam, kde převodce, byť evidovaný ve veřejném seznamu (zde v katastru nemovitostí) jako subjekt věcného práva, zjevně sám převáděné právo (jeho obsah) nevykonává, vyžaduje se po nabyvateli investigativní aktivita spočívající ve snaze o zjištění, z jakého důvodu převodce toto právo nevykonává, resp. proč toto právo (jeho obsah) vykonává někdo jiný. Dle Nejvyššího soudu si tak stěžovatel skutečný stav věci měl ověřit alespoň dotazem na žalovaného, proč výkonu služebnosti brání. Tyto úvahy se sice jeví logické v obecnější rovině, nicméně opět pomíjejí, že v daném případě stěžovatel měl informace o důvodu, proč není břemeno (resp. jeho větší část) vykonáváno, přičemž mělo jít o jiný důvod než neplatnost daného břemene. Po stěžovateli lze stěží požadovat, aby ještě pátral po dalších možných důvodech nevykonávání věcného břemene (resp. jeho části), když se již dozvěděl o jednom, který situaci logicky vysvětloval. Jen na okraj pak lze podotknout, že i kdyby stěžovatel na žalovaného vznesl dotaz, jak požaduje Nejvyšší soud, není v posuzované věci možno vycházet z toho, že by se v takovém případě

dozvěděl o neexistenci věcného břemene, když není zřejmé, jak by zněla odpověď žalovaného, který sám ještě přinejmenším cca půl roku před uskutečněním převodu předmětné nemovitosti existenci a možnost obnovení výkonu věcného břemene v korespondenci s právní předchůdkyní stěžovatele uznával.

36. Ústavní soud uzavírá, že závěr o neexistenci dobré víry podle § 984 odst. 1 o. z. musí být řádně odůvodněn, jinak dochází k porušení práva na soudní ochranu zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny a zároveň i práva vlastnického zaručeného v čl. 11 odst. 1 Listiny. V ústavní stížností napadených rozhodnutích jsou úvahy soudů natolik nepřiléhavé, že nezbývá než konstatovat, že k takovému porušení došlo.

37. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, a to mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků (za splnění podmínek § 44 téhož zákona), vyhověl.

Č. 161**Odměna advokáta za výkon funkce opatrovníka jmenovaného soudem
podle zákona upravujícího zvláštní řízení soudní
(sp. zn. I. ÚS 516/20 ze dne 11. srpna 2020)**

Stanovil-li normotvůrce výrazně nižší výši odměny pro advokáta jmenovaného jako opatrovníka nezletilce, resp. i jiných osob zúčastněných na některém z řízení upravených a regulovaných zákonem o zvláštních řízeních soudních (pohřešované osoby, osoby umístěné či převzaté do zdravotního ústavu, dědice, zemřelého manžela aj.), snížil tím hodnotu jeho práce oproti zastupování v případech jiných, a to bez jakéhokoliv rozumného opodstatnění. Je třeba respektovat zásadu, podle níž za odvedenou práci má každý právo na spravedlivou odměnu, přičemž tato odměna má být za srovnatelnou práci ve srovnatelné výši.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Vladimíra Sládečka, soudce Jaromíra Jirsy a soudce Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaje) ve věci ústavní stížnosti JUDr. Jaroslava Homolky, advokáta, se sídlem Palackého 5001/1, 586 01 Jihlava, proti usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě č. j. 72 Co 2/2020-240 ze dne 8. 1. 2020 a usnesení Okresního soudu v Jihlavě č. j. 11 L 303/2013-229 ze dne 4. 12. 2019 ve spojení s návrhem na zrušení části ustanovení § 9 odst. 5, § 12a odst. 1 a § 12a odst. 2 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), v platném znění, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě č. j. 72 Co 2/2020-240 ze dne 8. 1. 2020 a usnesením Okresního soudu v Jihlavě č. j. 11 L 303/2013-229 ze dne 4. 12. 2019 byl porušen princip rovnosti ve spojení s právem stěžovatele získávat prostředky pro své životní potřeby prací a podnikat podle čl. 26 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se ruší.

III. Řízení o návrhu stěžovatele na zrušení ustanovení § 9 odst. 5 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), v platném znění, ve slovech „jmenovaného soudem podle zákona upravujícího zvláštní řízení soudní“, se zastavuje.

IV. Návrh stěžovatele na zrušení ustanovení § 12a odst. 1 a ustanovení § 12a odst. 2 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), v platném znění, ve slovech „ustanoveného opatrovníka v občanském soudním řízení“, se odmítá.

Odůvodnění

I.

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí, a to zejména pro porušení čl. 11 odst. 1, čl. 26 odst. 3, čl. 28, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i zrušení části ustanovení § 9 odst. 5, § 12a odst. 1 a § 12a odst. 2 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), v platném znění, (dále jen „advokátní tarif“).

2. Z napadených rozhodnutí, jakož i vyžádaného soudního spisu vedeného u Okresního soudu v Jihlavě pod sp. zn. 11 L 303/2013 Ústavní soud zjistil, že shora označeným usnesením Okresní soud v Jihlavě rozhodl v rámci řízení o vyslovení přípustnosti převzetí umístěné (a v usnesení blíže určené) osoby do zdravotního ústavu a jejím dalším držení ve zdravotním ústavu o odměně stěžovatele jako určeného opatrovníka. Okresní soud konkrétně stěžovateli přiznal za dva úkony právní služby mimosmluvní odměnu ve výši 800 Kč podle ustanovení § 7 bodu 2, § 9 odst. 5, § 11 odst. 1 písm. b), g) a § 12a odst. 1 advokátního tarifu, dále náhradu hotových výdajů ve výši 600 Kč podle § 13 odst. 4 advokátního tarifu i náhradu za daň z přidané hodnoty ve výši 21 % z těchto částek ve výši 294 Kč podle ustanovení § 137 odst. 3 a § 151 odst. 2 občanského soudního řádu, celkem tedy 1 694 Kč.

3. Toto rozhodnutí napadl stěžovatel odvoláním, jemuž Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě nevyhověl a v záhlaví citovaným usnesením rozhodnutí nalézacího soudu jako věcně správné potvrdil.

II.

4. Stěžovatel v ústavní stížnosti zejména namítl neústavní postup při (dvojím) krácení odměny soudem jmenovaného opatrovníka. Podle něj neexistuje žádný rozumný důvod pro to, aby byla za stejnou práci poskytnuta odlišná odměna u soudem jmenovaného opatrovníka a opatrovníka zastupujícího účastníka řízení na základě plné moci. Poukázal přitom zvláště na nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 4/19 ze dne 24. 9. 2019 (N 163/96 SbNU 88; 302/2019 Sb.) a na jeho nosné závěry, které považuje za přiměřeně použitelné i na nyní posuzovaný případ. Ustanovení § 9 odst. 5 advokátního tarifu podle jeho názoru porušuje mimo jiné též princip akcesorické rovnosti podle čl. 3 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 26 odst. 3 Listiny, podle něhož má každý právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Tuto svoji argumentaci stěžovatel v ústavní stížnosti dále rozvedl.

III.

5. Ústavní soud výjimečně nezaslal v záhlaví uvedeným soudům jako účastníkům řízení ústavní stížnost k vyjádření. Nynější věc jako jediná nebyla předmětem spojení dříve podaných a skutkově i právně obdobných (v zásadě shodných) ústavních stížností ke společnému řízení ve věci vedené u Ústavního soudu pod sp. zn. II. ÚS 3957/19 (N 141/100 SbNU 546), neboť napadla později, než bylo v této věci vydáno spojovací usnesení. Přitom právě v naposledy uvedené věci již Ústavní soud poskytl soudům dostatečný prostor pro vyjádření se k podstatě stěžovatelovy argumentace, který soudy také náležitě využily. Za situace, kdy se ze spisového materiálu nyní souzeného případu nepodávají žádné relevantní odlišnosti oproti věcem spojeným ke společnému řízení, jež by odůvodnily nutnost (a smysluplnost) reakce na ně, Ústavní soud, veden zásadou hospodárnosti řízení, neshledal důvod pro takový postup. Stejně tak Ústavní soud k projednání a rozhodnutí o ústavní stížnosti nenařídil ani ústní jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci.

IV.

6. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele, obsah naříkaných soudních rozhodnutí i příslušný spisový materiál a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

7. Ústavní soud v mezidobí od podání ústavní stížnosti již rozhodl o výše zmíněných ústavních stížnostech stěžovatele, spojených ke společnému řízení, a to nálezem sp. zn. II. ÚS 3957/19 ze dne 30. 6. 2020, s jehož závěry se už měli možnost všichni účastníci řízení seznámit. Ústavní soud v něm připomněl řadu svých nálezů [srov. nálezy ve věcech sp. zn. Pl. ÚS 22/19 (N 3/98 SbNU 22; 28/2020 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 23/19 (N 15/98 SbNU 116; 43/2020 Sb.) a sp. zn. Pl. ÚS 26/19 (N 37/99 SbNU 11; 176/2020 Sb.)], v nichž se zabýval ústavní konformitou § 9 odst. 5 advokátního tarifu, stanovícího výši odměny advokátům ve funkci opatrovníků, a v nichž dovodil, že odměna stanovená pro advokáty jako opatrovníky vyjmenovaných skupin osob je protiústavní. Ústavní soud konkrétně poukázal na to, že ustanovení § 9 odst. 5 advokátního tarifu vycházelo z paušalizujícího a ničím nepodloženého předpokladu jednoduchosti a menší finanční náročnosti zastupování vyjmenovaných skupin účastníků řízení advokátem jako opatrovníkem. Na tyto závěry posléze navázal III. senát Ústavního soudu nálezem sp. zn. III. ÚS 3872/19 ze dne 12. 5. 2020 (N 96/100 SbNU 134). V něm již posuzoval situaci, kdy tehdejšímu stěžovateli (advokátovi) byla přiznána odměna za výkon funkce opatrovníka jmenovaného soudem podle zákona o zvláštních řízeních soudních právě podle § 9 odst. 5 advokátního tarifu. Z uvedeného je patrné, že tyto nosné závěry dopadají i na nyní posuzovanou věc, v níž soudy stanovily odměnu stěžovatele v postavení soudem jmenovaného advokáta podle zákona o zvláštních řízeních soudních, vykonávajícího opatrovnictví, podle § 9 odst. 5 advokátního tarifu. Ústavní soud tedy neshledal důvod pro odchýlení se od závěrů vyslovených v citovaných nálezech.

8. Ve světle řečeného tudíž Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti a přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke zrušení napadených usnesení Krajského soudu v Brně – pobočky v Jihlavě a Okresního soudu v Jihlavě, které jsou ve svém dalším postupu vázány právním názorem vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky).

9. Řízení o návrhu stěžovatele na zrušení části ustanovení § 9 odst. 5 advokátního tarifu Ústavní soud zastavil podle § 67 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, protože toto ustanovení již bylo v dotčené části v mezidobí od podání ústavní stížnosti zrušeno, a to následkem kasačního zásahu provedeného nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 26/19 ze dne 3. 3. 2020 (N 37/99 SbNU 11; 176/2020 Sb.).

10. Konečně Ústavní soud nevyhověl ani návrhu stěžovatele na zrušení části ustanovení § 12a odst. 1 a § 12a odst. 2 advokátního tarifu, který odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud se k problematice stanovení paušálního procentního snížení odměny podle § 12a advokátního tarifu již vyslovil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 4/19 ze dne 24. 9. 2019 (N 163/96 SbNU 88; 302/2019 Sb.), a sice tak, že obecné snížení (jak lze dovodit i z tamtéž citované judikatury Evropského soudu pro lidská práva) není bez dalšího rozporné se základními právy, neboť po advokátu lze požadovat, aby některé činnosti vykonával v přiměřeném rozsahu bez nároku na odměnu nebo za odměnu sníženou; rozhodné je, aby se tak nedělo diskriminačně, na základě nevhodných (svévolných) kritérií. I zde lze v podrobnostech na nosné důvody posledně citovaného nálezu, jakož i na odůvodnění vzpomínaného nálezu sp. zn. II. ÚS 3957/19 ze dne 30. 6. 2020 (bod 16) zcela odkázat.

Č. 162**Určení nákladů řízení při rozhodování o přiměřeném zadostiučinění
za nemajetkovou újmu
(sp. zn. I. ÚS 799/20 ze dne 11. srpna 2020)**

V případě, že žalobce ve sporu o přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu prokáže základ svého nároku (existenci nemajetkové újmy způsobené při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem), avšak přiměřené zadostiučinění mu posléze není přiznáno v plné žalované výši, uplatní se při rozhodování o náhradě nákladů řízení § 142 odst. 3 občanského soudního řádu, umožňující přiznat i částečně úspěšnému žalobci náhradu nákladů řízení v plném rozsahu, záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na úvaze soudu. Pokud obecný soud tento výklad nerespektuje a o náhradě nákladů řízení v takovém případě rozhodne podle § 142 odst. 2 občanského soudního řádu, poruší právo žalobce na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Vladimíra Sládečka, soudce Jaromíra Jirsy a soudce Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaj) ve věci ústavní stížnosti J. S., zastoupeného Borisem Achmedovem, advokátem, se sídlem Na Florenci 2116/15, 110 00 Praha 1, proti výroku II rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 29 Co 413/2019-155 ze dne 5. 12. 2019, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení, takto:

I. Výrokem II rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 29 Co 413/2019-155 ze dne 5. 12. 2019 o nákladech řízení bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se v dotčeném výroku ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí ve výroku II o nákladech řízení, a to zejména pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z napadeného rozhodnutí, jakož i vyžádaného soudního spisu vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 20 C 121/2017 Ústavní soud zjistil, že stěžovatel se žalobou domáhal vyslovení výroku, že jeho neoprávněným vzetím do vyšetřovací vazby v řízení vedeném u Okresního soudu v Českých Budějovicích pod sp. zn. 20 T 4/2016 došlo k porušení jeho práva na osobní svobodu zaručeného článkem 8 Listiny. Spolu s tím se stěžovatel domáhal náhrady nemajetkové újmy ve výši celkem 951 105 Kč s příslušenstvím.

3. O žalobě rozhodl Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem č. j. 20 C 121/2017-117 ze dne 23. 1. 2019 tak, že žalobu v části požadující vyslovení porušení základního práva zamítl (výrok I), žalované České republice – Ministerstvu spravedlnosti uložil povinnost zaplatit stěžovateli částku 164 605 Kč spolu s 8,05% ročním úrokem z prodlení z této částky od 27. 7. 2017 do zaplacení (výrok II) a co do zbývajících požadované částky v rozsahu 786 500 Kč s příslušenstvím žalobu zamítl (výrok III). Žalované též uložil povinnost uhradit stěžovateli náhradu nákladů řízení ve výši 8 618,72 Kč (výrok IV) a současně rozhodl o nákladech řízení státu, přičemž žalované uložil zaplatit částku 506,24 Kč (výrok V) a stěžovateli pak částku 293,76 Kč (výrok VI).

4. Rozsudek nalézacího soudu ve výroku III, jakož i v akcesorických výrocích o nákladech řízení napadl stěžovatel odvoláním, jemuž Městský soud v Praze v záhlaví označeným rozsudkem ve věci samé částečně vyhověl a výrok III změnil tak, že žalované uložil povinnost zaplatit stěžovateli 480 500 Kč s úrokem z prodlení ve výši 8,05 % ročně z této částky od 27. 7. 2017 do zaplacení, a to do 15 dnů od právní moci rozsudku odvolacího soudu, jinak rozhodnutí nalézacího soudu v témže výroku jako věcně správné potvrdil. Současně rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů podle zásady úspěchu ve věci, a to tak, že žalovanou zavázal povinností nahradit žalobci náklady řízení ve výši 39 683 Kč k rukám jeho advokáta do 15 dnů od právní moci rozsudku. Odvolací soud rovněž změnil rozsudek obvodního soudu ve výrocích o nákladech státu tak, že se účastníkům tato povinnost neukládá.

II.

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítl, že výše přiznaného zadostiučinění spočívá zcela na úvaze soudu. V takovém případě při posuzování otázky náhrady nákladů řízení dle jeho názoru nepřichází v úvahu aplikace ustanovení § 142 odst. 2 občanského soudního řádu (dále též „o. s. ř.“), nýbrž ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. Pakliže tak městský soud neučinil, pominul aplikovat kogentní ustanovení občanského soudního řádu, a tím vybočil i z ustálené judikatury, což s sebou nese důsledky, jež nabývají ústavněprávního rozměru. Tuto svoji argumentaci stěžovatel v ústavní stížnosti přiblížil.

III.

6. Městský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti plně odkázal na obsah napadeného rozsudku. Ministerstvo spravedlnosti se k ústavní stížnosti nevyjádřilo. Za této situace tak Ústavní soud nezasílal vyjádření městského soudu k replice stěžovateli. Ústavní soud k projednání a rozhodnutí o ústavní stížnosti nenařídil ústní jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV.

7. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele, obsah naříkaného soudního rozhodnutí i příslušný spisový materiál a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

8. Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 42/16 ze dne 29. 3. 2016 (N 53/80 SbNU 643) zaujal právní názor, že ve sporech o přiměřené zadostiučinění dle § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, je třeba rozlišovat mezi posuzováním samotné existence nemajetkové újmy způsobené při výkonu veřejné moci, tedy základu nároku, a rozhodováním o konkrétní výši přiměřeného zadostiučinění. Rozhodování o ní, na rozdíl od posuzování existence újmy, obecně splňuje podmínky aplikace ustanovení § 136 o. s. ř., a tedy představuje úvahu soudu ve smyslu tohoto ustanovení. Neexistuje totiž žádná exaktní metoda, jak stanovit přiměřenost zadostiučinění, respektive jeho výši. Proto přizná-li soud žalobci nižší přiměřené zadostiučinění, než jakého

se domáhal, uplatní se při rozhodování o náhradě nákladů řízení § 142 odst. 3 o. s. ř., jenž v takovém případě, tedy závisí-li rozhodnutí o výši plnění na úvaze soudu, umožňuje i částečně úspěšnému žalobci přiznat náhradu nákladů řízení v plném rozsahu. Žalobce nemůže být v rámci náhrady nákladů řízení sankcionován za ne zcela přiléhavý odhad výše budoucího přiznaného nároku (viz zejména bod 11 citovaného nálezu).

9. Právě uvedený právní názor městský soud při rozhodování o náhradě nákladů před soudy obou stupňů nerespektoval. Sama existence nemajetkové újmy způsobené stěžovateli nebyla vůbec sporná, naopak byla uznána i vedlejší účastnicí; základ stěžovatelova nároku tedy byl prokázán. Městský soud toliko oproti stěžovateli dospěl k odlišnému závěru co do konkrétní výše přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu. Její určení, jak je zřejmé z odůvodnění napadeného rozsudku, záviselo zcela na úvaze odvolacího soudu, jenž navíc odvolání stěžovatele částečně vyhověl a oproti nalézacímu soudu mu přiznal mnohem vyšší částku jako přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu. Proto při rozhodování o náhradě nákladů řízení bylo namístě uzavřít, že stěžovatel byl plně úspěšný při prokázání základu nároku a zčásti úspěšný při určení jeho výše, které ovšem záviselo na úvaze soudu, a za této situace tedy měl odvolací soud postupovat podle § 142 odst. 3 o. s. ř. Odchylný postup by bylo možno zvolit jen tehdy, byly-li by pro něj existovaly vážné důvody. Ty však městský soud neshledal a jejich zřejmost se z obsahu spisu nepodává. Lze tedy uzavřít, že použitím ustanovení § 142 odst. 2 namísto § 142 odst. 3 o. s. ř. došlo k porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

10. Ve světle řečeného tudíž Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti a přistoupil dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ke zrušení napadeného rozsudku Městského soudu v Praze ve výroku II o nákladech řízení. Městský soud je ve svém dalším postupu vázán právním názorem vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky).

Č. 163**Odůvodnění rozhodnutí o předběžném opatření a právo na soudní ochranu
(sp. zn. III. ÚS 1121/20 ze dne 11. srpna 2020)**

I. Ústavní soud rozhodnutí o předběžných opatřeních věcně přezkoumává pouze výjimečně, neboť jde o rozhodnutí, která do práv a povinností účastníků nezasahují konečným způsobem a není jimi ani prejudikován konečný výsledek sporu. Proto je podrobuje ústavněprávnímu přezkumu jen v rámci tzv. omezeného testu ústavnosti. Při takovém testu zkoumá, zda předběžné opatření mělo zákonný podklad (čl. 2 odst. 2 Listiny), bylo vydáno příslušným orgánem (čl. 38 odst. 1 Listiny) a není projevem svévole (čl. 1 Ústavy a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny). Důvodem pro kasační zásah Ústavního soudu je také flagrantní porušení zásad spravedlivého procesu.

II. V samotných dílčích formálních pochybeních, spočívajících výhradně v určité nekonzistenci odůvodnění předběžného opatření, však nemůže spočívat důvod jeho kasace. Úkolem Ústavního soudu je totiž hodnotit přezkoumávaný proces jako celek, nikoliv jen jeho některé segmenty, tzn. přihlíží k závažnosti eventuálních pochybení v postupu obecných soudů a k jejich dopadu na celkový výsledek řízení, neboť právo na soudní ochranu, zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny, nelze vykládat tak, že by pokrývalo veškeré případy porušení kogentních procesních ustanovení v objektivní poloze. V případě subjektivního práva na soudní ochranu je tudíž třeba vždy zkoumat, jak porušení procesních práv zkrátilo jednotlivce na možnosti uplatňovat jednotlivá procesní práva a konat procesní úkony, jež by byly způsobilé přivodit mu příznivější rozhodnutí ve věci samé. Jedním z kritérií úspěšného uplatnění ústavní stížnosti je i její racionalita. Proto Ústavní soud respektuje princip minimalizace zásahů do rozhodovací praxe obecných soudů, neboť ve svém rozhodování zachovává zdrženlivost při zásazích, které by byly motivovány pouze nesouhlasem s odůvodněním či obecně s právními a skutkovými závěry obecných soudů.

Nález

Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v senátu složeném z předsedy senátu Jiřího Zemánka a soudců Radovana Suchánka a Vojtěcha Šimíčka (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti obchodní společnosti SAFICHEM ASSETS, a. s., se sídlem Vídeňská 104, Vestec, zastoupené JUDr. Adamem Batunou, advokátem, se sídlem Václavské nám. 846/1, Praha 1 proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. 2. 2020 č. j. 62 Co 36/2020-227, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a obchodní společnosti RDHolding, s. r. o., se sídlem Kodaňská 558/25, Praha 10, zastoupené JUDr. Mgr. Pavlem Koskou, advokátem, se sídlem Pernštýnská 40, Pardubice, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Průběh řízení před Ústavním soudem, podstatný obsah spisu a rekapitulace ústavní stížnosti

A.

1. Ústavnímu soudu byla doručena ústavní stížnost podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Stěžovatelka se ústavní stížností domáhá zrušení výše uvedeného usnesení Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“), neboť má za to, že jím bylo porušeno její právo na spravedlivý proces a soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a násl. Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Z ústavní stížnosti a z vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 10 (dále jen „obvodní soud“) sp. zn. 8 C 213/2017 se podává, že tento soud usnesením ze dne 22. 10. 2019 č. j. 8 C 213/2017-168 nařídil předběžné opatření, kterým žalované společnosti – RDHolding, s. r. o., (v řízení o ústavní stížnosti vedlejší účastníci) uložil „zdržet se prodeje, darování či jiného zcizení, zatížení zástavním právem, předkupním právem či jiným právem ve prospěch třetí osoby nemovitých věcí“ – pozemků a rodinného domu v tomto usnesení definovaných. V odůvodnění svého rozhodnutí obvodní soud uvedl, že žalobkyně (stěžovatelka) vede proti vedlejší účastníci spor o zaplacení částky 4 000 000 Kč. Během řízení přitom obvodní soud zjistil, že ohledně v návrhu na vydání předběžného opatření specifikovaných nemovitostí vede příslušný katastrální úřad řízení o povolení vkladu, neboť vedlejší účastnice hodlá uvedené pozemky a rodinný dům prodat. Ze Sbírky listin obchodního rejstříku obvodní soud dále dovodil, že vedlejší účastnice založila v březnu roku 2015 do zmíněného veřejně přístupného rejstříku zakladatelskou smlouvu a dále v květnu roku 2019 založila do tohoto veřejného rejstříku zápis o změně adresy svého sídla, v mezidobí však žádné jiné listiny do Sbírky listin již nezaložila.

3. Obvodní soud tak shledal pro nařízení předběžného opatření zákonné podmínky podle § 102 odst. 1 o. s. ř., a to za situace, kdy stěžovatelka vede proti vedlejší účastníci spor o zaplacení částky 4 000 000 Kč a vedlejší účastnice v průběhu řízení učinila úkon, kterým vlastnické právo ke svému majetku převádí na třetí osobu. Proto návrhu stěžovatelky na vydání předběžného opatření vyhověl.

4. K odvolání vedlejší účastnice rozhodl městský soud v záhlaví citovaným usnesením tak, že usnesení obvodního soudu změnil s tím, že návrh stěžovatelky na nařízení předběžného opatření zamítl. K věci samé městský soud zejména konstatoval, že stěžovatelka se domáhá vůči vedlejší účastníci vrácení částky 4 000 000 Kč s příslušenstvím z titulu plnění, které měla vedlejší účastnice od stěžovatelky převzít na základě smlouvy o spolupráci, jejíž platnost ale byla ukončena odstoupením od ní ze strany stěžovatelky, a to z toho důvodu, že vedlejší účastnice měla porušit ve smlouvě uvedené podmínky. V rámci daného soudního řízení ovšem dosud nebylo zahájeno ani dokazování; obvodní soud nejprve usnesením řízení přerušil, když toto usnesení bylo k odvolání obou účastníků řízení městským soudem změněno tak, že řízení se nepřerušuje. Následně obvodní soud nařídil jednání, které ovšem odložil za účelem posléze uskutečněné, avšak neúspěšné mediace. Proto obvodní soud ve věci nařídil v listopadu 2019 další jednání, které však bylo z důvodu rozhodování o nařízeném předběžném opatření odročeno na neurčito. Za dané situace proto podmínky pro nařízení předběžného opatření nejsou splněny, když není prokázána nutnost zatímní úpravy poměrů mezi účastníky. Řízení ve věci samé je teprve na samém počátku a posouzení, zda je žaloba důvodná, je z hlediska splnění podmínek pro nařízení předběžného opatření irelevantní. Skutečnost, že vedlejší účastnice prodává své nemovitosti, podle městského soudu ještě

neznamená, že tak činí proto, aby se zbavila svého majetku, když městskému soudu nepřísluší hodnotit, zda sjednaná kupní cena je bez dalšího (ne)přiměřená. Z dosavadních výsledků řízení tedy nevyplývá, že by se vedlejší účastnice zbavovala svého majetku nebo že by postupovala tak, aby nevykazovala zisk. Z jejího přiznání k dani z příjmů právnických osob včetně výsledovky za rok 2018 a rok 2019 je zřejmé, že vedlejší účastnice hospodářskou činnost vyvíjí. Konečně není podle městského soudu splněna ani podmínka spočívající v tom, že by výkon soudního rozhodnutí posléze vydaného mohl být ohrožen, když nařízení předběžného opatření z tohoto důvodů zásadně vyžaduje, aby oprávněnému svědčilo rozhodnutí, popřípadě listina, která je titulem pro výkon rozhodnutí (exekuci). Takovéto konečné rozhodnutí však doposud vydáno nebylo, když opak netvrdí ani stěžovatelka.

B.

5. Stěžovatelka v ústavní stížnosti předně uvádí, že do společného podnikatelského projektu s vedlejší účastnicí investovala postupně částku 4 000 000 Kč a částku 260 930 USD. Vedlejší účastnice však údajně porušila mezi nimi uzavřené smluvní závazky a nepodávala jí nutné informace, proto se stěžovatelka rozhodla od projektu odstoupit a požadovala po vedlejší účastnici vrácení uvedených peněžních částek, což však vedlejší účastnice dobrovolně neučinila. Proto stěžovatelka vyvolala řízení, z něhož vzešlo i nyní ústavní stížností napadené usnesení. Stěžovatelka totiž následně po zahájení řízení u obvodního soudu zjistila, že vedlejší účastnice přistoupila k prodeji shora zmíněných pozemků a rodinného domu jako svého jediného hodnotnějšího majetku. Proto se tomuto prodeji snažila bránit návrhem na vydání předběžného opatření – obava stěžovatelky o jí vložené finanční prostředky do společného projektu je dána i tím, že vedlejší účastnice nezakládá do Sbírký listin všechny zákonem vyžadované dokumenty, které by odrážely její hospodářskou situaci jako obchodní korporace.

6. Městský soud podle stěžovatelky zásadně pochybil, neboť absenci nutnosti úpravy zatímních poměrů podle ustanovení § 75c o. s. ř. (o jejíž existenci stěžovatelka svůj návrh na vydání předběžného opatření ani neopírala) dovořil z raného stadia řízení (když v něm nebylo zahájeno ani dokazování) a stěžovatelce prý také dosud nesvědčí ani žádné rozhodnutí, jehož výkon by mohl být ohrožen. Zvláště u chybějícího soudního rozhodnutí (jehož výkon by mohl být ohrožen) se stěžovatelka pozastavuje, neboť tato logika městského soudu zcela popírá smysl předběžného opatření, když má naopak chránit eventuální výkon teprve v budoucnosti vydaného soudního rozhodnutí. Stěžovatelka přitom řádně osvědčila, že výkon budoucího rozhodnutí ve věci samé může být ohrožen [městský soud se však stěžovatelkou tvrzenými důvody dostatečně nezabýval – v této souvislosti stěžovatelka odkazuje přiměřeně na nálezný sp. zn. IV. ÚS 189/01 ze dne 21. 11. 2001 (N 178/24 SbNU 327)]. Rozhodnutí městského soudu také není podle stěžovatelky srozumitelné a není řádně odůvodněno, když směšuje návrh na vydání předběžného opatření před zahájením řízení podle § 74 o. s. ř., kdy je třeba soudního rozhodnutí, jehož výkon má být chráněn, a návrh podaný po zahájení řízení ve smyslu § 102 o. s. ř., když rozhodnutí ve věci samé má být teprve vydáno.

II. Změna soudce zpravodaje

7. Ústavní stížnost byla dle rozvrhu práce přidělena soudci Radovanu Sucháňkovi jako soudci zpravodaji. S jeho návrhem na vyhovění ústavní stížnosti se III. senát při projednání věci dne 7. 7. 2020 neztotožnil. Proto byl předsedou senátu postupem podle ustanovení § 55 zákona o Ústavním soudu jako nový soudce zpravodaj určen soudce Vojtěch Šimíček.

III. Vyjádření účastníka řízení a vedlejší účastnice řízení k ústavní stížnosti

8. Městský soud plně odkázal na ústavní stížností napadené usnesení a uvedl, že základní práva stěžovatelky porušena nebyla, neboť jeho rozhodnutí je řádně odůvodněno,

a není proto nepřezkoumatelné nebo nesrozumitelné. Ústavní stížnost by proto měla být zamítnuta nebo odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

9. Vedlejší účastnice uvedla, že ústavní stížnost považuje za zjevně neopodstatněnou, neboť základní práva stěžovatelky nebyla v řízení o návrhu na vydání předběžného opatření porušena a není zřejmé, v čem by rozhodnutí městského soudu mělo být nesrozumitelné nebo vnitřně rozporné. Námitku stěžovatelky, že došlo k popření jejího práva bránit se proti rozhodnutí městského soudu opravným prostředkem, taktéž nelze akceptovat. Dovolání v dané věci nebylo přípustné a stěžovatelka je oprávněna podat návrh na vydání předběžného opatření opakovaně, když stěžovatelce navíc bylo umožněno, aby se k jednotlivým podáním vedlejší účastnice v rámci posouzení důvodnosti nařízení předběžného opatření vyjádřila. Stěžovatelka tak ústavní stížnost využívá jen jako další opravný prostředek ve věci. Ústavní soud však není další soudní instancí v rámci soustavy obecných soudů, tedy bez náležité ústavněprávní argumentace není oprávněn revidovat obsah rozhodnutí obecných soudů.

10. Vyjádření účastníka řízení a vedlejší účastnice řízení Ústavní soud nezasílal stěžovatelce k replice, neboť tato nepřesahují rámec argumentace ústavní stížností napadeného rozhodnutí ani tvrzení uplatněná v průběhu dosavadního řízení.

IV. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

11. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti stojícím mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). K zásahu do rozhodovací činnosti obecných soudů je oprávněn jen tehdy, pokud by porušily ústavně zaručená práva stěžovatelky, zejména pak, došlo-li k porušení práva na soudní ochranu [srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 11. 1998 sp. zn. III. ÚS 101/98 (U 67/12 SbNU 513), nález ze dne 19. 11. 2013 sp. zn. III. ÚS 3199/12 (N 197/71 SbNU 279); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>].

12. V souzené věci je předmětem přezkumu rozhodnutí soudu o návrhu na vydání předběžného opatření. Ústavní soud ve své ustálené judikatuře [srov. např. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 189/01 ze dne 21. 11. 2001 (N 178/24 SbNU 327)] vyjádřil názor, že se zpravidla necítí oprávněn zasahovat do rozhodnutí o předběžných opatřeních, neboť jde o rozhodnutí, která do práv a povinností účastníků zasahují nikoli konečným způsobem a kterými není prejudikován konečný výsledek sporu. Zároveň však Ústavní soud vyjádřil názor, že i rozhodnutí o předběžném opatření je způsobilé zasáhnout do základních práv a svobod účastníků řízení a lze je podrobit ústavněprávnímu přezkumu [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 52/13 ze dne 8. 8. 2013 (N 144/70 SbNU 347)], byť toliko v rámci tzv. omezeného testu ústavnosti.

13. Ústavní soud při takovém testu zkoumá, zda předběžné opatření mělo zákonný podklad (čl. 2 odst. 2 Listiny), bylo vydáno příslušným orgánem (čl. 38 odst. 1 Listiny) a není projevem svévole (čl. 1 Ústavy a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny) – srov. k tomu např. nález ve věci sp. zn. II. ÚS 221/98 ze dne 10. 11. 1999 (N 158/16 SbNU 171). Důvodem pro kasační zásah Ústavního soudu je také flagrantní porušení zásad spravedlivého procesu.

14. S ohledem na rekapitulaci provedenou shora je možno vyjít z toho, že rozhodování o předběžném opatření v právě posuzované věci mělo zákonný podklad, jelikož v případě stěžovatelky šlo o řízení, v němž právní úprava soudu umožňuje předběžné opatření nařídit a stěžovatelka návrh na nařízení předběžného opatření soudu podala [k situaci, kdy je podklad pro rozhodnutí o předběžném opatření zcela chybný – což vyvolává ústavněprávní diskrepanci – srov. například přiměřeně nález sp. zn. I. ÚS 2691/18 ze dne 3. 9. 2019 (N 154/96 SbNU 28)]. Napadené rozhodnutí bylo rovněž vydáno příslušným orgánem (soudem). Zbývá tedy posoudit, zda rozhodnutí městského soudu, kterým bylo usnesení obvodního soudu změněno tak, že se návrh na vydání předběžného opatření zamítá, bylo projevem

svévole či zda v řízení, z něhož ústavní stížností napadené rozhodnutí vzešlo, došlo k flagrantnímu porušení zásad ovládajících právo na soudní ochranu.

15. Žádný takový deficit – natožpak v ústavněprávní intenzitě – ovšem Ústavní soud v právě posuzované věci nezaznamenal.

16. Z argumentace stěžovatelky vyplývá, že nařízení předběžného opatření navrhovala z obavy, že vyhoví-li soud v budoucnu její žalobě a zaváže vedlejší účastníci povinností uhradit jí požadovanou finanční částku, nebude již vedlejší účastnice reálně disponovat žádným majetkem odpovídající hodnoty. Touto alternativou se však městský soud v rámci odůvodnění nyní napadeného usnesení zabýval a vyložil, že podle jeho názoru zatím nelze v posuzovaném případě dovodit nebezpečí zmaření výkonu rozhodnutí. Vycházel přitom zjevně z námitek a tvrzení samotné stěžovatelky. Měl k dispozici přiznání vedlejší účastnice k dani z příjmů právnických osob včetně výsledovek za roky 2018 a 2019. Z nich dovodil, že vedlejší účastnice vyvíjí hospodářskou aktivitu. Tuto skutečnost pak nerozporeje ani sama stěžovatelka v ústavní stížnosti. Toliko namítá, že zisk generovaný vedlejší účastnicí je příliš malý k eventuální úhradě jí požadované částky. Dále městský soud uzavřel, že vedlejší účastnice skutečně prodává v návrhu na nařízení předběžného opatření specifikované pozemky a rodinný dům, nicméně z toho ještě nelze dovodit, že by tak činila proto, aby se „zbavovala majetku“, tedy aby ztížila eventuální vymahatelnost stěžovatelčina budoucího nároku.

17. V dané souvislosti přitom Ústavní soud nepřehlédl, že vedlejší účastnice nabyla uvedený majetek do svého vlastnictví v období po podání žaloby stěžovatelkou, kdy se stěžovatelka tehdy naopak domáhala vydání jiného předběžného opatření, neboť se cítila být ohrožena mimo jiné tím, že vedlejší účastnice nabývá do svého vlastnictví majetkové hodnoty, které by mohla převádět na třetí osoby (srov. k tomu č. 1. 47 vyžádaného soudního spisu). Zjevně přitom jde o týž majetek, který vedlejší účastnice nyní prodává. V odstavci 7 nyní ústavní stížností napadeného usnesení se pak rekapituluje názor stěžovatelky, že vedlejší účastnice tímto způsobem snižuje hodnotu svého majetku, protože vzhledem k růstu cen nemovitých věcí není důvod je prodávat za cenu, za niž byly původně zakoupeny.

18. Tento postoj stěžovatelky ovšem podle Ústavního soudu o to více posiluje akceptovatelnost závěru městského soudu, že samotná dispozice vedlejší účastnice s jejím majetkem nemůže být vykládána bez dalšího tak, že je vedena cílem poškodit stěžovatelku. Ostatně sama stěžovatelka v ústavní stížnosti nepřináší žádnou další věcnou argumentaci alespoň nasvědčující o opaku (nereaguje ani na tvrzení vedlejší účastnice o stále se zhoršujícím stavu uvedených nemovitých věcí a nutnosti je nákladně rekonstruovat). Naopak postup stěžovatelky, kdy tato se staví ofenzivně patrně k jakémukoliv kroku vedlejší účastnice (srov. stručný popis vedlejší účastnice k průběhu mediaci na č. 1. 150 a repliku vedlejší účastnice k vyjádření stěžovatelky na č. 1. 236), vrhá poněkud jiné světlo na vedlejší účastnici uplatňovanou obranu (srov. odst. 5 nyní napadeného usnesení), tedy že nezakládala-li do Sbírky listin účetní závěrky, činila tak z důvodu, aby stěžovatelce nedávala k dispozici interní informace o své činnosti. Za daných poměrů lze pak rovněž těžko cokoliv podstatného dovozovat z okolnosti, že vedlejší účastnice formálně vykazuje zisk jen v rozsahu desítek tisíc korun, když čistý zisk není jediným kritériem hodnocení ekonomického stavu obchodní společnosti.

19. Z uvedeného je podle Ústavního soudu zřejmé, že se městský soud důvody, jež měly podle stěžovatelky svědčit pro nařízení předběžného opatření, zabýval, a to včetně eventuálního ohrožení budoucího výkonu soudního rozhodnutí. Na tomto pro posouzení důvodnosti ústavní stížnosti rozhodujícím závěru nemůže nic změnit ani okolnost – byť v tomto lze dát stěžovatelce do určité míry za pravdu – že některé pasáže odůvodnění ústavní stížností napadeného rozhodnutí nejsou příliš přesvědčivé a systematické, jelikož městský soud je uvozuje posuzováním nutnosti upravit prozatímně poměry mezi účastníky řízení,

a samotný výklad městského soudu vážící se k eventuálnímu ohrožení budoucího výkonu rozhodnutí obsahuje zmínku o dnes již okrajovém a zřejmě překonaném závěru procesní teorie (a zčásti také soudní praxe), že chtěl-li být navrhovatel předběžného opatření se svým návrhem úspěšný, musel mít až na výjimky k dispozici exekuční titul (k tomu srov. JIRSA, J. a kol. Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I. § 1–78g občanského soudního řádu. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 470).

20. Nicméně ani stěžovatelka není v používání právněteoretických východisek zcela bezchybná; v bodě 28 ústavní stížnosti vychází například z toho, že „obavu z ohrožení výkonu rozhodnutí musí navrhovatel [předběžného opatření] prokázat“, ač podle některých aktuálních prací [srov. k tomu například SVOBODA, K. Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 199] tuto obavu postačí jen „osvědčit“, neboť nikdy nelze zcela prokázat, že ke zmaření exekučního titulu v budoucnu opravdu dojde. Existence „obavy“ proto neznamená existenci jistoty zmaření exekučního titulu. Naopak imperativ prokázání (zde již je tedy díkce zákona podle naposledy citovaného autora správná) se vztahuje k nutnosti prozatímně upravit poměry mezi účastníky řízení.

21. Městský soud však své rozhodnutí na případných významových nuancích mezi „prokázáním“ a „osvědčením“ zjevně nestaví. Drží se slov zákona s tím, že důvody pro nařízení nebyly v dané věci prokázány: vedlejší účastnice neprodává majetek, aby tak eventuálně zhoršila postavení stěžovatelky, a vedlejší účastnice i nadále vyvíjí hospodářskou činnost. Nebylo tedy podle městského soudu prokázáno (v jeho pojetí tedy ani osvědčeno), že je zde obava z ohrožení výkonu v budoucnu vydaného rozhodnutí, a ze stejných důvodů zde podle městského soudu není dán ani důvod prozatímně upravit poměry mezi účastníky řízení (skutečnost, že stěžovatelka potřebu prozatímně upravit poměry ve svém návrhu neakcentovala, nemůže mít sama o sobě na správnost posouzení ohrožení výkonu v budoucnu vydaného rozhodnutí žádný vliv).

22. Ústavní soud konečně nepřehlédl jedinou větu v ústavní stížnosti (srov. opět bod 28), v níž stěžovatelka formuluje přesvědčení, že došlo k zamítnutí jejího návrhu na nařízení předběžného opatření ze strany městského soudu na základě takového odůvodnění rozhodnutí (s nímž nyní stěžovatelka Ústavní soud konfrontuje), že stěžovatelka byla zbavena možnosti bránit se nesprávnému rozhodnutí městského soudu opravným prostředkem. Ústavnímu soudu jistě nepřísluší, aby primárně hodnotil formulační styl ústavní stížnosti, nicméně stěžovatelka ani nenaznačuje, že by jí městský soud jakýmkoliv svým postupem zamezil v použití procesně vhodného opravného prostředku nebo že by se jeho pochybením nemohla například seznámit s podáními vedlejší účastnice nebo s některou částí spisového materiálu. Proto Ústavní soud tuto námitku stěžovatelky vyložil tak, že závěry městského soudu byly pro stěžovatelku překvapivé a vzhledem k nemožnosti uplatnit v soustavě obecných soudů další opravný prostředek (neboť jej právní úprava nepředpokládá) se proti takovým závěrům nemohla bránit.

23. V této otázce však Ústavní soud již výše vysvětlil, že městský soud se s návrhem stěžovatelky na nařízení předběžného opatření, respektive s podaným odvoláním ze strany vedlejší účastnice proti takovému návrhu, ústavně akceptovatelným způsobem vypořádal, neboť věcně reagoval na tvrzení stěžovatelky i vedlejší účastnice. Nadto stěžovatelka měla možnost se proti věcným východiskům městského soudu bránit právě posuzovanou ústavní stížností (čehož také využila), ovšem důvody, na nichž městský soud své rozhodnutí skutečně vystavěl, hlubší argumentací nezpochybnila. Upozornila jen na některé formální nesprávnosti, jichž se městský soud v odůvodnění rozhodnutí dopustil (srov. shora), které ale podle Ústavního soudu nejsou takového charakteru, aby pro ně bylo možné ústavní stížností napadené usnesení označit za svévolné. Flagrantní porušení zásad spravedlivého procesu pak stěžovatelka v ústavní stížnosti ani netvrdí.

24. V samotných dílčích formálních pochybeních, spočívajících výhradně v určité nekonzistenci odůvodnění napadeného rozhodnutí, však nemůže spočívat důvod jeho kasace, a to zejména s přihlédnutím ke shora uvedené okolnosti tzv. omezeného testu ústavnosti v případě rozhodování obecných soudů o předběžných opatřeních. Ústavní soud totiž ve své judikatuře setrvale zdůrazňuje, že jeho úkolem je hodnotit přezkoumávaný proces jako celek, nikoliv jen jeho některé segmenty, tzn. přihlíží k závažnosti eventuálních pochybení v postupu obecných soudů a k jejich dopadu na celkový výsledek řízení, neboť právo na soudní ochranu, zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny, nelze vykládat tak, že by pokrývalo veškeré případy porušení kogentních procesních ustanovení v objektivní poloze. „Samotné porušení procesních pravidel stanovených procesními právními předpisy ještě nemusí samo o sobě znamenat porušení práva na spravedlivý proces, ale teprve takové porušení objektivních procesních pravidel, které by skutečně jednotlivce omezilo v některém konkrétním subjektivním procesním právu“ [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 566/07 ze dne 5. 8. 2009 (N 176/54 SbNU 209); či nález sp. zn. IV. ÚS 1796/11 ze dne 18. 10. 2011 (N 178/63 SbNU 69)]. V případě subjektivního práva na soudní ochranu je tudíž třeba vždy zkoumat, jak porušení procesních práv zkrátilo jednotlivce na možnosti uplatňovat jednotlivá procesní práva a konat procesní úkony, jež by byly způsobilé přivodit mu příznivější rozhodnutí ve věci samé. Proto jedním z kritérií úspěšného uplatnění ústavní stížnosti je i její racionalita. „Zásah do základních práv stěžovatele tak musí dosahovat jistého stupně intenzity, způsobilého přivodit změnu rozhodnutí obecných soudů“ [srov. nález sp. zn. II. ÚS 169/09 ze dne 3. 3. 2009 (N 43/52 SbNU 431)]. Naopak tam, kde by realizace procesního oprávnění účastníka nemohla přinést příznivější rozhodnutí ve věci, resp. tam, kde nelze takovou změnu s přihlédnutím ke všem okolnostem daného řízení oprávněně očekávat, bylo by nepřipustným a z ústavního hlediska nepřijatelným formalismem přistoupit ke kasaci takového rozhodnutí obecného soudu. Proto Ústavní soud respektuje princip minimalizace zásahů do rozhodovací praxe obecných soudů, neboť ve svém rozhodování zachovává zdrženlivost při zásazích, které by byly motivovány pouze nesouhlasem s odůvodněním či obecně s právními a skutkovými závěry obecných soudů. Jak totiž uvedl Ch. Perelman (citováno podle Právna logika —nová rétorika, Kalligram, 2014, s. 101), „i když je kasační soud stejně jako prvostupňoví soudci zaměřen na technický aspekt soudního odůvodnění, neruší rozhodnutí, které je nedostatečně odůvodněné, ale shoduje se s právem. V takovémto případě kasační soud nahrazuje důvody poskytnuté soudci uspokojivějším odůvodněním“.

25. Závěrem proto Ústavní soud konstatuje, že neshledal ve výše uvedeném postupu a rozhodnutí městského soudu porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky, a proto zamítl ústavní stížnost podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

26. Takto rozhodl bez přítomnosti účastníků a bez ústního jednání, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Odlišné stanovisko

Odlišné stanovisko soudce Radovana Suchánka

Podle § 22 zákona o Ústavním soudu zaujímám toto odlišné stanovisko k výroku i odůvodnění nálezu:

1. Judikturní přístup Ústavního soudu k posuzování opodstatněnosti ústavní stížnosti proti rozhodnutí soudu ve věci předběžného opatření prošel značným vývojem. Zprvu Ústavní soud dovozoval, že „nejde o rozhodnutí ve věci samé, ale že se jedná o rozhodnutí zatímní povahy, které bude v průběhu řízení nebo po jeho skončení změněno či zrušeno. Proto se nejedná o rozhodnutí podle § 72 odst. 2 zákona o Ústavním soudu ...“ [usnesení ze dne 21. 10. 1998 sp. zn. III. ÚS 119/98 (U 61/12 SbNU 489)]. Tato judikturní linie byla posléze opuštěna, když Ústavní soud konstatoval, že „předběžné opatření je způsobilé zasáhnout do

ústavně zaručených práv nebo svobod“ [nález ze dne 13. 2. 2014 sp. zn. III. ÚS 1888/13 (N 17/72 SbNU 211), obdobně např. již nálezy ze dne 5. 11. 2002 sp. zn. II. ÚS 343/02 (N 140/28 SbNU 223)]. Tento závěr je podle mého názoru potřeba dovodit i v situaci, kdy došlo k nevydání, resp. zrušení již vydaného předběžného opatření odvolacím soudem. Takový postup totiž může znamenat odepření včasné a účinné právní ochrany a v konečném důsledku i zásah do ústavne zaručených práv stěžovatele, včetně práva na soudní ochranu [srov. nálezy ze dne 3. 9. 2019 sp. zn. I. ÚS 2691/18 (N 154/96 SbNU 28) a HRNČÍŘÍK, V. Předběžné opatření v civilním řízení. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 117–118].

2. Souhlasím se senátní většinou, že rozhodnutí soudu ve věci předběžného opatření je nutné podrobit přezkumu v tzv. omezeném testu ústavnosti (body 12 a 13). Na rozdíl od kolegů mám však za to, že napadené rozhodnutí obsahuje prvky svévole, a rovněž, že naplnění požadavku zákonného podkladu lze v posuzované věci považovat přinejmenším za hraniční, když k zamítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření po zahájení řízení ve věci samé došlo s odkazem na v daném případě neexistující „zákonný“ důvod.

3. V nálezu se přitom přiznává, že „některé pasáže odůvodnění ústavní stížnosti napadeného rozhodnutí nejsou příliš přesvědčivé a systematické ...“ (bod 19), resp. že napadené rozhodnutí se vyznačuje dílčími formálními pochybeními spočívajícími „v určité nekonzistenci“ jeho odůvodnění (bod 24). Důvod ke kasačnímu zásahu však kolegové neshledávají mimo jiné s odůvodněním, že nedošlo k flagrantnímu porušení zásad spravedlivého procesu, přičemž jejich porušení stěžovatelka v ústavní stížnosti ani netvrdí (bod 23). Současně stěžovatelce vytýkají, že ani ona nebyla „v používání právněteoretických východisek zcela bezchybná“ (bod 20).

4. V odůvodnění nálezu ovšem poněkud zapadá, že k podání návrhu na vydání předběžného opatření stěžovatelkou došlo až po podání žaloby, tj. po zahájení řízení ve věci samé. Nařízení takového předběžného opatření se pak řídí § 102 občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) za obdobného použití většiny ustanovení části druhé hlavy druhé téhož zákona (§ 102 odst. 3 o. s. ř.). Ustanovení § 102 odst. 1 o. s. ř. stanoví, že „je-li třeba po zahájení řízení zatímne upravit poměry účastníků nebo je-li po zahájení řízení obava, že by výkon rozhodnutí v řízení posléze vydaného mohl být ohrožen, může soud nařídit předběžné opatření“. Městský soud návrh na nařízení předběžného opatření zamítl zejména z toho důvodu, že stěžovatelka nedisponovala exekucním titulem. Přitom již na základě gramatického výkladu ze slov zákona („výkon rozhodnutí v řízení posléze vydaného“) jasně vyplývá, že exekucní titul nemusí být v okamžiku nařízení předběžného opatření vydán. Co jiného lze podle senátní většiny považovat za svévolnou aplikaci zákona? Smyslem a účelem dané právní normy je přece rovněž „ochrana pozdějšího výsledku meritorního řízení, tedy ochrana reálné vykonatelnosti exekucního titulu, který má být v meritorním řízení vydán“ (SVOBODA, K. Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 180).

5. Odůvodnění rozhodnutí městského soudu, podle něhož nebyla splněna „podmínka nařízení předběžného opatření z důvodu, že by výkon soudního rozhodnutí posléze vydaného mohl být ohrožen, když nařízení předběžného opatření z tohoto důvodu zásadně vyžaduje, aby oprávněnému svědčilo rozhodnutí, popř. listina, která je titulem pro výkon rozhodnutí (exekuci), takovéto rozhodnutí však dosud vydáno nebylo; ostatně oprávněný to ani netvrdí“ (viz jeho bod 12), je vnitřně zcela rozporné. Nejprve městský soud totiž správně hovoří o rozhodnutí „posléze vydaném“, v druhé části souvětí však konstatuje, že podmínka pro nařízení předběžného opatření nebyla splněna, neboť ještě neexistuje příslušný exekucní titul. Městský soud tedy v prvé řadě zaměnil dva procesní režimy nařizování předběžných opatření, a to předběžné opatření vydané před zahájením meritorního řízení (§ 74 a násl. o. s. ř.) s předběžným opatřením vydaným po jeho zahájení (§ 102 o. s. ř.).

6. Pro nařízení předběžného opatření je potřeba v první řadě osvědčit skutečnosti rozhodující pro uložení povinnosti předběžným opatřením, tj. zpravidla okolnosti, ze kterých lze dovodit reálnou šanci navrhovatele na úspěch ve věci samé. Zadruhé je pak potřeba alternativní naplnění některého ze dvou důvodů vymezených v § 102 odst. 1, resp. v § 75c odst. 1 o. s. ř., který se dle § 102 odst. 3 o. s. ř. použije obdobně i při nařízení předběžného opatření po zahájení řízení ve věci samé. Stěžovatelka se ve svém návrhu domáhala vydání předběžného opatření z důvodu obavy o ohrožení výkonu rozhodnutí v řízení posléze vydaného podle § 102 odst. 1 o. s. ř., který představuje speciální právní normu vůči právní úpravě obsažené v části druhé hlavě druhé občanského soudního řádu. Tuto svou obavu podložila zcela konkrétními důkazy. Na to však městský soud reagoval mj. tak, že „zákonné podmínky pro nařízení předběžného opatření splněny nejsou, když není prokázána nutnost zatímní úpravy poměrů účastníků“, tj. posuzoval naplnění podmínek i prizmatem jiného důvodu (prozatímní úpravy poměrů), než kterého se dovolávala stěžovatelka (obava o ohrožení výkonu v řízení posléze vydaného rozhodnutí).

7. Přestože v obou případech zákon hovoří o nutnosti prokázat důvod pro vydání předběžného opatření, objektivně teleologickým výkladem je třeba ve shodě s právní naukou dospět k závěru, že „riziko zmaření exekučního titulu stačí jen osvědčit. Existence obavy totiž neznamená existenci jistoty zmaření exekučního titulu. Naproti tomu domáhá-li se navrhovatel vydání předběžného opatření proto, že je třeba prozatímně upravit poměry účastníků, je třeba tuto potřebu skutečně prokázat“ (SVOBODA, K. Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 199). Nejde přitom o pouhou právněteoretickou poučku bez dopadu na právní praxi, neboť „osvědčení“ je spojeno s podstatně nižším stupněm požadovaného důkazu oproti „prokázání“. Že si tohoto rozdílu nebyla vedle městského soudu pravděpodobně vědoma ani sama stěžovatelka (viz bod 20), nemůže při posuzování důvodnosti ústavní stížnosti hrát žádnou roli. Tím spíše, existují-li další důvody, proč návrhu stěžovatelky vyhovět.

8. Odůvodnění nálezu dále zdůrazňuje (body 15 až 19), že se městský soud zabýval důvody, jež měly podle stěžovatelky svědčit pro nařízení předběžného opatření. To je po mém soudu tvrzení poněkud problematické. Městský soud zejména zkoumal účetní uzávěrky vedlejší účastnice z let 2018 a 2019 (nezaložené v obchodním rejstříku), z nichž dovodil, že tato hospodářskou aktivitu vyvíjí. Je pravdivé tvrzení senátní většiny, že tuto skutečnost stěžovatelka nerozporuje, ale pouze namítá, že zisk generovaný vedlejší účastnicí je příliš malý k úhradě žalované částky. Zůstalo však již zcela opomenuto, že námitkou zvláště hrubého nepoměru mezi generovaným ziskem vedlejší účastnice na straně jedné a žalovanou částkou na straně druhé se městský soud vůbec nezabýval. Lze jistě souhlasit s nálezem, že „čistý zisk není jediným kritériem hodnocení ekonomického stavu obchodní společnosti“ (bod 18 *in fine*). Tím spíše bylo namístě vyjádřit se k námitce stěžovatelky, že vedlejší účastnice žádný movitý majetek vyšší hodnoty nemá, a zejména, že nemovitost, jejímuž převodu má být předběžným opatřením zabráněno, představuje jedinou nemovitost v jejím vlastnictví.

9. V dané věci nelze přehlédnout ani to, že rozhodnutí soudu prvního stupně o nařízení předběžného opatření bylo změněno v odvolacím řízení městským soudem. Tím se stěžovatelce fakticky odňala ochrana, která jí svědčila na základě nařízeného předběžného opatření coby rozhodnutí předběžně vykonatelného (§ 76d o. s. ř.). Kdo jiný než Ústavní soud měl stěžovatelce poskytnout ochranu proti takto vysoce svévolnému použití práva, když proti napadenému rozhodnutí nebylo dovolání přípustné? Podotýkám, že již v minulosti Ústavní soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu o zamítnutí návrhu na vydání předběžného opatření s odůvodněním, že soud „při rozhodování ... vskutku přehlédl, že v souzené věci se nejednalo o dražbu konanou v rámci exekučního řízení vedeného proti žalovanému, nýbrž o institut tzv. dobrovolné dražby ... Argumentace krajského soudu mylně vycházející z existence

exekučního řízení proti žalovanému bytovému družstvu, jíž by jinak nebylo lze nic vytknout, tak byla na věc stěžovatele zcela nepoužitelná. Tím došlo k porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny“ (nález ze dne 3. 9. 2019 sp. zn. I. ÚS 2691/18). Domnívám se přitom, že v nyní posuzované věci došlo k přinejmenším stejně vážnému pochybení odvolacího soudu.

10. Přestože posouzení podmínek pro vydání předběžného opatření je věcí obecného soudu, Ústavní soud je ve světle nálezu ze dne 10. 11. 1999 sp. zn. II. ÚS 221/98 (N 158/16 SbNU 171) povinen zjistit, zda zde podmínky pro jeho vydání či naopak pro jeho zamítnutí vůbec byly dány a zda soud nerozhodl svévolně. Přinejmenším některé důvody, pro které městský soud změnil rozhodnutí obvodního soudu, resp. rozhodl o zamítnutí návrhu na vydání předběžného opatření, neexistují, resp. neměly zákonný podklad. Soud posuzoval návrh na vydání předběžného opatření po zahájení řízení ve věci samé v zásadě v režimu předběžných opatření nařizovaných před zahájením řízení ve věci samé, tj. podstatně přísněji, než mu v daném případě umožňoval zákon. Po stěžovateli zejména vyžadoval existenci exekučního titulu, který v daném případě nebylo možno vyžadovat, a dále požadoval prokázání skutečností, které stačilo pouze osvědčit. Těžko si představit, jak flagrantnější porušení ustanovení občanského soudního řádu o nařízení předběžného opatření by muselo nastat, aby podle senátní většiny mohlo jít o svévolné rozhodnutí nebo o rozhodnutí bez zákonného podkladu. To, že odůvodnění napadeného rozhodnutí je na řadě míst nepřesvědčivé a vnitřně rozporné (což koneckonců přiznává i sám nález), je jen dalším důvodem pro vyvození závěru o existenci v něm obsažených prvků svévole. Z těchto důvodů mělo být napadené rozhodnutí – proti němuž nebyly dovolání ani jiný procesní prostředek ochrany přípustné – zrušeno vyhovujícím nálezem Ústavního soudu.

Č. 164**Odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu o výživném pro dítě
(sp. zn. I. ÚS 2680/19 ze dne 18. srpna 2020)**

Jestliže z rozsudku obecného soudu není patrný vztah mezi důkazy provedenými v řízení a skutkovým závěrem ohledně otcem dosahovaného příjmu, který měl vliv na stanovení výše výživného, je takové řízení zpravidla zatíženo vadou, která svou intenzitou dosahuje porušení základního práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Vladimíra Sládečka, soudce zpravodaje Jaroslava Fenyka a soudce Tomáše Lichovníka o ústavní stížnosti stěžovatelky D. K., zastoupené JUDr. Christianem Choděrou, advokátem, se sídlem Malá Štěpánská 2033/8, Praha 2, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 29. 5. 2019 č. j. 13 Co 134/2019-188, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a 1) B. H., zastoupeného JUDr. Ing. Evou Fryšovou, advokátkou, se sídlem 8. května 10, Olomouc, a 2) K. K., zastoupeného JUDr. Danielem Choděrou, advokátem, se sídlem Malá Štěpánská 8, Praha 2, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 29. 5. 2019 č. j. 13 Co 134/2019-188 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29. 5. 2019 č. j. 13 Co 134/2019-188 se ruší.

Odůvodnění**I. Obsah napadených rozhodnutí**

1. Obvodní soud pro Prahu 9 (dále jen „obvodní soud“) rozsudkem ze dne 30. 1. 2019 č. j. 6 P 418/2018-156, 59 P a Nc 371/2018 rozhodl, že vyživovací povinnost otce (vedlejší účastník č. 1), naposledy stanovená na nezletilého K. K. (vedlejší účastník č. 2) rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 5. 5. 2010 č. j. 50 P 57/2010-16 částkou 10 000 Kč měsíčně, se zvyšuje na částku 40 000 Kč měsíčně s účinností od 1. 9. 2016 (výrok I). Dále rozhodl, že dluh na zpětně zvýšeném výživném za dobu od 1. 9. 2016 do 31. 1. 2019 ve výši 835 000 Kč je otec povinen zaplatit ve dvou splátkách se splatností první splátky 31. 7. 2019 k rukám matky nezletilého (stěžovatelky) a se splatností druhé splátky 31. 1. 2020 k rukám tou dobou již zletilého syna (výrok II). Výrokem III pak obvodní soud rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

2. Ve vztahu k příjmovým možnostem a schopnostem otce obvodní soud konstatoval zejména to, že se pohybují v částkách několikanásobně vyšších než v době poslední úpravy, kdy byly ve výši 50 000 Kč čistého měsíčně, zatímco od roku 2017 jsou ve výši cca

180 000 Kč čistého měsíčně (podnikání a nájem komerčních pozemků) a v roce 2016 byly ve výši cca 270 000 Kč čistého měsíčně. Tyto příjmy obvodní soud zjistil z daňových přiznání otce a z přehledů povinných záloh, a neuvěřil tak jeho tvrzením, že má k dispozici cca 100 000 Kč čistého měsíčně. Dále uvedl, že kromě pozemků zastavěných komerčními nemovitostmi otec vlastní také rodinný dům, ve kterém bydlí, spolu s okolními zahradami a pozemky, a firmu v milionových ziscích, prostřednictvím které vlastní také několik nákladních a osobních vozidel, která má k dispozici (k poměrům otce podrobně viz body 15, 16, 18, 19 a 31 až 34 rozsudku obvodního soudu). Obvodní soud proto uzavřel, že stanovené výživné odpovídá vysoké životní úrovni otce, stejně jako tomu, že otec se s nezletilým nestýká a nad rámec výživného na jeho potřeby přispívá jen výjimečně, přičemž jde o jeho jedinou vyživovací povinnost.

3. Obvodní soud se v odůvodnění rozsudku zabýval také potřebami nezletilého a poměry stěžovatelky. S ohledem na podstatu ústavní stížnosti Ústavní soud nepovažoval za nezbytné tyto informace blíže rozvádět, a omezil se proto pouze na stručnou rekapitulaci informací týkajících se majetkové situace vedlejšího účastníka č. 1.

4. Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) rozsudkem ze dne 29. 5. 2019 č. j. 13 Co 134/2019-188 rozsudek obvodního soudu ve výroku I o běžném výživném změnil tak, že vyživovací povinnost otce, naposledy stanovená na nezletilého rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 č. j. 50 P 57/2010-16 částkou 10 000 Kč měsíčně se zvyšuje na dobu od 1. 9. 2016 do 31. 8. 2017 na částku 15 000 Kč měsíčně a od 1. 9. 2017 do budoucna na částku 20 000 Kč měsíčně s tím, že částka 15 000 Kč měsíčně je splatná k rukám matky nezletilého a částka 5 000 Kč měsíčně je splatná na blíže specifikovaný účet. Ve výroku II o nedoplatku na výživném městský soud rozsudek okresního soudu změnil tak, že nedoplatek na výživném za období od 1. 9. 2016 do 31. 5. 2019 činí 125 000 Kč s tím, že otec je povinen zaplatit částku 20 000 Kč k rukám matky a částku 105 000 Kč na blíže specifikovaný účet. Dále městský soud rozhodl, že rodiče nezletilého nejsou oprávněni do nabytí zletilosti nezletilého s peněžními prostředky představujícími výživné na tomto účtu disponovat bez souhlasu druhého rodiče nebo soudu. Rozhodl také, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů.

5. Dle městského soudu obvodní soud v podstatě správně posoudil majetkové a výdělkové poměry obou rodičů a správný je i jeho závěr, že životní úroveň otce je nadstandardní. Městský soud zdůraznil, že předmětem sporu je výživné pro nezletilé dítě a pro takový typ sporu není třeba podrobně zkoumat majetkové poměry rodičů, jako by řešil jejich majetkové vypořádání rodičů nebo jiný vyúčtovací spor, kdy by bylo nezbytné předkládat jednotlivé stvrzenky a účetní doklady, kompletní účetnictví otce, výpisy z účtů a podobně. Stejně tak není třeba provádět ekonomické rozbory, posudky či analýzy majetkových poměrů rodičů, zcela postačí učinit si komplexní představu o majetkových poměrech rodičů a okolnostech případu a potřebách dítěte. Otcova nadstandardní úroveň je dle městského soudu zcela zřejmá na základě dokazování provedeného obvodním soudem, stejně jako to, že matka byla nucena v důsledku zhoršeného zdravotního stavu dočasně ukončit podnikání, přičemž v době rozhodování městského soudu již byla tato její činnost obnovena. Podle přesvědčení městského soudu tak nebylo třeba provádět další podrobné dokazování. Odvolací námitky otce v tomto směru proto městský soud vyhodnotil jako nedůvodné.

6. Dále městský soud poukázal na to, že potřeby nezletilého se zcela zásadním způsobem změnily již pouhým plynutím času. Ke zvýšení potřeb nezletilého došlo dle městského soudu již ve školním roce počínajícím 1. 9. 2016, kdy se připravoval na přijímací zkoušky na střední školu. K dalšímu nárůstu potřeb potom došlo od 1. 9. 2017, kdy začal studovat střední školu s placeným školným. Vzhledem k těmto skutečnostem bylo třeba výživné odstupňovat.

7. Městský soud vyjádřil přesvědčení, že výše výživného, kterou stanovil, zásadně odpovídá nadstandardní životní úrovni otce. Částka 40 000 Kč stanovená obvodním soudem se městskému soudu jevila jako neakceptovatelná a zákonným kritériím neodpovídající. Uvedl, že výživné, které nově stanovil, kopíruje životní úroveň otce, respektuje ale i to, že otec podniká a většinu finančních prostředků investuje dále právě do tohoto podnikání. Městský soud výslovně konstatoval, že vyšel z příjmu otce 100 000 Kč, který sám v průběhu řízení uvedl a který se městskému soudu jevil jako zcela přiměřený a reálný. Dodal, že výživné i u osoby takto výdělečně činné nelze stanovit takovým způsobem, aby toto překračovalo jakékoli rozumné hranice a limity. Za částku odpovídající potřebám nezletilého městský soud označil 15 000 Kč, kterou považoval za limitní a zahrnující veškeré opodstatněné potřeby nezletilého, a zbylých 5 000 Kč proto otcovi uložil zasílat na účet nezletilého k tvorbě budoucích rezerv.

II. Argumentace stěžovatelky

8. Podle názoru stěžovatelky byla rozsudkem městského soudu porušena základní práva garantovaná čl. 3 odst. 1 a 2, čl. 18 odst. 1, čl. 27 odst. 1, 2 Úmluvy o právech dítěte, čl. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

9. Stěžovatelka poukazuje na to, že obvodní soud vyšel ze zjištění, že otcovy příjmové možnosti a schopnosti od poslední úpravy výživného v roce 2010 podstatně vzrostly, konkrétně z 50 000 Kč na 180 000–270 000 Kč čistého měsíčně, a výživné na nezletilého proto zvýšil z 10 000 Kč na 40 000 Kč. V této souvislosti namítá, že zatímco obvodní soud neuvěřil tvrzení otce, že má měsíčně k dispozici 100 000 Kč čistého, městský soud, aniž provedl dokazování ohledně otcových příjmových možností a schopností, z tohoto otcova tvrzení bez dalšího vyšel. Podle městského soudu byl tento otcem tvrzený příjem „zcela přiměřený a reálný“. Běžné měsíční výživné proto snížil o 20 000 Kč (resp. 25 000 Kč) a dlužné výživné o 710 000 Kč, a to přesto, že důkazní situace zůstala stejná jako před obvodním soudem.

10. Městský soud podle stěžovatelky rezignoval na úplné a správné zjištění skutkového stavu, jelikož vyšel výhradně ze skutkových zjištění obvodního soudu a dokazování doplnil pouze o její prohlášení o započetí působení jako osoby samostatně výdělečně činné. Navíc, ač ohledně výše výživného dospěl oproti obvodnímu soudu k diametrálně odlišnému závěru, neumožnil stěžovatelce se k němu před vynesemím rozsudku vyjádřit. Městský soud dle stěžovatelky pochybil také v tom, že nezhodnotil ani celkové majetkové poměry otce a jeho životní úroveň, na níž má jeho syn právo participovat.

11. Pokud výši výživného stanovenou obvodním soudem městský soud souhrnně označil za neakceptovatelnou, neodpovídající zákonným kritériím, překračující jakékoli rozumné hranice a limity, pak stěžovatelka namítá, že tyto hranice a limity ve svém rozhodnutí konkrétně a srozumitelně nevymezil. Jelikož městský soud nevysvětlil, jak výdělkové možnosti a schopnosti otce posoudil, a odůvodnění rozsudku postrádá jakákoli skutková zjištění i právní úvahy, které vedly k výše popsanému snížení výživného, považuje stěžovatelka napadený rozsudek za absolutně nepřezkoumatelný.

III. Vyjádření účastníků řízení

12. K posouzení důvodnosti ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníka řízení a vedlejších účastníků řízení.

13. Městský soud ve svém vyjádření odkázal na napadený rozsudek, který považuje za správný a souladný s právními názory Ústavního soudu. Není si vědom toho, že by došlo k porušení práv vedlejšího účastníka č. 2, které jistě nelze spatřovat v tom, že soud nerozhodl podle představ stěžovatelky. Jelikož je vedlejší účastník dnes již zletilý, měl by být dle

městského soudu dotázán, zda souhlasí s vedením tohoto opatrovnického řízení za dobu po nabytí zletilosti, kdy by již neměl být zastupován svou matkou jako zákonnou zástupkyní.

14. Vedlejší účastník č. 1 upozornil, že nositelem hmotného práva, o němž se v řízení rozhodovalo, je dnes již zletilý vedlejší účastník č. 2. Dále uvedl, že ústavní stížnost považuje za nedůvodnou, jelikož městský soud se vad namítaných stěžovatelkou nedopustil. Stížnost je podle něj vedena toliko majetkovým prospěchem stěžovatelky, jejíž tvrzení jsou tendenční. Upozornil, že jeho životní úroveň je podstatně nižší než životní úroveň syna a stěžovatelky. Navrhl proto, aby ústavní stížnost byla odmítnuta jako podaná osobou neoprávněnou, jako neopodstatněná, popř. zamítnuta jako nedůvodná.

15. Vedlejší účastník č. 2 (nyní již zletilý syn stěžovatelky a vedlejšího účastníka č. 1) uvedl, že ústavní stížnost považuje za důvodnou. Je přesvědčen, že rozsudkem městského soudu došlo k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, neboť ústavní stížností napadený rozsudek neobsahuje náležitosti vyplývající z § 157 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“). Z odůvodnění není zřejmé, jakými úvahami se městský soud při svém rozhodování řídil a jakým způsobem dospěl k výši výživného, čímž došlo k nepřipustné libovůli.

16. Obvodní soud dle vedlejšího účastníka č. 2 vedl k otázce otcových příjmů v rozhodném období rozsáhlé dokazování a svá skutková zjištění ohledně otcova příjmu a jeho majetkových poměrů shrnul tak, že se pohybují v částkách několikanásobně vyšších než v době poslední úpravy (180 000–270 000 Kč čistého měsíčně) a otec navíc vlastní firmu, která je v milionových ziscích. Dle obvodního soudu byla proto navýšená vyživovací povinnost ve výši 40 000 Kč odůvodněná a přiléhavá k poměrům všech účastníků, jelikož nezletilý má právo podílet se na úrovni svých rodičů. Oproti tomu městský soud vyšel z příjmu otce pouze ve výši 100 000 Kč. K tomuto zcela odlišnému skutkovému zjištění městský soud dospěl, aniž by dle § 213 odst. 2 o. s. ř. zopakoval obvodním soudem provedené důkazy. Městský soud při jednání dokazování nezopakoval, ale pouze jej doplnil o prohlášení stěžovatelky o započetí působení jako osoby samostatně výdělečně činné, ze kterého ale nemohl dospět k jinému skutkovému závěru ohledně příjmu otce než obvodní soud. V tomto kontextu vedlejší účastník č. 2 poukázal na nález sp. zn. I. ÚS 273/06 ze dne 14. 9. 2007 (N 144/46 SbNU 409), dle kterého postup odvolacího soudu, který se odchýlil od skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně, aniž dokazování sám zopakoval, není v souladu se zásadami spravedlivého procesu.

17. Dále vedlejší účastník č. 2 ve svém vyjádření odkázal také na nález sp. zn. I. ÚS 1356/16 ze dne 12. 9. 2016 (N 170/82 SbNU 647), dle kterého, je-li placení výživného jediným projevem, jakým rodič realizuje svá rodičovská práva a povinnosti, měl by soud při hodnocení jeho možností a schopností postupovat s nejvyšší obezřetností, k čemuž ho ostatně vybízí i poslední věta § 913 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „o. z.“). V této souvislosti uvedl, že kromě placení výživného o něj otec nikdy neprojevoval zájem, jaký by otec měl o své dítě mít. Vychováván byl pouze matkou. Otec s ním čas netrávil a o jeho problémy se nikdy nezajímal, přestože o nich byl informován. Komunikoval s ním pouze na dálku. Doplnil, že po jednání u městského soudu byla ze strany otce úplně přerušena i komunikace přes SMS zprávy, což vnímá tak, že pro otce již představuje pouze finanční zátěž.

18. Vyjádření městského soudu a vedlejších účastníků zaslal soud stěžovatelce k replice. Městský soud dle stěžovatelky v rámci svého vyjádření nijak nereagoval na argumentaci obsaženou v ústavní stížnosti týkající se jeho pochybení. K předmětu ústavní stížnosti se dle stěžovatelky nevyjádřil ani vedlejší účastník č. 1. Uvedl-li, že jeho životní úroveň je podstatně nižší než životní úroveň stěžovatelky a jejich syna, poukázala stěžovatelka na to, že obvodní soud v rámci provedeného dokazování detailně prozkoumal majetkové a výdělkové možnosti obou rodičů, jakož i na to, že ona nevlastní žádnou

nemovitost ani společnost a její příjmy nikdy nedosahovaly statisíců měsíčně. Doplnila, že syna vychovávala výlučně sama, kontaktu otce a syna nikdy nebránila, ale naopak ho podporovala, nicméně otec se se synem viděl za celý život pouze třikrát a o syna se nezajímal ani v době její hospitalizace v nemocnici. Hrazené výživné vynakládala výhradně pro potřeby syna, a to většinou na vzdělání.

IV. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

19. Dle čl. 83 Ústavy je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti. Není součástí soustavy soudů (čl. 91 Ústavy) a není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. toho, zda nebyla dotčena ústavně zaručená práva účastníků, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je oprávněn zasáhnout tehdy, došlo-li v řízení, jehož byl stěžovatel účastníkem, a posléze rozhodnutím v něm vydaným k porušení základních práv a svobod stěžovatele chráněných ústavním pořádkem [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy].

20. Ústavní soud vzal v úvahu stěžovatelkou předložená tvrzení, zvážil obsah ústavní stížnosti napadeného rozhodnutí, zohlednil obsah vyžádaného spisového materiálu a vyjádření, která obdržel, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

21. Pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného (§ 913 odst. 1 o. z.). Dle § 915 odst. 1 o. z. má být životní úroveň dítěte zásadně shodná s životní úrovní rodičů, přičemž toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte. Připouštět-li to majetkové poměry osoby výživou povinné, lze za odůvodněné potřeby dítěte považovat i tvorbu úspor, nevylučují-li to okolnosti zvláštního případu (§ 917 o. z.). Při určení rozsahu vyživovací povinnosti přitom přihlíží soud k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje, a při posouzení majetkových poměrů rodičů vždy bere ohled nejen na fakticky dosahované příjmy rodiče, ale i na celkovou hodnotu jeho movitého a nemovitého majetku a způsob života, resp. životní úroveň [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 756/16 ze dne 14. 6. 2016 (N 114/81 SbNU 785)].

22. Otázka posouzení návrhu na určení výživného pro nezletilé děti je sice věcí volné úvahy soudu závislé na posouzení možností a schopností osoby povinné k výživě a odůvodněných potřeb osoby oprávněné, obecný soud je ovšem povinen jasným a přezkoumatelným způsobem vymezit rámec, v němž se tato jeho volná úvaha, na základě níž dospěl k závěru o určení výše výživného, pohybovala. Postrádá-li odůvodnění soudního rozhodnutí údaj o tom, o které důkazy soud opřel svá skutková zjištění, dochází k porušení § 157 odst. 2 o. s. ř., což vede k tomu, že se soudní rozhodnutí stává nepřezkoumatelným [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 1836/13 ze dne 27. 2. 2014 (N 24/72 SbNU 275)]. Z odůvodnění rozhodnutí musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé, jinak odůvodnění nejenže nevyhovuje zákonným hlediskům, ale současně představuje porušení zákazu libovůle v soudním rozhodování a způsobuje porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 1356/16 ze dne 12. 9. 2016 (N 170/82 SbNU 647)].

23. Podstatou ústavní stížnosti je námitka, že zatímco obvodní soud při určení výše výživného vycházel z měsíčního čistého příjmu otce ve výši 180 000 Kč, resp. 270 000 Kč (vyplývajícího z daňových přiznání pro rok 2016 a 2017) a neuvěřil tvrzení otce, že má měsíčně k dispozici 100 000 Kč, městský soud, aniž provedl jakékoliv další dokazování ohledně otcových příjmových možností a schopností, výslovně konstatoval, že z tohoto otcova tvrzení vyšel, otcem tvrzený příjem označil za „zcela přiměřený a reálný“ a v návaznosti na to stanovil měsíční výživné o 20 000 Kč (resp. o 25 000 Kč) nižší.

24. Na shora vymezené předpoklady ústavně souladného rozhodování přitom nelze rezignovat ani v situaci, kdy se výsledné stanovené výživné jeví obecným soudům jako nadstandardní (městský soud ho označil za „limitní a zahrnující veškeré opodstatněné potřeby nezletilého“, resp. za odpovídající nadstandardní životní úrovni otce).

25. Z rozsudku městského soudu (ani z protokolu o jednání u městského soudu) však není patrné, jak městský soud k odlišnému závěru o výši otcova měsíčního příjmu dospěl, neboť žádný důkaz, z něhož by v daném ohledu mohl vycházet, neprovedl, nekonkretizoval či blíže nehodnotil, pouze obecně konstatoval, že „otec podniká a většinu finančních prostředků investuje dále právě do tohoto podnikání“, aniž by tento svůj náhled, který se do závěru o výši otcova měsíčního příjmu zřejmě promítl, podložil jakýmkoliv důkazy.

26. Existenci důkazů, které by podporovaly skutkový závěr o nižších měsíčních příjmech otce, nelze dovodit ani ze spisového materiálu. Z protokolu o jednání před obvodním soudem totiž vyplývá, že pokud otec navrhl, aby mu byl soudem poskytnut prostor k prokázání svých závazků (hypoteční úvěr, půjčka od fyzické osoby), obvodní soud otci lhůtu k předložení takových důkazů neposkytl, a to se zdůvodněním, že otec tyto závazky dle svého vlastního tvrzení ještě nesplácí a tyto závazky nemohou jít k tíži nezletilého, jakož i vzhledem k tomu, že s ohledem na dostatek provedených důkazů byl schopen rozhodnout bez dalšího prodlužování řízení (viz také body 8, 31 a 34 rozsudku obvodního soudu).

27. Ústavní stížností napadené rozhodnutí tak budí dojem, že městský soud se bez dalšího spokojil s otcem prezentovaným vysvětlením jeho majetkové situace, a to navzdory rozdílným informacím vyplývajícím dle obvodního soudu z provedených listinných důkazů (zejména z daňových přiznání). Z odůvodnění rozsudku současně není patrné, zda městský soud přihlédl k některé ze skutečností, kterou by snad obvodní soud opomněl, nebo zda existují nějaké skutečnosti, které obvodní soud hodnotil nesprávně [obdobně viz např. nález sp. zn. III. ÚS 594/17 ze dne 18. 7. 2017 (N 130/86 SbNU 223) či nález sp. zn. I. ÚS 2073/17 ze dne 10. 1. 2018 (N 5/88 SbNU 79); všechna citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou v elektronické podobě dostupná na <https://nalus.usoud.cz>]. Není ani zřejmé, jaké konkrétní investice otce do podnikání vzal městský soud v potaz. Jestliže přitom otec již v řízení před obvodním soudem navrhoval, že předloží důkazy na podporu svých tvrzení o nižší výši příjmů, a obvodní soud tyto důkazy nepřipustil, městský soud naopak tyto důkazy od otce nepožadoval.

28. Nejde přitom o pouhý marginální nedostatek, který by neměl potenciál průmětu do výsledného rozhodnutí, neboť skutkový závěr o nižším příjmu otce byl pro snížení výživného městským soudem zjevně významný a ani samotnou změnu výše výživného oproti rozsudku obvodního soudu určitě nelze označit za nepodstatnou.

29. Ústavní soud tak musel přisvědčit námitkám stěžovatelky stran nepřezkoumatelnosti rozsudku městského soudu, ze kterého není patrný vztah mezi důkazy provedenými v řízení a skutkovým závěrem ohledně otcem dosahovaného příjmu, který měl vliv na stanovení výše výživného. Jelikož městský soud své rozhodnutí přezkoumatelným způsobem neodůvodnil, zatížil řízení vadou, která svou intenzitou dosahuje porušení základního práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

30. Aniž by Ústavní soud chtěl již nyní předjímat rozhodnutí o výsledné výši výživného, pokud městský soud uvedl, že výživné u rodičů s vysokými příjmy by mělo mít určité limity, lze s tímto názorem souhlasit (sama stěžovatelka se svým návrhem domáhala zvýšení výživného na částku 20 000 Kč, tedy na částku nižší, než v jaké bylo výživné původně obvodním soudem stanovené).

31. Obdobně se ostatně v minulosti Ústavní soud vyjádřil např. v nálezu sp. zn. IV. ÚS 650/15 ze dne 16. 12. 2015 (N 217/79 SbNU 489), který se týkal výživného stanoveného ve statisícových částkách. Jak Ústavní soud v citovaném nálezu uvedl (viz zejména body 30–36), rozhodnutí obecných soudů musí být ale i v tomto směru založeno na řádně odůvodněné

úvaze, v rámci které bude vzata v potaz celá řada hledisek, které mohou mít vliv na stanovení přiměřeného výživného a definování případných limitů horní hranice takového výživného.

32. Protože rozsudkem městského soudu došlo k porušení základního práva stěžovatelky na soudní ochranu, Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, rozsudek městského soudu zrušil.

Č. 165**Odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu o změně senátu v případech stanovených v § 221 odst. 2 občanského soudního řádu (sp. zn. I. ÚS 1408/20 ze dne 18. srpna 2020)**

Sám výčet závažných vad, jichž se měl soud prvního stupně dopustit, bez uvedení důvodů, z nichž je odvozena obava, že další řízení před tímž soudcem nebude splňovat parametry spravedlivého (řádného) procesu, nahlíženo z hlediska ústavněprávního, nepostačuje. Absence příslušného odůvodnění pak zakládá porušení ústavně zaručeného práva stěžovatele na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, neboť odnímá věc původně určenému soudci, aniž by pro takový postup byly splněny zákonné předpoklady.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudců JUDr. Tomáše Lichovníka a JUDr. Kateřiny Šimáčkové o ústavní stížnosti JUDr. Vladimíra Sitty, MBA, zastoupeného JUDr. Filipem Matoušem, advokátem, se sídlem Lazarská 6, Praha 2, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 5. 3. 2020 č. j. 30 Co 75/2020-475, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 jako účastníků řízení a Ministerstva financí jako vedlejšího účastníka, takto:

I. Výrokem II usnesení Městského soudu v Praze ze dne 5. 3. 2020 č. j. 30 Co 75/2020-475 bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý (řádný) proces a právo na zákonného soudce podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok II usnesení Městského soudu v Praze ze dne 5. 3. 2020 č. j. 30 Co 75/2020-475 se ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění**I.**

1. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označeného usnesení Městského soudu v Praze (dále též jen „odvolací soud“), kterým byl zrušen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále též jen „soud prvního stupně“) ze dne 31. 10. 2019 č. j. 14 C 136/2015-424 a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení (výrok I) a současně bylo nařízeno, aby věc projednal a rozhodl jiný senát soudu prvního stupně (výrok II).

2. Stěžovatel v ústavní stížnosti tvrdí, že uvedeným rozhodnutím odvolacího soudu došlo k porušení jeho ústavně zaručeného práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). K tomu mělo dojít v důsledku nesprávného postupu odvolacího soudu, který nedostatečně a v rozporu se základními pravidly soudního řízení odůvodnil změnu soudce. Odvolací soud nerespektoval skutečnost, že vykládat § 221 odst. 2 o. s. ř. lze pouze restriktivním způsobem a je přitom nutné šetřit ústavně zaručená práva účastníka řízení.

3. Na podporu svých tvrzení odkazuje stěžovatel na judikaturu Ústavního soudu k aplikaci § 221 odst. 2 o. s. ř. [nálezy sp. zn. IV. ÚS 956/09 (N 225/55 SbNU 105), IV. ÚS 170/08 (N 128/57 SbNU 577) nebo II. ÚS 2766/14 (N 202/79 SbNU 281)].

II.

4. Ústavní soud ze spisového materiálu zjistil, že stěžovatel se v řízení před civilními soudy domáhá zaplacení částky 200 000 000 Kč jako náhrady škody, která mu měla být způsobena nesprávným úředním postupem podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“). Škoda měla podle stěžovatele spočívat ve snížení hodnoty jeho akcií společnosti Neograph, k níž mělo dojít v důsledku nezákonnosti rozhodnutí státní zástupkyně o zajištění akcií a nesprávného úředního postupu státu při správě těchto akcií v době od 4. 12. 2013 do 17. 4. 2014, kdy trvalo jejich zajištění provedené v rámci trestního řízení a stěžovateli bylo zakázáno vykonávat s nimi spojená hlasovací práva.

5. Soud prvního stupně rozhodl samosoudkyní JUDr. Otílií Hrehovou výše citovaným mezitímním rozsudkem tak, že základ žalobního nároku je dán.

6. V řízení před soudem prvního stupně se stěžovatel domáhal náhrady škody po České republice zastoupené Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových. Odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně podalo Ministerstvo financí (dále jen „vedlejší účastník“) s odkazem na § 6 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb.

7. Odvolací soud v záhlaví citovaným usnesením rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (výrok I) a současně nařídil, aby věc projednal a rozhodl jiný senát soudu prvního stupně (výrok II).

8. Výrok I odvolací soud odůvodnil tím, že se soud prvního stupně dopustil několika zásadních procesních pochybení spočívajících v nedostatečném odůvodnění, nesprávné identifikaci předmětu řízení a vedení řízení s nepřislušnou organizační složkou státu. Podle odvolacího soudu pochybil soud prvního stupně též věcně, když učinil předčasné závěr o naplnění všech podmínek odpovědnosti státu za škodu způsobenou stěžovateli nesprávným úředním postupem. Podle názoru odvolacího soudu nebyl prokázán ani nesprávný postup, ani existence škody na straně stěžovatele. Výrok II odvolací soud odůvodnil závažnými vadami, k nimž v řízení před soudem prvního stupně došlo.

III.

9. Ústavní soud vyzval v souladu s § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, účastníky řízení a vedlejšího účastníka, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

10. Obvodní soud pro Prahu 2 ve vyjádření ze dne 10. 6. 2020 plně odkázal na odůvodnění prvostupňového rozhodnutí. Předsedkyně senátu 19 C Mgr. Lucie Vítková sdělila, že jí věc byla přidělena v souladu s napadeným usnesením odvolacího soudu a rozvrhem práce Obvodního soudu pro Prahu 2 jako odlišné soudkyni od kolegyně ve věci rozhodující rozsudkem ze dne 31. 10. 2019.

11. Městský soud v Praze ve vyjádření ze dne 10. 6. 2020 zcela odkázal na své závěry obsažené v odůvodnění napadeného usnesení, na kterých i nadále setrval.

12. Vedlejší účastník ve svém vyjádření poukázal na to, že odvolací soud může podle § 221 odst. 2 o. s. ř. nařídít projednání věci jiným senátem (samosoudcem) i z důvodu, že v řízení došlo k závažným vadám. S odkazem na usnesení sp. zn. III. ÚS 3360/18 (rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>) má za to, že Městský soud v Praze svůj postup řádně odůvodnil. Dále uvádí, že není příslušnou organizační složkou jednat za stát v řízení vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 14 C 136/2015, jakož i v řízení

o této ústavní stížnosti. Podle názoru vedlejšího účastníka je zde dána příslušnost České republiky – Ministerstva spravedlnosti.

13. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení stěžovateli k replice, neboť neobsahovala žádné nové relevantní skutečnosti. Nadto nelze přehlédnout, jak bylo o návrhu rozhodnuto.

IV.

14. Ústavní soud shledal procesní podmínky pro věcné projednání ústavní stížnosti za splněné, včetně její přípustnosti. K tomu Ústavní soud uvádí, že principiálně je oprávněn rozhodovat jen o ústavní stížnosti, která směřuje proti rozhodnutím, jimiž se soudní či jiné řízení končí, a účastník tak nemá možnost jiné právní obrany než cestou ústavní stížnosti [srov. např. usnesení sp. zn. I. ÚS 339/01 (U 33/23 SbNU 383)]. Za taková „konečná“ rozhodnutí však považuje i některá procesní rozhodnutí, jimiž se řízení sice nekončí, ale uzavírá se jeho relativně samostatná část a jeho účastník již nemá možnost takové rozhodnutí napadnout; k tomuto typu řadí Ústavní soud rovněž nyní dotčené rozhodnutí podle § 221 odst. 2 o. s. ř. či postup soudu podle § 262 trestního řádu. Ústavní soud přitom bere v úvahu i zásadu ekonomie řízení, neboť bylo-li by porušení ústavně zaručeného základního práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny shledáno až na samém konci soudního řízení, probíhalo by takové řízení nutně ne hospodárně (srov. např. usnesení sp. zn. III. ÚS 389/05, I. ÚS 116/08, III. ÚS 963/08 nebo III. ÚS 901/10). Zároveň však klade zvláštní důraz na principy sebeomezení a minimalizace vlastních zásahů do pravomoci jiných orgánů veřejné moci, neboť Ústavnímu soudu jako orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) nepřisluší postavení arbitra ve sporech mezi jednotlivými instancemi obecného soudnictví. Kasační zásah tudíž v případech postupu odvolacího soudu podle § 221 odst. 2 o. s. ř. připadá v úvahu jen tehdy, lze-li shledat, že takový postup byl projevem zjevné libovůle a došlo k němu bez adekvátního odůvodnění.

15. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by nijak nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil ze spisového materiálu, z písemných úkonů stěžovatele, účastníků řízení a vedlejšího účastníka řízení. Nenařízení ústního jednání odůvodňuje i skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval ani za potřebné provádět dokazování.

V.

16. Po posouzení obsahu ústavní stížnosti, spisového materiálu a vyjádření účastníků a vedlejšího účastníka řízení Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

17. Významnou systémovou pojistku, zaručující nezávislost soudů, představuje právo na zákonného soudce. Toto právo je ústavně zaručeno v čl. 38 odst. 1 Listiny, který stanoví, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon. Podstata této záruky spočívá v tom, že podávání návrhů soudům a přidělování případů soudcům se odehrává podle předem stanovených pravidel, čímž má být minimalizována možnost jejich ovlivňování, svévole apod. Princip zákonného soudce na jedné straně dotváří a upevňuje soudcovskou nezávislost, na straně druhé představuje pro každého účastníka řízení záruku, že k rozhodnutí v jeho věci jsou povolávány soudy a soudci podle předem daných zásad (procesních pravidel) tak, aby byla zachována zásada pevného přidělování soudní agendy a aby byl vyloučen – pro různé důvody a rozličné účely – výběr soudů a soudců *ad hoc* [viz např. nálezy sp. zn. III. ÚS 232/95 (N 15/5 SbNU 101) nebo III. ÚS 293/98 (N 11/13 SbNU 71)].

18. Záruky spojené s právem na zákonného soudce se tedy upínají ke způsobu určení soudce, který bude věc rozhodovat, a zahrnují rovněž výslovný zákaz odnětí věci takto určenému soudci; z toho plyne, že v konkrétní věci by měl rozhodovat, nebrání-li tomu

závažné objektivní důvody, vždy jeden a týž soudce. Jinak řečeno, ústavní garance se vztahují jak na způsob ustavení senátu (samosoudce), který bude ve věci rozhodovat, tak na stabilitu obsazení senátu, projevující se zákazem svévolné změny v jeho složení.

19. Možnost změny rozhodujícího senátu (samosoudce) skýtá ustanovení § 221 odst. 2 o. s. ř., podle něhož „[z]ruší-li odvolací soud rozhodnutí proto, že nebyl dodržen závazný právní názor (§ 226 odst. 1, § 235h odst. 2 věta druhá a § 243d odst. 1) nebo že v řízení došlo k závažným vadám, může nařídit, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný senát (samosoudce), nebo přikázat věc k dalšímu řízení jinému soudu prvního stupně, kterému je nadřizen“.

20. Ústavní soud se v minulosti zabýval ústavností citovaného ustanovení, přičemž odmítl návrh na zrušení jeho části ve slovech „nebo že v řízení došlo k závažným vadám“ (nález sp. zn. IV. ÚS 956/09). V nálezu uvedl, že smyslem ustanovení § 221 odst. 2 o. s. ř. „je především ‚odblokovat‘ řízení zatížené neschopností soudu prvního stupně uzavřít věc zákonným způsobem. (...) Z nutnosti restriktivního výkladu posledně uvedené kompetence (odnětí věci pro závažné vady řízení) ovšem vyplývá, že vždy půjde o mimořádný krok odůvodněný vysokou pravděpodobností, že v případě ponechání věci současnému soudci tento nebude schopen ukončit řízení způsobem, jenž by mohl odvolací soud aprobovat. V případě pochybností by se soud vždy měl přiklonit k ústavně garantované stabilitě obsazení soudu, a to zejména, jedná-li se o přezkum prvního ve věci vydaného rozsudku, kdy ještě nebylo soudu prvního stupně poskytnuto vodítko, a to i pokud jde o procesní otázky, které mohou být rovněž sporné“.

21. V nálezu sp. zn. II. ÚS 2766/14 Ústavní soud konstatoval, že „k nařízení změny soudce – jakožto k mimořádnému opatření – by nemělo docházet ve skutečnosti jen proto, že soudci rozhodující na obou stupních soudní soustavy zastávají odlišné právní názory, (...) ustanovení § 221 odst. 2 o. s. ř. nemá sloužit k unifikaci právních názorů a případně i hodnotového postoje soudců, nýbrž k zamezení excesům spočívajícím ve zjevném nerespektování dvojinstančnosti soudního řízení“. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 170/08 Ústavní soud uvedl, že „sám výčet závažných vad, jichž se měl soud prvního stupně dopustit, bez uvedení důvodů, z nichž je odvozena obava, že další řízení před tímž soudcem nebude splňovat parametry spravedlivého procesu, pro takový postup, nahlíženo z hlediska ústavněprávního, nepostačuje. Absence příslušného odůvodnění pak zakládá porušení ústavně zaručeného práva stěžovatelů na zákonného soudce ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny, neboť odnímá věc původně určenému soudci, aniž by pro takový postup byly splněny zákonné předpoklady“.

22. V nyní projednávaném případě odvolací soud rozhodnutí o změně senátu (samosoudce) soudu prvního stupně odůvodnil pouze obecným odkazem na závažné vady, k nimž mělo dojít v řízení před soudem prvního stupně. V odůvodnění napadeného rozhodnutí (bod 33) konstatoval, že „[s]oučasně v souladu s § 221 odst. 2 o. s. ř. dospěl k závěru, že s ohledem na závažné vady, k nimž v řízení došlo, spočívající ve vadách odůvodnění napadeného rozsudku, nesprávné identifikaci předmětu řízení, jakož i jednání s nesprávnou organizační složkou státu, je nezbytné rozhodnout tak, že se věc nařizuje k projednání a rozhodnutí jinému senátu Obvodního soudu pro Prahu 2“.

23. Ústavní soud tedy napadený výrok II věcně přezkoumal, přičemž se v první řadě, obdobně jako ve věcech sp. zn. IV. ÚS 956/09 nebo IV. ÚS 170/08, zabýval otázkou, zda odvolací soud svůj postup dostatečně odůvodnil. Shledal přitom, že z odůvodnění napadeného výroku není zřejmé, zda odvolací soud zvažoval střet základních práv účastníků řízení či zda pouze mechanicky aplikoval zákonem svěřenou kompetenci. Městský soud v Praze podle názoru Ústavního soudu své rozhodnutí o odnětí věci samosoudkyni JUDr. Otílii Hrehové dostatečně argumentačně nepodložil. Neuvedl žádné důvody, z nichž by bylo možné dovodit vysokou pravděpodobnost, že v případě ponechání věci dosavadní samosoudkyni nebude

řízení ukončeno způsobem, jenž by mohl odvolací soud aprobovat. Pokud odvolací soud takový důvod měl, opomenul jej do odůvodnění napadeného rozhodnutí uvést. Řádné a přesvědčivé odůvodnění postupu podle § 221 odst. 2 o. s. ř. bylo nutné i vzhledem k tomu, že se v daném případě jednalo o první projednání věci před odvolacím soudem, který dal soudu prvního stupně jasný a velmi podrobný návod, jak má ve věci postupovat.

24. Jak již Ústavní soud uvedl v nálezu sp. zn. IV. ÚS 170/08, sám výčet závažných vad, jichž se měl soud prvního stupně dopustit, bez uvedení důvodů, z nichž je odvozena obava, že další řízení před tímž soudcem nebude splňovat parametry spravedlivého (řádného) procesu, nahlíženo z hlediska ústavněprávního, nepostačuje. Absence příslušného odůvodnění pak zakládá porušení ústavně zaručeného práva stěžovatele na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny, neboť odnímá věc původně určenému soudci, aniž by pro takový postup byly splněny zákonné předpoklady.

VI.

25. Ústavní soud uzavírá, že považuje postup odvolacího soudu podle § 221 odst. 2 o. s. ř. za předčasný a porušující práva stěžovatele, zaručená obecně v čl. 36 odst. 1 a zejména pak v čl. 38 odst. 1 Listiny. Přistoupil tedy ke zrušení výroku II usnesení Městského soudu v Praze. Důvody pro zrušení výroku I Ústavní soud neshledal, a proto ústavní stížnost v této části odmítl jako zjevně neopodstatněnou. Ostatně ani stěžovatel k němu žádné námitky neuvádí, resp. konstatuje, že „veškeré výtky odvolacího soudu vůči soudu prvního stupně jsou oprávněné“.

26. Na základě výše uvedeného Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a), § 82 odst. 3 písm. a) a § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl, jak je ve výrocích I až III uvedeno.

Č. 166**Nesprávné poučení odvolacího soudu o (ne)přípustnosti dovolání
(sp. zn. II. ÚS 1575/20 ze dne 18. srpna 2020)**

Chybné poučení o nepřípustnosti dovolání proti rozhodnutí ve vztazích, v nichž měla stěžovatelka postavení spotřebitele, má za následek porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu zaručenou čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové, soudce Ludvíka Davida a soudkyně zpravodajky Milady Tomkové o ústavní stížnosti Petry Píclové, zastoupené Mgr. Petrem Novákem, advokátem, sídlem Vídeňská 546/55, Brno, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. 11. 2019 č. j. 18 Co 300/2019-87 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 29. ledna 2019 č. j. 27 C 63/2017-57 ve znění usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 14. dubna 2020 č. j. 27 C 63/2017-92, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 6 jako účastníků řízení a společnosti Deutsche Lufthansa Aktiengesellschaft, sídlem Gablenz-Strasse 2-6, Kolín nad Rýnem, Německo, zastoupené Mgr. Pavlem Vincíkem, advokátem, sídlem Ovocný trh 1096/8, Praha 1, takto:

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 20. listopadu 2019 č. j. 18 Co 300/2019-87 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. listopadu 2019 č. j. 18 Co 300/2019-87 se ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění**I. Vymezení věci**

1. Posuzovanou ústavní stížností se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť tvrdí, že jimi došlo k porušení jejích práv zaručených čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti a napadených rozhodnutí, stěžovatelka se žalobou domáhala po žalované společnosti Deutsche Lufthansa Aktiengesellschaft zaplacení 600 eur s příslušenstvím jako kompenzaci za zrušený let podle čl. 7 odst. 1 písm. c) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. 2. 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91, (dále též jen „nařízení“).

3. Mezi účastníky nebylo sporu o tom, že stěžovatelka měla u žalované rezervovaný letecký spoj, který byl zrušen a nahrazen jiným spojem, v důsledku čehož stěžovatelka dorazila do cílové destinace se zpožděním. Sporu nebylo ani ohledně toho, že důvodem

zpoždění byla stávka pilotů žalované. Žalovaná v této stávce spatřovala mimořádnou okolnost ve smyslu čl. 5 odst. 3 nařízení (vylučující povinnost nahradit škodu), stěžovatelka nikoli. Obvodní soud pro Prahu 6 se ztotožnil s žalovanou a ústavní stížností napadeným rozsudkem žalobu zamítl. Městský soud v Praze ústavní stížností napadeným rozsudkem prvostupňové rozhodnutí potvrdil. Zároveň městský soud stěžovatelku poučil, že dovolání není přípustné.

4. Stěžovatelka namítá, že nelze jakoukoli stávku automaticky považovat za mimořádnou okolnost, neboť je údajně potřeba rozlišovat mezi stávkou personálu letiště a stávkou zaměstnanců leteckého dopravce. Pouze v prvním případě totiž údajně letecký dopravce nemá možnost takovou situaci ovlivnit. Dále stěžovatelka namítá, že předmětná otázka dosud nebyla vyjasněna judikaturou Soudního dvora Evropské unie, pročež byl městský soud povinen podat předběžnou otázku.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní soud vyzval účastníky a vedlejší účastníci řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

6. Městský soud v Praze rozebral důvody, pro které shledal žalobu stěžovatelky nedůvodnou. Uvedl dále, že si je vědom nálezů Ústavního soudu (vydaných po napadeném rozhodnutí), dle kterých ve skutkově a právně obdobných věcech měli být účastníci poučeni, že dovolání přípustné je, pročež očekává, že se Ústavní soud bude zabývat právě touto otázkou, a to navzdory tomu, že ji stěžovatelka v ústavní stížnosti vůbec nevznesla.

7. Obvodní soud pro Prahu 6 se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

8. Společnost Deutsche Lufthansa Aktiengesellschaft uvedla, že závěry napadených rozsudků jsou v souladu s ustálenou výkladovou praxí Soudního dvora Evropské unie i národních soudů, přičemž ani nebyl důvod pokládat Soudnímu dvoru předběžnou otázku. Ústavní stížnost nadto vedlejší účastnice shledává nepřipustnou s ohledem na bagatelní výši předmětu sporu.

9. Ústavní soud rozhodl podle § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, bez nařízení ústního jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci.

III. Procesní předpoklady řízení o ústavní stížnosti

10. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, jež byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je – v rozsahu, jímž je napadán rozsudek Městského soudu v Praze – přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

11. Ve vztahu k přípustnosti ústavní stížnosti se Ústavní soud zabýval tím, že stěžovatelka v souladu s poučením odvolacího soudu nepodala dovolání. Dle městského soudu totiž nešlo o vztah ze spotřebitelské smlouvy ve smyslu § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, a jelikož předmětem sporu bylo peněžité plnění nepřesahující 50 000 Kč, považoval dovolání za nepřipustné.

12. Ústavní soud ovšem v nálezech sp. zn. IV. ÚS 2672/19 ze dne 19. 2. 2020 (N 31/98 SbNU 343), sp. zn. II. ÚS 291/20 ze dne 31. 3. 2020 (N 63/99 SbNU 214) či sp. zn. IV. ÚS 2397/19 ze dne 31. 3. 2020 (N 56/99 SbNU 158) dovodil, že dovolání přípustné (minimálně do okamžiku, než Nejvyšší soud předloží opačnou argumentaci) v těchto případech je. Dle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu dovolání není přípustné proti rozsudkům a usnesením vydaným v řízeních, jejichž předmětem bylo v době vydání rozhodnutí obsahujícího napadený výrok peněžité plnění nepřevyšující 50 000 Kč, ledaže jde (mimo jiné) o vztahy ze spotřebitelských smluv. Jak přitom Ústavní soud v citovaných nálezech uvedl, považuje pojem „vztahy ze spotřebitelských smluv“ za natolik široký, že umožňuje zahrnout nejen právní vztahy založené přímo spotřebitelskou smlouvou, ale také právní vztahy

založené na základě právního předpisu, jestliže se jejich vznik odvíjí od spotřebitelské smlouvy, a to i když bude uplatněný nárok dán vůči osobě, která nebyla smluvní stranou této spotřebitelské smlouvy.

13. V případě stěžovatelky byl žalobou uplatněn nárok na náhradu za zrušení letu, který má svůj základ v přímo použitelném předpisu Evropské unie, podmínkou jeho vzniku však je smluvní vztah typicky mezi cestujícím a provozujícím leteckým dopravcem, jehož obsahem je závazek provést let specifikovaný prostřednictvím rezervace letenky, nebo mezi cestujícím a jiným subjektem, jenž se zavázal zprostředkovat provedení tohoto letu u provozujícího leteckého dopravce. Existenci smlouvy výslovně předpokládá i čl. 3 odst. 5 nařízení č. 261/2004, podle něhož, jestliže provozující letecký dopravce nemá smlouvu s cestujícím a plní povinnosti podle tohoto nařízení, má se za to, že jedná v zastoupení osoby, jež uzavřela smlouvu s tímto cestujícím. Z napadených rozsudků se podává, že takováto smlouva byla v případě stěžovatelky uzavřena. Ústavní soud zároveň nemá pochybnosti o tom, že stěžovatelka měla při uplatňování nároků vůči žalované postavení spotřebitele. Je tak opodstatněn závěr, že u uplatněného nároku o vztahu ze spotřebitelské smlouvy šlo.

14. Nepodáním dovolání tedy došlo k nevyčerpání všech prostředků k ochraně práva podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Poučení o nepřipustnosti dovolání ze strany městského soudu má nicméně, jak je uvedeno ve výše citovaných nálezech, za následek přípustnost ústavní stížnosti ve vztahu k rozhodnutí odvolacího soudu, byť materiálně je omezena na přezkum důsledků chybného poučení.

15. Ústavní stížnost je naopak nepřipustná v rozsahu, v němž směřuje proti rozsudku obvodního soudu. Skutečnost, že stěžovatelka nepodala dovolání, má za následek, že zatím nebyly vyčerpány všechny prostředky, které zákon k ochraně práva poskytuje. Bude-li ústavní stížnost vůči rozsudku městského soudu shledána důvodnou, otevře se tím stěžovateli cesta k podání dovolání. V případě zamítnutí dovolání, respektive jeho odmítnutí pro zjevnou bezdůvodnost či pro nepřipustnost z důvodu nesplnění podmínek podle § 237 občanského soudního řádu, pak bude moci podat novou ústavní stížnost, jež může směřovat i vůči rozsudkům městského soudu a obvodního soudu.

16. Vzhledem k argumentaci vedlejší účastnice je možné dodat, že výše předmětu sporu jako taková není relevantní okolností z hlediska posouzení přípustnosti ústavní stížnosti (ledaže by její výše byla významná stran přípustnosti jiného opravného prostředku, který by bylo nutné před podáním ústavní stížnosti vyčerpat), nýbrž toliko z hlediska její důvodnosti.

IV. Vlastní posouzení

17. Ústavní stížnost je – v části, kterou je napadán rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 18 Co 300/2019-87 ze dne 20. 11. 2019 – důvodná.

18. Přípustnost dovolání, jak je rozebráno výše, nebyla vyloučena dle § 238 občanského soudního řádu, nýbrž závisela na posouzení podmínek dle § 237 občanského soudního řádu, jehož výsledek závisí na uvážení odvolacího soudu (viz § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Nesprávné poučení tak mělo za následek, že stěžovatelka nevyužila dovolání jako mimořádný opravný prostředek, kterým se mohla domoci ochrany proti tvrzenému zásahu do ústavně zaručených práv a svobod. Napadeným rozsudkem městského soudu proto bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

19. Jde-li o vedlejší účastnici namítanou nízkou hodnotu sporu, lze přisvědčit, že Ústavní soud v některých případech označil částky svou výší obdobné té, o kterou šlo nyní, za bagatelní. Ve výše citovaných nálezech, v nichž byla řešena takřka shodná problematika, ovšem přistoupil ke kasaci napadeného rozhodnutí, ačkoli např. v nálezu sp. zn. IV. ÚS 2397/19 šlo o částku dokonce ještě nižší. Jinými slovy, Ústavní soud navzdory relativně nízké hodnotě předmětu sporu považoval zásah způsobený chybným poučením v těchto sporech za

dostatečně závažný na to, aby přistoupil k plnému meritornímu přezkumu. Na tom setrvává i nyní.

V. Závěr

20. Ústavní soud tedy dospěl k závěru, že rozsudkem Městského soudu v Praze č. j. 18 Co 300/2019-87 ze dne 20. 11. 2019 byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatelky, a toto rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. V části, kterou ústavní stížnost směřovala proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 č. j. 27 C 63/2017-57 ze dne 29. 1. 2019, ji Ústavní soud podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu odmítl jako nepřipustnou.

Č. 167**Nerespektování kasační závaznosti nálezu Ústavního soudu
(sp. zn. II. ÚS 4162/19 ze dne 19. srpna 2020)**

Kasační závaznost nálezu Ústavního soudu lze reflektovat pouze bezpodmínečným respektováním tohoto nálezu; v řízení po něm následujícím již není prostor pro zpochybňování právních závěrů Ústavního soudu, jakož ani pro obcházení jejich smyslu. Kasační závaznost by mohla ustoupit pouze tehdy, byla-li by v následujícím řízení učiněna podstatná nová zjištění, dostatečně odlišující věc od stavu, za něhož prve rozhodoval Ústavní soud. Pokud nejde o takovou situaci a obecný soud nerespektuje kasační nálezu Ústavního soudu v dané věci (za nezměněného stavu), poruší právo účastníka na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně senátu Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajka) a soudců Ludvíka Davida a Vojtěcha Šimíčka o ústavní stížnosti stěžovatele Dr. Stanislava Přibila, MBA, zastoupeného Mgr. Lucií Oršulovou, advokátkou, se sídlem Lazarská 13/8, Praha 2, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 27 Cdo 32/2019-246 ze dne 8. 10. 2019, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a ENVI, a. s. v likvidaci, se sídlem Dukelská 145, Třeboň, zastoupené Mgr. Vladimírem Štolem, advokátem, se sídlem Převrátická 330, Tábor, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 27 Cdo 32/2019-246 ze dne 8. 10. 2019 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces a soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 27 Cdo 32/2019-246 ze dne 8. 10. 2019 se proto ruší.

Odůvodnění**I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení**

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí Nejvyššího soudu, kterým podle něj bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Nejvyšší soud v nynější věci rozhodoval podruhé, poté, co jeho předešlé rozhodnutí o odmítnutí stěžovatelova dovolání bylo zrušeno nálezem Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2303/15 ze dne 18. 12. 2018 (N 202/91 SbNU 567) pro rozpor s právem stěžovatele na spravedlivý proces. Stěžovatel má za to, že Nejvyšší soud v nyní napadeném rozhodnutí nerespektoval závazný právní názor vyslovený Ústavním soudem v uvedeném nálezu.

3. V řízení před obecnými soudy se stěžovatel vůči žalované – vedlejší účastnici řízení před Ústavním soudem – domáhal zaplacení částky 110 000 Kč jako náhrady vzniklé škody odpovídající rozdílu mezi výší jeho vypořádacího podílu a hodnotou jeho obchodního podílu.

A. Kontext případu

4. Stěžovatel byl od roku 2001 společníkem obchodní společnosti ENVI, s. r. o. – nynější vedlejší účastnice řízení, která později změnila právní formu na akciovou společnost (dále též „společnost“ či „vedlejší účastnice“); a to s obchodním podílem (ke konci účasti) ve výši 35 %.

5. Mezi stěžovatelem a ostatními společníky byly dlouhodobé neshody, které vyústily v několik soudních sporů. Proti stěžovateli bylo mimo jiné zahájeno řízení o jeho vyloučení ze společnosti, v němž Krajský soud v Českých Budějovicích (dále též „krajský soud“) usnesením č. j. 13 Cm 746/2010-108 ze dne 21. 6. 2010 vydal předběžné opatření, kterým stěžovateli uložil, aby bez předchozího souhlasu jednatelů nemanipuloval s dokumenty a věcmi nacházejícími se v sídle společnosti nebo v jiných jí užívaných objektech a aby se zdržel kontaktování zaměstnanců společnosti s požadavky na poskytnutí informací a vydání dokladů či dokumentů společnosti. Toto usnesení krajského soudu nabylo právní moci dne 15. 10. 2010 po potvrzení usnesením Vrchního soudu v Praze (dále jen „vrchní soud“) č. j. 14 Cmo 354/2010-124 ze dne 5. 10. 2010.

6. Okresní soud v Jindřichově Hradci (dále jen „okresní soud“) usnesením č. j. 10 EXE 4945/2020-15 ze dne 30. 11. 2010 nařídil exekuci k vymožení nepeněžitě povinnosti stěžovatele uložené usnesením krajského soudu ze dne 21. 6. 2010. Stěžovatelovo odvolání proti tomuto usnesení bylo odmítnuto usnesením krajského soudu ze dne 22. 2. 2011, ve kterém odvolací soud zdůraznil, že námitka neporušení povinnosti uložené exekučním titulem není rozhodná z hlediska nařízení exekuce, nýbrž touto otázkou by se soud zabýval až při rozhodování o zastavení exekuce.

7. Dne 30. 3. 2011 vydal soudní exekutor JUDr. Marek Frank, Exekutorský úřad Český Krumlov, exekuční příkaz č. j. 125 EX 735/10-45, jímž rozhodl o provedení exekuce postižením obchodního podílu stěžovatele ve společnosti, a to pro vymožení nákladů vedlejší účastnice jako oprávněné ve výši 3 720 Kč a nákladů exekuce ve výši 11 400 Kč. Stěžovatel byl v exekučním příkazu poučen, že okamžikem jeho doručení ztrácí právo na vypořádací podíl; postižení obchodního podílu společníka má po právní moci usnesení o nařízení exekuce stejné právní účinky jako zrušení jeho účasti ve společnosti soudem (§ 148 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník). Exekuční příkaz byl stěžovateli doručen dne 4. 4. 2011. Poté, co stěžovatel zaplatil náklady oprávněné i náklady exekuce, byl exekuční příkaz zrušen usnesením soudního exekutora č. j. 125 EX 735/10-62 ze dne 18. 4. 2011.

8. K návrhu stěžovatele na zastavení exekuce ze dne 6. 4. 2011 okresní soud usnesením č. j. 10 EXE 4945/2010-174 ze dne 24. 6. 2011 rozhodl o zastavení exekuce, přitom uvedl, že exekučním řízením nebylo zjištěno žádné jednání stěžovatele porušující povinnost mu uloženou exekučním titulem, na které by exekutor reagoval uložením pokuty. Toto rozhodnutí okresního soudu bylo posléze usnesením krajského soudu ze dne 1. 2. 2012 zrušeno a věc vrácena okresnímu soudu k dalšímu řízení. O návrhu stěžovatele na zastavení řízení pak již nebylo rozhodnuto, neboť dne 27. 3. 2012 podala návrh na zastavení exekuce oprávněná vedlejší účastnice s tím, že vykonávané rozhodnutí zaniklo pravomocným zastavením řízení o vyloučení stěžovatele ze společnosti; k tomuto návrhu vedlejší účastnice okresní soud usnesením ze dne 9. 5. 2012 nařízenou exekuci zastavil. K popsáním okolnostem se poté vyjádřil i Ústavní soud v usnesení sp. zn. III. ÚS 1635/11 ze dne 7. 6. 2012 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná též z <https://nalus.usoud.cz>), jímž odmítl ústavní stížnost stěžovatele proti exekučnímu příkazu jako – za daných okolností – zjevně neopodstatněnou; přitom však dodal, že postup

exekutora, který exekucí příkazem postihl obchodní podíl stěžovatele v hodnotě několika milionů pro vymození nákladů ve výši 15 120 Kč, navíc v exekucím řízení vedeném pro vymození nepeněžitě povinnosti uložené „pouze“ předběžným opatřením, je „zcela nepřiměřený a naprosto nerespektující nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 752/04“.

9. Mezitím byl dne 7. 4. 2011 do obchodního rejstříku zapsán uvolněný obchodní podíl a stěžovatel jako společník byl k tomuto dni vymazán z obchodního rejstříku. Podle svého tvrzení stěžovatel již předchozího dne 6. 4. 2011 podal též návrh na vydání předběžného opatření, kterým by bylo společnosti zakázáno naložit s uvolněným obchodním podílem stěžovatele do doby, než bude exekucí řízení zastaveno; společnost se však podle stěžovatele o tomto návrhu dne 7. 4. 2011 dozvěděla. Následujícího dne 8. 4. 2011 rozhodla valná hromada společnosti o naložení s uvolněným obchodním podílem po stěžovateli tak, že jej převezmou ostatní společníci v poměru svých obchodních podílů. Dne 26. 5. 2011 společnost vyplatila stěžovateli vypořádací podíl ve výši 8 586 521 Kč.

10. Dne 31. 5. 2011 byl vypracován písemný projekt změny právní formy společnosti na akciovou společnost; následujícího dne 1. 6. 2011 byl projekt přeměny vložen do sbírky listin obchodního rejstříku.

11. Dne 24. 6. 2011 stěžovatel podal návrh na vydání předběžného opatření, kterým by společnosti bylo zakázáno pokračovat v projektu změny právní formy na akciovou společnost, a to až do právní moci rozhodnutí o návrhu stěžovatele na zastavení exekuce. Okresní soud usnesením ze dne 1. 7. 2011 tomuto návrhu vyhověl, k odvolání společnosti však krajský soud usnesením ze dne 25. 8. 2011 rozhodnutí okresního soudu zrušil. Dne 7. 7. 2011 schválila valná hromada společnosti změnu právní formy ze společnosti s ručením omezeným na akciovou společnost, a to v souladu s projektem změny právní formy, který rovněž schválila. Dne 10. 10. 2011 byla přeměna zapsána do obchodního rejstříku.

12. Ještě předtím dne 18. 7. 2011 podal stěžovatel návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady společnosti ze dne 8. 4. 2011 o změně společenské smlouvy a o poměrném převzetí uvolněného obchodního podílu po stěžovateli zbylými společníky. Krajský soud usnesením č. j. 13 Cm 1048/2011-286 ze dne 2. 8. 2013 podaný návrh zamítl s poukazem na nedostatek aktivní legitimace stěžovatele k podání daného návrhu, neboť stěžovatel ještě před konáním valné hromady přestal být společníkem společnosti podle § 148 odst. 2 obchodního zákoníku a k obnově jeho účasti ve společnosti nedošlo. Rovněž krajský soud neshledal právní zájem stěžovatele na projednání věci, neboť rozhodnutí v řízení nemůže změnit postavení stěžovatele ve společnosti po její přeměně na akciovou společnost. Toto usnesení krajského soudu bylo potvrzeno usnesením vrchního soudu č. j. 7 Cmo 604/2013-345 ze dne 27. 11. 2015; následné dovolání stěžovatele bylo odmítnuto usnesením Nejvyššího soudu č. j. 29 Cdo 2043/2016-369 ze dne 27. 7. 2016 jako nepřipustné. Ústavní stížnost proti těmto třem rozhodnutím obecných soudů pak byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná nálezem Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2303/15, citovaným výše.

13. Dne 8. 8. 2011 stěžovatel podal návrh na určení neplatnosti projektu přeměny ze dne 31. 5. 2011 a vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady společnosti, kterým byl projekt přeměny schválen; v tomto řízení bylo nakonec vydáno rozhodnutí, které je nyní předmětem přezkumu Ústavního soudu na základě aktuální ústavní stížnosti stěžovatele (viz níže bod 15 a následující).

14. Jak je Ústavnímu soudu známo z jeho činnosti, stěžovatel následně vedl další spory v návaznosti na shora popsané události. Nesouhlasil s výší vyplaceného vypořádacího podílu a domáhal se jeho doplacení po přezkoumání majetkových transakcí společnosti; jeho žaloby však byly odmítnuty z důvodu neurčitěho, respektive materiálně nevykonatelného žalobního petitu (s ohledem na neuvedení konkrétní částky, které se stěžovatel v řízení domáhal; viz usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1586/17 ze dne 13. 2. 2018 a sp. zn. IV. ÚS 1636/18 ze dne 20. 11. 2018). Dále se stěžovatel žalobou proti České republice – Ministerstvu

spravedlnosti domáhal zaplacení částky 39 500 000 Kč s příslušenstvím jako ušlého zisku v důsledku nesprávného úředního postupu v exekučním řízení, v němž došlo k postihu jeho obchodního podílu, pročež se následně nemohl podílet na zisku společnosti. Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 14. 12. 2016 tuto žalobu zamítl; jeho rozhodnutí ve věci samé potvrdil Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 29. 11. 2017. Podle městského soudu sice soudní exekutor postupoval při postihu stěžovatelova obchodního podílu zcela nepřiměřeně, ale mezi jeho jednáním a tvrzenou škodou není dána příčinná souvislost. Účast stěžovatele ve společnosti totiž sice zanikla doručením exekučního příkazu dne 4. 4. 2011, avšak ten pozbyl účinků dne 6. 4. 2011, kdy stěžovatel dobrovolně splnil exekučně vymáhanou povinnost (přičemž se tak stalo dříve, než společnost naložila s uvolněným obchodním podílem), a v důsledku toho došlo bez dalšího k obnovení účasti stěžovatele ve společnosti týmž dnem 6. 4. 2011. Proti rozsudku městského soudu podal stěžovatel dovolání, které bylo odmítnuto usnesením Nejvyššího soudu ze dne 2. 10. 2019; následná ústavní stížnost byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná usnesením Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 4019/19 ze dne 19. 5. 2020.

B. Řízení předcházející napadenému rozhodnutí

15. Dne 8. 8. 2011 stěžovatel podal ke krajskému soudu návrh na určení neplatnosti projektu přeměny ze dne 31. 5. 2011 a vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, kterým byl projekt přeměny schválen. Jelikož v průběhu řízení před krajským soudem došlo k zápisu přeměny do obchodního rejstříku, na jednání dne 18. 5. 2012 stěžovatel změnil návrh tak, že po vedlejší účastníci žádá částku 110 000 Kč jako náhradu vzniklé škody odpovídající rozdílu mezi hodnotou obchodního podílu a výší vypořádacího podílu; změna návrhu byla krajským soudem připuštěna.

16. Krajský soud rozsudkem č. j. 13 Cm 1149/2011-134 ze dne 23. 5. 2012 stěžovatelův návrh zamítl a zavázal jej k náhradě nákladů řízení vedlejší účastnice. Krajský soud shledal, že za situace, kdy byl pravomocně postižen stěžovatelův obchodní podíl a o uvolněném obchodním podílu bylo rozhodnuto, již stěžovatelova účast ve společnosti obnovena být nemůže. Stěžovatel nebyl společníkem v době vypracování a schválení projektu přeměny a jeho účast ve společnosti se nemohla obnovit, ani kdyby ke změně právní formy nedošlo. Proto zde také nemohla být ani příčinná souvislost mezi namítaným porušením právní povinnosti a vznikem škody (i kdyby tyto dva znaky nároku na náhradu škody byly teoreticky naplněny).

17. K odvolání stěžovatele vrchní soud rozsudkem č. j. 14 Cmo 414/2012-184 ze dne 14. 4. 2014 rozhodnutí krajského soudu potvrdil a stěžovatele zavázal nahradit vedlejší účastníci náklady odvolacího řízení. Proti rozsudku vrchního soudu podal stěžovatel dovolání, které bylo odmítnuto usnesením Nejvyššího soudu č. j. 29 Cdo 4805/2014-226 ze dne 28. 4. 2015 jako nepřipustné. Nejvyšší soud konstatoval, že ze zákona (§ 131 odst. 1 obchodního zákoníku ve spojení s § 53 zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění účinném do 31. 12. 2011, a § 183 obchodního zákoníku) i z ustálené judikatury jednoznačně plyne, že návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady a neplatnosti projektu přeměny mohou podat pouze osoby vypočtené v § 131 odst. 1 obchodního zákoníku. Nebyl-li tedy stěžovatel společníkem společnosti ani jinou z osob vypočtených v § 131 odst. 1 obchodního zákoníku (a to ani ke dni přijetí napadeného usnesení valné hromady, ani poté), nebyl věcně legitimován k podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o změně právní formy společnosti a neplatnosti projektu přeměny.

18. Usnesení Nejvyššího soudu stěžovatel napadl ústavní stížností. Ústavní soud nálezem sp. zn. II. ÚS 2303/15 ze dne 18. 12. 2018 zrušil citované usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4805/2014, neboť jím bylo porušeno stěžovatelovo právo zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny (výroky I a II nálezu). Současně Ústavní soud odmítl ústavní stížnost směřující

proti rozhodnutím obecných soudů vydaným v řízení, v němž stěžovatel brojil proti usnesení valné hromady o naložení s uvolněným obchodním podílem (výrok III nálezu; viz též bod 12 výše); tato ústavní stížnost byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná vzhledem k tomu, že společnost svou úspěšnou transformací na akciovou společnost stěžovateli definitivně znemožnila obnovení jeho původní účasti.

19. Ústavní soud v nálezu poukázal na značně specifické okolnosti dané věci, které je třeba řádně zohlednit, nemá-li být stěžovateli odeprána soudní ochrana z důvodů, jimž nelze bez dalšího přiznat legitimní ochranu. Ústavní soud připomněl zejména ústavně nekonformní postup soudního exekutora, zcela flagrantně porušující základní zásady exekučního řízení, jímž došlo k postižení stěžovatelova obchodního podílu pro bagatelní částku, a dále i následný rychlý postup zbývajících společníků, respektive vedlejší účastnice, která již několik dnů nato rozhodla valnou hradou o naložení s uvolněným obchodním podílem a krátce poté zahájila proces přeměny (změny právní formy). Za této situace Ústavní soud označil za přepjatě formalistický závěr Nejvyššího soudu o absenci aktivní legitimace stěžovatele k podání návrhů na vyslovení neplatnosti předmětných usnesení valné hromady, opřený o to, že stěžovatel nebyl společníkem alespoň v době, kdy valná hromada dotčená rozhodnutí přijala. Ústavní soud zdůraznil, že v daném případě je třeba rovněž zkoumat, z jakého důvodu nebyl stěžovatel v rozhodné době společníkem, a je třeba přistoupit k rozšiřujícímu výkladu aktivní legitimace podle § 131 odst. 1 obchodního zákoníku tak, aby se i bývalý společník, který přestal být společníkem na základě skutečností, které nezpůsobil, ale lze je přičítat společnosti (ostatním společníkům), mohl bránit rozhodnutí valné hromady, má-li na tom právní zájem.

20. Nejvyšší soud poté ve věci rozhodoval znovu a usnesením č. j. 27 Cdo 32/2019-246 ze dne 8. 10. 2019, napadeným nynější ústavní stížností, dovolání stěžovatele zamítl. Nejvyšší soud uvedl, že respektuje právní názor Ústavního soudu ohledně rozšiřujícího výkladu aktivní legitimace k podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady. V projednávaném případě ovšem podle Nejvyššího soudu napadeným usnesením valné hromady o schválení přeměny společnosti nemohlo být zasaženo do práv stěžovatele, a proto mu nesvědčí aktivní věcná legitimace k podání návrhu na vyslovení jeho neplatnosti, respektive k návrhu na náhradu škody. Je tomu tak proto, že napadené usnesení bylo přijato až poté, co došlo k naložení s uvolněným obchodním podílem stěžovatele, po čemž již jeho účast ve společnosti nemohla být obnovena (bez zneplatnění rozhodnutí valné hromady o naložení s uvolněným obchodním podílem).

21. K tomu Nejvyšší soud dále rozvedl, že podle jeho ustálené judikatury platí, že zanikne-li účast společníka společnosti s ručením omezeným v důsledku postižení jeho podílu exekučním příkazem podle § 148 odst. 1 a 2 obchodního zákoníku (ve znění účinném do 31. 12. 2012), dojde k jejímu obnovení podle odst. 4 téhož ustanovení tehdy, zaniknou-li účinky exekučního příkazu, ať už k tomuto zániku dojde v důsledku zastavení exekuce, nebo v důsledku provedení exekuce dobrovolným splněním vymáhané povinnosti povinným, popřípadě vymožením pohledávky soudním exekutorem z jiného majetku než podílu v obchodní společnosti. K obnovení účasti společníka v takovýchto případech přitom dochází bez dalšího již v okamžiku zániku účinků exekučního příkazu (srov. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 2827/2012 ze dne 20. 5. 2015). Současně je ovšem takové obnovení účasti společníka možné pouze do doby, než společnost naloží s uvolněným obchodním podílem. Poté naopak, i přes zánik účinků exekučního příkazu, k obnovení účasti společníka dojít nemůže, neboť podíl byl již převeden na jinou osobu či osoby nebo jinak zanikl (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 5455/2014 ze dne 30. 9. 2015) – ledaže dojde k vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o naložení s uvolněným podílem.

22. V projednávaném případě podle Nejvyššího soudu do práv stěžovatele zasáhlo právě usnesení valné hromady společnosti o naložení s uvolněným obchodním podílem,

neboť byť účinky exekučního příkazu zanikly dobrovolným uhrazením vymáhané pohledávky stěžovatelem, nedošlo k obnovení jeho účasti ve společnosti, jelikož společnost již naložila s uvolněným podílem. Extenzivní výklad § 131 odst. 1 obchodního zákoníku by proto bylo namístě zvažovat v souvislosti s návrhem na vyslovení neplatnosti tohoto usnesení valné hromady; v tomto řízení by též soud posuzoval, zda zbývající společníci nezneužili nastalou situaci a zda, v závislosti na skutkových zjištěních, nedošlo k obnovení účasti stěžovatele *de iure* ještě předtím, než valná hromada společnosti rozhodla o naložení s uvolněným obchodním podílem. Pokud by pak byla vyslovena neplatnost usnesení valné hromady o naložení s uvolněným obchodním podílem, svědčila by stěžovateli i aktivní věcná legitimace k podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o přeměně, respektive po jejím zápisu do obchodního rejstříku k návrhu na náhradu škody. Nicméně návrh stěžovatele na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o naložení s uvolněným obchodním podílem již byl pravomocně zamítnut, dovolání stěžovatele pak odmítnuto, stejně jako jeho ústavní stížnost proti všem třem rozhodnutím obecných soudů v dané věci. Platnost usnesení valné hromady o naložení s obchodním podílem stěžovatele tedy již nemůže být přezkoumávána, a to bez ohledu na to, zda a případně jakými vadami je postiženo; po přijetí tohoto usnesení valné hromady přitom již nemohlo (a nemůže) dojít k obnovení účasti stěžovatele ve společnosti.

II. Argumentace účastníků a vedlejší účastnice řízení

23. Stěžovatel v ústavní stížnosti podrobně rekapituluje skutkové okolnosti případu a předchozí průběh řízení a namítá, že Nejvyšší soud v nyní napadeném usnesení nerespektoval závazný právní názor Ústavního soudu vyjádřený v jeho předcházejícím nálezu. Stěžovateli v řízení nebyla přiznána aktivní věcná legitimace, a tak trvá zásah do jeho základního práva zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny, zkritizovaný dříve Ústavním soudem.

24. Stěžovatel konkrétně Nejvyššímu soudu vytýká, že nepřezkoumal jako předběžnou otázku, z jakého důvodu stěžovatel nebyl společníkem v době přijetí usnesení valné hromady o přeměně, a to bez náležitého odůvodnění. Nejvyšší soud v tomto ohledu sice poukázal na výsledek předchozího řízení o stěžovatelově návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o naložení s uvolněným obchodním podílem, jakož i na svou judikaturu vykládající § 131 odst. 8 obchodního zákoníku; nicméně všechny tyto skutečnosti byly známy již Ústavnímu soudu při vydání předcházejícího nálezu. Podle stěžovatele směřovala kritika Ústavního soudu ohledně příliš restriktivního výkladu aktivní legitimace i k řízení o stěžovatelově návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o naložení s uvolněným podílem; i v tomto řízení tedy Ústavní soud hodnotil postup obecných soudů jako ústavně nesouladný. K odmítnutí ústavní stížnosti v této části pak došlo pouze z toho důvodu, že po přeměně společnosti již nebylo možno obnovit stěžovatelovu účast v ní; pokračovat v daném řízení by tedy již nebylo účelné. To však podle stěžovatele neznamená, že by okolnosti svolání dané valné hromady, a zda při tom společnost nepostupovala zneužívajícím způsobem, nebylo možné přezkoumat v probíhajícím řízení týkajícím se usnesení valné hromady o schválení projektu přeměny společnosti. Stěžovatel má za to, že naopak právě k tomu Ústavní soud ve svém nálezu zavázal obecné soudy, což vyplývá i z toho, že řízení o stěžovatelových ústavních stížnostech v obou věcech spojil ke společnému řízení. Tento postup je podle stěžovatele též souladný s § 131 odst. 8 obchodního zákoníku.

25. Stěžovatel se dále podrobněji zabývá výkladem § 131 odst. 8 obchodního zákoníku a zdůrazňuje, že přezkum okolností svolání valné hromady v daném případě, jehož okolnosti jsou značně specifické, by nebyl ani v rozporu s účelem uvedeného ustanovení (tj. ochranou dobré víry třetích osob a ochranou právní jistoty). Nešlo by zde o vlastní přezkum platnosti usnesení valné hromady; nýbrž okolnosti svolání valné hromady by byly hodnoceny pouze

pro účely řízení o náhradě škody a posouzení aktivní legitimace stěžovatele v něm. Nakonec stěžovatel poukazuje na to, že Nejvyšší soud v napadeném usnesení odkazuje na právní názor velkého senátu, který byl však přijat až poté, co byla původně projednáváná věc sp. zn. 13 Cm 1149/2011 pravomocně rozhodnuta; účastníci řízení tak neměli možnost k tomuto novému právnímu názoru doplnit svá skutková i právní tvrzení.

26. K ústavní stížnosti se vyjádřili účastník i vedlejší účastnice řízení.

27. Nejvyšší soud jako účastník řízení nesouhlasí s názorem stěžovatele, že by v napadeném rozhodnutí nerespektoval závazný právní názor Ústavního soudu; naopak má za to, že se tímto právním názorem beze zbytku řídil. Připomíná, že Ústavní soud formuloval dvě podmínky pro založení aktivní věcné legitimace bývalého společníka, a to jednak, že účast společníka zanikla za okolností Ústavním soudem popsanych (tuto podmínku přitom podle Nejvyššího soudu lze mít ve stěžovatelově případě za splněnou), a jednak, že daný bývalý společník má na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady právní zájem. Právě tato druhá podmínka nebyla u stěžovatele splněna, neboť vyslovení neplatnosti napadeného usnesení valné hromady by se nijak nemohlo projevit v jeho poměrech – nebyla-li předtím vyslovena neplatnost usnesení valné hromady o naložení s uvolněným podílem a nemůže-li již ani být vyslovena. Platnost tohoto usnesení valné hromady přitom nyní nemůže být posuzována ani jako předběžná otázka; řízení v této věci totiž již bylo vedeno, stěžovatelův návrh pravomocně zamítnut, a tak je otázka platnosti tohoto usnesení valné hromady již jednou pro vždy vyřešena (je třeba vycházet z toho, že jde o usnesení platné). Nejvyšší soud si tak sice je vědom specifických a poněkud nešťastných okolností projednáváné věci, avšak je přesvědčen, že jeho rozhodnutí, jakkoliv ne příznivé pro stěžovatele, je správné a ústavně konformní.

28. Vedlejší účastnice řízení, ENVI, a. s., navrhuje ústavní stížnost jako nedůvodnou zamítnout, neboť podle ní nebylo zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatele. Podrobně se vyjadřuje ke skutkovým okolnostem případu, jak je prezentoval stěžovatel, a dále zdůrazňuje, že stěžovatel nikdy nevrátil vyplacený vypořádací podíl, poukazuje na stěžovatelovo poškozující jednání vůči společnosti od roku 2005 a jeho rozsáhlou žalobní aktivitu proti bývalým společníkům. Dosud probíhá řízení před Krajským soudem v Českých Budějovicích, v němž se stěžovatel na vedlejší účastnici domáhá plnění ve výši cca 2 milionů Kč ze svých údajně nedořešených nároků (podle vedlejší účastnice je právě tato žaloba jediným možným nástrojem pro uplatnění stěžovatelových finančních požadavků případně plynoucích z jeho dřívější účasti ve společnosti). Po právní stránce vedlejší účastnice nesouhlasí se stěžovatelovou interpretací předcházejícího nálezu Ústavního soudu ani s jeho kritikou Nejvyššího soudu, který naopak podle vedlejší účastnice respektoval právní názory Ústavního soudu a pečlivě posuzoval všechny okolnosti vedoucí k zániku účasti stěžovatele ve společnosti, jakož i možný zásah do jeho práv přeměnou společnosti. Vedlejší účastnice považuje napadené rozhodnutí za dostatečně odůvodněné a zdůrazňuje, že Nejvyšší soud nebyl zavázán k rozhodnutí ve prospěch stěžovatele. Nakonec připomíná, že krajský soud stěžovatelův návrh projednal meritorně (shledaje absenci příčinné souvislosti mezi tvrzenou škodou a přeměnou společnosti), a tudíž stěžovateli není odpírán přístup k soudu a porušováno jeho právo na spravedlivý proces.

29. Na vyjádření Nejvyššího soudu stěžovatel reagoval replikou, v níž zejména rozporuje závěr o nedostatku svého právního zájmu v dané věci. Připomíná, že vyslovení neplatnosti prvního usnesení valné hromady o naložení s jeho obchodním podílem v daném případě zabránila realizovaná změna právní formy společnosti; tudíž právě druhé usnesení valné hromady, o schválení projektu přeměny, stěžovateli definitivně znemožnilo obnovit účast ve společnosti. Stěžovatel měl mít tedy alespoň právo na náhradu škody způsobené přeměnou. Důvodem nevyslovení neplatnosti prvního usnesení pak nebylo potvrzení jeho zákonnosti; jeho soulad se zákonem v řízení nikdy nebyl posouzen. Pravomocná rozhodnutí obecných soudů o vyslovení neplatnosti tohoto usnesení se týkají výlučně posouzení

a rozhodnutí otázky aktivní legitimace stěžovatele (jeho postavení v době konání valné hromady). Mimoto oba vysoké soudy posléze předběžně konstatovaly, že valná hromada přijetím tohoto usnesení zneužila právo.

III. Hodnocení Ústavního soudu

30. Ústavní stížnost je důvodná.

31. Ústavní soud úvodem připomíná, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti, nikoliv „běžné“ zákonnosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva a do rozhodovací činnosti obecných soudů může zasáhnout jen tehdy, shledá-li současně porušení základního práva nebo svobody. V nyní posuzovaném případě takové porušení shledal, a to konkrétně porušení stěžovatelova základního práva na spravedlivý proces a soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

32. Ústavní soud se projednávanou věcí zabývá již podruhé, poté, co první rozhodnutí Nejvyššího soudu v dané věci zrušil svým nálezem sp. zn. II. ÚS 2303/15 ze dne 18. 12. 2018 pro rozpor se základním právem stěžovatele na přístup k soudu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Nejvyšší soud se posléze dovoláním stěžovatele zabýval znovu a rozhodnutím napadeným nynější ústavní stížností je zamítl. Podle stěžovatele přitom Nejvyšší soud nerespektoval závazný právní názor vyslovený Ústavním soudem v předchozím nálezu.

33. Ke kasační závaznosti svých nálezů se Ústavní soud ve své rozhodovací praxi vyjádřil mnohokrát. Již v nálezu sp. zn. III. ÚS 425/97 ze dne 2. 4. 1998 (N 42/10 SbNU 285) výslovně zdůraznil, že vykonatelný náleze Ústavního soudu je podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky závazný pro všechny orgány i osoby, včetně samotného Ústavního soudu, a v důsledku představuje nepominutelnou procesní překážku *rei iudicatae* pro jakékoli další řízení před Ústavním soudem v téže věci, která tedy přirozeně brání jakémukoli dalšímu meritornímu přezkumu či přehodnocení dané věci. Názor, podle kterého je kasační závaznost nálezů Ústavního soudu závazností takřka absolutní, byl pak potvrzen v mnoha dalších rozhodnutích Ústavního soudu [například náleze sp. zn. Pl. ÚS 4/06 ze dne 20. 3. 2007 (N 54/44 SbNU 665), zejména body 24–25; náleze sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007 (N 190/47 SbNU 465), body 57–58; náleze sp. zn. IV. ÚS 1642/11 ze dne 8. 11. 2011 (N 191/63 SbNU 219), bod 20; náleze sp. zn. II. ÚS 2941/17 ze dne 24. 4. 2018 (N 78/89 SbNU 195), bod 13; náleze sp. zn. II. ÚS 699/18 ze dne 26. 6. 2018 (N 117/89 SbNU 763), bod 17].

34. Ústavní soud připomíná, že požadavky na reflektování kasačního nálezu (respektování jeho *rationis decidendi* a nosných důvodů) v následném rozhodnutí obecného soudu v dané věci jsou výrazně přísnější, než je tomu v případě tzv. precedenční závaznosti, vztahující se na jiné, avšak podobné věci. V případě precedenční závaznosti nálezů Ústavního soudu existuje možnost, aby obecný soud (ne)reflektoval jeho právní názory a v dobré víře předestřel konkurující úvahy, na jejichž základě započne s Ústavním soudem ústavněprávní justiční dialog. To však již neplatí v situaci kasační závaznosti; neboli, možnost přednesení „konkurujících úvah“ má obecný soud jen při svém prvním rozhodování věci, nikoliv už po nálezu Ústavního soudu rušícím jeho původní rozhodnutí. Kasační závaznost lze tedy (pochopitelně za nezměněného skutkového stavu) reflektovat pouze bezpodmínečným respektováním nálezu Ústavního soudu; v řízení následujícím po kasačním nálezu již není prostor pro úvahy, zda je právní názor Ústavního soudu správný, fundovaný či úplný. Toto pravidlo neplyne z přesvědčení Ústavního soudu o své vlastní neomylnosti, nýbrž z nutnosti definitivně ukončit konkrétní spor a předejít nekonečnému soudnímu ping-pongu, který by neúměrně prodlužoval řízení, a tím porušoval právo účastníků na spravedlivý proces. Konečnost sporu je nepostradatelným znakem spravedlivého procesu, a proto musí být v konkrétní věci nepodmíněně respektován právní názor Ústavního soudu jako orgánu

s posledním slovem [nález sp. zn. IV. ÚS 301/05, citovaný výše, body 57 a 58; a nález sp. zn. IV. ÚS 1642/11, citovaný výše, bod 22].

35. Právě uvedené vyplývá ze samotné podstaty a účelu kasace v právním řádu [srov. nález sp. zn. III. ÚS 467/98 ze dne 25. 2. 1999 (N 31/13 SbNU 221); nález sp. zn. IV. ÚS 301/05, citovaný výše, bod 58; či nález sp. zn. IV. ÚS 1642/11, citovaný výše, bod 23]. K tomu se jednoznačně přiklání i odborná literatura. Ta dodává, že kasační závaznost rozhodnutí „ustupuje tehdy, pokud nižší soud při dalším řízení zjistí fakta, kterými bude věc dostatečně odlišena od podoby, v níž byla předtím předložena instančně vyššímu soudu a na jejímž základě vyšší soud zaujal svůj právní názor. Pokud by byly odlišnosti dostatečně právně relevantní pro to, aby se daný právní názor vyššího soudu neuplatnil, nebyl by soud tímto názorem vázán“ (viz Bobek, M., Kühn, Z. a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vyd. Praha: Auditorium, 2013, s. 105).

36. V projednávané věci lze za *ratio decidendi* předchozího nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2303/15 považovat zejména názory a závěry vyjádřené v bodech 26–32 a 37–48 uvedeného nálezu. Ústavní soud – po úvodní připomínce, že i v netypických případech se specifickými okolnostmi jsou obecné soudy povinny udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složité, neboli že vždy je nutné posuzovat individuální okolnosti případu ve všech relevantních souvislostech – poukázal na konkrétní specifické okolnosti stěžovatelova případu, které je třeba zohlednit i při zkoumání jeho aktivní legitimace k napadání usnesení valné hromady společnosti. Připomněl především ústavně nekonformní postup soudního exekutora a následnou bryskní reakci a postup zbývajících společníků (majících dříve rozpory se stěžovatelem, vedoucí až k iniciaci řízení o vyloučení stěžovatele ze společnosti) při rozhodování o naložení s obchodním podílem stěžovatele a přeměně společnosti. Za této situace Ústavní soud vytkl Nejvyššímu soudu, že zcela rezignoval na zkoumání otázky, zda skutečnost, že stěžovatel v době rozhodování dotčených valných hromad společnosti nebyl jejím společníkem, nastala právě proto, že společnost, resp. ji ovládající společníci před konáním těchto valných hromad jednali způsobem, jemuž nelze přiznat právní ochranu (bod 38 nálezu sp. zn. II. ÚS 2303/15). Jak Ústavní soud připomněl, v právním státě není možné, aby obecné soudy konstantně v nejrůznějších řízeních odmítaly stěžovateli poskytnout právní ochranu, aniž by z odůvodnění jejich rozhodnutí bylo zřejmé či alespoň dovoditelné, jaké jiné právní prostředky může na ochranu svých tvrzených práv využít. Přitom ze žádného z rozhodnutí napadaných danou ústavní stížností nebylo zřejmé, jak měl stěžovatel postupovat, aby se efektivně mohl bránit tvrzenému šikanóznímu jednání společnosti, resp. zbývajících společníků (body 41 a 40 nálezu).

37. Ústavní soud nakonec své závěry shrnul v bodě 47 nálezu takto: „nemá-li být stěžovateli jako bývalému společníkovi obchodní společnosti v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny odepřen přístup k soudu, je třeba jako předběžnou otázku zkoumat, z jakého důvodu již nebyl společníkem v době, kdy jím napadené usnesení nejvyššího orgánu společnosti bylo přijato; nemá-li se tedy soud dopustit vůči navrhovateli *denegationis iustitiae*, musí v případě tomu odpovídajících skutkových zjištění – tak jako v posuzované věci – zvolit rozšiřující výklad § 131 odst. 1 obchodního zákoníku, aby se i bývalý společník, který přestal být společníkem na základě skutečností, jejichž existenci nezpůsobil (a již současně lze přičítat společnosti, resp. ji ovládajícím společníkům), mohl bránit rozhodnutí valné hromady, pakliže na něm má (může mít) právní zájem, a není-li to z důvodu předchozí změny právní formy této obchodní společnosti již možné, aby měl alespoň možnost se v daném řízení domáhat případné náhrady mu vzniklé škody.“

38. S tímto závěrem Ústavní soud zrušil rozhodnutí Nejvyššího soudu v řízení, v němž se stěžovatel domáhal náhrady škody v souvislosti s přeměnou společnosti. Současně Ústavní soud odmítl stěžovatelovu ústavní stížnost směřující proti rozhodnutím obecných soudů v řízení, v němž stěžovatel napadal usnesení valné hromady o naložení se svým obchodním

podílem. K tomu Ústavní soud zdůraznil, že přeměna vedlejší účastnice byla zápisem do obchodního rejstříku petrifikována natolik, že stěžovatel již *de iure* nemůže napadnout předchozí jím rozporovaná rozhodnutí; k odmítnutí ústavní stížnosti tedy došlo „právě proto, že vedlejší účastnice úspěšnou transformací na akciovou společnost definitivně znemožnila stěžovateli obnovit svoji původní účast“ (viz bod 43 nálezu).

39. V nyní napadeném rozhodnutí však Nejvyšší soud požadavkům plynoucím z kasačního rozhodnutí Ústavního soudu nedostál. Ačkoli deklaroval, že respektuje závazný právní názor Ústavního soudu ohledně nutnosti rozšiřujícího výkladu § 131 odst. 1 obchodního zákoníku při posuzování aktivní legitimace bývalého společníka za určitých okolností (viz bod 19 napadeného usnesení Nejvyššího soudu); následně již pominul úvahy a závěry Ústavního soudu vztahující se ke konkrétnímu případu stěžovatele. Nejvyšší soud tedy přistoupil k závaznosti závěrů Ústavního soudu spíše jako k závaznosti všeobecné či precedenční, přestože v dané situaci se jednalo o závaznost konkrétní, založenou přímo ve věci posuzované, tedy závaznost kasační, což je požadavek přísnější (srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 4/06, citovaný výše, bod 23).

40. Nejvyšší soud totiž konstatoval, že ani při použití rozšiřujícího výkladu relevantních ustanovení vymezeného Ústavním soudem stěžovateli nesvědčí aktivní věcná legitimace v daném řízení, neboť napadeným usnesením valné hromady o schválení projektu přeměny společnosti nemohlo být zasaženo do práv stěžovatele (a ten tudíž nemá právní zájem na vyslovení jeho neplatnosti). Do práv stěžovatele naopak zasáhlo usnesení valné hromady o naložení s jeho obchodním podílem, takže rozšiřující výklad podaný Ústavním soudem by se mohl uplatnit při posuzování aktivní legitimace stěžovatele k podání návrhu na vyslovení neplatnosti právě tohoto usnesení valné hromady. Právě v tomto řízení by se podle Nejvyššího soudu také zkoumaly okolnosti ukončení či (ne)obnovení účasti stěžovatele ve společnosti; a pokud by pak byla vyslovena neplatnost usnesení valné hromady o naložení s uvolněným obchodním podílem, svědčila by stěžovateli i aktivní legitimace k podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o přeměně, respektive posléze k návrhu na náhradu škody. Nicméně řízení o stěžovatelově návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení o naložení s uvolněným obchodním podílem již bylo vedeno a pravomocně skončeno (zamítnutím návrhu), i ústavní stížnost na něj navazující byla odmítnuta; a tak platnost tohoto usnesení již nemůže být přezkoumávána.

41. Tyto závěry Nejvyššího soudu v posuzovaném případě nelze přijmout, a to právě s ohledem na předchozí nálezy Ústavního soudu ve věci stěžovatele a jeho kasační závaznost – byť by i obecně, v jiných případech, uvedené závěry mohly být ústavně akceptovatelné. Stěžovatelův případ byl nicméně v předchozím nálezu Ústavního soudu posouzen na podkladě obou řízení zmiňovaných Nejvyšším soudem, tj. jak řízení, v němž bylo napadeno usnesení valné hromady o schválení projektu přeměny a tento projekt přeměny, tak řízení, v němž bylo napadeno dřívější usnesení valné hromady o naložení s uvolněným obchodním podílem. Ústavní soud přitom v předchozím nálezu zkritizoval napadená rozhodnutí z obou řízení pro jejich posouzení otázky aktivní legitimace stěžovatele, ač nakonec rozhodnutí vztahující se k řízení ohledně usnesení o naložení s obchodním podílem nezrušil. Ústavní stížnost proti těmto rozhodnutím byla odmítnuta toliko z důvodu faktické neúčelnosti pokračování v daném řízení, jehož výsledkem by po změně právní formy vedlejší účastnice už nemohla být původně kýžená obnova účasti stěžovatele ve společnosti s ručením omezeným (jak ostatně konstatoval i soud prvního stupně v daném řízení – viz bod 12 tohoto nálezu). Za této situace se z pohledu Ústavního soudu mohl stěžovateli, jenž se původně bránil proti ukončení své účasti ve společnosti (převzetí svého podílu ostatními společníky) i proti její následné přeměně, reálně nabízet jen nárok na náhradu případné škody v souvislosti s přeměnou (dle § 57 odst. 1 zákona o přeměnách obchodních společností a družstev v relevantním znění; viz též body 44–45 nálezu sp. zn. II. ÚS 2303/15). K tomu

lze připomenout, že stěžovatel obě dotčená řízení inicioval v červenci, respektive srpnu 2011, tj. z pohledu předchozího nálezu Ústavního soudu před více než sedmi lety, z dnešního pohledu pak před více než devíti lety.

42. Z předchozího nálezu Ústavního soudu tedy jednoznačně vyplývá požadavek, aby v dalším řízení o stěžovatelem uplatněném nároku na náhradu škody byly při hodnocení aktivní legitimace stěžovatele posouzeny i všechny relevantní okolnosti, za nichž stěžovatel přestal být společníkem vedlejší účastnice – tj. včetně těch, které by jinak (v jiných případech než stěžovatelově) byly zkoumány v řízení o neplatnosti usnesení valné hromady o naložení s uvolněným obchodním podílem. Nejvyšší soud tento požadavek nerespektoval, a naopak odkázal právě na řízení týkající se platnosti usnesení o naložení s obchodním podílem, které však již stěžovatel v minulosti neúspěšně vedl a které již bylo s konečnou platností uzavřeno, po odmítavém rozhodnutí Ústavního soudu v předchozím nálezu.

43. Kritizované závěry Nejvyššího soudu tak v důsledku působí jako sofistikované odůvodňování vedoucí k prosazení zřejmé nespravedlnosti, respektive dosažení zřejmě nespravedlivého výsledku pro stěžovatele. Z napadeného rozhodnutí vyplývá nikoli snaha najít a přijmout skutečně spravedlivé řešení v případě stěžovatele, která odpovídá požadavku materiálního právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy); nýbrž z něj vyznívá snaha obejít „nevyhovující“ částí *rationis decidendi* předchozího nálezu či využít domnělé mezery v závěrech Ústavního soudu tak, aby za nezměněných okolností, za nichž rozhodoval i Ústavní soud, bylo možno opět – formalisticky – odůvodnit odepření přístupu k soudní ochraně pro stěžovatele. Ústavní soud však ve své rozhodovací praxi dal opakovaně najevo, že takový formalistický přístup k aplikaci práva, používající sofistikovanou argumentaci k odůvodnění zřejmé nespravedlnosti, orgánům veřejné moci a především obecným soudům netoleruje [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 34/09 ze dne 7. 9. 2010 (N 187/58 SbNU 647), bod 21; nález sp. zn. II. ÚS 2095/14 ze dne 8. 10. 2014 (N 190/75 SbNU 139), bod 21; či nález sp. zn. II. ÚS 216/18 ze dne 2. 4. 2019 (N 48/93 SbNU 155), bod 21].

44. Ústavní soud v předchozím nálezu zdůraznil nutnost řádně zohlednit všechny značně specifické okolnosti stěžovatelova případu, tak aby stěžovateli nebyla bez legitimního důvodu odepřena soudní ochrana. Nejvyšší soud byl povinen při následujícím projednání a rozhodnutí věci reflektovat a posoudit všechny relevantní okolnosti související s ukončením účasti stěžovatele ve společnosti, respektive možným (ne)obnovením jeho účasti – a to, v konkrétním případě stěžovatele, v rámci řízení o uplatněném nároku na náhradu škody v souvislosti s přeměnou společnosti. Právě v tomto řízení tedy mělo být – při hodnocení aktivní věcné legitimace stěžovatele, jako předběžná otázka – posuzováno například i to, zda ostatní společníci v rozporu se zákazem zneužití práv nezabránili obnovení účasti stěžovatele ve společnosti, případně zda k obnovení účasti stěžovatele nedošlo – po dobrovolném uhrazení vymáhané pohledávky – *de iure* ještě před rozhodnutím valné hromady o naložení s uvolněným obchodním podílem. Nelze naopak akceptovat argumentaci Nejvyššího soudu, podle něhož zkoumání těchto otázek a okolností v nynějším řízení o usnesení valné hromady o přeměně, respektive řízení o náhradě škody v souvislosti s přeměnou brání platnost usnesení valné hromady o naložení s obchodním podílem stěžovatele, která nyní již nemůže být zpochybňována. Tato argumentace přehlíží důvody, pro něž předchozím nálezem bylo zrušeno pouze rozhodnutí Nejvyššího soudu v řízení o náhradě škody v souvislosti s přeměnou a byla odmítnuta ústavní stížnost navazující na řízení ohledně usnesení valné hromady o naložení s obchodním podílem. S ohledem na předchozí nález je tedy v případě stěžovatele nutné odhlédnout od otázky formální platnosti usnesení valné hromady o naložení s obchodním podílem stěžovatele a relevantní otázky, které by v jiných případech byly zkoumány v takovém řízení, zkoumat – jako předběžné otázky, při hodnocení aktivní legitimace stěžovatele – v aktuálním řízení týkajícím se rozhodnutí o přeměně, respektive náhrady škody v souvislosti s přeměnou. Pokud by přitom v aktuálním řízení byly zjištěny

okolnosti, které by jinak, bylo-li by vedeno odpovídající řízení, vedly k závěru o neplatnosti usnesení valné hromady o naložení s obchodním podílem stěžovatele (jeho převzetí ostatními společníky), bylo by namíste takové zjištění a závěry promítnout do posouzení aktuální věci a stěžovatele shledat v řízení aktivně věcně legitimovaným.

45. V této souvislosti Ústavní soud připomíná, že v jiném řízení stěžovatele – v řízení o náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem soudního exekutora, vedeném proti České republice – bylo shledáno, že stěžovatelova účast ve společnosti nezanikla definitivně doručením exekučního příkazu ze dne 30. 3. 2011, neboť ten dne 6. 4. 2011 pozbyl účinků dobrovolným splněním vymáhané povinnosti stěžovatelem, čímž současně došlo k obnovení účasti stěžovatele ve společnosti (jelikož společnost dosud nenaložila s uvolněným obchodním podílem). Tyto závěry byly právně opřeny o rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 2827/2012 ze dne 20. 5. 2015, na nějž poukázal Nejvyšší soud i v nyní napadeném rozhodnutí, a v dané stěžovatelově věci byly aprobovány Nejvyšším soudem v usnesení sp. zn. 30 Cdo 1566/2018 ze dne 2. 10. 2019. Ke zmíněnému rozsudku velkého senátu kolegia Nejvyššího soudu lze dále doplnit, že jím došlo ke změně právního názoru Nejvyššího soudu na to, kdy dochází k obnově účasti společníka ve společnosti po předchozím poškození jeho podílu exekučním příkazem (tedy co znamená termín „zastavení exekuce“ ve smyslu § 148 odst. 4 obchodního zákoníku ve znění účinném do 31. 12. 2012). Tato změna právního názoru se ve stěžovatelově případě projevila tak, že zatímco když stěžovatel napadl vlastní rozhodnutí společnosti o naložení s jeho obchodním podílem, soud prvního stupně rozhodoval ještě před přijetím nového právního názoru a stěžovatelův návrh zamítl pro nedostatek jeho aktivní legitimace (odvolací a dovolací soud pak sice rozhodovaly až po přijetí nového právního názoru, avšak rozsudek velkého senátu kolegia Nejvyššího soudu ve stěžovatelově případě nijak nereflektovaly); a když později stěžovatel žádal náhradu škody způsobené exekučním příkazem postihnuvším jeho obchodní podíl, obecné soudy naopak právě s odkazem na nový právní názor a rozsudek velkého senátu kolegia i tuto žalobu zamítly s tím, že sice doručením exekučního příkazu účast stěžovatele ve společnosti zanikla, ale později byla zase obnovena, když stěžovatel vymáhanou povinnost dobrovolně uhradil.

46. Ústavní soud podobně jako v předchozím nálezu opakuje, nelze připustit, aby obecné soudy stěžovateli, který se snaží bránit proti tomu, že přišel o svůj podíl ve společnosti s ručením omezeným, a to podle svého přesvědčení neoprávněně, konstantně v nejružnějších řízeních odmítaly poskytnout soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny), aniž by z odůvodnění jejich rozhodnutí bylo zřejmé či alespoň dovoditelné, jak má či měl stěžovatel při ochraně svých tvrzených práv postupovat a jaké právní prostředky využít. Právo stěžovatele na soudní ochranu nenaplnuje ani aktuální postup Nejvyššího soudu, který stěžovatele fakticky odkázal na řízení, které však stěžovatel již v minulosti neúspěšně vedl a jehož další pokračování posléze Ústavní soud shledal neúčelným. Za situace, v níž se po přeměně společnosti nachází stěžovatel, lze mít za to, že stěžovateli nezbývá než nárok na nějakou kompenzaci, byla-li mu způsobena škoda, a to případně i přeměnou společnosti.

47. Konečně, pokud jde o další námitky a argumenty vznesené vedlejší účastníci v jejím vyjádření k ústavní stížnosti, Ústavní soud konstatuje, že na ně reagoval již ve svém předchozím nálezu. V něm zdůraznil i to, že na jeho závěrech nic nemění skutečnost, že stěžovatel nevrátil vyplacený vypořádací podíl, a že nemůže obstát ani poukaz na závěr krajského soudu o neexistenci příčinné souvislosti mezi stěžovatelem nárokovanou škodou a změnou právní formy společnosti, neboť tento závěr byl zcela determinován předchozím, a klíčovým, závěrem o tom, že stěžovatel nebyl v době rozhodování valné hromady společníkem společnosti (jde zde tedy fakticky o otázku aktivní věcné legitimace stěžovatele).

IV. Závěr

48. Ústavní soud o nynější ústavní stížnosti rozhodoval vázán svým předchozím kasačním náleznem v téže věci. Tato věc je tak do jisté míry podmíněna svými výjimečnými okolnostmi, v nichž Ústavní soud v předchozím nálezu dbal na možnost efektivního dosažení spravedlnosti ve stěžovatelově případě. Nejvyšší soud nicméně nerespektoval kasační závaznost předchozího nálezu Ústavního soudu a plně nenásledoval jeho *ratio decidendi*. Z ustálené judikatury Ústavního soudu přitom vyplývá, že kasační závaznost nálezu Ústavního soudu lze reflektovat pouze bezpodmínečným respektováním tohoto nálezu; v řízení po něm následujícím již není prostor pro zpochybňování právních závěrů Ústavního soudu, jakož ani pro obcházení jejich smyslu. Kasační závaznost by mohla ustoupit pouze tehdy, byla-li by v následujícím řízení učiněna podstatná nová zjištění, dostatečně odlišující věc od stavu, za něhož prve rozhodoval Ústavní soud. Pokud nejde o takovou situaci a obecný soud nerespektuje kasační nálezn Ústavního soudu v dané věci (za nezměněného stavu), poruší právo účastníka na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny.

49. K takové situaci došlo i v projednávaném případě, neboť Nejvyšší soud plně nedbal předchozího závazného nálezu Ústavního soudu a z něj vyplývajících požadavků pro další řízení ve stěžovatelově věci, a to aniž došlo k jakékoli změně okolností či podstatných zjištění, která by mohla takový postup Nejvyššího soudu ospravedlnit. Nejvyšší soud tak porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny. Vzhledem k tomu, že současně ve výsledku setrval na závěru o absenci stěžovatelovy aktivní věcné legitimace v řízení, aniž tento závěr ústavně přijatelně odůvodnil (v souladu s předchozím náleznem Ústavního soudu a požadavky z něj vyplývajícími), porušil též stěžovatelovo právo na soudní ochranu zaručené tímž ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny.

50. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu zrušil, postupuje dle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. V dalším řízení je Nejvyšší soud vázán právními názory Ústavního soudu vyslovenými v tomto nálezu, jakož i v předchozím nálezu sp. zn. II. ÚS 2303/15.

Č. 168**Kritéria podstatná pro určení výše náhrady nemajetkové újmy
dle § 2959 občanského zákoníku, který upravuje odčinění duševních útrap
při usmrcení osoby blízké
(sp. zn. I. ÚS 1764/19 ze dne 25. srpna 2020)**

Obecné soudy mají široké meze diskrece, kterou musí použít tak, aby ve výsledku dostály požadavkům řádného a především spravedlivého rozhodnutí, odůvodněného kritérii tohoto druhu náhrady škody. Ústavně konformní výklad § 2959 občanského zákoníku, upravujícího odčinění duševních útrap při usmrcení osoby blízké, vyžaduje, aby obecné soudy aplikovaly kritéria pro výpočet odčinění imateriální újmy vymezená judikaturou Nejvyššího soudu jen jako vodítko, které je však nezbavuje povinnosti zvažovat a náležitě vyložit, zda konkrétní případ neodůvodňuje odchylku od takového výkladového základu (nahoru, či dolů); jinak se dopustí porušení čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 10 odst. 2 Listiny.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) a Tomáše Lichovníka ve věci ústavní stížnosti stěžovatelů: 1) Jany C., 2) Pavla P. a 3) nezletilé Soni P. (jedná se o pseudonymy), zastoupené stěžovateli 1) a 2) jako zákonnými zástupci a všichni zastoupeni Mgr. Tomášem Pavlíkem, advokátem, se sídlem K Nemocnici 166/14, Nový Jičín, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2019 č. j. 25 Cdo 1901/2018-168 a proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 12. 2017 č. j. 71 Co 278/2017-137, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Ostravě jako účastníků řízení a 1) L. H. a 2) DIRECT pojišťovny, a. s., se sídlem Nové sady 996/25, Brno, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2019 č. j. 25 Cdo 1901/2018-168 a rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 12. 2017 č. j. 71 Co 278/2017-137 bylo porušeno základní právo stěžovatelů na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2019 č. j. 25 Cdo 1901/2018-168 a rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 12. 2017 č. j. 71 Co 278/2017-137 se ruší.

Odůvodnění**I. Rekapitulace ústavní stížnosti a dosavadního průběhu řízení**

Stěžovatelé se ústavní stížností domáhají zrušení v záhlaví označených rozhodnutí pro porušení jejich ústavně zaručených základních práv podle čl. 10 odst. 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Vedlejší účastník 1) byl v trestním řízení rozsudkem Okresního soudu ve Vsetíně ze dne 4. 11. 2014 sp. zn. 2 T 149/2014, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 25. 2. 2015 sp. zn. 68 To 355/2014 uznán vinným, že dne 11. 3. 2014 způsobil dopravní nehodu tím, že nepřizpůsobil rychlost jízdy na pozemní komunikaci a vysoce překročil nejvyšší dovolenou rychlost jízdy v obci, v důsledku čehož při průjezdu zatáčkou rychlostí 110 km/hod. nezvládl řízení, vyjel mimo vozovku a následně došlo k jeho odražení na přilehlý chodník, po němž šla tehdy třináctiletá dcera stěžovatelů 1) a 2), sestra stěžovatelky 3), která utrpěla smrtelné zranění. Vedlejší účastník byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 4 let a byl mu uložen trest zákazu řízení motorových vozidel na 8 let. K uvedenému trestnímu řízení se stěžovatelé připojili s nárokem na náhradu nemajetkové újmy, a to ve výši 3 000 000 Kč u každého z nich. Každému ze stěžovatelů byla přiznána náhrada za duševní útrapy v důsledku usmrcení blízké osoby ve výši 1 000 000 Kč a se zbylou výší nároků byli stěžovatelé odkázáni na řízení občanskoprávní.

Následně podanou žalobou u Okresního soudu ve Vsetíně – pobočky Valašské Meziříčí (dále jen „okresní soud“) se každý ze stěžovatelů domáhal po vedlejším účastníkovi 1) zaplacení náhrady nemajetkové újmy ve výši 1 500 000 Kč. DIRECT pojišťovna, a. s., vstoupila do uvedeného řízení jako vedlejší účastník na straně vedlejšího účastníka 1). Okresní soud rozhodl rozsudkem ze dne 18. 4. 2017 č. j. 16 C 60/2016-69 tak, že stěžovatelce 1) přiznal částku 1 000 000 Kč, stěžovateli 2) přiznal částku 900 000 Kč a stěžovatelce 3) přiznal částku 500 000 Kč (dále jen „rozsudek okresního soudu“).

K odvolání vedlejšího účastníka 1) Krajský soud v Ostravě (dále též jen „krajský soud“) v záhlaví uvedeným rozsudkem potvrdil rozsudek okresního soudu v části, jímž byla vedlejšímu účastníkovi 1) uložena povinnost zaplatit stěžovatelce 1) 200 000 Kč a ve zbytku krajský soud buď potvrdil rozsudek okresního soudu, podle kterého se žaloba stěžovatelů zčásti zamítá, anebo změnil rozsudek okresního soudu tak, že se žaloba zčásti zamítá. Krajský soud dospěl k závěru, že vzhledem k přiznané částce 1 000 000 Kč pro každého ze stěžovatelů v adhezním řízení lze nyní při zachování principu „*ne bis in idem*“ vyšší částku přiznat jen na základě kritérií, která nebyla v trestním řízení tvrzena vůbec nebo k nimž trestní soud nepřihlédl. Částky již vyplacené stěžovatelům 2) a 3) shledal jako dostatečnou satisfakci a u stěžovatelky 1) zohlednil další skutečnost, a to její přítomnost na místě nehody, kdy viděla svou dceru s devastujícími poraněními, aniž by jí ona sama mohla jakkoli pomoci.

Nejvyšší soud dovolání stěžovatelů v záhlaví uvedeným rozsudkem zamítl. Nejvyšší soud konstatoval, že odklonem od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu je závěr krajského soudu, podle kterého, byl-li poškozený v trestním řízení odkázán s částí svého nároku na řízení ve věcech občanskoprávních, lze v tomto řízení nárok přiznat jen na základě kritérií, která nebyla v trestním řízení tvrzena vůbec, nebo byla, ale trestní soud k nim nepřihlédl. Přesto Nejvyšší soud dospěl k závěru, že nejsou dány podmínky pro zrušení napadeného rozsudku krajského soudu, jelikož jiného výsledku řízení by ani při správném zodpovězení předchozí otázky nemohlo být dosaženo. Přezkoumávané rozhodnutí totiž současně spočívá na závěru o přiměřenosti již přiznaných peněžitých částek a při posouzení této otázky odvolací soud postupoval v souladu s rozhodovací praxí dovolacího soudu, a dovolání stěžovatelů tak není v tomto rozsahu přípustné.

Stěžovatelé nesouhlasí s názorem Nejvyššího soudu, podle kterého základní částka náhrady, vypočtená podle metodiky Nejvyššího soudu (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018 sp. zn. 25 Cdo 894/2018), může být či měla by být modifikovatelná podle konkrétních okolností případu či odlišností od modelového případu toliko v řádech desítek procent, nikoliv vícenásobků. Podle stěžovatelů výše újmy při těžkém zranění nebo usmrcení člověka je velice variabilní a může být i násobně vyšší než v průměrném modelovém případě, na který se vztahuje základní částka náhrady. Proto Nejvyšší soud pochybil, pokud konstatuje v napadeném rozsudku, že rozsudkem krajského soudu byl zachován princip proporcionality

výše náhrady s tím, že stěžovatelům již přiznaná částka dosahuje dvojnásobku základní částky, která se nemá zvyšovat násobně, ale o desítky procent s ohledem na konkrétní věc. S ohledem na okolnosti případu, které stěžovatelé v ústavní stížnosti rekapitulují, bylo podle nich namístě stanovit náhradu nejméně ve výši, o jaké rozhodl okresní soud, včetně částky přiznané v trestním řízení. Závěry krajského soudu a Nejvyššího soudu ohledně dostatečnosti celkově přisouzené náhrady nemajetkové újmy jsou tak podle stěžovatelů zásahem do jejich práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života a práva na spravedlivý proces.

II. Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení

Ústavní soud vyzval Nejvyšší soud a Krajský soud v Ostravě jako účastníky řízení a vedlejší účastníky řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

Nejvyšší soud ve svém vyjádření konstatuje, že s námitkami směřujícími proti výši poskytnuté náhrady nemajetkové újmy se dovolací soud vypořádal již v napadeném rozhodnutí. Setrvává na svém názoru, že její stanovení je proporcionální a v souladu s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018 sp. zn. 25 Cdo 894/2018. Odvolací soud se podle Nejvyššího soudu dostatečně podrobně zabýval všemi okolnostmi, které bylo třeba při rozhodování o výši nemajetkové újmy zohlednit. Nejvyšší soud nesouhlasí s názorem stěžovatelů, že napadeným rozhodnutím došlo k zastropování výše poskytované náhrady. Nejvyšší soud nevyloučil, že může dojít k poskytnutí náhrady ve výši několikanásobku základní částky, ale vyslovil názor, že tomu tak zpravidla nebude s ohledem na požadavek právní jistoty a sjednocení rozhodovací praxe (§ 13 občanského zákoníku). Za nepřipadný označil Nejvyšší soud také odkaz stěžovatelů na nález Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015 sp. zn. I. ÚS 2844/14 (N 221/79 SbNU 545), neboť v něm Ústavní soud vytýkal obecným soudům absenci proportionality při rozhodování a nedostatečné zohlednění kritérií pro stanovení výše náhrady nemajetkové újmy. Podle Nejvyššího soudu podobným deficitem napadené rozhodnutí krajského soudu netrpí. Nejvyšší soud proto navrhuje, aby byla ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněná odmítnuta, popřípadě zamítnuta.

Krajský soud v Ostravě ve svém vyjádření uvedl, že postup soudu při stanovení imateriální újmy v penězích není podřízen libovůli soudu, ale vychází z objektivně hodnocených kritérií jak na straně původce neoprávněného zásahu, tak na straně dotčených osob. Dále krajský soud zdůraznil, že jde o újmu vyvolanou neoprávněným zásahem, kterou by na místě dotčených osob pociťovala každá jiná osoba, a že subjektivní pocity stěžovatelů nejsou rozhodující, a to ani za situace, kdy jim trestní řízení nepřineslo uspokojení a potrestání vedlejšího účastníka 1) vnímají jako nedostatečné. Krajský soud dále poukázal na to, že úprava odpovědnosti za újmu v českém právu až na výjimky neplní represivní funkci. Primární je funkce satisfakční, tj. přiměřeně s ohledem na všechny okolnosti konkrétního případu, a tím i účinně vyvážit a zmírnit nepříznivý následek neoprávněného zásahu, neboť nemajetková újma vzniklá porušením osobnostních práv se v obecném slova smyslu ani nedá „odškodnit“ a rozsah vzniklé nemajetkové újmy nelze ani exaktně kvantifikovat a lze za ni „jen“ poskytnout zadostiučinění (satisfakci). S ohledem na uvedené krajský soud navrhuje zamítnutí ústavní stížnosti jako nedůvodné.

Vedlejší účastníci se k výzvě Ústavního soudu ve stanovené lhůtě nijak nevyjádřili.

S ohledem na obsah Ústavnímu soudu zaslaných vyjádření nebylo třeba je rozesílat k replice stěžovatelům, neboť v nich nebyly ve vztahu k nyní posuzované věci uvedeny žádné nové skutečnosti, na které by bylo nutné reagovat.

III. Posouzení ústavní stížnosti

Ústavní soud posoudil argumenty stěžovatelů obsažené v ústavní stížnosti, konfrontoval je s obsahem napadených rozhodnutí a obsahem vyžádaného soudního spisu

vedeného u Okresního soudu ve Vsetíně pod sp. zn. 16 C 60/2016 a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud konstatuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy obecných soudů a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. K takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce.

Předmětem sporu v posuzované věci je odčinění imateriální újmy pozůstalých osob – nikoli co do základu uplatněného nároku. Z ústavněprávního hlediska jde o posouzení práva stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s právem na ochranu soukromého a rodinného života, garantovaným čl. 10 odst. 2 Listiny.

Ústavnímu soudu sice nepřísluší konstatovat, v jaké konkrétní výši by předmětná náhrada měla být přiznána, nicméně i při respektu k diskreci obecných soudů tyto musí dbát o to, aby výše náhrady byla založena na objektivních a rozumných důvodech (i kritériích) a aby mezi její výší a způsobenou osobnostní újmou byl přiměřený vztah [nález ze dne 29. 9. 2005 sp. zn. III. ÚS 350/03 (N 186/38 SbNU 499)].

Ústavní soud se proto nemůže zcela zříci přezkumu způsobu, jakým obecný soud ke stanovení výše odškodnění dospěl. V rámci takto vymezeného referenčního rámce ústavněprávního přezkumu rozhodování soudů ve věcech určení výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby Ústavní soud posoudil napadená rozhodnutí.

Nejvyšší soud v napadeném rozsudku uzavřel, že závěru krajského soudu – že částky přiznané stěžovatelům jsou přiměřené – nelze vytýkat, že by náhrada byla nepřiměřeně nízká a neproporcionální a že by úvaha krajského soudu ohledně výše náhrady za duševní útrapy spojené s usmrcením osoby blízké byla zjevně nepřiměřená. Krajský soud se tak podle Nejvyššího soudu v tomto směru neodchýlil od rozhodovací praxe dovolacího soudu.

Nic na tom podle Nejvyššího soudu nemůže změnit ani chybný závěr krajského soudu, podle kterého, byl-li poškozený v trestním řízení odkázán s částí svého nároku na řízení ve věcech občanskoprávních, lze v tomto řízení nárok přiznat jen na základě kritérií, která nebyla v trestním řízení tvrzena vůbec, nebo byla, ale trestní soud k nim nepřihlédl. Tento chybný závěr krajského soudu, který – jak sám Nejvyšší soud konstatuje – představuje odklon od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, podle Nejvyššího soudu ale nepředstavuje důvod pro zrušení rozsudku krajského soudu. Podle Nejvyššího soudu totiž ani při správném zodpovězení předmětné otázky (o vztahu adhezního a občanskoprávního řízení) nemohlo být dosaženo jiného výsledku řízení, neboť přezkoumávaný rozsudek krajského soudu současně spočívá na závěru o přiměřenosti již přiznaných peněžitých částek, přičemž při posouzení této otázky krajský soud postupoval v souladu s rozhodovací praxí dovolacího soudu.

Ačkoliv převážná část argumentace stěžovatelů se právě uvedeného závěru Nejvyššího soudu netýká, Ústavní soud, jenž je dle své ustálené judikatury vázán petitem, nikoli obsahem ústavní stížnosti, se nejdříve zaměřil na jeho posouzení a dospěl k závěru, že jím Nejvyšší soud porušil právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Krajský soud výslovně v odůvodnění svého rozsudku konstatuje, že souhlasí s výběrem i s hodnocením kritérií rozhodných pro určení výše náhrady [jak na straně stěžovatelů a poškozené, tak i na straně vedlejšího účastníka 1)], které učinil okresní soud v rozsudku, jímž ale přisoudil stěžovatelům celkem na náhradě za duševní útrapy o 2 200 000 Kč více než krajský soud. Uvedený rozdíl krajský soud odůvodnil tak, že okresní soud přehlédl, že předmětná kritéria byla již podkladem a plně zohledněna ve výši nemajetkové újmy přiznané v trestním řízení. Relutární náhradu přiznanou stěžovatelům 1) a 2) v rámci adhezního řízení pak posoudil krajský soud jako zcela dostačující, neboť odráží veškeré okolnosti rozhodné pro její stanovení a pouze v případě stěžovatelky 1) shledal krajský soud důvod pro přiznání další částky ve výši 200 000 Kč nad rámec částky přiznané v rámci adhezního řízení, a to

s odůvodněním, že zohlednil skutečnost, která nebyla zohledněna v rámci přiznání relutární náhrady v adhezním řízení [osobní přítomnost stěžovatelky 1) na místě nehody].

Z uvedeného odůvodnění rozsudku krajského soudu je tedy zjevné, že krajský soud při rozhodování o výši náhrady za nemajetkovou újmu zvolil pro své posouzení referenční rámec chybně, neboť ten spočívá v odmítnutí soudu zabývat se z hlediska všech kritérií – včetně těch, která již byla uplatněna v trestním řízení – totožným nárokem, jaký již byl stěžovateli ne zcela úspěšně v trestním řízení uplatněn.

Důsledkem takto chybně zvoleného referenčního rámce se krajský soud v odůvodnění svého rozsudku zabýval jen některými relevantními kritérii, především na straně vedlejšího účastníka 1) jako škůdce, a to jeho postojem k dané situaci, dopadem událostí do jeho sféry a jeho majetkovými poměry. Pokud jde o kritéria na straně stěžovatelů jako poškozených, krajský soud se věnuje v zásadě jen otázce morální satisfakce. Dalšími kritérii na straně stěžovatelů – jako je intenzita vztahu či věk poškozené – se již krajský soud nevěnuje, a to právě z důvodu, že jde podle něj o kritéria, která byla plně zohledněna ve výši nemajetkové újmy přiznané v trestním řízení. Přitom jediné až pečlivé uvážení všech kritérií pro určení výše náhrady nemajetkové újmy umožní stanovit její adekvátní kompenzaci.

Ze shora uvedeného plyne, že krajský soud měl nejprve k výši přiměřeného „odškodnění“ dospět na základě vlastního posouzení všech relevantních kritérií a následně částku již přiznanou v trestním řízení ve výši присouzené náhrady zohlednit. Nepostupoval-li tak krajský soud a řádně nevyložil, jakým způsobem všechna jednotlivá kritéria posoudil ani jak se každé z kritérií podílelo na určení konečné výše relutární náhrady, neodpovídá jeho napadené rozhodnutí požadavku řádného a vyčerpávajícího zdůvodnění, čímž došlo k porušení základního práva stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud současně nesouhlasí s názorem Nejvyššího soudu, že vytýkaný způsob – jakým krajský soud ke stanovení výše odškodnění dospěl a který je, jak je výše uvedeno, odklonem od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu – je zhojen konstatováním krajského soudu, že již přiznané peněžité částky jsou přiměřené. Jde totiž o závěr, který krajský soud neopírá o náležité vlastní hodnocení všech relevantních kritérií, jak ve věci učinil okresní soud.

Nelze proto souhlasit ani s tím názorem Nejvyššího soudu, že s ohledem na to, že krajský soud konstatoval přiměřenost již přiznané částky, by jiného výsledku řízení nemohlo být dosaženo, ani pokud by byla kritéria již uplatněná v trestním řízení krajským soudem hodnocena. Ústavní soud k tomu dodává, že neplatí, že by v jednotlivých případech přiměřeným „odškodněním“ byla pouze jediná konkrétní částka, zatímco všechny ostatní číselné hodnoty by proto byly nepřiměřené. Zpravidla jde o přiměřenost určitého rozmezí. Proto hodnotí-li zvoleným postupem krajský soud výslednou částku přiznanou již v trestním řízení jako přiměřenou, nevylučuje tento jeho závěr, že by jakákoliv vyšší částka – ke které by krajský soud při vlastním hodnocení všech relevantních kritérií případně dospěl, aniž by se přitom cítil být vázán předmětným posouzením trestního soudu – byla nepřiměřená; nic takového z odůvodnění krajského soudu nevyplývá.

Ústavní soud k napadenému rozsudku Nejvyššího soudu konstatuje, že pokud Nejvyšší soud i přesto, že poukázal na předmětný odklon krajského soudu od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, neposkytl ochranu základnímu právu stěžovatelů na spravedlivý proces, pokračoval v jeho porušení, jež bylo založeno napadeným rozsudkem krajského soudu. Povinnost všech soudů, včetně Nejvyššího soudu, chránit základní práva a svobody vyplývá z čl. 4 Ústavy. Proto Ústavní soud zrušil také napadený rozsudek Nejvyššího soudu.

Závěrem k námitkám stěžovatelů, podle kterých újma při usmrcení člověka je velice variabilní a může být i násobně vyšší než v průměrném modelovém případě, na který se vztahuje základní částka náhrady obsažená v judikatuře Nejvyššího soudu, Ústavní soud nad rámec shora uvedeného dodává následující. Obecné soudy mají široké meze diskrece, kterou

musí použít tak, aby ve výsledku dostály požadavkům řádného a především spravedlivého rozhodnutí, odůvodněného kritérii tohoto druhu náhrady škody. Ústavně konformní výklad § 2959 občanského zákoníku, upravujícího odčinění duševních útrap při usmrcení osoby blízké, vyžaduje, aby obecné soudy aplikovaly kritéria pro výpočet odčinění imateriální újmy vymezená judikaturou Nejvyššího soudu jen jako vodítko, které je však nezbavuje povinnosti zvažovat a náležitě vyložit, zda konkrétní případ neodůvodňuje odchylku od takového výkladového základu (nahoru, či dolů); jinak se dopustí porušení čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 10 odst. 2 Listiny [nález ze dne 31. 3. 2020 sp. zn. IV. ÚS 2578/19 (N 57/99 SbNU 165)].

Č. 169**Odůvodnění rozhodnutí o nákladech řízení po zastavení výkonu rozhodnutí
(sp. zn. I. ÚS 3540/18 ze dne 31. srpna 2020)**

Je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pokud nebyly přiznány náklady řízení po zastavení výkonu rozhodnutí stěžovatelům, kteří o výkon rozhodnutí požádali na základě existujícího právního titulu a zastavení řízení navrhli pouze proto, že dluh úspěšně vymohli bez přispění povinného jiným legitimním způsobem.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Vladimíra Sládečka a soudců Tomáše Lichovníka (soudce zpravodaj) a Kateřiny Šimáčkové ve věci ústavní stížnosti stěžovatelů T. H., Š. H., Š. H., zastoupených JUDr. Simonou Vypušťák Corradiniovou, advokátkou, se sídlem Huťská 1383, Kladno, směřující proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 7. 8. 2018 č. j. 21 Co 152/2018-192, za účasti Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení a B. H. jako vedlejšího účastníka, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 7. 8. 2018 č. j. 21 Co 152/2018-192 bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění**I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení**

1. Ústavní stížností se stěžovatelé domáhají zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí Krajského soudu v Praze. Domnívají se, že jim obecný soud svévolně a nespravedlivě nepřiznal náhradu účelně vynaložených nákladů řízení spojených s vymáháním dlužného výživného od jejich otce.

2. Z ústavní stížnosti, rozhodnutí vydaných v řízení a vyžádaného spisu Okresního soudu v Kladně sp. zn. 10 E 4/2016 zjistil Ústavní soud především následující skutečnosti.

3. Stěžovatelé jsou dětmi (dvě stále nezletilé, jedno od roku 2018 již zletilé) matky H. H. a otce B. H. Manželství rodičů bylo pravomocně rozvedeno v roce 2015, nicméně rozchod manželů nastal již dříve. Okresní soud v Kladně proto rozsudkem ze dne 19. 4. 2013 č. j. 16 Nc 84/2012-65 svěřil stěžovatele do péče matky a otci uložil hradit výživné na stěžovatele k rukám matky. Dle matky otec výživné platil velmi příležitostně, z toho důvodu matka podala jménem stěžovatelů v roce 2016 návrh na výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy otce, a to jak pro dlužné výživné, tak i pro výživné splatné v budoucnu (toto řízení je předmětem přezkumu Ústavního soudu). Usnesením Okresního soudu v Kladně ze dne 4. 3. 2016 č. j. 10 E 4/2016-26 byl nařízen výkon rozhodnutí srážkami ze mzdy otce. Ten se domáhal od počátku zastavení výkonu rozhodnutí s tvrzením, že ve skutečnosti výživné platil matce v hotovosti a nic stěžovatelům nedluží. Ve věci byla do června 2017 nařízena a konána

řada jednání za účelem prokázání argumentace otce. Probíhajícím výkonem rozhodnutí byla malá část dlužného výživného vymožena, otec však opustil zaměstnanecký poměr a o novém zaměstnání neinformoval.

4. V mezidobí došlo k vypořádání společného jmění manželů (usnesení Okresního soudu v Kladně ze dne 10. 4. 2017 č. j. 10 C 71/2016-71), čímž otci vznikla za matkou pohledávka z důvodu majetkového vyrovnání za dosud společně vlastněný dům. Stěžovatelé podali dne 28. 7. 2017 návrh na provedení exekuce na dlužné a budoucí výživné, přičemž navrhli, aby tak exekutor učinil příkázáním pohledávky otce z vypořádání společného jmění manželů. V srpnu 2017 matka zaplatila svůj dluh otci na účet exekutora a ten jej obratem odeslal stěžovatelům (prostřednictvím matky) jako vymožené výživné, čímž byl dluh otce na výživném z velké části umořen. Advokátka stěžovatelů telefonicky informovala Okresní soud v Kladně, že výživné bylo vymoženo a v nejbližší době požádá o zastavení výkonu rozhodnutí. V prosinci 2017 o totéž ze stejného důvodu požádal otec a v únoru 2018 poté oficiálně i matka a stěžovatelé. Okresní soud v Kladně usnesením ze dne 2. 3. 2018 č. j. 10 E 4/2016-170 návrhu vyhověl a výkon rozhodnutí na mzdu otce zastavil. Zároveň otci (dále také jako „povinný“) uložil dle § 271 o. s. ř. nahradit stěžovatelům (dále také jako „oprávnění“) náklady za právní zastoupení v celkové výši 112 327 Kč.

5. Povinný podal proti předmětnému usnesení odvolání do výroku o náhradě nákladů řízení. Dle něj oprávněným neměla být náhrada nákladů vůbec přiznána. Tvrdil, že mu matka zadržovala poštu a o spoustě věcí vůbec nevěděl a že oprávnění nepodali návrh na zastavení výkonu rozhodnutí bezprostředně po uhrazení dluhu na výživném. Postup oprávněných považoval za rozporný s dobrými mravy, oni zavinili zastavení řízení a zabránili mu prokázat nedůvodnost výkonu rozhodnutí. V neposlední řadě poukazoval na nesprávný výpočet nákladů řízení. Krajský soud v Praze napadeným usnesením odvolání povinného vyhověl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů výkonu rozhodnutí. Došel k závěru, že hlavním důvodem k zastavení výkonu rozhodnutí nebylo chování povinného v tomto řízení, ale úspěšnost oprávněných v řízení jiném, týkajícím se nicméně stejného dluhu. Povinný procesně nezavinil zastavení řízení a nemůže jej stíhat povinností hradit oprávněným jejich náklady dle § 271 o. s. ř.

II. Argumentace stěžovatelů

6. Krajský soud v Praze svým postupem dle stěžovatelů porušil právo na spravedlivý proces zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

7. Stěžovatelé zdůrazňují, že vykonávací řízení proti otci zahájili proto, že neplacením výživného na vlastní děti neplnil jednu ze základních povinností rodiče. Neviděli v dané chvíli jinou možnost domoci se výživného, jako nezletilí nebyli schopni se sami živit a dostali se do složité sociální situace. Jejich návrh na zastavení výkonu rozhodnutí byl veden třemi důvody: 1. Návrhy otce na zastavení řízení a s tím spojené rozsáhlé dokazování vedly k růstu nákladů vykonávacího řízení. 2. Otcův zaměstnanecký poměr skončil a ten nepobíral žádné jiné postižitelné příjmy, pokračování řízení by bylo bezúčelné. 3. Velká část dluhu na výživném byla vymožena v exekučním řízení. Pokud za této situace k návrhu na zastavení přistoupili, chovali se maximálně zodpovědně a šetřili náklady všech zúčastněných včetně povinného.

8. Jestliže jim odvolací soud náhradu nákladů řízení nepřiznal, aplikoval jednoduché právo ryze formalisticky a výsledkem je zjevná nespravedlnost. Napadené usnesení nemá podklad v provedeném dokazování a je v rozporu s judikaturou Ústavní soudu, dle které je otázku nákladů řízení třeba posuzovat v širších souvislostech. V neposlední řadě stěžovatelé mají za to, že rozhodnutí krajského soudu je překvapivé a disponovali legitimním

očekáváním, že je před vydáním usnesení odvolací soud požádá o vyjádření či nařídí k projednání odvolání ústní jednání.

III. Vyjádření účastníků

9. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřili Krajský soud v Praze a vedlejší účastnice řízení.

10. Krajský soud v Praze setrval na stanovisku obsaženém v napadeném usnesení, na jehož znění odkázal, a navrhl zamítnutí ústavní stížnosti.

11. Jelikož vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka nevznášejí do řízení žádné nové argumenty, Ústavní soud se rozhodl je nezasílat stěžovateli k replice.

IV. Splnění podmínek řízení

12. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 *a contrario* zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o Ústavním soudu“), byla podána včas (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu) a splňuje i ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

13. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl Ústavní soud bez konání ústního jednání, protože od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

V. Vlastní hodnocení Ústavního soudu

14. Ústavní soud mnohokrát zdůraznil, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a vzhledem k tomu nelze řízení před ním považovat za další instanční přezkum v systému obecné justice. Jeho cílem v řízení o ústavní stížnosti je přezkoumat výhradně ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Vzhledem k tomu platí, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ přísluší obecným soudům a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat pouze za situace, kdy je rozhodování obecných soudů stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti. Materiálně lze vyjádřit pravomoc Ústavního soudu též tak, že je oprávněn napravovat toliko excesy obecných soudů [srov. např. náleze ze dne 30. 6. 2004 sp. zn. IV. ÚS 570/03 (N 91/33 SbNU 377), všechna rozhodnutí jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>].

15. V projednávané věci směřuje ústavní stížnost proti rozhodnutí Krajského soudu v Praze o nákladech řízení. Ústavní soud při přezkumu této problematiky ustáleně postupuje zdrženlivě, neboť jakkoliv se může účastníka řízení citelně dotknout, jde ve vztahu k předmětu řízení o podružnou záležitost, která zpravidla nedosahuje intenzity představující porušení základních práv a svobod. Ovšem ani tento přístup není neomezený – rozhodování o nákladech řízení je integrální součástí soudního řízení a ústavněprávní dimenze může postup obecného soudu dosáhnout například tehdy, byl-li v procesu výkladu a aplikace příslušných zákonných ustanovení obsažen prvek libovůle, svévole, výsledné rozhodnutí je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti nebo pokud by příslušné závěry nebyly odůvodněny vůbec či zcela nedostatečně [za všechny srov. rekapitulaci v nálezu ze dne 30. 10. 2014 sp. zn. II. ÚS 2417/13 (N 199/75 SbNU 239)].

16. Ústavní soud po seznámení se s podstatou projednávané věci dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu překročilo shora vymezený rámec a porušilo základní práva stěžovatelů. Ústavní stížnost je proto důvodná.

17. Ještě před odůvodněním pochybení Krajského soudu v Praze je vhodné vypořádat námitku stěžovatelů k procesním aspektům řízení, tj. že pokud odvolací soud zamýšlel takto zásadně změnit rozhodnutí soudu prvního stupně, měl si vyžádat vyjádření stěžovatelů, případně nařídít k projednání věci ústní jednání. Dle zákonné úpravy [§ 214 odst. 2 písm. e) o. s. ř.] nemusí odvolací soud nařizovat jednání k projednání odvolání týkajícího se toliko

nákladů řízení; je-li to ale s ohledem na okolnosti případu vhodné a účelné, má odvolání proti takovému usnesení doručit účastníkům, jejichž práv a povinností se týká (§ 210 odst. 1 o. s. ř.). K tomuto rámci se Ústavní soud mnohokrát vyjadřoval a zdůraznil, že zmíněná ustanovení je třeba vykládat s ohledem na právo na spravedlivý proces a kontradiktornost řízení. V případech, v nichž obecné soudy neumožnily účastníkům řízení vyjádřit se k takovému odvolání (např. jeho nedoručením a neposkytnutím lhůty k písemnému vyjádření) a následně o nákladech řízení rozhodly v jejich neprospěch, Ústavní soud shledal porušení práva na spravedlivý proces [srov. judikaturu citovanou v nálezu ze dne 17. 9. 2019 sp. zn. IV. ÚS 471/19 (N 161/96 SbNU 77)].

18. V aktuální věci však taková situace nenastala. Dle údajů ve spise Krajský soud v Praze zaslal odvolání povinného do datové schránky právní zástupkyně stěžovatelů dne 24. 4. 2018, tentýž den bylo i doručeno (spis na č. l. 184). Je pravda, že soud odvolání pouze „přeposlal“ a nevyzval stěžovatele k vyjádření, což by bylo vhodnější. Stěžovatelé však o odvolání vedlejšího účastníka věděli a měli možnost a časový prostor se vyjádřit, protože odvolací soud rozhodl až čtyři měsíce po vyrozumění o odvolání. Ústavní soud proto porušení práva na spravedlivý proces v této části ústavní stížnosti neshledal.

19. Zásadní výhrady má však Ústavní soud k věcnému obsahu napadeného usnesení. V první řadě se jedná o otázku náležitého odůvodnění soudních rozhodnutí, což je jedna ze základních záruk spravedlivého procesu. Smyslem odůvodnění je především seznámení účastníků řízení s úvahami, na nichž soud založil své rozhodnutí, jakož i vyloučení pochybností o přítomnosti svévole nebo libovůle v rozhodování soudu. Jeho nezbytný rozsah se přitom odvíjí od předmětu řízení a povahy rozhodnutí, jakož i od návrhů a argumentů uplatněných účastníky řízení, se kterými se soudy musí adekvátně vypořádat. Odůvodnění rozhodnutí musí účastníkům řízení umožňovat seznatelnost těch úvah soudu, jež byly relevantní pro výsledek řízení, a tím přezkoumatelnost soudního rozhodnutí z hlediska zákonnosti i věcné správnosti [srov. přehled judikatury včetně řady rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva v nálezu ze dne 14. 1. 2020 sp. zn. I. ÚS 905/19 (N 4/98 SbNU 28)]. Zmíněné požadavky se uplatní též na rozhodnutí týkající se nákladů řízení [nález ze dne 17. 4. 2019 sp. zn. II. ÚS 2632/18 (N 65/93 SbNU 301)].

20. Zdůvodnění nákladového výroku bylo nedostatečné již u soudu prvního stupně, tvořila jej jediná věta („Soud neshledal důvod, pro který by neměly být náklady řízení oprávněným přiznány“). Odvolací soud pak omezil jádro odůvodnění na bod 13 svého usnesení, který lze rovněž ocitovat v plném znění: „Hlavním důvodem k zastavení výkonu rozhodnutí tedy nebylo chování povinného v tomto řízení, ale procesní úspěšnost oprávněných v exekučním řízení, tedy v jiném řízení, a to za situace, kdy oprávnění podali návrh na nařízení exekuce pro stejný předmět a období, pro které již probíhal výkon rozhodnutí. Odvolací soud proto uzavírá, že povinný procesně nezavinil, že řízení muselo být zastaveno, proto jej nemůže podle ust. § 271 věty první o. s. ř. stíhat povinnost hradit oprávněným jimi účelně vynaložené náklady.“ Takové odůvodnění nesplňuje rozsahem ani kvalitou kritéria na řádné odůvodnění zaručující transparentnost a kontrolovatelnost činnosti soudních orgánů. Při svém hodnocení Ústavní soud přihlédl k tomu, že spor před Krajským soudem v Praze probíhal výhradně o náhradu nákladů řízení, a to v nikoliv nepodstatné výši (i vzhledem k výši samotného dluhu) přesahující cca 112 000 Kč, a že odvolací soud ve věci zcela změnil právní názor soudu prvního stupně.

21. Přes nedostatky v odůvodnění napadeného usnesení v něm lze seznat hlavní linii úvah odvolacího soudu vedoucí k nepřiznání náhrady nákladů řízení stěžovatelům. Ústavní soud se s citovanou argumentací Krajského soudu v Praze neztotožňuje. Podle § 271 věty první o. s. ř. rozhodne soud o náhradě nákladů zastaveného výkonu rozhodnutí „podle toho, z jakého důvodu k zastavení výkonu rozhodnutí došlo“. Názor odvolacího soudu, že povinný zastavení řízení procesně nezavinil, je sice z hlediska formální logiky správný (odhlédneme-li,

že zastavení i sám povinný navrhl), ale vykazuje všechny znaky přepjatě formalistického pojetí práva.

22. V souladu se shora vymezenými kritérii je třeba problematiku nákladů řízení vnímat v širších souvislostech řízení. Není pochyb o tom, že stěžovatelé jako nezletilí potomci povinného měli právo požádat o výkon rozhodnutí k vymožení dlužného i budoucího výživného, pokud otec neplnil stanovené výživné dobrovolně. Odvolací soud nijak nezpochybnil, že by právní zastoupení stěžovatelů při vymáhání výživného bylo z hlediska vynaložených nákladů neúčelné, dovedl nicméně, že by je neměl hradit povinný. Ten přitom sice zastavení řízení nezavinil, ale rovněž se o něj nijak aktivně nezasadil. Skutečností je, že řízení bylo vedeno primárně pro neplnění zákonné povinnosti ze strany otce. Ze spisu neplyne, že by možnost započtení dluhu na výživném proti pohledávce spojené s vypořádáním společného jmění manželů šlo předvídat a stěžovatelé povinného nějak „oklamali“ zbytečným či šikanózním výkonem rozhodnutí. To, že využili jinou a efektivnější cestu k umoření dluhu na výživném, která se jim v čase nabídla, nemůže být v rozporu s dobrými mravy a nejedná se o zneužití práva. Naopak je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, pokud nebyly přiznány náklady řízení po zastavení výkonu rozhodnutí stěžovatelům, kteří o výkon rozhodnutí požádali na základě existujícího právního titulu a zastavení řízení navrhli pouze proto, že dluh úspěšně vymohli bez přispění povinného jiným legitimním způsobem. Opačný přístup zvolený Krajským soudem v Praze by v praxi mohl odradit procesní strany sporu od důsledného bránění svých práv [analogicky srov. nálezn ze dne 13. 10. 2015 sp. zn. III. ÚS 411/15 (N 186/79 SbNU 111)].

VI. Závěr

23. Stěžovatelé se oprávněně domáhali zaplacení výživného svým otcem, přesto jim nebyla Krajským soudem v Praze přiznána náhrada nákladů vykonávacího řízení na mzdu otce. Z výše uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že odvolací soud své rozhodnutí nedostatečně odůvodnil a prosazoval zřejmou nespravedlnost, čímž porušil základní práva stěžovatelů. Ústavní soud proto vyhověl ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a napadené usnesení odvolacího soudu zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona]. Úkolem Krajského soudu v Praze bude posoudit daný případ znovu, přičemž při tom bude vázán právním názorem Ústavního soudu. Odvolací soud je však pochopitelně oprávněn opětovně zvážit doposud kvůli výsledku řízení stranou stojící námitky povinného (výpočet výše nákladů řízení, zadržování pošty matkou stěžovatelů atd.).

Č. 170**Další porada s klientem ve smyslu § 11 odst. 1 písm. c) advokátního tarifu
uskutečněná prostřednictvím telefonického hovoru
(sp. zn. I. ÚS 1232/20 ze dne 31. srpna 2020)**

Ustanovení § 11 odst. 1 písm. c) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), nijak nespecifikuje formu „další porady s klientem“, tedy neomezuje přiznání odměny advokátovi jen na případy, kdy byla porada uskutečněna za osobní přítomnosti advokáta i jeho klienta. Bez náležitého a logického odůvodnění proto není možné zúžit výklad tohoto ustanovení advokátního tarifu tak, že by pod něj neměly spadat i porady advokáta s klientem, které byly uskutečněny prostřednictvím telefonických hovorů.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj) a soudců JUDr. Jaromíra Jirsy a JUDr. Tomáše Lichovníka o ústavní stížnosti Mgr. Ivo Suchomela, advokáta, se sídlem Praha 4, Durychova 101/66, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 12. 2. 2020 sp. zn. 44 To 51/2020 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 2. 1. 2020 sp. zn. 2 T 144/2018, takto:

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 12. 2. 2020 sp. zn. 44 To 51/2020 bylo porušeno základní právo stěžovatele zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 12. 2. 2020 sp. zn. 44 To 51/2020 se ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění**I.**

1. Stěžovatel navrhuje, aby Ústavní soud zrušil v záhlaví označené usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4, jímž mu byla jako obhájci odsouzeného podle § 151 odst. 3 trestního řádu přiznána odměna a náhrada hotových nákladů ve výši 32 670 Kč a jím vznesený nárok ve výši 21 417 Kč byl zamítnut. Stěžovatel dále navrhuje, aby Ústavní soud zrušil i usnesení Městského soudu v Praze, kterým byla zamítnuta jeho stížnost proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4.

2. Podle stěžovatele došlo vydáním napadených rozhodnutí k zásahu do jeho práv podle čl. 28 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II.

3. Stěžovatel uvádí, že v rámci výkonu obhajoby se porady s klientem realizovaly většinou prostřednictvím telefonického spojení, a to kvůli zdravotnímu stavu obviněného,

jeho špatné pohyblivosti a celkovému vyčerpání a na jeho výslovnou žádost. Upřesňuje, že se uskutečnilo celkem 85 takových telefonických porad, přičemž pouze 10 z nich přesáhlo délku jedné hodiny, resp. do pravomocného skončení věci se uskutečnilo sedm telefonických porad přesahujících jednu hodinu. Namítá, že Obvodní soud pro Prahu 4 nepřiznal odměnu za těchto sedm účtovaných telefonických porad, neboť nebylo doloženo jejich konání, aniž by se však zabýval tím, že obhájce nemůže mít přístup k výpisům hovorů z věznice. Stěžovatel dále popisuje komplikace, které provázely jeho snahu získat výpis o uskutečněných telefonických hovorech s klientem. Kvůli těmto komplikacím se mu tento výpis podařilo získat až v únoru 2020, přičemž jej obratem doložil ke své stížnosti proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 podáním ze dne 10. 2. 2020

4. Stěžovatel brojí proti závěru Městského soudu v Praze, že telefonická porada není úkonem „další porady s klientem“ podle § 11 odst. 1 písm. c) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif). Podotýká, že citované ustanovení neobsahuje požadavek, aby porada s klientem byla provedena osobně ve věznici tzv. tváří v tvář. Takový požadavek by s ohledem na současné rozvinuté možnosti dálkové komunikace nepovažoval za smysluplný a logicky odůvodnitelný. Uvedený závěr Městského soudu v Praze podle jeho názoru nepřipustně doplňuje do znění zmiňovaného ustanovení slovo „osobní“. Pokud stížnostní soud hodlal zpochybnit oprávněnost sedmi účtovaných hovorů, měl tak učinit, což se však nestalo. Poukazuje na to, že Městský soud v Praze nijak nevysvětlil, jak se liší osobní porada obhájce přesahující jednu hodinu od telefonické porady o stejné délce. Stěžovatel na podporu své argumentace dále odkazuje na článek JUDr. Jana Bláhy publikovaný ve zvláštním vydání Bulletinu advokacie v roce 2000 a na usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 11. 1995 č. j. 3 To 857/95-70, jež je v tomto článku citováno. Poukazuje rovněž na praxi zavedenou v období nouzového stavu, kdy byl 16. 4. 2020 spuštěn projekt Skype obhajoby, umožňující obhájcům komunikovat s jejich klienty prostřednictvím videohovorů, tj. poskytovat klientům porady dálkově.

III.

5. Obvodní soud pro Prahu 4 (dále jen „obvodní soud“) ve vyjádření pouze odkázal na odůvodnění svého usnesení.

6. Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) ve vyjádření uvedl, že jeho názor je jednoznačně vyjádřen v napadeném usnesení a že na tomto názoru setrvává.

7. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržená vyjádření stěžovateli k replice, neboť neobsahovala žádné nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, která by měla vliv na posouzení věci. Nadto z materiálního hlediska nelze přehlížet skutečnost, že Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl.

IV.

8. Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) uvážil, že ve věci není třeba konat ústní jednání, neboť by to nepřispělo k dalšímu, resp. hlubšímu objasnění věci, než jak se s ní seznámil z písemných úkonů stěžovatele a účastníků řízení. Nekonání ústního jednání odůvodňuje také skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

V.

9. Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], a přezkoumal, zda tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

10. Ústavní soud nejprve připomíná, že k otázce náhrady nákladů řízení se ve své rozhodovací praxi opakovaně vyjádřil rezervovaně tak, že spor o náhradu nákladů řízení, i když se může dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity opodstatňující indikaci porušení základních práv a svobod. Ústavní soud při posuzování problematiky nákladů řízení, tj. problematiky ve vztahu k předmětu řízení před soudy vedlejší, postupuje nanejvýš zdrženlivě a ke zrušení napadeného výroku o nákladech řízení se uchyluje pouze výjimečně, například pokud zjistí extrémní rozpor s principy spravedlnosti nebo zásah i do jiného základního práva [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 653/03 (N 69/33 SbNU 189) či usnesení sp. zn. IV. ÚS 303/02 (U 25/27 SbNU 307) nebo sp. zn. II. ÚS 2135/12; rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>]. A o takový případ v dané věci jde.

11. Stěžejní problém v posuzované věci spočíval v otázce, zda lze za „další poradu s klientem přesahující jednu hodinu“ ve smyslu § 11 odst. 1 písm. c) advokátního tarifu považovat i poradu uskutečněnou prostřednictvím telefonického hovoru. Obvodní soud ve svém usnesení tuto otázku v podstatě neřešil, neboť stěžovatel v době rozhodování tohoto soudu uskutečnění telefonických porad věrohodným způsobem nedoložil, a dodal, že „úkony musí být doloženy s potvrzením doby od – do“ (srov. č. 1. 2 tohoto usnesení). Městský soud pak k této otázce uvedl, že ani takové potvrzení nemůže jednoznačně obstát, a ve vztahu k telefonickým hovorům konstatoval, že „nelze skutečně jednoznačně dovodit, zda se jedná o takové úkony, aby mohly být posuzovány ve smyslu ust. § 11 odst. 1 písm. c) advokátního tarifu“. Dodal, že „těžko je možno pod pojem ‚další porada s klientem‘ zařadit telefonický hovor, kdy i vzhledem k fungování systému telefonních hovorů z věznice, na který poukazuje advokát, lze stěží posoudit, zda takový hovor je vůbec možno za další poradu s klientem považovat“.

12. Ústavní soud s uvedenou argumentací městského soudu nemůže souhlasit. Předně je třeba dát stěžovateli za pravdu v tom, že inkriminované ustanovení § 11 odst. 1 písm. c) advokátního tarifu nijak nespecifikuje formu „další porady s klientem“, tedy neomezuje přiznání odměny advokátovi jen na případy, kdy byla porada uskutečněna za osobní přítomnosti advokáta i jeho klienta. Výklad citovaného ustanovení, ke kterému dospěl městský soud, tak má jednoznačně restriktivní charakter, jenž je sice principálně přípustný, avšak musel by být podložen náležitou argumentací. Tu však městský soud ve svém usnesení nepředložil. Prokazatelnost takových telefonicky uskutečněných porad totiž může být až otázkou následnou, která nemá přímý vliv na to, zda za poradu ve smyslu § 11 odst. 1 písm. c) advokátního tarifu lze považovat i poradu uskutečněnou prostřednictvím telefonického hovoru.

13. Ústavní soud nenachází žádný relevantní důvod, proč by v současné době, charakteristické mj. rozvinutím možností komunikace na dálku, bylo legitimní požadovat, aby veškeré porady mezi advokátem a klientem (za něž má advokátovi příslušet odměna) měly být uskutečňovány výhradně formou osobního setkání. Jistě lze namítnout, že během telefonického hovoru může advokát s klientem probírat i řadu jiných záležitostí, které nijak nesouvisí s poskytováním právní pomoci, jenže totéž lze tvrdit i ve vztahu k osobní komunikaci, která je důvěrná a probíhá bez přítomnosti třetích osob.

14. Ústavní soud v této souvislosti připomíná, že judikatura obecných soudů již připustila, aby se i první porada advokáta s klientem ve smyslu § 11 odst. 1 písm. b) advokátního tarifu uskutečnila v písemné podobě (srov. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 23 Co 547/2011 – dostupné v systému ASPI – jakož i usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. 11. 1995 č. j. 3 To 857/95-70, na něž odkazuje stěžovatel – dostupné v systému beck-online.cz). Je logické, že tím spíše by neměla být vyžadována osobní forma (tj. při fyzické přítomnosti advokáta i klienta) při dalších poradách ve smyslu § 11 odst. 1 písm. c) advokátního tarifu.

15. Lze tedy shrnout, že městský soud bez náležitého a logického odůvodnění zúžil výklad ustanovení § 11 odst. 1 písm. c) advokátního tarifu tak, že pod něj odmítl podřadit i porady advokáta s klientem, které byly uskutečněny prostřednictvím telefonických hovorů. Ústavně zaručenému právu na spravedlivý (řádný) proces však odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tomto rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně a logickým způsobem vypořádat s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení [srov. např. sp. zn. I. ÚS 113/02 (N 109/27 SbNU 213), III. ÚS 521/05 (N 70/40 SbNU 691), III. ÚS 151/06 (N 132/42 SbNU 57), III. ÚS 677/07 (N 179/47 SbNU 371), I. ÚS 3184/07 (N 71/49 SbNU 61), III. ÚS 961/09 (N 207/54 SbNU 565), I. ÚS 2002/19 (N 29/98 SbNU 334) a I. ÚS 1408/20 (N 165/101 SbNU 149)]. Proto Ústavní shledal důvod ke zrušení usnesení městského soudu.

16. Ústavní soud naopak nepřistoupil ke zrušení usnesení obvodního soudu, a to na základě principu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů [srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 148/97 (N 113/9 SbNU 65)]. Tento princip se projevuje i v subsidiaritě ústavní stížnosti (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu), která je zásadně (srov. § 75 odst. 2 zákona o Ústavním soudu) až posledním prostředkem ochrany základních práv a svobod. Z principu minimalizace zásahů a subsidiarity ústavní stížnosti Ústavní soud dovodil své oprávnění odmítnout část ústavní stížnosti pro nepřípustnost [§ 43 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu] v situacích, kdy zrušením jen jednoho (nebo části) z napadených rozhodnutí je znovu vytvořen obecným soudům dostatečný prostor pro to, aby samy poskytly ochranu základním právům a svobodám [srov. např. nálezy sp. zn. I. ÚS 74/06 (N 175/43 SbNU 17), II. ÚS 200/13 (N 123/70 SbNU 127), III. ÚS 2428/13 (N 123/73 SbNU 869)]. Je na uvážení Ústavního soudu, jak rozsáhlý zásah do rozhodování obecných soudů považuje v konkrétním případě za nezbytný pro nápravu zjištěného porušení základních práv či svobod. Rozhodne-li Ústavní soud o nepřípustnosti části ústavní stížnosti z tohoto důvodu, jde o výsledek jeho uvážení, který nemá žádnou spojitost se skutečným vyčerpáním opravných prostředků stěžovatelem.

17. V projednávaném případě dospěl Ústavní soud k závěru, že k tomu, aby došlo k nápravě zjištěného porušení základních práv stěžovatele, dostačuje zrušení usnesení městského soudu, zvláště když obvodní soud rozhodoval v situaci, kdy stěžovatel ještě nedoložil uskutečnění telefonických porad s klientem, a neodmítl přiznání odměny jen proto, že se jednalo o porady prováděné prostřednictvím telefonických hovorů. Část ústavní stížnosti směřující proti usnesení obvodního soudu proto Ústavní soud odmítl pro nepřípustnost.

18. Ústavní soud na závěr považuje za vhodné zdůraznit, že výše uvedené důvody, pro něž ruší napadené usnesení městského soudu, nic nemění na tom, že trestní soudy budou v dalším řízení oprávněny i povinny posuzovat, zda v daném případě bylo uskutečnění telefonických porad přesahujících jednu hodinu hodnověrným způsobem doloženo. Stejně tak mohou i musí zvažovat, zda bylo uskutečnění těchto porad účelné a stěžovateli za ně náleží podle § 11 odst. 1 písm. c) advokátního tarifu odměna [k tomu srov. např. usnesení sp. zn. II. ÚS 204/20 (U 3/98 SbNU 389) a judikaturu tam citovanou].

19. Na základě výše uvedeného Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) a § 82 odst. 3 písm. a), § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu rozhodl, jak je ve výroku nálezu uvedeno.

Č. 171

Lhůta k podání stížnosti proti usnesení o vzetí do vazby (sp. zn. I. ÚS 1432/20 ze dne 31. srpna 2020)

Má-li být usnesení, jímž je rozhodováno o osobní svobodě účastníka řízení, doručováno, nelze akceptovat, aby začátek lhůty k podání stížnosti byl odvozen již od vyhlášení takového usnesení. Při vyhlášení jsou sděleny důvody rozhodnutí jen stručně; právo na přístup k soudu, zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, zahrnuje oprávnění reagovat a brojit proti všem důvodům, které k vydání napadeného usnesení vedly. Proto lze počátek lhůty ke stížnosti odvodit teprve od doručení písemného vyhotovení napadeného usnesení.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Vladimíra Sládečka, soudce Tomáše Lichovníka a soudce zpravodaje Jaromíra Jirsy o ústavní stížnosti stěžovatele M. M., nyní ve Vazební věznici Brno, zastoupeného JUDr. Stanislavem Brhelem, advokátem, se sídlem v Hodoníně, Masarykovo nám. 123/18, proti usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 9 To 133/2020-19 ze dne 16. dubna 2020, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení a Krajského státního zastupitelství v Brně jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

Usnesením Krajského soudu v Brně č. j. 9 To 133/2020-19 ze dne 16. dubna 2020 bylo porušeno právo stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Odůvodnění

I. Rozhodnutí obecných soudů

1. Okresní soud v Hodoníně (dále jen „soud prvního stupně“) usnesením č. j. 19 Nt 300/2020-10 ze dne 13. března 2020 vzal stěžovatele do vazby z důvodů podle § 67 písm. a) a b) trestního řádu. Krajský soud v Brně (dále jen „stížnostní soud“) zamítl stížnost stěžovatele proti usnesení soudu prvního stupně jako opožděnou.

II. Ústavní stížnost

2. Řádně zastoupený stěžovatel ve své včas podané ústavní stížnosti splňující i další náležitosti podání podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) uvádí, že byl přítomen vyhlášení usnesení soudu prvního stupně, jímž byl vzat do vazby, k rozhodnutí se ale nijak nevyjádřil ani on, ani jeho obhájce. Tato skutečnost vedla stížnostní soud k závěru, že podal-li stížnost proti usnesení soudu prvního stupně vyhlášenému dne 13. března 2020, připadl poslední den lhůty na pondělí 16. března 2020, a proto stížnost podaná dne 17. března 2020 je opožděná.

3. Stěžovatel je přesvědčen, že takový postup je nesprávný a porušuje jeho základní práva a svobody, konkrétně právo na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo na obhajobu, zakotvené v čl. 40 odst. 3

Listiny. Písemné vyhotovení rozhodnutí soudu prvního stupně bylo stěžovateli doručeno dne 17. března 2020 a ten na jeho základě podal téhož dne stížnost. Podle nálezu sp. zn. IV. ÚS 3780/18 ze dne 5. února 2019 (N 21/92 SbNU 214; všechna rozhodnutí též na <https://nalus.usoud.cz>) začíná lhůta k podání stížnosti proti usnesení o vzetí do vazby běžet dnem doručení písemného vyhotovení usnesení. Stěžovatel postupoval v souladu s uvedenou judikaturou Ústavního soudu, a přesto byla jeho stížnost odmítnuta jako opožděná; z uvedeného důvodu požaduje, aby napadené usnesení stížnostního soudu Ústavní soud zrušil.

4. Ač vyzván a urgován, předseda senátu stížnostního soudu se k věci nevyjádřil.

III. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

5. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

6. Problematikou běhu lhůty k podání stížnosti v trestním řízení se Ústavní soud opakovaně zabýval a jeho rozhodovací činnost lze považovat za ustálenou.

7. Nejrozšířenější formou soudního rozhodnutí, nejen v trestním řízení, je usnesení, jež musí být dáno na vědomí – oznámeno jeho adresátům způsobem, který jim umožní, připouští-li to trestní řád, napadnout je opravným prostředkem – stížností. Podle § 137 trestního řádu se oznámení děje buď vyhlášením usnesení v přítomnosti osob, jimž je jeho obsah adresován, anebo doručením opisu usnesení. Není-li třeba usnesení písemně vyhotovit (§ 136 odst. 1, 2 trestního řádu), je vyhlášení dostačující; je-li však stanovena povinnost usnesení písemně vyhotovit i se stanovenými obsahovými náležitostmi podle § 134 trestního řádu, lze účinky oznámení podle § 137 odst. 1 trestního řádu spojovat teprve s doručením jeho opisu adresátům, přestože již bylo dříve vyhlášeno v jejich přítomnosti [srov. náleze ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. III. ÚS 1542/09 (N 201/58 SbNU 787)].

8. Lhůtu pro podání stížnosti proti usnesení, jímž byl obviněný vzat do vazby, je proto třeba odvozovat až od doručení písemného vyhotovení usnesení. V opačném případě by oprávněná osoba musela podat stížnost proti usnesení, jehož odůvodnění jí není známo, a nemohla by reagovat na argumentaci obecného soudu, který o vazbě rozhodl; takový opravný prostředek by bylo možno považovat za samoučelný – stěžovatel by byl nucen svoji stížnost doplňovat o relevantní námitky. Jakkoliv je vyhlášení usnesení o vzetí do vazby spjato se sdělením podstatných bodů odůvodnění, existují-li lhůty k podání opravných prostředků, není jejich účelem pouze „naznačit“, jak rychle se má účastník rozhodnout, uplatní-li opravný prostředek, ale rovněž je mu tím poskytnut prostor zvážit, zda opravný prostředek skutečně podá, i to, jakou argumentaci – formu obhajoby – v opravném prostředku zvolí. To platí zvláště u rozhodnutí o vazbě, které ve svém důsledku obviněného zbavuje osobní svobody v době, kdy není najisto postaveno, je-li pachatelem konkrétního trestného činu (srovnej § 67 trestního řádu, podle něhož smí být do vazby vzat obviněný, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních okolností vyplývá důvodná obava); usnesení o vzetí do vazby se svým významem a zásahem do práva na osobní svobodu blíží rozsudku [obdobně viz nálezy sp. zn. III. ÚS 457/05 ze dne 5. ledna 2006 (N 4/40 SbNU 39), sp. zn. III. ÚS 303/04 ze dne 10. března 2005 (N 52/36 SbNU 555) či sp. zn. I. ÚS 3842/17 ze dne 31. května 2018 (N 106/89 SbNU 573)].

9. Podle protokolu o vazebním zasedání soudu prvního stupně ze dne 13. března 2020 si po vyhlášení usnesení o vzetí do vazby v 17:30 hod. stěžovatel ponechal lhůtu; obhájci stěžovatele bylo písemné vyhotovení usnesení doručeno dne 17. března 2020 v 8:08 hod. a podle napadeného usnesení stížnostního soudu byla stížnost podána do datové schránky dne 17. března 2020 v 9:59 hod.

10. Zamítl-li stížnostní soud stížnost jako opožděnou proto, že byla podána necelých 89 hodin po vyhlášení a necelé dvě hodiny po doručení usnesení obsahujícího odůvodnění usnesení o vzetí stěžovatele do vazby, postupoval v rozporu se závěry uvedené judikatury

Ústavního soudu. Stěžovateli bylo upřeno právo seznámit se před podáním stížnosti s důvody uvedenými v písemném vyhotovení usnesení soudu prvního stupně; odmítnutím stížnosti jako opožděné (napadeným usnesením) porušil stížnostní soud právo stěžovatele na přístup k soudu (čl. 36 odst. 1 Listiny) i právo na obhajobu (čl. 40 odst. 3 Listiny).

IV. Závěr

11. Usnesením soudu prvního stupně č. j. 17 Nt 354/2020-7 ze dne 8. června 2020 byl stěžovatel ponechán ve vazbě z důvodu podle § 67 písm. a) trestního řádu; stížnost proti tomuto usnesení stížnostní soud usnesením č. j. 9 To 220/2020-13 ze dne 25. června 2020 zamítl. Za dané situace, kdy je zjevné, že o vazbě stěžovatele bylo rozhodováno v dalším řízení, by zrušení napadeného usnesení stížnostního soudu postrádalo význam, a proto Ústavní soud podle § 82 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu toliko konstatoval porušení práva stěžovatele na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

II. Usnesení

Usn. č. 15
Překážka věci rozhodnuté Ústavním soudem
(sp. zn. I. ÚS 375/20 ze dne 28. července 2020)

Překážka věci rozhodnuté podle § 35 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, je dána vždy, kdy bylo nálezem věcně rozhodnuto o souladu právního předpisu nebo jeho ustanovení s ústavním pořádkem, avšak pouze ve vztahu k těm hlediskům ústavněprávního přezkumu, jimiž se Ústavní soud zabýval v odůvodnění tohoto nálezu.

Usnesení

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka, soudce zpravodaje Pavla Rychetského a soudce Jaromíra Jirsy o ústavní stížnosti obchodní společnosti Plzeňská teplárenská, a. s., sídlem Doubravecká 2760/1, Plzeň, zastoupené Mgr. Ondřejem Novákem, advokátem, sídlem Pařížská 130/26, Praha 1 – Josefov, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 22. listopadu 2019 č. j. 8 Afs 166/2017-62, rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 27. června 2017 č. j. 57 Af 5/2016-41, rozhodnutí Odvolacího finančního ředitelství ze dne 15. prosince 2015 č. j. 43480/15/5100-31461-702147 a rozhodnutí Odvolacího finančního ředitelství ze dne 15. prosince 2015 č. j. 43481/15/5100-31461-702147, za účasti Nejvyššího správního soudu, Krajského soudu v Plzni a Odvolacího finančního ředitelství jako účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 3. 2. 2020, navrhla stěžovatelka zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí z důvodu tvrzeného porušení jejích základních práv podle čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, jakož i čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“).

II. Shrnutí řízení před obecnými soudy

2. Právní předchůdkyně stěžovatelky, společnost Plzeňská energetika, a. s., (jejíž celé jmění přešlo na stěžovatelku fúzí sloučením dne 31. 10. 2018) byla jako vlastnice výroby elektřiny zařazena v systému obchodování s emisemi skleníkových plynů, jehož právním základem je především směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/87/ES ze dne 13. 10. 2003 o vytvoření systému pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů ve Společenství a o změně směrnice Rady 96/61/ES (dále jen „směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/87/ES“) a zákon č. 695/2004 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a o změně některých zákonů. Podle čl. 10 uvedené směrnice měly

členské státy pro pětileté období počínající dnem 1. 1. 2008 přidělit alespoň 90 % těchto povolenek zdarma.

3. Dne 1. 1. 2011 nabyla účinnosti novela zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o trojdani“), provedená zákonem č. 402/2010 Sb., na jejímž základě se stalo bezúplatné nabytí povolenek na emise skleníkových plynů v letech 2011 a 2012 pro výrobu elektřiny v některých zařízeních předmětem darovací daně, jejíž sazba činila 32 %. Ustanovení § 6 odst. 8, § 7a a 14a zákona o trojdani tak nově stanovila předmět, základ a sazbu této daně, přičemž novelizovaný § 20 odst. 1 písm. a) tohoto zákona v případě bezúplatně nabytých povolenek vyloučil, aby se na ně vztahovalo osvobození od daně týkající se majetku bezúplatně poskytnutého Českou republikou. Tato zákonná úprava byla účinná do 31. 12. 2013.

4. Mezi provozovatele zařízení, kteří v období let 2011 a 2012 nabyli bezplatně povolenky a na které se vztahovala uvedená darovací daň, patřila i společnost Plzeňská energetika, a. s. Z důvodu bezúplatně nabytých povolenek v roce 2011 jí byla platebním výměrem Finančního úřadu v Plzni (dále jen „správce daně“) ze dne 4. 5. 2011 č. j. 309780/11/138962402765 vyměřena darovací daň ve výši 57 941 792 Kč. Rozhodnutím Odvolacího finančního ředitelství ze dne 15. 12. 2015 č. j. 43480/15/5100-31461-702147 byla k odvolání této společnosti vyměřená darovací daň snížena na částku 23 829 024 Kč.

5. Pokud jde o bezúplatně nabyté povolenky v roce 2012, platebním výměrem správce daně ze dne 6. 6. 2012 č. j. 361230/12/138962402765 byla společnosti Plzeňská energetika, a. s., vyměřena darovací daň ve výši 33 421 216 Kč. V tomto případě uvedená společnost odvolání nepodala. Dne 20. 2. 2013 však podala dodatečné daňové přiznání, protože jí měla být daň vyměřena v nesprávné výši. Podle jejího názoru měla být vyměřena ve výši 0 Kč. Společnost Plzeňská energetika, a. s., požádala o vrácení daně. Správce daně jí dodatečným platebním výměrem ze dne 14. 5. 2013 č. j. 1013297/13/2301-24402-402765 doměřil darovací daň ve výši 0 Kč, neboť neshledal, že by darovací daň byla platebním rozkazem vyměřena v nesprávné výši. Dodatečný platební výměr byl k odvolání uvedené společnosti změněn rozhodnutím Odvolacího finančního ředitelství ze dne 15. 12. 2015 č. j. 43481/15/5100-31461-702147 tak, že daň byla doměřena ve výši –19 676 480 Kč.

6. Rozsudkem Krajského soudu v Plzni ze dne 27. 6. 2017 č. j. 57 Af 5/2016-41 byla zamítnuta žaloba společnosti Plzeňská energetika, a. s., proti oběma rozhodnutím Odvolacího finančního ředitelství. Následná kasační stížnost proti tomuto rozsudku, v řízení o níž již byla účastníkem stěžovatelka jako právní nástupkyně uvedené společnosti, byla zamítnuta rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 11. 2019 č. j. 8 Afs 166/2017-62.

7. Nejvyšší správní soud v rámci svého posouzení vyšel z právních závěrů obsažených v nálezu ze dne 15. 5. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 17/11 (N 102/65 SbNU 367; 220/2012 Sb.), v němž Ústavní soud posuzoval soulad právní úpravy darovací daně z povolenek s ústavním pořádkem, a v rozsudku Soudního dvora Evropské unie ze dne 26. 2. 2015 ve věci C-43/14 *ŠKO-ENERGO, s. r. o. v. Odvolací finanční ředitelství* (dále jen „rozsudek ŠKO-ENERGO“), v němž byl posuzován soulad této právní úpravy s čl. 10 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/87/ES. Výklad výše uvedených zákonných ustanovení v souladu se závěry rozsudku ŠKO-ENERGO provedl Nejvyšší správní soud již ve svém rozsudku ze dne 9. 7. 2015 č. j. 1 Afs 6/2013-184 (č. 3293/2015 Sb. NSS). Odvolací finanční ředitelství podle jeho názoru respektovalo judikatorní východiska obsažená ve výše uvedených rozhodnutích, což vedlo k významnému snížení správcem daně původně vyměřené, resp. doměřené daně.

8. V této souvislosti Nejvyšší správní soud zdůraznil, že zákonná úprava předmětné daně nebyla v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/11 shledána neústavní. Podle Ústavního soudu bylo nařízení vlády č. 80/2008 Sb., o Národním alokačním plánu pro obchodovací období roků 2008–2012, pouhým příslibem nabytí povolenek provozovatelům zařízení vypouštějících

skleníkové plyny, a to za předpokladu splnění zákonem stanovených podmínek. Samotné nabytí povolenek do majetku provozovatelů nastává každoročně okamžikem připsání konkrétního počtu povolenek na jejich účty, což znamená, že od 1. 1. 2011 jsou zdaňovány jen povolenky nabývané po tomto datu. Nešlo o právní úpravu ani jen nepravě retroaktivní. K otázce legitimního očekávání dotčených subjektů Ústavní soud odkázal na závěry, které vyslovil k problematice odvodu za elektřinu ze slunečního záření. Princip právní jistoty nelze ztotožnit s požadavkem na absolutní neměnnost právní úpravy, neboť ta podléhá mimo jiné sociálně-ekonomickým změnám a nárokům kladeným na stabilitu státního rozpočtu.

9. Dále Nejvyšší správní soud v souladu se závěry rozsudku č. j. 1 Afs 6/2013-184 uvedl, že požadavek čl. 10 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/87/ES, aby bylo 90 % povolenek přiděleno zcela zdarma, může být naplněn jedině takovou aplikací právní úpravy zdanění nabytí povolenek, podle níž v období 2008–2012 bude dani podléhat pouze 10 % přidělených povolenek z hlediska subjektů v každém dotčeném odvětví. V tomto případě šlo o odvětví energetiky. Nejprve je třeba postavit najisto, kolik povolenek bylo celkově za toto pětileté období podnikům se zařízeními spadajícími do oblasti energetiky rozděleno a jaký počet z nich podléhal v letech 2011 a 2012 zdanění darovací daní. Teprve poté bude možné učinit závěr, zda byla v odvětví energetiky dodržena předmětná procentuální hranice.

10. Pro případ zjištění, že v předmětném období bylo v odvětví energetiky zdaněno nabytí více než 10 % povolenek, Nejvyšší správní soud rozvinul v uvedeném rozsudku úvahy o tom, jakým způsobem by měl být použit zákon o trojdani tak, aby byl požadavek čl. 10 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/87/ES dodržen. Vyloučil přitom možnost, aby pochybení zákonodárce spočívající v nedodržení požadavku směrnice dopadlo na jednotlivé subjekty podrobené dani nerovnoměrně. Při respektu k zásadě rovnosti je nutné posuzovat dodržení hranice 10 % pro úplatné rozdělení povolenek individuálně, tedy samostatně u každého dotčeného subjektu. Orgány finanční správy musí vždy zjistit počet jednotlivému subjektu celkově přidělených povolenek v období 2008–2012 a vypočítat, zda počet jemu zdaněných povolenek nepřesáhl 10 %. Počet povolenek přesahujících tuto hranici by byl podroben dani v rozporu s cílem čl. 10 směrnice. O tento případně zjištěný rozdíl na uhrazené dani by tak Odvolací finanční ředitelství bylo povinno vyměřenou darovací daň snížit.

11. Podle Nejvyššího správního soudu postupovalo Odvolací finanční ředitelství při výpočtu daně správně. Od Ministerstva životního prostředí zjistilo, že počet povolenek podrobených darovací dani v dotčeném odvětví v období 2008–2012 převýšil 10 %, pročež se následně zabývalo počtem povolenek nabytých stěžovatelkou. Podle zjištění Odvolacího finančního ředitelství v tomto období stěžovatelka nabyla 4 257 128 ks povolenek a v letech 2011 i 2012 jí bylo zdaněno vždy 517 574,03 ks povolenek. Celkový počet povolenek, které jí byly původně zdaněny, tak přesáhl 10 %. Při dodržení této hranice podléhalo darovací dani celkem jen 425 712,8 ks povolenek. Na roky 2011 a 2012 proto připadalo ke zdanění shodně vždy 212 856,4 ks povolenek. Výslednou daň poté Odvolací finanční ředitelství stanovilo v sazbě 32 % ze základu daně získaného vynásobením počtu zdaňovaných povolenek průměrnou cenou povolenky, která činila 349,84 Kč v roce 2011 a 201,79 Kč v roce 2012.

12. Podrobně se Nejvyšší správní soud zabýval i námitkou stěžovatelky, podle níž je zákonná úprava předmětné daně v rozporu s ústavním pořádkem. Podle stěžovatelky je odůvodnění nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/11 nedostatečně kvalitní a není v něm vypořádána námitka porušení legitimního očekávání příjemců povolenek. Nejvyšší správní soud připustil, že ačkoli Ústavní soud zamítl návrh na zrušení § 6 odst. 8, § 7a, 14a, § 20 odst. 1 písm. a) v části „s výjimkou bezúplatně nabytých povolenek“, § 20 odst. 15 a § 21 odst. 9 zákona o trojdani, není tím vyloučeno, aby stěžovatelka v řízení před Ústavním soudem namítala rozpor těchto ustanovení s ústavním pořádkem, pokud by při jejich použití na její případ vyšel

najevo v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/11 nezvažovaný ústavní aspekt. Tak tomu však v dané věci být nemělo.

13. Námitkou, že zdanění povolenek nepřiměřeně zasáhlo do práva jejich příjemců vlastnit majetek, se Ústavní soud zabýval v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/11, podle něhož národní alokační plán nezaložil stěžovatelkou tvrzené legitimní očekávání neměnnosti příslibu bezúplatného přidělení všech povolenek. Nelze říct, že by Ústavní soud posoudil otázku legitimního očekávání příjemců povolenek nedostatečně a nepřezkoumatelně. V podrobnostech Nejvyšší správní soud odkázal na rozsudek č. j. 1 Afs 6/2013-184, jakož i na rozsudek ze dne 4. 10. 2019 č. j. 9 Afs 71/2018-36. Závěry obsažené v těchto rozhodnutích měl aprobovat také Ústavní soud v usnesení ze dne 10. 9. 2019 sp. zn. III. ÚS 3241/17 (rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>). V mezidobí pak ani nenastala taková podstatná změna okolností, která by umožňovala nový ústavněprávní přezkum předmětných ustanovení. Nejvyšší správní soud tak neshledal důvod pro postup podle čl. 95 odst. 2 Ústavy.

14. Nejvyšší správní soud se nakonec vyjádřil k námitce retroaktivního postupu finančního ředitelství při výpočtu 10% hranice zdanitelných povolenek a s ní spojenému návrhu variantního řešení zmírnění zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatelky. Výpočet zahrnující do této hranice všechny povolenky přidělené stěžovateli v období 2008–2012 nepůsobí retroaktivně ve vztahu k určení předmětu daně, tudíž není důvod jej z hlediska ústavního pořádku nebo práva Evropské unie revidovat. Přisvědčit nebylo možno ani navrhované metodě výpočtu spočívající v určení maximálního počtu zdanitelných povolenek podle jejich nejnižší hodnoty, což by vedlo ke zdanění povolenek převážně v roce 2012, oproti rovnoměrnému rozdělení zdanitelných povolenek mezi roky 2011 a 2012, jak to učinil žalovaný. Předmět daně vznikl podle § 6 odst. 8 zákona o trojdani samostatně v letech 2011 a 2012, stejně tak byl základ daně samostatně určen pro povolenky nabyté v každém kalendářním roce. Nebylo proto možné od zdanění v některém z těchto roků upustit s odůvodněním, že v jiném roce bylo zdanění pro daňový subjekt výhodnější. Takový výklad by byl v rozporu s požadavkem na zdanění v obou zdaňovacích obdobích.

III. Argumentace stěžovatelky

15. Stěžovatelka má za to, že napadenými rozhodnutími, respektive povinnostmi odvést darovací daň ve výši 32 % hodnoty přidělených povolenek, bylo zasaženo do jejího legitimního očekávání, chráněného čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, že jí bude v souladu s nařízením vlády č. 80/2008 Sb. a národním alokačním plánem pro období 2008 až 2012 zdarma přiděleno 773 324 ks povolenek. Toto legitimní očekávání se mělo opírat i o další skutečnosti. Účelem směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/87/ES bylo vytvořit jasný a předvídatelný rámec umožňující hospodářským subjektům plánovat snížení emisí za podmínek maximální jistoty. Národní alokační plán byl povinně schvalován Evropskou komisí, přičemž právní řád neobsahoval postup, jímž by bylo možno jednou schválený národní alokační plán měnit. Ustálená praxe České republiky od zavedení Evropského systému emisního obchodování v roce 2005 až do roku 2010 pravidla obsažená v národním alokačním plánu pro příslušné období vždy respektovala.

16. Ačkoli se Ústavní soud k ústavnosti zákonné úpravy předmětné darovací daně již vyjádřil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/11, podle stěžovatelky tak učinil pouhým konstatováním, že k porušení legitimního očekávání nedošlo, a to bez bližšího vysvětlení svého odkazu na argumentaci týkající se odvodu za elektřinu ze slunečního záření. Stěžovatelka proto požaduje, aby se Ústavní soud k dané otázce vyjádřil uceleným způsobem a za použití kritérií pro posuzování zásahu do legitimního očekávání vyplývajících z judikatury Evropského soudu pro lidská práva. To znamená nutnost zkoumat, zda k zásahu do práva na pokojné užívání majetku došlo za podmínek, které stanoví zákon, zda tento zásah sledoval legitimní cíl

a zda byl realizován způsobem, který je přiměřený sledovanému cíli. Podle stěžovatelky takovýto legitimní cíl zásahu dán není.

17. Jak Soudní dvůr Evropské unie, tak Nejvyšší správní soud dospěly k závěru, že předmětná darovací daň není ničím jiným než skrytým zpoplatněním povolenek, které tak byly přidělovány proti zaplacení téměř jedné třetiny jejich tržní hodnoty. Účelem tohoto zpoplatnění bylo zajistit státu hospodářský prospěch, respektive krýt ztrátu vzniklou v důsledku nastavení podpory obnovitelných zdrojů energie. Hospodářské potíže, které byly impulsem k přijetí příslušné právní úpravy, ovšem neměly objektivní příčinu (např. hospodářskou krizi, přírodní katastrofu), nýbrž celý proces stanovení výše podpory pro obnovitelné zdroje energie byl od počátku pod kontrolou státu. Stát své pochybení při nastavování výše podpory poskytované provozovatelům fotovoltaických elektráren řešil tím, že porušil příslib daný příjemcům povolenek a tím i čl. 10 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/87/ES. Své vlastní selhání kompenzoval zásahem do legitimního očekávání výrobců elektřiny, kteří s nastavením podpory obnovitelných zdrojů neměli nic společného, a naopak se vůči těmto obnovitelným zdrojům nacházejí v konkurenčním vztahu. Další subjekty, které rovněž spotřebovávají povolenky, předmětné opatření nijak nepostihlo. Potřebné finanční prostředky přitom mohl stát snadno získat mnoha jinými legitimními způsoby.

18. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/11 Ústavní soud nepopřel existenci legitimního očekávání provozovatelů fotovoltaických elektráren, uznal však, že toto legitimní očekávání musí ustoupit veřejnému zájmu na odvrácení nepříznivých ekonomických důsledků dřívějšího rozhodnutí. Nová právní úprava v podstatě znamenala dodatečné přenastavení chybně určené výše podpory, aniž by byla zpochybněna podstata závazku státu spočívající v garanci patnáctileté návratnosti investice. Obdobný rozumný a „spravedlivý“ důvod pro zásah do legitimního očekávání u příjemců povolenek chybí. Zatímco zavedením odvodu za elektřinu ze slunečního záření jsou postiženi ti, kteří by jinak na chybě státu vydělali, a výsledkem je tedy „narovnání“ vztahů, zdanění povolenek dopadá na subjekty, které s nesprávně nastavenou podporou fotovoltaických elektráren nemají nic společného a které z ní nijak neprofitovaly. U těchto subjektů je výsledkem podstatné snížení poskytnutého plnění, které není kompenzováno žádnou dříve čerpanou neoprávněnou výhodou. Pokud tedy Ústavní soud konstatoval, že ve věci legitimního očekávání příjemců povolenek „nelze než odkázat“ na to, co již bylo řečeno ke zmíněnému odvodu, vede takový odkaz paradoxně k závěru, že zdanění povolenek bylo neústavní, neboť bylo odůvodněno výlučně majetkovými zájmy státu, které ale nepředstavují přiměřený důvod.

19. Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 9. 8. 2017 č. j. 1 Afs 346/2016-54 provedl vlastní interpretaci nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/11, podle níž zdanění povolenek nepůsobí zpětně, což je podstatná odlišnost oproti odvodu za elektřinu ze slunečního záření, u kterého Ústavní soud shledal účinky nepravé retroaktivity. Stěžovatelka v této souvislosti nicméně zdůrazňuje, že do legitimního očekávání nemusí být zasaženo jen retroaktivní právní úpravou. Legitimní očekávání může směřovat i do budoucna, jestliže se veřejná moc zaváže postupovat v budoucnu určitým způsobem. Jako příklad může sloužit náleze ze dne 1. 7. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 9/07 (N 132/58 SbNU 3; 242/2010 Sb.), v němž Ústavní soud z blokačního ustanovení zákona o půdě (tj. zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku) dovozuje legitimní očekávání církví, že bude v budoucnu přijat restituční předpis. Zdaleka nešlo o tak pregnantně formulovaný závazek, jako je tomu nyní v případě závazku bezplatného přidělování povolenek po konkrétně vymezené pětileté období. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/11 se Ústavní soud nikterak nezabýval tím, zda mohlo nerespektováním národního alokačního plánu dojít k porušení legitimního očekávání příjemců povolenek, ale pouze a výlučně tím, zda došlo či nedošlo k retroaktivnímu zdanění, což není zdaleka totéž. Skutečnost, že šlo o pouhý příslib, neznamená, že předmětná právní úprava

nemohla založit legitimní očekávání. Ústavní soud se navíc hlediskem porušení závazku přijatého v národním alokačním plánu v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/11 ani zabývat nemohl. Otázka, zda zdanění povolenek znamenalo, že tyto nejsou přiděleny zdarma ve smyslu směrnice, potažmo národního alokačního plánu, byla zodpovězena až několik let po jeho rozhodnutí, konkrétně v roce 2015 v rozsudku *ŠKO-ENERGO*. Problematika možného porušení legitimního očekávání tak dříve Ústavním soudem nemohla být komplexně vypořádána.

20. Argumenty, že národní alokační plán je vyhlašován na relativně krátké období a je schvalován orgány Evropské unie, nepovažoval Nejvyšší správní soud za natolik silné, aby s ohledem na ostatní okolnosti byly způsobilé založit legitimní očekávání neměnnosti příslibu bezplatného přidělení všech povolenek. Podle jeho názoru mohla stěžovatelka legitimně očekávat, že zdarma bude nejméně 90 % povolenek v období 2008–2012, což bylo napadenými rozhodnutími respektováno. Stěžovatelka však s tímto názorem nesouhlasí. V právním státě je nepřipustné, aby jednoznačně deklarovaná a veřejně vyjádřená vůle státu byla z hlediska očekávání dotčených subjektů prohlášena za zcela irelevantní. Závěr, že legitimní očekávání lze vyvozovat pouze z textu směrnice, a nikoli z dalších právních aktů, které na ni organicky navazují, není logický. Ani národní alokační plán nelze jednostranně měnit. Rovněž nelze souhlasit se závěrem Ústavního soudu vysloveným v usnesení sp. zn. III. ÚS 3241/17, podle něhož nařízení vlády č. 80/2008 Sb. nemohlo založit legitimní očekávání stěžovatelky, že veškeré povolenky jí budou v období 2008–2012 převedeny bezúplatně. Jeho rozhodnutí je založeno na nesprávné premise, že takovýto závazek nebyl nikde vyjádřen. Ve skutečnosti je však v bodě 3 shrnutí národního alokačního plánu.

21. Pro případ, že by Ústavní soud neshledal porušení legitimního očekávání, namítá stěžovatelka porušení ústavně zaručených základních práv i z dalších důvodů. Odvolací finanční ředitelství v rámci výpočtu hranice 10 % „zdanitelných“ povolenek postupovalo tak, že sečetlo veškeré povolenky z období 2008–2012, tedy i z let 2008 až 2010, v nichž povolenky nepodléhaly darovací dani ani takovéto zdanění nebylo možné předvídat. Takový postup je ale podle stěžovatelky retroaktivní. Při stanovení daňové povinnosti se totiž vychází z událostí minulých let, které tím zpětně získávají právní relevanci. Z hlediska účastníků právních vztahů šlo o náhlou a neočekávanou změnu, odporující účelu čl. 10 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/87/ES. Podle názoru stěžovatelky lze do výpočtu hranice 10 % povoleného zdanění zahrnout pouze ty povolenky, u nichž to mohl jejich příjemce v okamžiku jejich přidělení rozumně očekávat, tedy jen povolenky přidělené v letech 2011 a 2012. Zdanění je tak třeba vázat na období, kdy již mohli příjemci povolenek takový postup předvídat, tedy zdanit 10 % povolenek přidělených v součtu v letech 2011 a 2012, a nikoli 10 % povolenek přidělených v celém období 2008–2012.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

22. Ústavní soud je příslušný k projednání návrhu. Ústavní stížnost je přípustná [stěžovatelka neměla k dispozici další zákonné procesní prostředky k ochraně práva ve smyslu § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], byla podána včas a osobou k tomu oprávněnou a splňuje i všechny zákonem stanovené náležitosti, včetně povinného zastoupení advokátem (§ 29 až 31 zákona o Ústavním soudu).

V. Vlastní posouzení

23. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací stěžovatelky a napadenými rozhodnutími, zhodnotil, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná.

24. V řízení o ústavních stížnostech (čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu) Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy)

přezkoumává rozhodnutí či postup orgánů veřejné moci jen z toho hlediska, zda jimi nedošlo k porušení ústavně zaručených základních práv a svobod.

25. Stěžovatelka předně namítá rozpor darovací daně, jejímž předmětem je bezúplatné nabytí povolenek na emise skleníkových plynů v letech 2011 a 2012 pro výrobu elektřiny v některých zařízeních, s ústavní ochranou jejího legitimního očekávání podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. V tomto ohledu v podstatě zpochybňuje ústavnost zákonné úpravy obsažené zejména v § 6 odst. 8, § 7a a 14a zákona o trojdani, jež byla účinná do 31. 12. 2013. Další námitka stěžovatelky pak směřuje k samotnému použití této zákonné úpravy při respektování závazku vyplývajícího z čl. 10 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/87/ES. Podle stěžovatelky by počet povolenek, které podléhají zdanění (zpoplatnění), s ohledem na zákaz retroaktivity neměl přesahovat 10 % z povolenek přidělených v letech 2011 a 2012, a nikoli 10 % ze všech povolenek přidělených v období 2008–2012.

26. Ústavní soud ve vztahu k první uplatněné námitce konstatuje, že úprava darovací daně z bezúplatného nabytí povolenek podle zákona o trojdani byla v minulosti předmětem posouzení její ústavnosti, přičemž návrh na její zrušení byl nálezem sp. zn. Pl. ÚS 17/11 (body 78–81) zamítnut. Tímto nálezem byla výslovně vypořádána i námitka nepřipustné nepravé retroaktivity napadených ustanovení, jakož i nepřipustného zásahu do legitimního očekávání dotčených subjektů.

27. Jak vyplývá z ústavní stížnosti, existence tohoto nálezu si je vědoma i stěžovatelka, která ovšem vypořádání předmětných námitek nepovažuje za dostatečné či přesvědčivé. Z tohoto důvodu nepřímou žádá Ústavní soud, aby předmětná ustanovení znovu přezkoumal a podrobně se s jednotlivými námitkami vypořádal. Je přitom zjevné, že vyhovění ústavní stížnosti, pokud jde o námitku porušení legitimního očekávání stěžovatelky, by vyžadovalo, aby Ústavní soud vyslovil neústavnost rozporované zákonné úpravy. Jinak řečeno, vyžadovalo by to, aby Ústavní soud – patrně na základě návrhu jeho senátu podle § 64 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu – přezkoumal předmětnou zákonnou úpravu v řízení o kontrole norem.

28. Takovémuto přezkumu by ale bránila překážka věci rozhodnuté podle § 35 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, podle něhož návrh na zahájení řízení je nepřipustný, týká-li se věci, o které Ústavní soud již nálezem rozhodl. Ústavní soud v minulosti opakovaně připustil, že tato překážka je dána vždy, kdy bylo nálezem věcně rozhodnuto o souladu právního předpisu nebo jeho ustanovení s ústavním pořádkem, avšak pouze ve vztahu k těm hlediskům ústavněprávního přezkumu, jimiž se Ústavní soud zabýval v odůvodnění tohoto nálezu [srov. nález ze dne 15. 5. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 23/09 (N 101/65 SbNU 345; 245/2012 Sb.), body 34 až 36; nález ze dne 27. 11. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 1/12 (N 195/67 SbNU 333; 437/2012 Sb.), body 321 a 327; nález ze dne 25. 3. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 43/13 (N 39/72 SbNU 439; 77/2014 Sb.), bod 48; nález ze dne 12. 12. 2017 sp. zn. Pl. ÚS 26/16 (N 227/87 SbNU 597; 8/2018 Sb.), bod 122]. V opačném případě by totiž mohl nález založit překážku věci rozhodnuté i v případech, kdy mu určitá ústavněprávní otázka nebyla vůbec předestřena, ačkoli se právě od jejího zodpovězení odvíjí posouzení, zda došlo k porušení základních práv a svobod. Typicky tak překážku věci rozhodnuté nezakládá zamítnutí návrhu na zrušení zákona, v jehož rámci se Ústavní soud zabýval pouze procedurou jeho přijetí. Takovýto zákon nebo jeho ustanovení mohou být znovu předmětem řízení před Ústavním soudem, jestliže vůči němu bude namítán rozpor s ústavním pořádkem z jiného důvodu než toho, jenž byl předmětem ústavněprávního přezkumu v dřívějším zamítavém nálezu.

29. Stěžovatelka uplatňuje ve vztahu k zákonné úpravě, na jejímž základě byla povinna uhradit předmětnou darovací daň, námitky, které již ale byly vypořádány v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/11. Na tomto závěru nic nemění ani její tvrzení o tom, že odůvodnění uvedeného nálezu mělo být v části, ve které se zabývá ústavností tehdy napadených ustanovení zákona

o trojdani, nedostatečné. Ústavní soud proto není oprávněn znovu učinit předmětem svého rozhodování uvedená zákonná ustanovení. Stejně tak nemůže přehodnocovat či korigovat stěžovatelkou rozporované závěry, jimiž bylo v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/11 odůvodněno zamítnutí návrhu na zrušení těchto ustanovení. V souladu s čl. 89 odst. 2 Ústavy je tímto svým rozhodnutím naopak vázán.

30. Postačí tak shrnout, že v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/11 Ústavní soud neshledal, že by zdanění nabytí povolenek v letech 2011 a 2012 zakládalo nepravou retroaktivitu, když k samotnému tomuto nabytí jednotlivými provozovateli docházelo každoročně až okamžikem připsání konkrétního počtu povolenek na jejich účty. Zákon o trojdani ani nařízení vlády č. 80/2008 Sb. nezaložily dotčeným provozovatelům ani legitimní očekávání, které by bránilo uvedenému zdanění (srov. usnesení sp. zn. III. ÚS 3241/17). Zákonodárce obecně je oprávněn měnit podmínky pro podnikání v určité oblasti, zahrnující také související zásahy do vlastnického práva dotčených subjektů. V případě posuzovaného zdanění přitom Ústavní soud nezjistil takový dopad do právní sféry těchto subjektů, který by činil předmětnou změnu neúnosnou z hlediska jejich oprávněných zájmů. Existence rozsudku *ŠKO-ENERGO* tyto závěry nezpochybňuje, podává se z něj však posouzení souladu zákonné úpravy zdanění nabytí povolenek s právem Evropské unie. Podle tohoto rozsudku by zdanění všech povolenek, které stěžovatelka nabyla v letech 2011 a 2012, odporovalo požadavku podle čl. 10 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/87/ES. Vztáhnout jej lze nanejvýš na 10 % takto nabytých povolenek, což Odvolací finanční ředitelství zohlednilo ve svých rozhodnutích. Tím spíše pak předmětné zdanění v takto omezeném rozsahu nemohlo odůvodnit jiné posouzení tvrzeného porušení legitimního očekávání stěžovatelky. Posouzení námitek neústavnosti předmětné zákonné úpravy ze strany správních soudů odpovídalo právním závěrům obsaženým v uvedeném nálezu.

31. Ústavní soud se tak zabýval druhou uplatněnou námitkou stěžovatelky, jež se týkala toho, zda zákonná úprava zdanění nabytí povolenek podle zákona o trojdani byla použita způsobem, který neodporuje zákazu retroaktivity. V souladu se závěry rozsudku *ŠKO-ENERGO* napadená rozhodnutí Odvolacího finančního ředitelství reflektovala, že zdanění všech povolenek, které stěžovatelka nabyla v letech 2011 a 2012, by odporovalo uvedenému požadavku, neboť v důsledku tohoto zdanění by již nešlo o přidělení povolenek zdarma. Z uvedeného ustanovení nicméně neplyne, že se má hranice 10 % povolenek, jejichž nabytí může podléhat tomuto zdanění, vztahovat samostatně ke každému roku období 2008–2012. Podstatné je, že je dodržena k celému pětiletému období.

32. V samotném zohlednění počtu povolenek přidělených v letech 2008 až 2010 při určení počtu povolenek, jejichž nabytí v letech 2011 a 2012 má být zdaněno, pak nelze spatřovat retroaktivitu, jak tvrdí stěžovatelka, nýbrž retrospektivu, tedy že právní úprava sice zohledňuje určitou minulou skutečnost, avšak následek s ní spojený nastává až do budoucna a ve vztahu k jiným skutečnostem [srov. náleze ze dne 20. 2. 2018 sp. zn. Pl. ÚS 6/17 (N 26/88 SbNU 329; 99/2018 Sb.), body 180–183]. Takovýto retrospektivní účinek je zásadně přípustný a není v rozporu s požadavky právní jistoty a předvídatelnosti práva. Nešlo o zdanění nabytí povolenek, k němuž došlo před účinností příslušných ustanovení zákona o trojdani.

33. Lze tak uzavřít, že napadenými rozhodnutími nedošlo k nepřipustnému zásahu do vlastnického práva stěžovatelky, jež je ústavně zaručeno v čl. 11 odst. 1 Listiny, ani k porušení jejího základního práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny výkladem či použitím právních předpisů, které by byly v rozporu s požadavky právní jistoty a předvídatelnosti práva vyplývajících z principu právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy. Nebyla ani odepřena ochrana legitimnímu očekávání nabytí majetku, které je zaručeno čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

34. Z těchto důvodů Ústavní soud rozhodl podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků o odmítnutí ústavní stížnosti stěžovatelky.